

Zbornik III. Gornjogradskog književnog festivala, Zagreb 2015.

III. Gornjogradski književni festival

Osnivač i autor festivala Marijan Grakalić

Pokrovitelj:

Skupština grada Zagreba

III. Gornjogradski književni festival Zagreb 2015.

Projekt realizirali:

RADIO GORNJI GRAD (<http://radiogornjigrad.wordpress.com>)

U suradnji sa:

Kulturna mreža Jugoistočne Europe, Zagreb

Dunavska kulturna mreža, Zagreb

Hrvatsko društvo pisaca (Partner), Zagreb

Slovenski Dom, Zagreba

DEA - Društvo Albanskih Umjetnika Hrvatske, Zagreb

Balkansko književno društvo - Balkanski književni glasnik (Beograd, Sarajevo, Zagreb).

Viva Verbum, Zagreb

Cinkuš, Mletačka 9., Gornji Grad

Didin san, Mletačka 11., Gornji grad

Urednik: Marijan Grakalić

Dizajn ovitka: Damir Medvešek, akademski slikar

Izdavači: Dragomir Bokan, Marijan Grakalić

Izdavač: Kulturna mreža Jugoistočne Europe

Uredništvo: Marijan Grakalić, Krešimir Galović, Domagoj Margetić, Sandra Pocrnić Mlakar i Dragomir Bokan.

Priprema, tisak i uvez:

Studio Moderna d. o. o., Zagreb

ISBN 978-953-7937-xx-x

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem xxxxxxxxxxxx.

Tiskano u Hrvatskoj, rujan 2015. godine

Zbornik

III. gornjogradskog književnog festivala

RADIO GORNJI GRAD

Zagreb, rujan 2015.

Grad bez ljubavi

Grad bez ljubavi
Sumrak ideja
Loše vibracije
U mojoj glavi
Dolje na ulici
Koraci u tami
Mozgovne vijuge šeću
Svoje pse

Stajao sam predugo
Na tramvajskoj stanici
Zagrljeni parovi
U gomili snova
Briga me frajeri
Za vaše reklame
Ovuda su prolazili
I drugi prije vas

Hej, hej hej
Pljunuo sam magazine,
Propagandu, zlatouste novine
Hej, hej hej
Pljunuo sam dupelisce
Preko cijele stranice

Johnny Štulić

RIJEČ UREDNIKA

Ponekad pomislim kako je cijela zbrka tek usputna i da će proći do jutra u kojemu će neka nevidljiva i sada još usnula sila preobratiti život i grad lakoćom što može nadomjestiti sve. Naravno da se neće dogoditi ništa. Pejzaž autonomije i dijalog progone stara osjećanja ulice da se stalno prolazi kroz lažna vrata u iduću, još neprijatniju perspektivu. Pisati znači biti u klopci upornoj kao opetovano bdijenje. Riječi bi htjele da zavode eskapistički, manje ili više nametljivo, samo zato da potvrde kako još imaju moć artikulacije iako je veoma upitno kome ona treba i zašto.

Čitav je naramak nervoza na ramenu kada su riječi u pitanju. U pripovijetci znakovito naslovljenoj "U magli" Vojnović kaže kako "frazu, ma bila i u blatu napisana, traži prije svega, da se na nju pazi".

Zapaženo ili ne, mjesto gdje bi se moglo skrasiti i pripovijedati sve je dalje i sve nepristupačnije. Ne zanima ga što već prije osvita prolaze rani tramvaji vijugajući svojim nepromjenjivim putima gradom od betona, zgrada i magle mehanički drhteći, usamljeni u vrevi komešaju se ljudi, nagoni i iluzije, sve od periferije prema centru i obrnuto. Pisac se i tu, gdje jedino marketing i hrđa nikada ne spavaju, osjeća podjednako: i domaćinom i izgnanikom. Svoju posve signifikantnu auto-ekskomunikaciju Henri Miller opisao je kao posljedicu situacije u kojoj "na kraju svijeta nema više ničega čime bi se čovjek mogao oduprijeti strahovladi samoće." Ona je autonomna, dijaloška, univerzalna i, dakako, kobna. Često je prati i doslovno siromaštvo.

O tome Krleža navodi primjere jadnih sudbina naših umjetnika: Vraz i Lisinski što su umrli od sušice i gladi. Kranjčević je sa svojim stihovima preminuo u 43. godini. Janko Polić Kamov ubio se u Barceloni u svojoj 24. godini, dok se slikar Josip Račić isto tako još mlad ubio u Parizu. Luka Botić umro je u 33. godini od tuberkuloze. Od iste bolesti siromaha umro je i Antun Branko Šimić. Felbinger je umro u ubožnici. Čerina, Vidrić i Harambašić

su poludjeli, dok Matoš umire u 41. godini od raka grla. I tako dalje. Umjetnost i oskudica, autonomija i šutnja, zbivaju se pod istim nebom, nemilosrdnim i hladnim za dijalog.

Razgovor koji ništa ne rješava sličí priči u snu izgovorenoj na jeziku kojeg se na javi ne razumije. Ipak, uz njega, jutarnju kavu i mirise laganih utopija postaju prisutnije sve vrste naknada za nesreću. Zato i dijalog i autonomija u ovom Zborniku ne pate od pretjerana zaborava neimanju unatoč.

Marijan Grakalić

PRILOZI

MOŠKO SALOM, SIN MORDEHAJEV

Pastiera napolitana krasan je kolač od ricotta, mekog sira sa šećerom, ružine vodice, groždica, brusnica, limunove i narančine kore s prokuhanom pa ohlađenom pšenicom i snijegom od bjelanjaka.

U Latinskoj staroj ulici Rue de la Huchette, u restauraciji Gavroche, to je bio specijalitet razroke, nježno debeljuškaste kuharice.

Poslije bouillabaisse, riblje juhe s komadićima bakalara, barbuna, jegulja, i repova račića u bijelom vinu, s umakom od šafrana, Moško Salom uvijek bi se počastio šnitom nabubrenog kolača. Naravno, poslije juhe, redovito bi kao glavno jelo uzimao crumble od kozijeg sira s medom kadulje, kao namazom na baguete s okusom bijelog luka.

Odrastao na pupku Bosne, u Gornjoj čaršiji u Travniku, kod dobrostojećeg oca Mordehaja, vlasnika velike gostionice, Moško je kao dječak zavolio jak ovčji sir i on je bio temelj njegove delikatne prehrane. Zato su mu male restauracije Pariza pružale golemo zadovoljstvo, a nisu bile ni skupe, pa bi Moško uobičajeno i nakon ovako laganog obroka isključivo pio mineralnu vodu Perrier.

Onda bi sačekao stanovito vrijeme da pristojno podrigne, pa bi sve mrvice prepečenog kruha, kolača i sira, skupio s nadstolnjaka i stavio u mali fišek. I to je bio jedan od razloga zbog kojih je Moško godinama dolazio u polumrak vrsne restauracije po kojoj su šetale trbave, cinoberaste kornjače.

Baš se udomaćio pa ga konobar i vlasnik, kepec Antoine, čiji su sijedi brkovi dosegali tek rub rezbarenog stola nije upadno zagledao, a mogao je.

Mošku je na svakom dlanu izraslo po deset dugačkih prstiju, kvrgavih, poput suhih grančica šuštagovog bagrema.

I na vrhu svakog tankog prsta imao je učvršćenu zaštitnu kapicu.

Zapravo, zasrebrene, rukom izrađene pa izgravirane krojačke naprske.

Kad se upisao na zanat dobio ih je na dar od očeva prijatelja, Kasim-beg Agačevića, veletrgovca željezarijom i špecerajem iz nedaleke Zenice.

Moško Sabm gotovo da nije govorio, teretno i s mukom je mucao, borio se s oždrijebljenim riječima i trncima progutanog zraka.

Bio je kalfa kod terzije Jude Atijasa, uglavnom je prekrojavao raščerečene vojničke šinjele i pljesnive kabanice i s golemom neugodom

odlazio na posao. Na svojih dvadeset prstiju po smežuranim dlanovima lakše se navikao, nego na mucanje zbog kojeg je melankolično patio i tegobnim stidom u zemlju gledao.

Otac mu Mordehaj, od doktora Zauderera, začasnog građanina Travnika saznao je kako u Parizu postoji bolnica i u njoj možda lijeka ima za nesretnog Moška.

Od tog dana imali su jedan san: Francuska, Hopital de la Pitie-Salpetriere...

Poslije ručka kod Gavrocha, s fišekom mrvica u džepu Moško bi se obvezno prošetao 8. arondismanom, ulicom Faubourg Saint-Honore s bezbroj dućana velikih izloga u kojima su se kočoperili najljepši primjerci posljednje nađinđane bijelosvjetske luksuzne mode.

Kao da oprezno gazi po prepeličjim jajima teško je hodao, jer su mu tabani stalno krvarili od malih plikova i žuljeva koji se ničim nisu zaliječiti mogli.

Zato je uporno zastajkivao i dugo zurio u začudna sjajna stakla.

Činilo mu se kako se niz njih, iznutra, slijevaju tople kiše otužnog djetinjstva i kako natapaju naherene, strme bašče po Bojni, Bašbunaru, Kalbunaru, i kako se žuti potočići slijevaju niz Šarića brdo, niz ulice Osoje i Krndiju, noseći kukurijeke, visibabe, jagorčevinu, behar šećernih šljiva, mednih jerbasm i divljih dunja, i kako sretan po toj čudesnoj vodi gaca na po Žitarnice, gologlav, razdrljenih grudi, pjevajući iz sveg glasa...

Travnik, ta malešna čaršija izgrađena od najčudesnijih sehara prepunih tajnosnovnih priča, Moški Salomu, na stalaži u njegovom srcu, stajala je u istom redu s uokvirenim fotografijama majke i oca njegovog.

Travnik, kao da je svako slovo izrečeno oštrije bilo od oštrice žileta.

Pa, kad god bi ga se spomenuo, grlo bi mu se izrezalo i iznutra ga mjehurastim kapljicama teške zazelenjene sjete poškropilo.

Uz mucanje, uz dvadeset prstiju na dlanovima, uz otvorene plikove po tabanima Moški se na kosti još ponajviše navalila tuga koja mu je otela ključeve sna.

Otkako je došao u Pariz, a već se petnaest snjegova otopilo, Moški Salomu patnja i čežnja za rodnom kapijom na dvorištu lipa nisu dali ni zeru zaspasti. Zato je satima koračao s onim fišekom punim mrvica hrane, uz čudesnu Sein u između mostova Pont d'e Sallu i Pont d' Lena, i tek kad bi Pariz podštucao gospodске brkove, obukao svilenu pidžamu i mirisnom vodicom isprao zube pred lijeganje, Moško bi odlazio u svoj dom.

Kuća u kojoj je živio nalazila se na lijevoj obali u četvrti Montparnasse, na vrhu male živopisne ulice, skrivena od pogleda i halabuke prolaznika. Začahurena i stisnuta između dva neugledna magazina tekstila, kuća se činila kao krletka nespretno složena od malih prozorčića, bez vrata, sa širokim dimnjakom od cigle koji je poput šešira zamjenjivao nepostojeći krov.

Tu bi se Moško Salom, svaku noć kad bi krhotine zvijezda polako trnule i gasile se u pepelu toplog sna pleglog grada, tu bi se on pretvarao u najvještijeg pticlovca pariških plavokrvnih krovova.

Iz džepa bi vadio noćobdijski fišek i one skupljene mrvice hrane prosuo bi u u drveni kofer obložen namreškanim bijelim velurom.

S tim mahagonij suputnikom doklapao je iz Bosne i u njemu je donio dvoje krojačke škare Solingen, šivaće igle Groz Beckert, mosurove najfinijeg konca za šivanje Aman, platneni žuti metar, platinasti nožić za paranje šavova i prorezivanje rupica, dvije velike šake pribadača, špenadli, kopči, kukica i ušica, par listova krojačkog papira i svoje skice za gospodska odijela.

Zajedno s koferom uzaludno je ležao u magičnoj Hopital de la Pitie-Salpetriere. Niti je bilo takve operacije niti je bilo takvog lijeka kojeg popiješ, ozdraviš, i nekim čudom prestaneš zavazda neugodno mucati.

Moško je to vrlo brzo spoznao.

Doduše, na krevetu do njega ležao je jedan starac indigo boje, po svoj prilici iz neke mistične indijske zemlje, koji mu je dao žeravicu nade jer mu je na uho u povjerenju kazao kako svaka 24 otkucaja s katedrale Notre-Dame, treba svojom rukom uhvatiti i pojesti barem jednog vrapca, bilo kakvog. I da će mucanje nakon izvjesnog vremena zasigurno i završiti...

S tim koferom Moško se puzeći i pentrajući uspinjao na krovove.

U njega bi prosuo mrvice skorene hrane pomiješane s krhotinama mjeseca, mjehurićima kiše, a ponekad i s krupnim pahuljama kandiranih kristalića snijega.

Poklopac bi podbočio oštricama škara a njih bi vezivao tankim koncem. Onda bi se pretvorio u najoprezniju treperavu sjenku i čekao.

Kad se vrabac polakomi i ugazi u kofer, tad Moško trzne konac, škare se izmaknu, poklopac klepne, i gotovo, svršetak lova!

Zaista bi to bio bajkovit prizor.

Na krovu, u krletci od dvadeset spletenih prstiju sa srebrenim naprscima, začuđeni vrabac gledao bi nepoznato dvorište lipa skriveno u suznim Moškinim razrogačenim očima.

Riječi onog indigo starca iz bolnice Moško je prihvatio tek kao sanjarski znak kako i zamrla snužđena grana može zimi iz nekog svog razloga propupati.

Nikada on na vrapca ni u nečistom snu zamahnuo nije a kamoli bi ga pojeo. Iznutra ga je nešto stalno grizlo i kopkalo, nije se mirio sa svojim mucanjem, pa je onaj savjet poput gorkog i neugodnog lijeka razblažio, rastočio i uzimao prema terapiji koju je on po svojoj mjeri zasuzio i smislio.

Svakog uhvaćenog vrapca Moško bi oštrom zlatnom iglom ubo kao inekcijom a onda bi to isto uradio samom sebi.

Ako su nejasne riječi indigo starca ipak slutile istinu, ako kapljice krvi uhvaćenih vrapaca pomiješa sa svojom, možda se nekad nešto neobjašnjivo dogodi, možda ne mora pojesti vrapca, možda je i to sasvim dostatno...

Tek je nekoliko puta zajesenilo, dostojanstvene gospođice breze iz parka Bois de Boulogne samo su tri puta uspjele presvući svoje rujnotkane haljine a priča o dvadesetprstom krojaču, iz bosanskog vezirskog grada već je pokušala na mnoga vrata pariške egocentrične gospode.

Odmah po izlasku iz bolnice Moško Sabm počeo je krojiti i šivati krasna muška odijela, isključivo pamučna s prugama, trodijelna s prslukom koji je imao dubinu izreza između ključne kosti i početka rebara te je tako naglašavao ljepši izgled muškog torza.

Sakoi su bili s dvostrukim kopčanjem dugmadi, a prednji rever išao je niže ispod struka po čuvenom uzoru kojim se princ George, vojvoda od Kenta, proslavio u svijetu najprobranije, nobl mode.

Oni koji su imali novca nisu ništa pitali, mogli su sebi priuštiti čak i više skupocjenih odijela tog neobičnog travničkog terzije.

A takvih je u Parizu bilo i više nego dovoljno.

I ne treba s uma smetnuti još jedan perfektno važan detalj.

Moško je mušterijama uzimao mjeru u šest sati ujutro, a odijelo je isporučivao na sutrašnje kukurikanje galskih pijetlova kada se zora od mraka razvjenčavala.

Bolji računovođa lako bi sračunao, svakog dana, osim subote, jedno odijelo odlazilo je u razuzdane gospodske ormare a novac iz njih, u Moškove džepove.

I, tako deset zrenja kestenja.

Travničani su nekako doznali kako se mucavi kalfa Moško premetnuo u jednog od najimućnijih pariških modnih majstora.

U besposlici, dobro obaviješteni ljudi su se zaklinjali kako uoči svakog Purima, kad ni jedan čovjek ne smije biti snužen, tužan i siromašan, u dobro okovanom željezničkom vagonu isključivo po mrkloj i mraznoj noći, krišom stigne jedan mali zapečaćeni rudarski vagonet, pun Moškinog novca. Time je on navodno jačao korijenje svojih travničkih Saloma.

Naprimjer, Šua Salom sa ženom Blankom otvorio je hvale vrijedan hotel Lašva, a njegov otac Muško opremio je kuću uz plitku rijeku u Gornjoj čaršiji i u njoj smjestio pomoćnu bogomolju Bet Tefilu, u kojoj su održavane popodnevne molitve Minha gedola kada bi u nju dolazili Sefardi iz Donje čaršije u svojoj subotnjoj šetnji.

Veliki je kapital dao Jakobu Salomu koji je napravio tvornicu šibica, a svom rođenom ocu Mordehaju zatvorio je gostionicu i slao dukate nek u njima uživa.

Bilo kako bilo, Moško je imao poprilično novca pa je svojom voljom odlučio odmoriti prhke razglobljene prste.

Svi oni pohvatani vrapci, koje je iglom pod krilo bocnuo, počeli su mu se poput prijatelja nenajavljeno vraćati, ulazili su mu u kuću kroz dimnjak i kamin, a onda im je Moško pootvarao sve prozorčice pa su se tako udomačili i zalepršani k njemu tananom doselili.

Kako je on, onom istom zlatnom iglom, poslije svakog vrapca ubadao i sebe, nakon deset proljeća bio je istetoviran od grla do pete s preko tri hiljade azurnih piknjica.

Na golemu žalost nije ni na tren prestajao neugodno mucati.

A kad bi se obnažio, ličio bi na žgoljavu rodu skuhanu u indigo papiru.

I, koliko je god je imao po tijelu uboda, toliko je imao vrabaca po odajama, na zgurenim dimnjaku i zalahorenim krošnjama oko pozobane kuće.

Nije više imao prostora za primati mušterije pa je zakatančio krojačnicu.

Ponekad bi se po mjesečevoj sjeni šetao, bolnim koracima tabajući krpice mraka, a na njemu su kao na hodajućem živom baobabu, sjedile stotine i stotine zacvrkutanih pariških vrabaca.

Jesen uz Seinu zna biti prohladna pa je tako Moško odlučio isplesti zaštitu. Kašmirske koze brste travu u dolinama Himalaje a od njihovih ostrizenih paperjastih dlaka, dobiva se najfinija vuna pašmina, dragocjena i skupocjena.

Eh, upravo od nje Moško je sebi astralan šal ispleo.

Od grgolja šumećih potoka, od zveketa vlašćkih zvijezda, od jeke Male i Velike peće, od kupina, ribizli i malina Vilenice, od trepavica sunca Bukovice, od mrvica sira, od travki, korijenja, korica kruha i od pašmine meke.

Takvim se šalom Moško ogrtao i s vrapcima se skitao po velikoj subotnjoj tržnici Marche de Vanves zamusanoj i zamrljanoj tragovima svjetskih skitača.

Mademoiselle, Gabrielle Bonheure Chanel, poznatija kao čudnovata Coco, jednog crvenog sumraka oduševljeno je slijedila neobičnog čovjeka s koferom od bijelog velura, pokrivenog mekim pernatim trbuščićima dživaca, ogrnutim najzagonetnijim šalom kojeg su njene oči ikada opazile...

U Travniku su tvrdili kako je u francuskim novinama, francuskim slovima na francuskom jeziku pisalo da je madame Coco zaposlila dvadesetprstog terziju, koji od pašmine tka i plete najčudesnije ženske šalove, a onda ih ona u najskupocjenije ženske ogrtače svojim vještim rukama ušije, a svaki od njih košta godišnju plaću najbolje operne pjevačice...

Nekako brzo iza svih tih vijesti crnom tintom tuge Pariz je bio zaljeven, u njega su potkovanim cokulama grdi nacisti zagazili i, otada, nikad više u svojoj tihoj šetnji nije viđen zagonetni, sjetni monsieur Moško Solom.

I sada stariji ljudi znaju reći kako je on zauvijek živ, kako je od rata izbjegao i kako i dalje tka najmekše šalove svijeta, u dalekoj zemlji gdje rastu bijeli borovi, jer je u svoju krv, kroz krv malih ptica, primio sve njihove živote i tako je poput Simurgha, cara svih nebeskih krila, ostao vječno utaboren na gnijezdima čudesne planine Kaf, koja u njedrima ledenih magli skriva mudre čuvaru drevnog znanja i svih sjećanja najbolnijih...

No, u maloj restauraciji Gavroche u kojoj je Moško više od dvadeset berbi grožđa, jeo crumble od kozijeg sira i kaduljinog meda, eno još uvijek iznad ulaznih vrata stoji natpis:

zabranjeno je bacati kamenje na vrapce,

jer se ispod jata njihovih zalepršanih krila s koferom od bijelog velura, poput sjene travničke lipe na mjesecini krije i neživim koracima korača, istetovirani maestro krojač, šnajder, dvadesetoprsti terzija, monsieur tailleur Moško Salom, sin Mordehajeve.

Darko Alfirević, Mostar

HIMNA KUGLA

Dala si mi ljubav I "Sve o glazbi", sve himne, kuglu, višak vlasti
I molim, rukom srcu, teku rijeke, bujicama svjetine poglede, dah i mirise
kradem

A kolko ljubavi
Travnjak do linije da dušu spustiš,
Pasti, pasti,
Himna to je,
Rasti, rasti.

Ne pljuvat, il šuti il ne joj tona, stiha, riječi krasti
Ne hulit jer staza mi znana kaldrma utabana, uska
A od nje sto, među granjem i travom visokom, puteva odvojci
Za neko poslije,
Kolko užasa u tom nedostatku strasti.

Himna Kugla, plotuna prasaka prasci
Jer to me zemlja čeka.
Moje proljeće,
Moj Dan.
Meni zagrljaj majke i mrtva oca
Ti čelom moje mi ticaš i cjeloviš
A ono oranž ljeto sjelo na naše stubе.
Himna Kugla, ona htijećem htijeći htije
Dok god nam živo srce bije.

SIMFONIJA DETONACIJA

Dizelaša pali. Kanađanka lokomotiva. Rat Mašina. Naš tenk. Zvukom
metalne tube zloslutna sonora tule cijevi preko valovita mrtva polja.
Dizelaša pali. Kanađanka lokomotiva. Rat Mašina. Njihov tenk.. Budi s
nama u sijevnju neba puna zla vatrometa. Tvoja volja.

Koliko smrtonosne navike opuštenosti. Koliko prigušena grča mučna straha. Dan, nebo, tenkovski dizelaš rikom trese kosti. Noć, bez svjetla ispunjena čistom mrklinom mraka.

Rafalna pucketanja. Osamdesetica. Smrt na trojci. Stodvadesetica. Sa udarom svakog projektila, kratko se zanjiše zrak i zviježđe mirno. Simfonijom detonacija skrućene svijesti tragam za kucajem srca. Dozivam ovoga zla kraj i domu povratak. Tiho. Pokorno.

Pobjeda. Slava. Kućni prag. Moji. Svijet. Cvijet. Tisuću onih „Kako je bilo“. A mrtav mi prijatelj, Na odru. Zastava. Kapelan. Requiem aeternam. Ženski zbor. Moja ozljeda je strah. I moj užas dok u mori snu tražim izgubljeno mi bilo. Martirij. Ja živ Iz straha rastem. Rex tremendae majestatis. Oltar. Apsida. Kor.

"TOČKA NA ZIDU"

Spomenuh lakoću kojom nadolaze mi riječ po riječ ko sa oluka tap,tap, tap udaranje kapi kiše igrom ugođe skrivača zvukom je stvarajuć to i fen i tenk pričom djetinjstva šapću mirom mi tiše tiše

Pod utočište haube frizeraja progonjen glavu guram bježeć kad god mi nespokoj počne žicama svijesti škripom krede da riše U moju točku na zidu u mislima satima zagledan već tražim za Velimira konac treća i zadnja poglavlja, od toga ništa više

Lajkavo ljudima se družim, sretno ko i bijesno i bijedno, ljudi mi slatko i vodu daju, tankog suhog sa dima i bure branog I kad prolazim cestom u sebi opet mlad i sve mi je jedno

Mislama sam uz oneima šanse još Mislama sam uz onenema smisla, vrijeme je za poč A meni pogledom zvijezdanom nebu Podosoja vrličkih, mirom zasuta noć.

TREĆI KRUG

U mojim pričama o susretima sa krugovima smrti Bila si treća, tako lijepa. Lijepa. Oduvijek. Lijepa ljepotom teška mirisa svibanjske lipe, u tami tračkom svjetla obasjana tvoja put, blijeda lica i ruku, bijaše pred tobom nekoć život, svijet, ej, cijeli vijek.

Crna kovrčava kosa ko od studene rose ona svijeta teška Oči boje zlatnozeleni meda Nekako čudnovato nježna, tek slutnje smiješka, Lagano spram lijevom ramenu nagnute glave pogled u me gleda.

Poput pjesme koju od djetinjstva znam, melankoličnu i neznana mi autora Al' ko neodvojivu asocijaciju ugodna prisjećanja Sa magijom dječjih predvečerja ljetnih igara dvorišta i haustora Okruženom našim zgradama uz eho udaraca lopte i zvuka ljetnja dječjeg trčanja

Trčali međ bijelim zidovima u već polusjeni predvečernje narančaste svijetle, time tajnom mi veća. The Allman brothers band „Jessica“. Focus „Sylvia“, silazi s Billboarda, srpnja 28-og, tisućudevetstosedamdesettreća Simon and Garfunkel „America“

Pružih ruku zakoračivši spram tebe ko da dotaknem te onako svjetovan Milosrdem mi ukazanja davne tvoje smrti odkorakneš onom svojom petrarkijanskom ljepotom Najljepša soneta više no vrijedna pružam ruke k njoj polako, opet, nije san Pa to sam ja, tiho zavapih dok ona i dalje šutke natraške uzmakom

Svjetlo na licu i rukama joj gasne sve dok nestala je u sumorju mraka teška Tamo gdje je praznina, tamo gdje samo je nigdje živi samo crno ništa Ostala slika tek dodira ko nekoć živa sjećanje na nestalu ljepotu njena smješka Sa te slike zauvijek i gdje god prati me strahote osjet onog gubitka bolnopravnog niti išta ,

U smrti čudesna mi nadolazeća ljepota nje sa velika platna, naslikana mi od prijatelja žene Prateć me vječnom tom ljepotom teška mirisa svibanjske lipe Ta kroz mrak tračkom svjetla obasjana, blijeda lica i ruku dok svijetlo tiho ne mine, Crna kovrčava kosa i te oči boje zlatnozeleni meda, ruke elegantne prstiju dugih , ispod piano tipke

Tako nekako čudnovato nježna davno otišla, misli li dok u mislima i sa slike gleda, il tek samo slutnje Hej živi, živi, hajde, njena govoreć mi smiješka, meni na livadi svježije pokošene trave Te opskurne i zavodljive čarolije ljepote smrti, tiho molim, bez viole, klavira i lutnje Tek lagano nagnute spram lijevom ramenu, tako tihe na licu slutnjom smiješka joj glave.

SREDINA TJEDNA

Srijeda, 12. studenoga 2014.

Provesti dokono jutro u knjižnici, očaravajuće je. Današnje oblačne jutarnje sate sredtjednovskog dana provela sam tamo. Neplanirano. Mjesto kamo ulazim stalno, još od doba dječjeg odjela. Danas je bilo nečeg posebnog u toj posjeti. Nisam trebala knjige, na mom damskom noćnom ormariću, stoji već nekoliko obećavajućih. Ušetala sam u jednu od manjih biblioteka. Tamo su koraci prigušeni, ušutkava ih crveni tapison. Nepomična, smirena knjižničarka strpljivo je sjedila kao da pozira nevidljivom slikaru, tiha, ljubazna, nenametljiva, kratke kose, s krupnim naočalama, uvijek s malim, ali dragim osmijehom, kakvim barataju časne sestre. Dvoje ljudi boravilo je u prostoru, neovisno. Brzinski pogled obuhvatio je vremešnu domaćicu u ručno pletenom džemperu, koja je prebiralala po kompjuteru, prizor koji me zadivio. Muškarac koji je čitao novine, s nogom preko noge, na onaj muški način, široki, koji otkriva čarape, također penzionerske dobi, izgledao je na pauzi snimanja gangsterskog filma, zbog besprijekornog sivog odijela i crvenog rupčića koji je kicoški izvirivao iz lijevog džepića dobro krojenog sakoa. Bešumno sam prehodala prizor i nastavila do polica s knjigama, raskopčavajući se zbog nezagušljive topline koja je sitno zujajući odnekud dopirala. Prebiralala sam po naslovima, debljinama hrbata knjiga. Obuzela me smirenost samostana, osjećaj koji mi ponekad padne na pamet, kao svakoj ženi s preturbulentnim životom iza sebe. Nestale su dvojbe o tome trebam li se nakon turbulencija predati misionarskom radu u Africi, ili možda odbaciti svjetovni život, pa postati jedna od redovnica, koju će odrasla djeca posjećivati u hladovini debelih zidova koji jamče apsolutni spokoj, što je dobar znak obnovljene volje za daljnje životne scenarije. Maksimalni mir mogu pronaći već i među knjigama, za šetnji šibana vjetrom, uz nevjerovatno kuhanje ili kvalitetno ribajući poput brojnih spremačica koje sam nekoć imala u kućama u kojima je obitavala obitelj koju sam stvorila. Godi mi što sam napustila dekadentni način života. Nisam više buržujka. Sada sam spašena žena, koja je tren skinula rukavice od najfinije kože i

primila uzde u svoje ruke, čvrsto. Osjećam se nakon dugo vremena živa. Kao prava gazdarica svog života, mogla sam sebi dopustiti i to dokono jutro među knjigama, jedne srijede, bez nervoze, bez grižnje savjesti, samo s blagim smiješkom, primjerenijim Mona Lisi, no redovnici. Dok sam koračala prema izlazu, odmjerio me ostarjeli gangster na pauzi, očito primjećujući lakoću u koraku. S užitkom sam nakon toga kuhala sebi fini ručak uz zvuke bossa nove, a nakon što sam skinula mirisne plahte sa sušila tik pred prolom oblaka i znalački ih složila u košaru od pruća, znajući da neće predugo čekati peglanje.

Srijeda, 12.rujna 2012.

Ovo je ljeto bilo krajnje čudno. Pretumbala sam svoj život. Izmijenila scenarij, žanr, status, ritam, sebe. Iznurilo me fizički i psihički. U ostatku neispisanog epa ostaje milijun događaja, na koje se sažeto osvrćem u svojoj glavi, zaključujući da sam jaka. Izdržljiva. Žilava. Premda se sada čini da ne bih mogla ponoviti isto, prava je istina da zaista možemo puno više no što mislimo... No, jednom kad nas gurnu u more ili sami skočimo, imamo jednostavan izbor: plivati do druge obale ili se utopiti. Jasno da lamatamo, ispljujemo progutano i udišemo glasno između gušenja nastavljajući instinktivno dalje. Tog ljeta kupala sam se samo u predvečerje. Kao da sam sišla s uma. A, nisam. Nisam mogla smisliti naporno sunce koje upire u tjeme do srozavanja krvnog tlaka, razdraganu ciku turista, eventualnu košticu breskve koja je zaostala u uzbibanom plićaku, kokosovo ulje koje povjetarac donosi s usjajenog tijela zdesna, prštavu energiju koja gusto titra u zraku potaknuta vrelinom podneva. Kada bi sunce najavilo skorašnji odlazak, bila sam na mjestu odigravanja te predstave. Preko zapadnih brdskih vrhova, nebo bi postalo rumeno na onaj istočnjački način, samo bez đunki na horizontu. Zapadnjačke brodice koje su se vraćale prema svojim marinama, pretvarale su se u vlastite sjene, nejasne i dovoljno daleke. Nestajali su Livingstoni s neba i s morske površine. U hodu sam skidala japanke, raspuštala kosu, bosa su stopala doticala topli kamen. Brzinom metka razodjenuta, hitno sam uranjala u svoj spas. Izranjala bih s osmijehom, osjećajući da sam isprala težinu dana, da sam umivena i nova, da mogu manje tužno završiti taj isti dan. Iz toplote i blage mekote, koju mozak pamti iz embrionalne faze kao savršeno utočište, izlazila bih tek kada bi dostojno ispratila sunce, osjećajući se gotovo svečano. Dojam

ne bi pokvarila ni vrelinu u automobilu, ni muzika s radija, ni nevažni likovi koje bi čekala da prehodaju zebru, ni miris pržene ribe u haustoru, ni preglasni televizor iza susjedovih vrata. Ulazila bih u svoj divan dom, produžavajući odmah na sasvim drugi kraj rezidencije, do terase koju čuva stoljetna palma. Mokra i smirena začinjala bih večer mislima koje su ulijevale nadu da je sutra svakako novi dan i da me još toliko toga čeka. Osjećala sam uzbuđenje i novu energiju dok su mi kapljice mora klizile iz kose niz donji dio leđa i stvarale lokvice na ugrijanim rustičnim pločicama, a ja nisam marila. Blaženo bilo more, svaka velika voda, koja odnosi naš umor daleko i nije nam uopće stalo da saznamo kamo.

Srijeda, 23. ožujka 2011.

Za dobru retrospektivu raznoraznosti, ritual češljanja kose prije spavanja dušu je dao. Smirujući zvuk četke koja prolazi kroz kosu i ljekovito milovanje vlastitog tjemena. Po žustrini ili sporosti kretnji uvidiš kako si. Sporo češljam kosu kad sam relativno spokojna, timarim se odlučno kad sam napeta. Uvijek probam timarenje pretvoriti u damsko češljanje i uravnotežiti se. Spokoj se očituje kroz neodređeni pogled koji počne bludjeti, slično trenucima dosade, koje inače nikada nemam, a koji su itekako potrebni. Tada usporim, pa presažem misli koje su se rojile i taložile ili vrtložile cijeli dan. Odugovlačim iščešljavanje, dok potpuno ne osjetim onemoćalost i opuštanje. Ljutnja, razočarenje i zabrinutost pretoče se u prividnu ravnodušnost, kojom se štitim prije sna, time se nagrađujem, opravdavam, ublažavam. Stavljam sebe u prvi plan. Sjetim se da postojim, uz ostale aktere života. Sinoć sam se češljala pred starinskom psihom s dva bočna ogledala. Pripadala je mojoj pratetki. Misli su isprva bile uskovitlane. Kroz njih su se nenadano provukla sjećanja na neispunjena obećanja. Sjetila sam se fizionomija koje su izgovarale ta neiznuđena obećanja, gorljivost njihova izraza, sugestivnost dok su se unosili u moje lice, serioznost datog trenutka. Sjetila sam se kako su svi oni bili jedinci u majke, slučajno ili ima 'nešto i u tome', nisam sigurna, Da je moj život snimljeni film, rado bih im sada poslala odabrane scene da se odgledaju, pa ne ponove tu grešku. Ne bih to uradila iz odgojnih razloga. Obećanja su ostala u zrakopraznom prostoru ili samo u mom sjećanju, isprano lebdeći. Nisu bila jednake težine, niti sam za svakoga ja pomicala brda i doline jednakom silinom. No, za svakoga sam mijenjala krajolike. Kako je moje češljanje odmicalo,

a kosa mi dopire do struka, pa posla ima, prokrvljenost se glave poboljšavala i ja sam sve uspravnijih leđa sjedila, bez naročitog napora, držalo me nešto nevidljivo i čvrsto, iznutra. Nestalo je početne ljutnje zbog neodržanih obećanja, jer sam uvidjela da nijedno nije - moje. Nasmiješila sam se svom odrazu. Kad je kosa već postala sjajna, promislila sam kako će se jednom, podvlačeći crtu života, jedinci sjetiti tih propuštenih prilika, i bit će im vjerojatno žao. Oni koji budu dementni, bez uspomena, možda će imati moj mjesečni posjet, kada ću njihova kolica odgurati do umjetnog jezera u parku sanatorija, pored lijepe vrbe do klupice na koju ću sjesti i davati im brižno zgnječenu mekanu bananu malom žličicom, nježno im brišući usne koje će sličiti na one koje su izgovarala obećanja. Na tu scenu sam se smilila, oprostila im svima u hipu, poželjela zdravu starost i otišla na počinak relativno čilo. Da, treba se neko vrijeme češljati pred spavanje. Odškrinu se vrata moćnog rezervoara u kojima je pohranjena nevjerojatna snaga, koju možeš savršeno upotrijebiti sutra. Osjetiš tada enormno zadovoljstvo sobom, pa se pridružiš čovjeku svog života koji te čeka u raskošnoj postelji, bez ljutnje ako već hrče bučno, jer ga je jadnoga svladao san ratnika koji se lavovski brine za svoju obitelj i za svoju kraljicu, jedinu ljubljenu gospu, koju je iz ljubavi čiste, napravio svojom. Ako te, pak, ne čeka veličanstveno dizanje i spuštanje junačkih prsa, nema veze, nećeš skončati zbog te privremene činjenice.

NEMIRI

Izađimo na ulicu, vrijeme je ustalo
i zove nas, svijetlo kao navještenje.
Naše nove cipele nude nam se da ih razgazimo
naš bi hod htio koračati od sebe sama,
košulje bi naše šarene zastave.
Djevojke su danas ljepše nego ikada.
Izađimo.

Dolaze nekakvi odnekud s juga,
donose nešto lako i udobno,
donose nešto ludo i nestvarno,
vjetar miriše po naranči, naru i narcisu,
sviraju u fanfare veseli Francuzi,
plešu sjene golubova, glasovi iz daleka
lelujaju neobičnu pjesmu,
prepoznamo li se?
Izađimo, dakle, iz svojih smiješnih značenja i simbola,
iz svojih prljavih kuhinja i prijemora,
iznesimo se iz svojih nespokoja i nesnalaženja,
dolaze žuti, plavi i crveni,
dolaze bijeli, rozi i smaragdni,
dolaze prozračniji, mekši i topliji
dolaze, zovu, vuku nas, vabe,
vrijeme je ustalo, strasti užegle,
djevojke su danas ljepše nego ikada,
dolaze prisniji, blaži i vedriji,
dolaze luđi, lakši, udobniji,
dolaze, zovu, vuku nas, vabe.
Naše nove cipele nude nam se.
Na ulicu.

VODILI SMO SE PO SVIJETU

Domaće je domaće, govoriš i slasno mi nudiš fetu paškog sira
onaj Masai bi me poševio u onoj suludoj Tanzaniji, sjećaš se
kako me je tri minute držao za ruku, da, da, poševio bi me,
ne bi mu smetalo to što sam bijela i poštena,
misliš li?

Paški sir je paški sir, a ti si već u Dubaiu
i vidiš se jednom od pedeset šeikovih žena,
kako bi mogla doći na red pored onih Azijatkinja, baš bi bilo glupo.
Jesam li debela, pitaš, u Novom Zagrebu vode tečaj trbušnog plesa,
upisat ću se sljedeći tjedan.
A u Indiji je bilo baš bez veze, ne volim sirotinju, malo je depresivno, ni
majmune.

Koliko li krasnih boja u Kini i zvukova onih zvončića, cin-cin, cin-cin,
čak ih i golubovima vežu za noge, golubovi ionako ne znaju pjevati.
Ti se zagledao u onaj ogromni kip Bude, a meni Buda izgleda malo
glupavo,
molim te drži ga u svojoj sobi.

Najljepše mi je bilo u Africi. Onaj Masai navalio, čovječe, jesi li vidio?
Samo sam trebala otići iza drveta.

RUŠENJE ZIDA

A onda mi dođe pa bih dijelio dobro od zla.

Uzimam vodu s četiri izvora, bistrim je okrećući je
vedrijoj strani neba,
pokušavam smišljati riječi koje nešto znače,
s vremena na vrijeme zazvučim.

Zvukovi su druga strana šutnje, molitve kozmosa i srca,
zvukovi su oblici nevidljivoga, glazba svjetlosti.

Uvlačim se u sebe, pokušavam vidjeti iznutra, trećim uhom.

Ti u međuvremenu pospremaš suhe cvjetove bazge, misliš na lipanj,
mašta ti blista na licu, lijepa si kao početak.

Čini ti nebo kakvim ga god želiš, ali ja moram vidjeti more, govoriš,
moram vidjeti more.

Sve naše životinje su u nama namirene, ovdje nemamo koga kome ostaviti.

Prosipam vodu, zazivam kišu, pada. Sutra će biti jasnije.

Stavljam kamenje u džep, zamišljam kako ga bacam u more.

I kaput mi je pun kamenja.

IF SILENCE WASN'T ENOUGH

društvene koncepcije su izgovor za ljude bez muda.
/kao, biraj momnet, biraj riječi, biraj sebe/
opravdanja za kukavice.
strah od riskiranja.

neočekivano očekivan, kao definicija gotovo odustajanja:
onda kad se njamanje nadaš. /čula si to toliko puta, ali si se tada previše
nadala da bi shvatila/
onda kad sam krenula.
ali ipak ostanem.
iako sam rekla da ću popiti jednu, samo još jednu pivu.
prelazim cestu jer mi se piša.
i jer tamo ima nikšićkog.
a s te strane sunce miluje stolove.
i plima prkosi mjesecu.

plav.
glasan.
niotkud./ako niotkud znači s desne strane, pod nekih četrdesetak
stupnjeva/
stolac je neupitno scenski.
ormar je relevantan samo ako iz njega planiraš izaći.
a ja sam žedna.
i svjetlo je moglo ostati upaljeno.
našla bih i kuhinju i pipu.
i onda bih izašla i sjela.
bezbolno.
i sada bih se bavila dramaturgijom.

kada psa dovodeš u tuđe dvorište, on se neće micati od tvoje noge.
sigurnost vs. strani teritorij.
diznijev dvorac na strossu/ne šetalištu, nego između zrinjevca i
tomislavca/ koji blješti iznad ulice.

stavi me tamo i procijeni.
onda možeš reći da ne vidim svijet.
kad nisam stisnuta u zidove i tišinu između pjesama s playliste.
kad nisam upašena kao
/metafora koju neću koristiti jer bi mogla biti shvaćena/.

SILENT. PERSISTENT. CLOUDY. AND. STICKY.

akcija./trzaj svakog mišića/
jedva primjetni pomak.
prst. dlan. ruka.
kao slučajno.
kao ispričavam se.
ali učinit ću to ponovo.
i nastaviti ću./bez dopuštenja i opravdanja - s razlogom/
po rubu, preko zapešća, prema gore.
zadrži dah.

možda sam postala strpljiva.
čekam da juha zavri i onda ju punih sedam minuta miješam na laganoj
vatri.
svih sedam minuta.

nezapaljeni walter. /ne znam kakva bi kriza trebala biti da pušim
walter/
frajeru,
(V jd. m. r., frei herr- slobodan čovjek (bar tako kaže đurđa))
nemoj mi mahati lizalicom pred nosom. /sram te bilo perverznog, to je
metafora/
nije ok.
osobito ako sam ju probala.
ali postoji i dalje ono nešto destruktivno.
kao želja za prolaskom kroz crveno; tramvaj koji se ne zaustavlja.
želja za apsolutnom svjesnošću.
ili najobičnijom, svakodnevnom tišinom.

svježe oprana ulica.

primam se za tjeme da zadržim misao u lubanji.
stopala zaštićena od tla. /iako ne želim tako /
tijelo odvojeno od atmosfere. /iako od sparine ne mogu disati/
a misao bi van.
ona kuca.
ona udara.
sutra će pozdraviti mamurlukom.

koncentriraj se na situaciju. ne na to da se koncentriraš na situaciju.
groblje kišobrana i besplatnih 24 sata.
riječi na kotačima.
nema vjetra u kosi.
samo mušice.
/da me jebeš, ni jedne godine ih nije bilo ovoliko/

TKO GOVORI, TKO PIŠE

Otac diktira. Prigovor, žalbu, podnesak, oporuku, već neki od tekstova kojima je primarna funkcija djelovati (za razliku od ovog teksta kojem je primarna funkcija nešto drugo), urediti ljudske odnose uz pomoć pravosudnih institucija.

Majka piše. Prelazi prstima preko tastature, brzo, s dva prsta, pa s četiri, pa ubrza na svih deset. Pogriješi pa se vrati, gleda u ekran računala, bezglasno miče usnama i ponavlja njegove riječi. Onda kaže dalje, otac nastavlja diktirati.

Moja baba (bijeli šudar, crna odjeća, sijeda kosa u tankoj pletenici omotana oko glave, prsti kvrgavi, oči staračke, vodenastoplave) stoji na vratima, gleda ih i kaže mojoj majci, svojoj kćerci: «Ajme sinko (sic! sinko! sic!), pa ti sve radiš, a on samo nešto govori.»

VODA

Zvonilo je. Za domaću zadaću iz marksizma razmisliti o tome zašto je Tales rekao da je sve voda. Na treba ništa pisati, samo razmisliti, o tome ćemo razgovarati na sljedećem satu. Jer Marksa ne bi bilo bez Talesa, govori profesor, mlad i lijep, stići ćemo sve do kraja godine. Mali odmor, taman za cigaretu. Učionica nam je najbliža terasi, tamo smijemo pušiti.

Tek na fotografiji, trideset godina kasnije, vidim da smo djeca. Sjedim u prvom redu, na podu školske terase, prekrivenih nogu, glavu naslanjam na rame djevojčici čijeg imena se više ne sjećam. Na meni je debeli džemper koji je isplela mama, još uvijek ga imam. Na zidu iznad nas crteži, grafiti. Ponekad prolazim pored školske zgrade, terasa se vidi s ulice. Grafiti su još tamo, neki drugi.

Ponavljam za Talesom: Sve je voda.

Dodajem: Sve je donijela i odnijela.

RIJEČI KOJE SI IZGOVORILA

Padaju.

Nije velika udaljenost između tvog lica, ozbiljnog pogleda, usana čiji rubovi lagano podrhtavaju, pa do tla pod tvojim stopalima.

Ali svejedno, riječi nisu još dospjele ni do tvoga pupka. Naglo su pale do tvog grla, kliznule niz vrat, sve do one male usjekline među tvojim grudima, usporile su tu, zaustavilo ih je tvoje disanje, prigušeno, kao da se bojiš da bi jedan puni udah tvojim riječima mogao dati snagu koju ne želiš da imaju. U pravu si, mene bi tvoje riječi mogle ubiti.

Zato ih radije gledam kako lebde u visini tvojih grudi, teške su, znam da će pasti, ali neka padnu polako.

Sve dok ne dodirnu tlo mogu zamišljati da se nije dogodilo ovo što se upravo događa, mogu zamišljati da je sve u najboljem redu, nasmijati ćemo se, izaći na balkon zalijevati cvijeće, povezivat će nas, sa svakom riječju bit ćemo bliže jedna drugoj. Toliko je tih riječi-konaca među nama da ja više ni ne znam koje su moje, koje tvoje, sve su te riječi tijekom godina postale naše.

Još malo, i postat ćemo naše riječi.

PRAZNINE

Okreneš se, tek na tren, ali praznine su brže. Vrijeme je uvijek brzo prolazilo, samo ti to nisi primjećivala. Ili si se pravila da ne primjećuješ. Onda je bilo teško popuniti sve te praznine. Na ekranu. U sjećanju. Kao na filmu, vrtiš pred očima digitalni sat, stranice kalendara, pokušavaš se sjetiti kada se dogodilo ovo ili ono. Nema šanse. Vjeruješ da je sve pohranjeno na sigurnom, negdje iza kapaka, u moždanom tkivu, neuronima naslaganima jedni na druge, sinapse su otporne, ali ne možeš ih jednostavno dozvati. Njegov djed, starac od preko devedeset, ležao je nepokretan. Na krevetu uza zid, u prolaznom sobičku bez prozora. Nitko s njim više nije mogao razgovarati jer nitko nije znao mađarski – jezik kojim je starac govorio do svoje sedme godine i kojega

se jedino sjećao. Tako ima niz crtica koje si upamtila. Moguće je da su s godinama sinapse malo oslabile, da nije baš tako kao što se sjećаш. Moguće je da se jasnije sjećаш onoga što si o tome govorila nego samog trenutka. Prolaženja sobičkom u kojem umire nepokretni djed, stranac svojim potomcima, do velike prostorije gdje smo pili Vecchiu i razgovarali o filozofiji, povijesti i revoluciji. Dobro, više je to bilo nalik sokratovskim dijalozima, on je govorio, a ti si povremeno rekla da jest tako, uistinu. Povremeno si rekla, ne, nije tako, uistinu. Onda bi se on i njegova žena zagledali u tebe kao da si rekla nešto vrlo mudro i duboko, pa bismo svi zajedno otpili po još jednu čašicu. Već godinama ne piješ Vecchiu.

KOLODVOR

Kaptolski, Krležin. U školi su nam propustili skrenuti pozornost na to da na Kaptolu kolodvora nema, niti ga je ikada bilo. Riječ je ili o omašci ili o poetskoj slobodi.

Omaške nikad nisu slobodne, samo nam nije uvijek jasan mehanizam koji ih pokreće. Omaške mašu krilima, neke anđeoskim, neke su više nalik propeleru, ali malo pomaknutom, na gore i u lijevo.

Kao djeca pjevali smo kako ide majka s kolodvora, adija dija de.

Što će majka na kolodvoru?

Da nije kurva?

Adija dija de?

KAZALIŠNI UMJETNICI U NDH - IZMEĐU TOTALITARIZMA, SPEKTAKULARIZACIJE I UMJETNOSTI

Za cijelo vrijeme trajanja NDH, od travnja 1941. do svibnja 1945., veliku važnost u prezentaciji Pavelićeve moći i vlasti, kao i njezine pozicioniranosti na domaćem i stranom terenu predstavljala je kultura. U tom korpusu djelovanja, iznimno važnog za realizaciju i napredak novog poretka, zagrebački je teatar (dalje: Kazalište) zauzimao središnje mjesto. Kao i cjelokupna društvena djelatnost u državi, čiju je uspostavu Slavko Kvaternik u proglasu od 10. travnja 1941. usporedio s uskrснуćem Božjeg sina, tako je i svaka kulturna ustanova morala biti uređena prema Načelima ustaškog pokreta, temeljnom programatskom dokumentu koji je 1933. u emigraciji sastavio sam Ante Pavelić a čija je okosnica bila ekstremna suprotnost od težnji "protunarodnog" jugoslavenskog režima. Bit njegove kulturne politike sastojala se u provođenju tzv. duboke kulturne revolucije pod čime se mislilo na ideološku preobrazbu nacionalnih kulturnih institucija kao glavnih nosilaca programa ustaštva na području Kulture novog poretka.¹

Cilj Ante Pavelića i njegovih ideologa prosvjete i kulture, bio je ostvarenje potpunog prevrata na području duhovnog, moralnog i intelektualnog života hrvatskoga naroda. U sklopu zamišljene kulturne politike preoblikovanja starih i stvaranja novih ljudi, ustaški je režim nastojao posebnu ulogu namijeniti kulturnim institucijama, među kojima se Hrvatsko državno kazalište zbog svojeg prosvjetnog i propagandnog karaktera u neposrednom utjecaju na veliki broj ljudi nalazilo na visokom mjestu prioriteta sveopće preobrazbe novoga društva.² Osim što je Kazalište kulturno-politički, a u skladu s Pavelićevim credom moralo biti reprezentativno "pred cijelim svijetom koji sada gleda u nas"³, očekivalo se da bude i prostor za proslave brojnih događanja u NDH kojime će se uzvisivati ustaštvo i slaviti taj isti "novi duh".

¹ Više u: Fikreta JELIĆ - BUTIĆ, *Ustaše i NDH*, SN Liber i Školska knjiga, Zagreb, 1977.

² Više u: Marko ČOVIĆ, „Dužnost književnika u ustaškoj državi“, *Hrvatska revija*, 3/1942.

³ Izjava Ante Pavelića: *Novi list* br. 163, 9.X. 1941., 7.

Izvan tog početnog "izjašnjavanja" o smislu i zadaći Kazališta, Ante Pavelić je u odnosu prema kulturnim sadržajima bio potpuno nezainteresiran, osim ako se nije radilo o kulturi povezanoj s narodom i selom jer je NDH i programski bila određena kao država primarno seljačkog duha. Potaknuto takvim "inputom", Kazalište u travnju 1941. odabire put lojalnosti "novom duhu": sve do svibnja 1945. nastojat će održati vratolomni ritam produciranja skupih i spektakularnih predstava eskapističkih određenja koje su potencirale usustavljene mitove o čistoj naciji, iskonskom tlu i vjekovnoj tradiciji. Tako uz svoj redoviti dramski, operni, operetni i rjeđe baletni program, Kazalište postaje prizorište brojnih, obimom i sadržajem različitih proslava, svečanosti i manifestacija na kojima se, u stotinama programa slavljeničkog karaktera, trebala manifestirati moć svih institucija Pavelićeva režima i njega samoga.

Jedan od dominantnih elemenata koji je morao biti uključen u svaki od sadržaja bio je upravo novi duh društva. Od najspektakularnijih obljetnica preko grandioznih međunarodnih gostovanja pa do ustaških prigodnica i običnih kazališnih jubileja – režim i njegova načela bili su središnji motiv, cilj i smisao tih programa. Njihov sadržaj obavezno je bio impregniran vjekovnom slavom hrvatsva, uskrснуćem NDH, dolaskom Poglavnika i uspostavom njegova pokreta. Kakvi god bili – komorni ili spektakularni, prigodni ili rjeđe - tradicionalni, maksimalno su zapošljavali svaki unutrašnji mehanizam Kazališta, kako onaj upravni, tako i umjetnički, administrativni i tehnički, iscrpljujući njegove ljudske i materijalne resurse.

Kazalište je bilo idealan prostor u distribuciji enormne, „lažne vedrine" (B. Gavella, 1944.) koju je nametala vlast, a u njezinim pompoznostima i ispraznim umjetničkim sadržajima vidjelo je ono prečesto i svoj interes: od takvih je programa blagajna bivala sve punija, a društveni utjecaj s jedne te zaštita pojedinaca s druge strane, sve veći. Unatoč takvim prigodnim slavljeničkim sadržajima, uskoro se glomazni i skupi kazališni mehanizam prepun umjetnika koji se opiru na razne načine, pobunio protiv proklamiranih zahtjeva politike. Postupno se sve više, unutar ideološke i političke ovisnosti, borio za autonomiju svog umjetničkog creda. U silaznoj fazi ustaške države (nakon rujna 1943.), sve su te manifestacije "vrhunaravnog duha hrvatsva" uz „šablonizirano nekritički primljene krlatice" ukazivale na terminalnu fazu bolesti cijeloga društva koja je kulminirala Pavelićevim bijegom iz države koju je samouvjereno i uz pomoć drugih stvorio, autokratski vodio i logično

izgubio, pretvarajući cjelokupno društvo u „u gramofon, koji nema druge zadaće nego svirati stare otrcane šlagere.“⁴

Kako je više puta isticao Mile Budak - samo nakratko najbliži Poglavnikov čovjek i vodeći kulturno-politički ideolog u NDH - uporedo s političkim i gospodarskim sređivanjem Hrvatske, trebalo je „brinuti za hranu tjelesnu, kao i za hranu duševnu.“ Pri tom je često izjavljivao da mu je kazalište kao "hrana duha, vedrine, zanosa, plemenitosti i čovječtva" prvo „kulturno mezimče“,⁵ ali je i sam ubrzo uvidio da kazališni poslovi u sebi nose i nešto drugo osim spektakularne političke prezentacije, vedrine i zanosa, a to su - uz svojeglavost umjetnika - enormni troškovi programa i čitavog kazališnog pogona.

Naime, na usko determiniranom putu prema uspostavi novog, revolucionarnog duha, ustaškoj vlasti su se (uz turbulentne političke) ispriječile i teške gospodarske prilike koje su sve četiri godine bile najsnažniji generator kompliciranog funkcioniranja zagrebačkog Kazališta. Zbog svoje glomazne produkcijske strukture, ono je bilo najskuplja kulturna ustanova u NDH pa se može ustvrditi da je u tom pogledu doista bilo ogledalo tadašnjeg društva: brojne financijske (ne)prilike u NDH direktno su utjecale na njegovo poslovanje, pa time i na njegov program i općenito organizaciju. U tom segmentu, za Kazalište nije bilo nikakve slobode djelovanja jer direktna ovisnost o moći pojedinih političara s jedne te nepovoljan položaj prema Državnoj riznici⁶ s druge strane, svjedoče koliko je ustaški režim po pitanju kulturne politike za čitavog trajanja bio ekstremno autoritaran, no istovremeno i nedovoljno djelotvoran. Iz tog razloga nije bilo lako dvojici intendantata (Dušanu Žanku i Marku Soljačiću) voditi željene repertoarne politike u kojima su morale prevladavati jake nacionalne i osovinske odrednice.

Zato je, s jedne strane zbog konstantnog nerazumijevanja Državne riznice za potrebe kazališne proizvodnje, a s druge strane zbog sve manjeg priliva novca u državnu blagajnu, nesmetani umjetnički rad i iz financijskog aspekta bilo nemoguće ostvariti. Kao što je notorna činjenica da je gospodarstvo NDH ponajprije moralo udovoljavati znatnim obvezama prema svojim zaštitnicima – Njemačkoj i Italiji, tako

⁴ Branko GAVELLA, „Umjetnost i stvarnost – misli o pojavi lažne vedrine i njenog nametanja“, *Spremnost*, Zagreb, 16. I. 1944.

⁵ Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU (dalje: HAZU), fasc. 1941. Najavna knjižica sezone 1941./42., HDK, Zagreb, 25. VIII. 1941.

⁶ Punim imenom: Ministarstvo državne riznice NDH

je i Kazalište bilo primorano slušati brojne kulturno-političke subjekte vlasti od kojih je na kraju Državna riznica ipak imala zadnju riječ. Ako se izuzme apsolutna vlast utjelovljena u jednom čovjeku koji je nerijetko bio inspiracija mnogim događanjima u Kazalištu, njime je svakodnevno i vrlo rigidno gospodario jedan drugi, vrlo strogi „glavar“ – onaj u liku često neimenovanog činovnika Državne Riznice. Njegova bi revnost u dodjeljivanju sredstava, ali i kontroli njihova trošenja često dovodila obje uprave do ruba izdržljivosti i tjerala ih na posve neuobičajene postupke, od kojih je najupečatljivije bilo ukidanje pretplate za sezonu 1943/44, tradicionalno neupitnog i do danas najunosnijeg sustava uprihođenja vlastitih sredstava HNK. Naime, od jeseni 1943., upravo kao i cijela ustaška država, Kazalište kao najreprezentativnija kulturna ustanova novoga duha koji je „uskrsnuo“ u travnju 1941., tonula je nezaustavljivo u ponor u koji je na proljeće 1945. konačno upala i cijela ustaška država. Za Budakova dugogodišnjeg prijatelja i suradnika Dušana Žanka, gorljivog pripadnika pokreta, nije bilo sumnje da Kazalište mora postati nositelj "žive hrvatske riječi, čistog hrvatskog osjećanja i novoga duha",⁷ pa je odmah po dolasku organizirao kolektivno davanje prisega Poglavniku. Ista je obavljena strogo i kontrolirano, na pozornici iza željeznog zastora, pod paskom vojske i svećenstva, a po ideji doglavnika i ministra Mile Budaka. On je, naime, kao najpopularniji pisac i narodni tribun od strane svojih brojnih poštovatelja širom NDH, ocijenjivan kao jedini pozvan da pokrene "idealni" rad kazališta i njegovog osoblja u kojem je količina ne-hrvatskih elemenata morala biti svedena na minimum. S tim u vezi, na početku se mislilo da će biti lako "provesti čistu hrvatsku i etičku orijentaciju hrvatskog kazališta u Zagrebu i što se tiče osoblja i što se tiče repertoara."⁸ Intendantu Dušanu Žanku bila je to prva "zvučna" izjava za javnost, kasnije je samo donekle ublažio retoriku, ali je tijekom cijelog mandata pristajao na otvoreni politički kompromis s ustaškim totalitarizmom i bio čitavo vrijeme odan vojnik pokreta i samoga Poglavnika. Zato se na početku i predstavio kao osloboditelj kazališta od svih „tuđinskih“ natruha i korektor javnog mnijenja. Iako nije poznavao kazalište „iznutra“ jer nije pripadao

⁷ "U Hrvatsko državno kazalište ušao je ustaški duh slobode i pravde" - pozdravni govor novog intendantu prof. Žanka kazališnom osoblju, *Hrvatski narod*, 25. IV. 1941., br. 72, str. 8.

⁸ "Doglavnik Mile Budak imenovao je intendantom Hrvatskog državnog kazališta književnika i kazališnog kritika profesora D. Žanka", *Hrvatski narod*, 24. IV. 1941., br. 71, str. 8.

kazališnoj praksi već kritici, prihvatio se dužnosti intendanta želeći od Kazališta napraviti "unutrašnju frontu, frontu kulturnog stvaranja i umjetničkog oblikovanja hrvatske duše."⁹ Zato mu je u prvoj sezoni repertoar i bio označen spektakularnim produkcijama koje su oslikavale narodni život, (Ognjište, Sunčanica, Huseinbeg Gradašćević, obnovljeni Ero s onoga svijeta) i toliko voljenu germansku kulturu (Razbojnici, Faust, Minna von Barnhelm). No, usprkos nekim nedvojbenim uspjesima u Drami i Operi koje su redateljski potpisivali Branko Gavella i Tito Strozzi, najgledaniji je bio njegov laki komedijski i operetni repertoar što mu je tadašnja kritika nerijetko predbacivala. Pri tome je u Kazalištu ugošćavao već spomenute spektakularne priredbe u kojima je do izražaja trebao doći ustaški karakter kuće u koju je ušao slavodobitno, a iz koje je na kraju prilično neslavno morao otići. Zbog njegova su stila upravljanja i pokušaja uspostavljanja najstrože discipline redovito „pucali“ unutrašnji kapaciteti kuće, a brojne premijere i izvedbe bivale otkazane što je redovito tumačio „doprinosima radi žrtve ratnoga vremena.“¹⁰ Također, zbog nevoljkosti da trijezno sagleda gospodarsku situaciju u državi, njegovi odnosi s Državnom riznicom postali su neodrživi te je već u ljeto 1943. bilo jasno i manje upućenima u kazališne poslove da ono ne može više niti organizacijski ni izvedbeno, a pogotovo financijski, izdržati Žankove prevelike ambicije. Konačno, nakon odlaska njegova mentora Mile Budaka iz aktivne politike uslijedio je i Žankov odlazak iz Kazališta, kazališne profesije, ali i zemlje u koju se više nikada nije vratio.

Djelovanje njegova nasljednika Marka Soljačića, kojem je bila nametnuta funkcija intendanta jer je nitko od viđenijih intelektualaca u NDH nije htio prihvatiti, obilježeno je stagnacijom obje grane – kako one dramske, tako i one glazbene. No, uslijed slabljenja brojnih mehanizama u vlasti NDH, kontrola špijunsko - političkih struktura nije više bila stroga kao u Žankovo doba. Istovremeno, i priliv novca bio je sve slabiji pa se Soljačić uglavnom morao osloniti na unutrašnje resurse i "veliki trud i nadarenost svojih članova" koje je nazivao „duševnim plemstvom“, ali i inzistirao kolikogod su mu to prilike dopuštale na očuvanju „razine umjetničkog dostojanstva.“¹¹ U svom je repertoaru forsirao produkciju

⁹ Dušan ŽANKO, "U drugoj godini slobode", *Hrvatska pozornica*, br. 28, Zagreb, 11. IV. 1943., str. 1.

¹⁰ *Nova Hrvatska*, Zagreb, 25. IV. 1943.

¹¹ Marko SOLJAČIĆ, „Na pragu četvrte godine“, *Hrvatska pozornica*, Zagreb, 2. IV. 1944., br. 29/30, str. 1.

domaće drame ne mogavši popraviti porazan učinak domaćih pisaca jer je produkcija novog dramskog pisma potpuno presušila. U NDH, naime, nije bilo dovoljno slobodnog prostora za kreiranje kvalitetnog korpusa suvremene nacionalne drame, a pisci koji su bili u stanju pisati bili su zabranjivani, prešućivani, u nekim slučajevima i ubijeni. No, Soljačiću se jedno mu se mora priznati: preuzeo je Kazalište kada to nitko nije htio i izdržao do kraja bez prevelikog popuštanja kriterija i ulizivanja vlastima jer je za njega kazalište bilo "škola" koja mora raditi, kako u normalnim, tako i u „abnormalnim“ prilikama.¹² Zato je Soljačićevoj upravi, koja je bila u mogućnosti planirati svoj rad samo u kratkom periodu unutar najviše mjesec dana, oblikovanje repertoara ovisilo o previše nepoznanica. Razlog tome ne leži samo u nedostatku novca već i u raspoloženju publike koju ni Kazalište svojim umjetnim obiljem i eskapizmom nije moglo izbaviti iz materijalnog i duhovnog beznada u kojem se nalazila. Marko Soljačić je takve prilike nazivao „abnormalnim“ i imao je pravo, pa se može reći da je, iako ga je pratio glas nepopravljivog pijanca, u kulturno-političkom smislu bio puno dalekovidniji i trezveniji od Žanka.

Upravo je zbog takvih nesretnih prilika i osipanje ansambla bila jedna od važnijih manifestacija borbe protiv mnogobrojnih ustaških mjera koje su ozakonile teror protiv svih onih koji su mislili i djelovali drugačije. Za vrijeme obiju uprava, djelovanje aktivista "u odrednicama lijeve misli" (N. Batušić, 1978.) raslo je iz dana u dan, prvenstveno zahvaljujući velikom jačanju organizacije Narodne pomoći u ljeto 1941., nakon hapšenja i strijeljanja nekih mladih članova Kazališta. Naime, već u travnju 1941., velika skupina umjetnika – pravoslavaca bila je uhapšena, ali se ubrzo uvidjelo da je bez njih Kazalište nemoćno organizirati program. Svi ti „nepoćudni“ morali su prijeći na katoličanstvo ili otići. Otpor se u kazalištu stvarao od prvog dana, od otprilike 500 zaposlenih, organizacija Narodne pomoći brojila je na kraju više od 200 članova. Temeljem rasnih zakona, nepoćudni (Srbi, komunisti, Židovi, masoni...) odstranjivani su iz svih sfera života tadašnjeg društva, pa i iz Kazališta, a oni koji se nisu pokorili rigidnim zakonima NDH bili su konstantno pod policijsko-obavještajnom paskom režima, neki kao primjerice Dubravko Dujšin redovito zatvarani, a neki su glavom platili svoja uvjerenja. Čak četvorica mladih glumaca - početnika strijeljana je u ljeto 1941., a

¹² M. SOLJAČIĆ, „Nekoliko misli o kazalištu“, *Nova Hrvatska*, Zagreb, 25. XII. 1943.; *Hrvatska pozornica*, Zagreb, 2. I. 1944, br. 16, str. 3.

glumac Janko Rakuša, komunist po uvjerenju, javno je obješen u veljači 1945. na banderu kod Savskog mosta. Nekolicina se, na čelu s Vjekom Afrićem (od proljeća 1942. do zime 1944.) zato i odlučila na mnogima tada nezamisliv korak – bijeg u partizane, tj. izlazak „iz pozlaćenih okvira barokne pozornice“, da bi "pod sufitama zvjezdanog neba" našla „nove horizonte“¹³ za svoj slobodni kazališni izraz.

U posljednja dva desetljeća pojavili su se autori koji tvrde da je ustaški režim bio posve tolerantan na polju Kulture te da je poticao slobodu duha pa se po njima totalitarizam u kulturnom životu nije niti osjećao. No, to nije niti približno tako, naime, NDH nije znala odvojiti umjetnost od ideologije jer je strah od svake slobode bio rezultat straha od ugrožavanja temeljnih načela ustaškog pokreta. Ako su u hrvatskim kazalištima, kao što kažu pojedini autori, „nesmetano djelovali Srbi“, bilo je to zato što su se svi (osim Bele Krleže koja je poseban slučaj u korpusu srpskih umjetnika zbog specifičnog odnosa režima prema Krleži) pokorili uredbama o prijelazu na katoličanstvo i zato što su kao umjetnici bili u svojim fahovima – nezamjenljivi. S druge strane, nije točna niti tvrdnja onih marksističkih ideologa koji tvrde da se u tom razdoblju nije u hrvatskom kazalištu dogodilo ništa umjetnički relevantno. Kultura je, evidentno bila pod čizmom i povećalom režima, ali se nije, sukladno svojoj prirodi, dala sasvim pokoriti i posve ideološki oblikovati. O tome primjerice svjedoče, za Hrvatsko državno kazalište i neke relevantne dramske i operne predstave Strozija i Gavelle; Trepšeove, Babićeve i Žedrinskijeve scenografije, ali i do danas neponovljive umjetničke veličine Dujšina, Kraljeve, Podgorske, Baranovića, Križaja, Tončićke, Harmoša, Ane Roje i mnogih drugih.

Njima svima, bila je od samih početaka NDH nametnuta obveza brojnih organiziranja, tj. "postrojavanja", kako u samom Kazalištu, tako i udrugama Pavelićeva „korporativnog sustava“. Osim brojnih pravila, uredbi, naredbi i naputaka kojima su bili redovito izloženi u svom svakodnevnom radu, bila im je određena i obveza djelovanja u Društvu hrvatskih kazališnih umjetnika, asocijaciji koja se od 1943. priključila ustaškoj mega-udruzi nazvanoj Glavni savez staliških postrojbi. Osim što je u Kazalištu djelovalo kao odani promicatelj ustaškog pokreta, Društvo je pokretalo i nove kazališne inicijative koje nisu mogle zaživjeti zbog

¹³ Vjeko AFRIĆ, „Sjećanje na Kazalište narodnog oslobođenja“, *Hrvatsko narodno kazalište 1860-1960, zbornik o stogodišnjici*, Naprijed, Zagreb 1960., str.114-124.

inzistiranja na političkom djelovanju i nedostatka relevantnog umjetničkog programa. S druge strane, Kazalište je bilo primorano u sve četiri godine NDH djelovati kao produžena ruka Ministarstva oružanih snaga pripremajući redovito „vedre programe“ za vojnike i ranjenike u Kazalištu, ali i na ratom zahvaćenom terenu, čime je obavljana "narodna i umjetnička dužnost"¹⁴. Usprkos, uglavnom prisilnom, sljublivanju s ustaškim pokretom, svakodnevica umjetnika bila je obilježena teškim materijalnim statusom pa su zbog složenih činovničkih radnih odnosa mnogi od njih bili dovedeni na rub gladi. Zakonska odredba o kazalištima i iz nje proizišla Zakonska odredba o službovnim odnosima službenika državnih kazališta bile su dobro promišljeni i za ono doba strukovno napredni dokumenti, ali su stigli prekasno – tek nekoliko mjeseci prije konačnog sloma cijele države.

Na kraju treba reći da je Hrvatsko državno kazalište u Zagrebu u vrijeme Nezavisne države Hrvatske bilo instrumentalizirano od strane režima kroz tri osnovna pravca, od kojih niti jedan nije bio primarno umjetnički. Prvo, sustav je, preko mnogih sastavnica državne i ustaške vlasti forsirao njegov promidžbeni karakter. Iznad svega, Kazalište je bilo postavljeno kao svojevrsni stroj koji je za potrebe vladajućeg establišmenta u zemlji i "na međunarodnom poprištu" izrađivao niz sadržaja koji su predstavljali Pavelićev sustav kao tradicionalno ravnopravan segment pobjedničkog "europskog duha" kojeg su inaugurirali Hitler i Mussolini. Drugo, Kazalište je trebalo biti predvodnik u svenacionalnoj strategiji prosvjete koja je bila široko postavljena unutar brojnih institucija NDH kao jedna od prvih i osnovnih zadaća nove vlasti. Tu se zadaću moralo svakodnevno široko postavljati da bi se novo društvo "iščistilo" od zasada mrskog jugoslavenskog režima koji je po mišljenju ustaških vođa zatrovao "hrvatski duh i tijelo". Treće, Kazalište je, u skladu s najvažnijim načelima ustaškog pokreta bilo mjesto obavljanja moralne zadaću u NDH, na način da je svojim sadržajima moralo potcrtavati novorođeni duh u kojem je "etično" zapravo predstavljalo "očišćeno" od svake natruhe nehrvatskog duha. Upravo je posljednja zadaća bila najrazornija za njegov zamjetan strukturalni pad nakon 1943. godine: zbog moralnog i svakog drugog kolapsa ustaškog režima gotovo je sasvim oslabila i umjetnička autonomija koju svaka slična ustanova mora imati da bi se uopće zvala umjetničkom.

¹⁴ *Hrvatski Narod*, Zagreb, 27. VIII 1942.; *Nova Hrvatska*, Zagreb, 19.IX.1942.

No, ustašku državu najmanje je zanimalo umjetnički karakter Kazališta i ona nije imala niti približno rješenje za kazališno pitanje. Najkraće rečeno, budući da je ustaški administrativni aparat bio posve anarhičan i da slijedom toga nikada nije postojala jedinstvena ideja o globalnoj kazališnoj, tj. kulturnoj politici koja bi egzistirala izvan svakodnevnog pritiska ideologije i ratom opterećene politike, Nezavisna Država Hrvatska je svo vrijeme Kazalište upotrebljavala za svoje najuže ciljeve, prečesto zanemarujući brojne izraze otpora i umjetničke izlete izvan nametnutog okvira "prvog hrama ljepote"¹⁵ i najboljeg promicatelja svih "potreba i pitanja"¹⁶ ustaškoga duha i njegova poimanja Kulture, napose one kazališne.

Literatura:

Hrvatsko narodno kazalište 1860-1960, zbornik o stogodišnjici, Naprijed, Zagreb 1960.

Banović, S., Država i njezino kazalište, Profil, Zagreb 2012.

Batušić, N. Povijest hrvatskog kazališta, ŠK, Zagreb, 1978.

Jelić - Butić, F., Ustaše i NDH, SN Liber i Školska knjiga, Zagreb, 1977.

Tiskovine:

Hrvatski narod

Hrvatska pozornica

Hrvatska revija

Novi list

Nova Hrvatska

Spremnost

Arhivska građa:

Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU:

dokumenti/osobnici umjetnika, ostavštine, tisak

Hrvatski državni arhiv u Zagrebu (HDA)

¹⁵ *Novi list*, Zagreb. 6. V. 1941.

¹⁶ *Hrvatski narod*, Zagreb, 10. XI.1941.

Željko Barišić, Split

NEŠTO ŠTO ME DRŽI

Razvlašten sam pitanja danas
slijepo vjerujem u sreću
premda je previše suprotnih pokazatelja
neki kažu da sam nepopravljivi optimist
zar je to loše?

Optimisti su nasmijani, imaju glatko lice, zdravu kožu
vitki su i seksi
pitam ja vas kakvi ste vi, i vi, i vi
naborani, ružni, prelijevate se dok sjedite
ne bih vas jebao, nema tih para.

Glatki su mi ovi dani, klize mi kroz prste poput pijeska
na njegovim česticama ogledam volju
volim se takmičiti pa odem do kick boxing kluba
tamo je mnoštvo mladih koje nisu dotakle godine i ružno raspoloženje
najprije se zagrijemo, odradimo šado vježbe i onda spariramo.

Nema potrebe naglašavati jesam li dobar ili loš
koje tehnike znam, pogotovo jer ih čitam poput otvorene knjige
i mogao bi ih onda rastužiti, ali čemu to
tuge je ionako previše, ona je na vlasti oduvijek, izbori su puka
formalnost
mene zanima proces, to me drži.

I ČAGLJEVI DEFINITIVNO MORAJU PROMJENITI NEKE STVARI

Čagljevi su izbili na proplanke
tamo gdje sam odrastao
stoje u nevjerici pitajući se gdje sam
'Kasno Marko na Kosovo stiže' - što drugo da im velim.

Imao bih im priopćiti još štošta
gdje sam bio, što sam radio, jesam li još prpošan
ali čemu rasipati informacije, one su roba vrijedna
tako sam jednom neoprezno rekao neke stvari
svi poskoci iz Petra Gudelja su navalili
to mi je bila škola
a znamo kako se svaka škola skupo plaća.

Sinoć na treningu sam čuo da ispit na pomorskom faksu stoji 2000 eura
je li to malo ili puno zavisi kako gledaš
mene ne jebe to pomorstvo
osim kad plivam pedeset metara udaljen od obale
tad mi se jaja stisnu jer stalno mislim da će me ozdola nešto gricnuti.

Vratimo se mi čagljevima i vrijednim informacijama;
poznato je da čagljevi žive oko 12 godina,
pošto sam otišao odavno propustio sam nekoliko njihovih okota
znači, ohohooo je toga prošlo
samo u mojoj generaciji odapelo ih je mnoštvo, pa ti izračunaj.

Sve u svemu mogu im poručiti da nisam loše
recimo, kurac mi je redovito dignut ujutro
to je, pored ostalog, dokaz koliko sam žilav
a čagljevi koji su aktivni u zoru i navečer nek se malo i preko dana
potrude.

TVRD ORAH

Franku Bušiću

Niš' koristi ovo mi jutro nije donijelo
Sjedio sam i čekao, ne inspiraciju nego pacijente
S inspiracijom nemam problema
Nemam ni s pacijentima, ali oni imaju sa mnom
Jedini zajeb je što moraju platiti, a to im se, poznato je, nikako ne da

Da bi pametno utrošio vrijeme nazvao sam pjesnika koji je u bolnici
Požutio je u zadnje vrijeme, ali ne od stihova

Nekima su stihovi znali doći glave, a nekima kapljica
Rekoh mu to, on se nasmijao
Izvući ćeš se, tvrd si ti orah, na kraju mu još za inspiraciju nadodah

Čudno, ali evo orahe nitko više u poeziji ne spominje
Prije su bili prilično frekventan motiv
Kao i ostalo voće i povrće
Bila je to fruit poezija

Sjeća li se više itko oraha, je li ih još sade
Sigurno da postoje plantaže, ali ne primjećujem ih onako pored ceste
Ili više nismo tako tvrdi pa nam više ni orasi ne trebaju

U djetinjstvu je bio jedan stari orah pored moje kuće
Dalje u selu bilo ih je još nekoliko
Kada nisam imao što raditi došunjao bih se do njih i pentrao
Nisu bili previše zanimljivi za pentranje jer su im grane slabe
Ali volio sam gnječiti one zelene još nedozrele
Zapravo sam gnječio nešto što mi tek sad pomalo dolazi k svijesti
Kasnije sam ih kupio po podu kada poput pilića izlaze iz kore
Trebalo ih je još sušiti, pa tek onda jesti
Inače nisu tako ukusni

Prilično komplicirani stvorovi su ti orasi
Nije ni čudo što ih nema u poeziji
Nekako ispada da i ona mora biti mekana
I da im tamo više nije mjesto

Trebalo bi se vratiti orasima, osjetiti njihovu tvrdoću
Takva bi nekako i poezija trebala biti
Da ju moraš kamenom udarati da bi ju rastvorio

Helena Berden, Zagreb

NJEŽNODUŠNO

Natopljenost
misli
klizi niz
kralježnicu,
Naklonošću tinte
dostojne ljubavnih pisama..

Riječi su tijela.
Produžeci neostvarenog..

Tražim te u antikvarijatu duše,
na ivici trenutka,
među cvijećem polomljenih glava,
grobljima sjećanja..

Tvoja unutrašnjost ima
Podlogu boli
Tvoj pogled tužan kao
Osamljeno zvijezde

Bol je ono što zauvijek veže ljude..

Mislim o Pessoainom čuvstvu,
misaonoj modrici
koja naslućuje:
„Srce bi, da može misliti, stalo.“

Zato, miruj srce moje nježnodušno,
Jer i u grobovima snivaju prvi poljupci..

PUT USREDIŠTE SEBE (Ulomci)

Prošlo je mnogo dana od tada, a da ni sam nije primijetio. Misli i osjećaji već su se gotovo privikli na stanje stvari. Pokušavao je svim svojim bićem prihvatiti činjenicu da je svijet u mijeni, da nešto nezavisno od nas pokreće male nevažne sudbine, kao figure bjelokosne po ploči zemaljskoj. Danas si kralj pod zaštitom svih figura, skriven negdje na A4, s kulom sa strane, koliko sutra te kao pješaka zamijene za neku facu, jaču, koja se može kretati u svim smjerovima, za nekog lovca, konja pobogu...KONJA!!!Nikako da svijet i svi ostali prihvate činjenicu da su sve ratove dobili pješaci. A taman sam upoznao gotovo sve kutke njenog tijela, skrivene znakove, madeže, ožiljke..položaj dlačica na rukama, one sitne jedva vidljive na obrazima, pa kako rastu nakon brijanja nogu. Skoro sam dovršio atlas karti njene osobnosti. Pobjčaj dok usni, kad razmišlja, kada je nadržkana, pa sa zagonetkom u očima dok joj pričam gluposti.

Rekla je, nakon odmaka vremena, da su se stvari jednostavno zakomplicirale i desilo se. Bez logičnog obrazloženja , s najljepšim osmijehom što ga jedna žena isforsirana istinom na brzinu može složiti. Tako to je. Kada baciš kamen, dušo draga, jebi ga, nema povratka. Prozor se već razasipa u mozaik.

*

Intermezzo o čežnji. O nama se pisala jedna lijepa priča. Na nekom listiću nošenom vjetrima što klize nad dolinama i treperavim svijetlima uspavanih gradova. Tamo gdje se naslućuju nepoznati otisci nekih nemira. Koraci nespjesni, nikada razjašnjeni sami sebi. Tamo gdje se naslućuje novo svitanje. Prolazi u prostore koje mogu zvati njenim. Prolazi za odabrane misli očišćene od nespokoja. Za misli o jutru sa željom da se baš ona pojavi na kraju dana, da ga svojim naručjem zaljula kao novu nadu, da ga uspava poljupcem majke. Da je jutrom probudim u kutu usana. Ona će već znati što to znači.

Vjerujem da ću je udahnuti jednog jutra svom silinom raspamećenoga vjetra. Sve će biti novo i nepoznato. Prvi dodir jeseni, žuto lišće u kovitlacu boja naši koraci slažu u mozaik, a veleštovana gospođa,

imitacija samoće iscrtat će sliku na mokrome pločniku. Možda će i svileni oblak svojim vlažnim dahom zapeti za vrhove planina i razasuti kapi kiše sitne kao ubod iglom...

*

Ceste su od kiše ogledalo svjetla, poneki list na rešetki odvoda, travka iz raspuknutog betona traži svoje pravo na život. Moji koraci su umorni ali misli u brzom hodu mijenjaju slike i impresije, pogled na ulicu, na grad, na ljude što imaju svoj dio kuta gdje da se sklone.

Moje mjesto, moje sklonište ima adresu bez poznatoga broja i ulice, nema ni grad, mogao bi kontinent da se nagađa, Atlantida je dosta dobra opcija. Ne smijem naravno, to izreći glasno, u stvari ne smijem ni pomisliti da ne bi kakav supersofisticirani kompjutor tajne službe snimio moje moždane valove da otkriju njenu poziciju. Mene će ceste i dobri duhovi valova uvijek nesvjesnog polegnuti na njen prag. Uvijek me primala u svoj labirint pa zajedno tražismo nama znani put. Vodila me sanjiva i umorna. Zidovi od zelenila, morskih tjesnaca, vrhova snijegom okovanih od postanka, zidovi od nadanja. Zastajemo, gledamo se. Trava pod nogama je mekana i vlažna, topla. Zastajemo, gledamo se. Sjeda na klupu, objenožno me obuhvaća oko pasa i povlači u predvorje svoje istine. Ja bez imalo namjere ne pokoriti se. I gledamo se ravno u oči, bez treptaja, bez skretanja pogleda, bez daha i riječi. Ne smeta niti tutnjava automobila ovozemaljskog svijeta, niti vjetar što uporno svira nekim komadom razmrdanog lima. Ništa. Samo vječnost naših golih tijela, pucketanje vatre. Kupujem nijanse njene osobnosti, ali joj i nesebično nudim svoje, još nikome ponuđene komadiće samoće.

Lea Brezar, Zagreb

BLEJANJE

Svatko u svoju sliku bleji.
Blejanje se danas cijeni.
Da možda ne misliš o meni,
Ili ipak sebi.
A ne! To nikako ne bi.

Svatko u svoj ekran bulji
Kao dijete u šarene niti
Zmajeva repa.
I šutimo.
Ta tišina je sasvim slijepa.

SVIJET IMA SVOJE ANĐELE

Svijet ima svoje anđele
Pogledaj, u svačijim su očima.
I govore, a da to neznamo
Poslušaj, tišina ih otkriva...
U miru, što riječi skrivaju
Samo ih trebaš čuti.
Kada se misli stišaju,
Kada nam ego šuti,
Netko će poruku poslati
I dok vrišti galama.

Svijet ima svoje anđele,
Ti nikada nisi sama...

GODINE

Što volim godine svoje
One mi daju čar.
Na kopcima svakakve boje,
Od bora prošarani dar.
U kutu usana stoje,
U osmjehu tajna života.
Što volim godine svoje
U njima je sama ljepota!

IZMEĐU TRAJNOSTI

Reci mi tijelom, Žan,
ljubavi imam dovoljno,
po čoškovima njušim plijesan
i skidam navodnike.
Postajem stvarna,
ubijajući snove.
Da li ti je žao
uzaludnih molitva
svetoj Rutini?
Mi nemamo gard,
ni ime,
samo glas
koji su nam zalijepili
i bjegove
koje smo precijenili.

STORNO

Znam,
ista je glad
i usamljenost
i grčevi
i hladno ranjavanje
bez krvi.
Poigravanje podrhtavanjem,
adaptacija osjećaja.
Ipak,
trenutke
koji se nude
u negližeu,
pokrivam frotirnim
bademantilom.

Stavljam srce u džep
i ubrzavam korak.

KROZ PLAČ

Rossana je imala pravo,
najteže je raditi na svili.
Neobično si nevažan
u svojoj upornosti,
tražeći potvrdu
za propuh kojim
zatrpavaš putove.
Kao zavođenje bez ticala.
Nezaštićen uzdah sabire trenutke
usisavanja laži.
Osvijesti skoreni ugriz,
ponudi otrežnjenje.
Ti si strast,
ja sam tvoje poniženje.

NJUHOM

Sutra ujutro će doktorica M.
pitati tko mi je
poniženjem uključio duh
i pokrenuo tijelo.
Njena će radost
prepoznati moju sklonost formi.
Balast za balans.
Ipak,
„Daljnju terapiju
provodite po sljedećem naputku -
Ne prizivajte statistike
koji ne imponiraju trenutku.“

GRBA

Danas ćeš izaći iz stana
i dopustiti glazbi
da napudra očekivanja.
Tada ćeš upoznati starca,
životnijeg od nas
i dovesti ga u moj krevet.
U njemu već danima
provociramo usamljenost.
Tri Irene i ja...
Koračamo kroz sobu.
Očajnički sluteći Cohena.
Naizgled.

STAJSKA BOLEST

(Ulomci iz romana)

Kobila se ukopala pred ulazom u staju. Onda je izvela svoj uobičajeni trik: naglim pokretom promijenila je smjer luka vrata, iz dobroćudnog oblika kolijevke u obrambenu formu nadolazećeg vala, i pokušala joj je istrgnuti povodac iz ruku.

Jelena je na to spremna, njezina bezazlena pobuna dio je svakodnevnog rituala. Ranije bi se često uplašila i pustila je, čak i kad ju je mogla zadržati, dijelom jer je shvaćala njezinu nevoljkost što se dva sata prije sutona mora vratiti u mračni prostor, dijelom jer je ta slika konja, isturenog čela s grivom i uvučene brade, očiju izvrnutih nadolje, bila istodobno užasna i fascinantna, kao direktan uvid u ludilo, u nagovještaj katastrofe, stotinka sekunde kadra iz podsviješću nabijenog sna.

Lijepa je, skladno građena, profinjeno oblikovane glave, delikatnih nozdruva, dramatično tamnih, srnećih očiju. Nije lijepa na fantazmagoričan način kao rasni konji, mješanka je hladnokrvnjaka i toplokrvnjaka; uobičajeni i oprobani recept za poslušnog, stabilnog konja namijenjenog početnicima, invalidima, oboljelima od cerebralne paralize i multiple skleroze.

Desetak ih uredno najmanje jednom mjesečno sa svojim skrbnicima posjećuje ranč. Skrbnici su najčešće roditelji čija je dužnost da pokušaju nadživjeti vlastitu djecu, jer uobičajeni, upravo obrnut biološki poredak radi direktno protiv njih. Ne postoji besplatno, pa čak ni jeftino utočište za mladiće i djevojke iskrivljenih ekstremiteta i distorzičnih glava uprtih u naslon invalidskih kolica, nema humanog rješenja, to je onkraj kapaciteta svakog dobrotvora opće prakse, tako da ovi roditelji žive u paklu dugovječnosti, osuđeni na bezvremenost, vitalnost i optimizam, i ne mogu si priuštiti opuštanje, bolest i smrt. Bolesna djeca (bez obzira u kojoj dobi, to su uvijek djeca) uglavnom izričito traže ovu kobilu, Taru, naviknuta je satima hodati sporim, uvijek istim tempom u krug, jesti jabuke iz zgrčene šake u invalidskim kolicima, trljati glavu o njihova zakočena ramena. Ona je muza hendikepiranih, njezine uokvirene fotografije stoje i vise po urednim dnevnim sobama tih nesrećom zauvijek definiranih domova, fotografije na kojima oni koji nikad nisu

bili hodači postaju jahači, i svojim sretnim licima svjedoče o čudu koje je u stanju proizvesti po svojim performansama vrlo prosječan konj.

Dvije mjerice zobi i bala sjena. Koza, koja živi s Tarom u istom boksu, i dočekuje njezin povratak s ispaše uvijek u jednakom položaju, s prednjim papcima prebačenim preko ograde, kao znatiželjna susjeda, opet se prva dohvatila zobi. Stojeći na stražnjim nogama, s glavom je duboko u zdjeli. Kobila je ponekad ugrize i otjera, ali iznimno rijetko. Uglavnom mirno gleda kako koza jede njezinu hranu, i pojede ono što joj je ostalo. Zašto velika životinja dopušta maloj da je lišava elementarne potrebe, hrane? Ako za to i postoji objašnjenje, Jeleni nije dostupno. Konj može jednim udarcem ubiti, ili u najmanju ruku osakatiti kozu. Može je ozlijediti slučajno, u stanju uznemirenosti ili straha, a strah i uznemirenost vrlo su česta stanja u konjskom svijetu, u svijetu životinje – plijena, evolucijski naviknute da je napadaju savršeno organizirani čopori, i s nekoliko strana istodobno otkidaju joj komade mesa s nogu i trupa, sve dok žrtva ne klekne i sruši se, kako bi joj mogli pregristi vrat i najesti se dovoljno da si osiguraju energiju za narednih nekoliko dana, ili tjedana.

Jesu li Tara i koza na neki način prijateljice? Svakog jutra kad uđe u staju, zatekne ih u istom položaju, s glavama preko ograde, jednakim pokretima očija, sličnim izrazom lica. Koza s kopitima na dasci, ljubopitljiva prigradska gospođa s viklerima, konj s kopitima na tlu, ali poistovjećen s bedastoćom koze, kič slika o idiličnoj obitelji. Pokušavali su ih razdvojiti, kako bi Tara dobila na težini, ali koza se neprekidno vraćala, iz koristoljublja ili odanosti, ili oboje. «Konji ne žele ubiti», rekao je jednom Pravednik, kada je pokušavao Jelenu naučiti da pastuhu u galopu prepriječi put s rukama podignutim visoko iznad glave.

«Konji ne žele ubiti». «Ne žele ubiti». «Ubiti». Je li moguće da četveronožna životinja razumije značenje smrti, nasilne smrti?

Vezu između udarca kopitom, čime okončava iritantnu smetnju, kao što je muha u doseg repa ili koza s glavom u zdjeli, s tabuom koji nije njezin tabu, koji se nje ne tiče, tabuom ubojstva?

I što preostaje tamo gdje tabua nema? Empatija? Budisti ne ubijaju mrave, ali ne zbog empatije, nego iz religijskog uvjerenja. Ljudi uglavnom ne ubijaju svoje kućne ljubimce, ali to s empatijom nema veze, u pitanju su složeni psihološki i društveni mehanizmi, identifikacije, antropomorfizacije, komplicirane, ali bezazlene devijacije. Kućni ljubimce se u principu ne ubijaju međusobno: doberman

strpljivo podnose izazivački raspoložene mačice, ukoliko se poznaju, i žive pod istim krovom.

Je li to pitanje ljubavi, ili milosti?

Neumjesno ljubopitljiva koza, ta susjeda u šlafroku koja iritantno mekeće, konjska možebitna prijateljica, svakog jutra živa, zdrava, i neozlijeđena. Objašnjenja nema, ukoliko se ne podlegne mitovima iz žanra melodrame, o vječnom dobru koje prebiva u Lessie koja se vraća kući, jednako kao u svetom Franji Asiškom. Dobro nije vječno, sporadično je, i neobjašnjivo. Ponekad je posljedica temeljitog odgoja ili uspjele dresure, ali, u suprotnosti sa zlom, koje je pouzdano i transparentno, gotovo matematički predvidljivo, uglavnom je neobjašnjivo. Jelena se boji onog što ne razumije, a ne razumije konje.

U ljude se razumije, to da. Uobražava da nešto zna, premda to nije nikakvo egzaktno znanje. Infantilna je, reagira na pokrete, na tuđu energiju, njezin nervi sistem programiran je slično konjskom.

Ali to je klizav teren na koji je uputnije ne zakoračivati. Od ljudi se može živjeti, pa čak i od njihovih raspoloženja, ali za to razumijevanje ni izdaleka nije dovoljno. Potrebno je imati i adekvatne reakcije, istodobno promišljene i brze. Nema ni jedno ni drugo, ali s brzinom je moguće postići određeni napredak: moguće je naučiti automatski potegnuti uzde konja čiji se hrbat izvija u prijeteći polumjesec, ne dopustiti da mu da bježi, da dominira, da prednja kopita odvoji od tla.

Jelena iznimno uživa u tom iznenadnom, novostečenom umijeću, u odlučnosti koju nikad nije imala, u odmjeravanju snaga, u sukobu volje. Sa sukobima je u ljudskom svijetu uvijek najgore: kada ih započeti, koliko daleko, ili blizu, pustiti protivnika da priđe, kada je vrijeme za reakciju? Treba li najprije izdržati nekoliko uvreda i nepriličan ton, ili djelovati odmah, riskirajući da akcija bude preuranjena, i protumači se kao histerija, ispad bez dovoljno utemeljenog opravdanja?

S konjima je sve tako jasno. Postoji povodac, i dvije sile koje ga potežu u oprečnim smjerovima. S jedne su strane strah i sloboda, a s druge sigurnost i opstanak. Tko će prevagnuti? To bi morala biti ljudska stran. Iz ljubavi ili privrženosti, iz koristoljublja, radi samokontrole. Jer konj je pripitomljena životinja, i ne može preživjeti bez vođe, kao što dijete ne može opstati bez roditelja ili staratelja.

Diana Burazer, Zagreb

KAMO IDE VOJSKA NAKON PORAZA

Kamo ide silna vojska nakon poraza?
Trgove zauzimaju zastave drugih boja
grleni pobjednici u čoporu
prolaze širokim ulicama
zagrljeni i privremeno besmrtni
masovna prezentacija siromašnog dijaloga
i pojednostavljene sreće.

Kamo ide vojska nakon poraza?

Na izvore
zdrave
čudotvorne
vode
gdje se i bog liječi od površnog dijeljenja pravde
Na mjestu gdje se dijeli oprost i zaborav
odjednom.

Negdje izvan svega
u tišini
već pripremljena čeka
topla juha i bijela postelja
utjeha
koja udaljuje istine.

LICE BEZ ŠMINKE

Jozefini Dautbegović

Naš je susret bio nagoviješten
davno
na podnom mozaiku crkve

negdje u sredini Bosne srebrne.
Dolazak novih pjesnika u tvoj grad bio je
samo ovozemaljski okidač
u sveopćem trajanju.

Možda ne bi ni otišli dalje da smo znali
kako je sve (baš sve)
bilo tu:
početak i kraj
potraga i cilj.

Mudrost nikada nije bila naša odlika.
Lica smo
bez imalo šminke
nosile svijetom
uvjerene kako će nas vlastita poezija
uljepšati.
A riječi nam ipak
poput svile niz naša ramena
nisu klizile.

Ne mogu se oteti dojmu kako nam je
cijeli život prošao
u pretrčavanju ulice
između dva pljuska
čekanja u slabo natkrivenim prolazima.
U bučnim kavanama
brze razmijene još nedovršenih rukopisa.

Iz njih o tebi znam mnogo.
I ono najvažnije
kako ćeš izgledati
pod neumoljivom božjom svjetlošću
kad te ponovno sretnem.

Ostati će nepoznato
zauvijek neizmjereno
koliko daleko smo mogli

dosegnuti riječima
da smo imali dovoljno vremena.

LAKOĆA

Simi Mraoviću

Svi stojimo na istoj poljani
nepravilno postrojeni
prigodno urešeni.
Sa jedva primjetnom blagom nervozom
trljamo jagodice na prstima.

Neznanje tješi i plaši -
stiže nam, svima, istovremeno
poruka
u boci koje nema
iz mora kojeg nema.

Mi, zapravo,
stojimo u logoru
nepregledne ljepote i lakoće življenja -
pokušavaš nas uvjeriti
okrutnom blagošću glasa
kojem se bezrezervno vjeruje.

Glas ti još treperi dok nas razdvajaju
na sretne i
manje sretne.

Pokušavam uočiti gdje je točno granica.
Zbunjuje me tvoj zvonki glas iz daljine:
sretno je biti mrtav,
sretno je biti mrtav.

PRSTEN

Slavko se napokon odlučio. Kupiti će prsten sam, bez da nju bilo što pita. Riskirati će. Ima neku mjeru, stari prsten koji je uzeo iz njezine kutijice računajući da se sljedećih dana, dok on bude u potrazi, neće odlučiti baš njega, za promjenu, staviti na prst.

Obilazio je trgovine. Prvo one u velikim shopping centrima, zatim je krenuo po manje poznatim dijelovima grada gdje je već poznato da se prodaje zlato.

Od silnog razgledavanja već su mu svi prsteni počeli sličiti na bezlične krugove, oni malo deblji na savijene cijevi sa nepoznatim vječno zarobljenim i sumnjivim sadržajem.

Napokon se odlučio. Kupio je jedan lijepi tanji prsten koji je odgovarao njegovom poimanju prstena - simbolom ljubavi. Zaboga, ne treba valjda kupovati željezne okove.

Slučajno je taj prsten odgovarao i trenutačnom stanju njegova novčanika. Sve u svemu on je bio najprikladniji; ne najveći, ne najljepši, ne najskuplji, već najprikladniji!

Olja će biti zadovoljna. Ona ne pati od takvih gluposti. Kad su odlazili navrat-na-nos iz Bosne, i kada je došao po nju ispred njena stana (jer bez nje ne bi ni izlazio iz Grada), primijetio je da je ponijela samo jednu manju torbu u kojoj su bile samo praktične stvari. Gledao ju je dok je zaključavala vrata, iako je to bila nepotrebna, pa čak i groteskna, radnja. Okrenula je ključ dva puta. Nije se ni osvrnula za svime što je ostalo iza: za kristalnim drangulijama, vrijednim slikama na zidu,... Ni za ničim! Niti jednom! To mu se kod nje i dopalo; ta praktičnost, odlučnost i smirenost u kritičnim trenucima. Takvu ju je, još jedanput, tada i konačno, zavolio! Zamrznuo tu sliku u svojoj glavi,... i sada kupuje prsten. Prsten točno za takvu osobu. Zamrznutu!

Emilija i Stojan izašli su zadnjim autobusima iz svog sela. Olja im je poručila da više ne čekaju ni trenutka. Treba hitno sve napustiti, krenuti sa svojim susjedima, i spašavati glavu. Javila je da ima informaciju da su "oni sa brda" već počeli silaziti i sužavati krug oko sela. Kasnije se, možda, iz tog prstena, neće moći!

Brzo su se odlučili. Uvijek je jednostavnije raditi po nečijim uputama; napraviš sve kako ti se kaže; ne dvoumiš; ne raspravljaš sa bližnjima, a niti sa sobom; samo se pakiraš. Prelaziš iz jednog stanja u drugo; iz

uobičajenog sigurnog domaćeg u neko novo, nepoznato. Šutiš. I otputuješ!

Emilija je, kao i sve žene iz sela, to novo stanje lakše prihvatila nego Stojan.

Valjda muškarci u takvim situacijama imaju nerješivih problema sa svojim egom. A Stojan je, uz sve to, imao i otežavajućih okolnosti, vezane za svoje porijeklo, koje su mu priskrbile dodatnu nelagodu i strah u mjestu gdje je živio. Stalno je čekao da nešto prođe, da dođu bolja, sigurnija, vremena za njega. A to „nešto“ ne bi ni prošlo, došlo bi nešto drugo. I tako stalno u krug.

Stojan je sve teže podnosio sate koji su prolazili. Taman kada je, nakon 15-tak godina počeo nazirati bolja vremena, sada u ovoj dalekoj, hladnoj i nedefiniranoj zemlji, eto, sada, ta operacija! Žena je donosila hladnu vodu, pa kamilicu, pa čaj od origana. Nije znao što je bolje, da li da češće jede, pije mnogo tekućine, ili da uopće ne pije i ne jede! U bolnici mu nisu baš dale detaljne upute. Možda bi trebao hodati, a ne sjediti. Ali mu se činilo ako se digne da će tek onda nastati problem, da će mu se od krivog pokreta crijeva pomaknuti, saviti, prebaciti se neki dio preko nekog drugog dijela; možda i svezati u čvor. Bolje je da miruje i sjedi. Činilo mu se da jedino tako ima ovu složenu situaciju pod kontrolom. Tišina je bila obavezna. U sobi nitko nije smio ni progovoriti, a kamoli da se pusti neka glazba. Televizija? Bože sačuvaj! Čekalo se. Stojan se sav pretvorio u samo dva dijela svoga tijela: uho i stomak. Dlanovima položenim na trbuh cijela dva dana samo osluškuje burna kolanja zraka u krugu, zavijanje, krčenje.

Slavko je odlučio prvo otići do Oljina oca. On je dobro odgojen momak, i zna se što je red. Zna on da Oljin stari zna za njih dvoje, i možda tako nešto i očekuje. Neće se iznenaditi. Možda će ga više iznenaditi Slavkova uljudnost, brižnost, poštivanje roditelja i poretka stvari. Uvijek govori kako je to nekada tako bilo, ali sada – jok! Sve krenulo naopako! Točno kad je bio pred kućom, zapjeva poznata melodija na mobitelu. Gdje si, pita Olja. Trebali bi otići do mojih, tata je došao iz bolnice, i red je da odmah dođemo. Slavko se izvlačio da neka ona ide, a on će doći malo kasnije, ima neka posla,.... Olja se malo ljutila, ali na kraju je ipak bila zadovoljna da će doći.

Slavko je ušao u kuću. Oljina mama mu se obradovala. Nije dobro, teško je s njim! Pogotovo danas, promrmljala je tiho. Potapšao ju je po ramenu. Pomislio je kako je to tapšanje bilo malo suviše intimno za

njegovu trenutnu poziciju u toj obitelji, istovremeno je bilo nekako prpošno i veselo, a to nikako nije bilo primjereno. Barem na danas! Treba se skulirati, pokušati biti onako običan, nedefiniran,...kao da je neki normalan dan, i kao da su svi u istoj crti događaja, emocija i očekivanja. To je dobar početak za sve daljnje akcije; možeš pokrenuti razgovor u svim pravcima, i nikakva tema neće se tretirati kao neočekivana i nedopuštena.

Stajao je još u hodniku, skidao dugo sandale. Kada bi se barem tako skidao osjećaj nelagode i straha. Pa kasnije se opet obuio, ako se baš mora.

Ema, trebam vode, neka bude dobro hladna, ali ne iz frižidera. Bez leda, ali dobro hladna, vikao je Stojan.

Ema je stajala pognuta nad sudoperom i pokušavala zapešćem pogoditi željenu temperaturu vode.

Kako da mu kažem da će danas doći da ga obiđu. Pa došao je iz bolnice, ne mogu ja sad kazati: nemojte dolaziti! Je l' tako, upita Ema napokon sa punom čašom vode. To su običaji. A možda bi mu bilo i krivo da ne dođu. Ali sad mu to ne mogu kazati. Nervozan je i ljut. Sada ništa ne treba govoriti, samo klimati glavom i naći mu se pri ruci. Barem dok ne prođe ono najgore, zaključio Ema svoj monolog.

Slavko je ušao upravo u trenutku kada mu je Ema pružala orošenu čašu sa vodom. Oljin stari je sjedio u kratkim hlačama, japankama, i bijeloj potkošulji. Znojio i mokre kose, više od muke nego od vrućine držao je objema rukama stomak i plitko disao.

A ti si! Dobro da nije netko drugi, jedva izgovori Stojan. Neću da me nitko gnjavi sada nekim svojim glupostima. Dođu, pa trabunjaju bez veze nešto o sebi, djeci, unucima. Ako je došao da mene vidi, onda neka ne govori o sebi. Neka šuti i neka sluša što ja imam reći. Je l' tako?

Tako je, odgovori Slavko, iako ga i nije baš nešto slušao. Razmišljao je kako najbolje da započne svoj govor.

Pa, čika Stojane kako ste, zacrvkuće Slavko lupnuvši ga po ramenu. Dlan mu ostane zalijepljen i brzo shvati da glupljeg pitanja nije moglo biti.

Ako nije sada dobro, biti će, biti će, pokušao je Slavko popraviti teško popravljivo.

Stojan je samo šutio, gledao autistično ispred sebe. Nekako se čudno i previše umirio. Naduo se kao puran. Grašci znoja su mu kapali sa očnih kapaka na trbuh. Nije ih brisao. Zapravo uopće se nije micao. Slavko je bio uvjeren da je to pravi trenutak za ono po što je došao.

Čika Stojane, ja sam zapravo došao da, onako po starinski, zaprosim Vašu Olju. Vi znate da se mi volimo. Mi bi se, ako vi nemate ništa protiv, ženili! Ovo je važan trenutak za nas, i ja sam želio da Vi budete prvi koji će to saznati. Ne zna još ni Olja, izgovori sve Slavko uzbuđeno, i u jednom dahu.

Ema šuti, pruži ruku i prihvati čašu. Slavko stoji sa plavim široko otvorenim očima, u zakopčanoj plavoj košulji, i čeka Stojanovu reakciju. Izvadi i malu kutijicu sa prstenom, tako da taj trenutak učini još više svečanim.

Stojan napokon pomakne glavu u Slavkovom smjeru točno onoliko koliko je bilo potrebno da se sretne sa njegovim očima. Kapne mu još jedna velika kap njegove muke. Ema pobjegne u kuhinju, ponovno pušta vodu u sudoperu.

Ma što Ti ti govoriš? Je si li ti normalan? Kakav važan trenutak! Ženidba? Prsten? Pa ti nisi normalan! Ja cijeli dan čekam svoj važan trenutak! Svoj. Znojim se, mučim, u crijevima mi se u krug vrti zrak, pritišće me, nadima. Pa ti nisi normalan! I još stojiš tu sa nekim prstenom! Svašta!

Slavko zbunjeno izađe iz sobe, u prolazu baci pogled prema kuhinji ne bi li od Eme saznao nešto više. Ona je gledala u sudoper držeći ruku ispod vode i samo odmahnu.

Otišao je u obližnji kafić. Nazvao je Olju i javio da je ipak bolje da odu zajedno, i da je on čeka preko puta. Odlučio je da joj ništa neće govoriti.

Prošlo je više od sat vremena dok je Olja stigla. Vesela, svježja. Idemo, kaže. Zvala sam majku i kaže stari je super. Došla rodbina i stari se baš obradovao. Kaže da čekaju samo nas!

Ušli smo! Ema nas je već u hodniku izljubila srdačno i značajno. Stojan je stajao u sredini vesele raznodobne skupine ljudi i teatralno držao, tko zna koju po redu, zdravicu. Svi su se smijali.

Ej, ej čekajte, evo meni najdražih, mahne vesele prema Slavku i Olji, dajući im znak da dođu bliže. Zagrli Slavka jednom rukom, a drugom, u kojoj je imao punu čašu, Olju. Ovo su moja djeca! Slavko danas isprosiu Olju (onako kako to treba, po naški) i donio prsten. Ženiti će se, kaže nasmijan, znojan i sretan Stojan.

Svi zaplješću. Olja zagrli oca, pa Slavka sretna zbog svega!

Nazdravimo prstenu, ali svakako i onom što smo već nazdravljali, ali vrijedi ponoviti, mom prdežu, jedva od smijeha, kojem su sve svi urotnički pridružili, završi Stojan. I svi isprazniše čaše naiskap.

Olja, kao i svi nasmije se glasno, samo je Slavku njegova sreća mala kasnila. U džepu je stiskao malu kutijicu, i imao onaj neodređeni i pomalo uplašeni izraz lica.

Ma što se ljutiš, nastavi Stojan, da ja nisam prdnuo, onda bih vjerojatno prdeknuo na drugi svijet. Shvaćáš? Crijeva nisu proradila,...i gotovo. A onda se ti, dragi moj, ne bi ženio jer bi Olja bila tužna, a tuga bi valjda potrajala barem godinu, zaključi Stojan. Okrene se prema Olji namigne joj i doda: a godina je duga, i svašta se može dogoditi.

Franko Bušić, Split

USMENU PREDAJU ZABILJEŽIO POLUPISMENI ČATO

Ali Muhamed
Dali Salvador
Salvator Da li
Spasitelj Ili
Prag
Brak Kubizam Izam Zametak
Zam-Zam
Zang
Tumb Tumb

Marinetti viče:
Mi uništavamo knjižnice
Ball viče:
Kada bi spalili knjižnice
(u pozitivnom kontekstu)
Elagabal viče:
NE Elagabal ne viče
Riče
Riječi

a Ti nezadovoljena ležiš
plodna kao Hiperbola

ANGAŽIRANA

tih je stih
pijesak je purpuran od sluzi puževa

paževi njupaju puževe
a štitonoše glođu štitove

stonoga učmariteljska
golica člancima debelo crijevo
posebice člancima u kulturi
vlažan je suhozid vazda
činom čimbenika
dizenterijom turista trista
namašćen kao pašče
kao kakao

povazdan tromboni i trombloni
čestitaju na doktoratima
krepanog grizodušja

ojađen je stijeg
na vrh brda vrba mrda
ojađen je stijeg
umalo impotentan

SRED PUŠAKA I KRUŠAKA DUGOUŠAKA

distanca od sankcija za aliteraciju
zajebanciju
naciju
iju – ju

nepredvidljiv je post
postkonceptualni poste češće nego postmodernisti
postavangarde nikada nisu postile
post je gost zidanog mosta
a svakog gosta tri dana tosta

i nešto političko
pičko:
neke države u punom nazivu
imaju sarkastičnu intertekstualnost

LOGIKA NAUŠTRB EMOCIONALNE INTELIGENCIJE

cipal ciplu grize cipla

nema metafore

koji put je zmija
samo zmija
a ne kurac
a koji put je kurac zmija

ili smisao
nije predviđen da ga baš vi iščitate

niža bića kapiraju samo jednostavne metafore
i ne zapošljavamo ih u obavještajnim službama

prst u pak
pa si iščitaj prostatu

a pjesnike pusti da umiru

u miru

furlan

Franko Burolo, Zagreb

I.

Na kraju
možda učinim kao Richey –
ustopirao je UFO
i pitao za prijevoz:

Extraterrestre portami via!

Za sada
trebalo bi riješiti ovu invaziju golača
toliki se rijetko vide
toliko ih je da ne možeš proći
zagušili su svaki put
možeš samo gazeći po njima
ići

ostaviti arhive boli
i krenuti dalje.

Voglio un pianeta su cui ricominciare!

II.

Stigao je noću
obasjan mjesecom.
Svjetlosnim godinama udaljen
vrli novi svijet
otvorio se pred njim.

Ne zna što očekivati,
ne zna što će biti pa
sramežljivo, ali odlučno
stiže u budućnost
u nadu.

Otišla je danju
u sjeni sunca.
Mračnim godinama blizak
iskvaren stari svijet
zatvorio se za njom.

Zna što napušta
zna što je bilo pa
odlučno, mada sramežljivo
odlazi iz prošlosti
iz očaja.

III.

Zapaliti svijet
pred suncem budućnosti
je nepovratno

Utopiti noć
u plimi mjesečine
je neophodno

Obnoviti svijet
three is a magic number
je neminovno

III.

IIIIIIIIIIII
shvatiti
otkud se kreće
IIIIIIIIIIII
kamo se želi
stići
IIIIIIIIIIII
putovati
kao po tračnici
IIIIIIIIIIII
usput je hodeći
graditi
IIIIIIIIIIII
imati
cilj u vidu
IIIIIIIIIIII
nemoj baš sada
stat
!!!!!!!!!!!!!!

V.

V. simfoniju otvara Morseov kod za rimsku brojku 5

● ● ● —

for Vendetta Vucibatine
Verwirrung ist en Vogue
ležeći se izdahne oh
mehr Licht bitte
BRING THE NOISE!

codex mortis, ali
ovaj put
tek je početak

UOČI SMAKA (Berzeh)

Od majčinih priča i tumačenja očevih
ostade slika i pitanje gdje da počinem
prije pakla ili raja, kakav me očevid
čeka u predvorju, kako se pravdat počinjem,
kolika je mostarina i tko me zastupa
već skamenjena srca, kao da nikad ne siđe
u pete nego će klopotat poput kalupa
šupljega tvoreći porazno krhko predziđe.

Stala bi ona nezaustavljiva protočnost
krvi rijetke, nalik mi životu razapetu
koji će u daljini venuti na otočnom
proplanku brijanom burama koje sve metu,
a znam, kada umrem, živjet će moje sjećanje
na žuđenu sreću, na poklonstvo i predanost
plemenitoj mirnoj ženi vedrine beskrajne,
koju je pratila pomno moja zagledanost.

Nada mnom će anđeo izgubiti visinu,
dok mi zbrkane predodžbe preda se pristavlja
privlačeći tijelo što se u neznano vinu
ograđeno zaslugom bivših dobročinstava,
posve nesvjesno sebe, ali nadasve spokojno,
bez onih napora predanih natjecanja
i predavanja dragoj u ekstazi opojnoj,
bez napetosti i klonulosti i brećanja.

A slijedi ispit o kaljenju duše i tijela,
o djetinjstvu i sanjanome skladu, o bijegu
u tuđu nesretnu zemlju radi priznanja i djela,
o zabludama i daru što ostvari spregu
između duha i tijela, želja i nadanja,
ustežanja od srama, zazora od potvora,

ponajčešće gladan ili s glavom u tlapnjama
izmičući zlobi zavidnika i zlotvora.

Ali nikad ne živjeh život u stakleniku
ili za grudobranom, niti bih pripovijedat
ni o čem, zepsti od zebnje, ni tražit priliku
pucati u streljačkom vodu, ni zapovijedat,
nego na lijepo odgovarati samo lijepim
i nježno, kao s biljkom a ne preko koljena,
već predan prirodi i duhu da ne strepim
ni od čega, nego da me prigrli voljena.

Gledajući mirno preko ognjenog jezera
na treperavo lišće i pupoljke rascvale,
pomiren sa sobom, spokojan bez prijezira,
ne zazirem od zvijeri, uzvraćam na zahvale.
Evo svijetlo, kao da započe smak, nebo je,
lepršaju razdragane šarene ptičice
kao što će duše pozvane da se ne boje,
premda im je skoro pasti pred sudom ničice.

SINATRA

"The best is yet to come"

Najbolje tek ima doći, otpjevao je boksačev sin,
a koliko smo u moći povezati se nekako s tim
ili bar s njim koji leži ožaljen i davno pokopan
i ni za čime ne teži, svaki mu ispari san?
S natpisom takvim vrh glave počiva spokojan i nijem,
sad nepomućene slave posvećen odavno ničem
i zvona više ne zvone o slastima moći i grijeha,
ni o ranjivosti one želje mu za moći bez eha.

Kad otac u zemlji snova, bez rukavica i bez bola,
šakanjem je isponova zasluživao gorki dolar,
sin se već pokloni pjevu, srebrnim osmjehom ga prateć,

izbjegavajući pljevu zavičaja. Zašto? Pa znate!
Djevojka jedina znala za onaj životni cilj u njeg,
a vojska ga je otkantala samo zbog bubnjića šupljeg,
zarađenoga od znanca koji je udarcima mučkim
biciklističkoga lanca odzvonio njihovoj tuči.

Već s nadimkom glasovitim "The Voice", to jest Glas, lupio
novinara – ne da bi istim potezom sebe iskupio,
već za javnost što vjeruje da se on zabavlja ludo,
a njemu se na to bljuje, jer noći provodi budno
s knjigom drugujuć do zore - ne da se oćuti važnim,
ni zbog te glasine opore po kojoj je "cuger lažni",
već da zasluži bez muke ono što ne mogu tati,
zagriznuvši od jabuke što se ne da progutati.

Dalje se izvlačio sa dna kamo su ga gurnule žene,
a prijatelji ga jadna, ne mareći za poniženje,
odgovarahu da uđe u visoke krugove moći
radi promocije tuđe i tajnih predsjedničkih noći
sa zamjenskim partnerkama daleko od ičijeg oka,
i od holivudskih dama, kamera i fleševa sboka.

Otkazalo srce zebe usred zadnjega utočišta,
sada kad nema ni sebe, nitko je koji nema ništa.

BACCHUS

U kafiću niskoga stropa
i malobrojnih pivopija
uvjeren u se kao tropa
kojega ništa ne opija
punim listiće rokovnika
zavrzlamama od svagdana
nalik na palog bojovnika
sred bojna polja ozvezdana:
nedopisanoga je pisma
u džepu krvavog šinjela
voljenoj koja mu se stisla

u mrzloj kući, a peć vrela,
u iščekivanju na vijesti
o hranitelju u nigdini
izvan vremena, u nesvijesti
i smrti skoroj u blizini.

Odavno nestisnutih šaka
i labavih mišića bockam
smrdljivu kulu opušaka
da padne preko niska stolca
i raspe se u sto djelića
po kojima će padat kapi
isprolijevanih usput pića
što nitko skupljat ih ne vapi,
kao ni život – paramparčad
u koje rasuo se davno,
nezanimljivu i za paščad
što zaludno i mjerodavan
zavija podmuklo iz crijeva
kroz krv i živce nemoguće
umjesto da mi oko sijeva
nadam i čistim nadahnućem.

RUMENE KRUŠKE

Ljetna podneva prostiru se preda mnoom kao polegnuto zlatno klasje,
Smireno približavam cigaretu ispucanim usnama, bez imalo delirija,
Slatka dosada sjela je na prijestolje,
Polegni me u travu prepunu zrelih jabuka,
Moje kovrče se izgube sa sunčevim zrakama u tvojim očima,
Želiš čuti pjesme koje sam ti posvetio
U kapljama suza, vina i ambrozije,
Zatvaram oči kao prozore pred oluju,
Koža osjeća tvoj pogled, kažeš da su prve ljubavi
Najslade kao prve rumene kruške,
Umiri me zajedno s mravima koji me mirno prelaze,
Sanjam da ovaj spokoj ne nestane,
Ne ispuštaj me, naša tijela tvore jezgru ovog godišnjeg doba,
Umirujuća glazba, jeftini romani, slatka kava,
Grlim te – pretvaramo se u nerastavljivi objekt
čudo moderne arhitekture, čudo moderne ljubavi,
Zaspiš prislunjena na moju ruku,
Pomičem te kao krhku lutku od porculana, kao ozlijeđenog leptira,
Mravi su uznemireni, nebom se prelomilo nasilje,
Ustajem, gazim užarenim tlom,
Otvaram Bibliju naše povijesti –
Od povratka do odlaska ptica selica

VIDJELA SAM TE BIO SI TU I PRIJE

Vidjela sam te prošle godine
Tvoj lik se urezao u staklo i staklo se mijenjalo
Kako se ti mijenjaš
Vidjela sam te bio si tu
I prošle godine
Miran kao maketa
Miran previše kao maketa sebe; bio si tu i davno prije
Ali tada nije bilo mene
Pa te nisam vidjela

Unutra se hranimo knjigama
Mala larva i inkubator s pet katova
Umjetna svjetla dok svijet u tebi živi;
Svjetla uvijek ista
Temperatura uvijek na dvadeset i tri
Nepomični stolovi i pozorni mali s trepavicama
I pletenim majicama i kragnama
U istim beskrvnim cipelama
Objasni mi prolaznost, Grade

Reci mi kako ostati čitav u njoj
Reci mi kako svake noći zaspasti sam i probuditi se opet svijetao
Reci jesam li ja Grad
A moji stanovnici riječi koje ne posjedujem
Kao ni ti nas
Ali koje pripadaju meni
Kao i mi tebi

Tvoje su granice
Konstrukt, Grade
Tvoje je tijelo umotvorina
Bi li te bilo da nestanu sve zgrade?
Da nestanu sve ceste da odlete sve

Ptice da ne stane više
Nijedna noga na
Tebe
Kako bi se zvao?

Skuplja plijesan i prašinu
Metalno saće na prozoru
Moderna snovolovka
Štiti nas od sunca

Puti bijele kave i žive crne oči
Žvaću svoja slova jer moraju
Kao da su bljutava
Kao da su suvišna
Kao da ne mogu izgraditi
GRAD
Kao da su prazna kao konstrukt Prirode u nama
Zatvorenih usta i bez mljackanja

Dijeli nas duplo staklo
Maketu tebe i maketu mene
Na njemu se vide
Naše sive bjeline

Slika se prelama u oku plavog neba

Ja tebe vidim.
Vidiš li ti mene?

COPY, PASTE

Žena je, prema mom kućnom filozofu Davoru,
utjelovljeni prigovor.

I Bog nedjeljom otpočine, a ja ne bih smio,
kaže Davor.

Pod šljivinim stablom dan za danom
slaže se njegov san kao da netko na računalu
ponavlja radnju copy, paste.

U hladovini usnula sam ga kako se pita:
Označava li sjena prisutnost ili odsutnost?
Ovog popodneva i ja spavam pod drvetom
jer ono može istovremeno, krošnjom i korijenom,
rasti u dva suprotstavljena smjera,
a ne narušiti mir okućnice.

Pa zovem Davora u kuhinju.
Ali on ne jede okruglice od lanjskih šljiva
prije nego osjeti njihovu slast
pomiješanu s cimetom na mom licu.

Vjetar raznosi mirise po ravnicima.
Vjetar trguje začinima.

STRANICE

Pčela sam kada mi jezik luči med
i cjeliva osunčanu livadu.
Tom naslagom na govoru
lijepim u album nedjelje
žene iz Drškovaca koje iz svojih košara
spuštaju na tezge groznicu i krajobraze
umjesto oraha i svježeg sira.
Najmlađa od njih pogledom ispisuje:
Voljela bih ostati na travi tako dugo

da mogu listati nebo poput stranica
-jedna oblačna, jedna vedra,
jedna mutna...
Pa i okisnuti dok čekam da dolina ponovo
definira dioptriju.
Žene iz Drškovaca rado priznaju
da je magla dah neba te da je jutros
samo kratko prilegla.

Dok se čini da nebo ne diše,
ponedjeljak na popodnevnoj košarci
tromo ubacuje u njega oblake.
Samo se po koji put istinski povesele
tolikim loptama s kojima je prebačen
u usporeni film.

Svijet se bliži kraju, a dječak u majici
kratkih rukava i bermudama pokušava
pripitomiti žito. Uhodi njegove obrede
vezane uz rođenja i pokope.
Drvo u vrtu je crnac. Europskog porijekla
i afričke boje kožekore.
Susjeda pali cigaretu i odmahuje rukom,
siječe dim. Kaže: Odgajala sam svoja stabla
da budu vitka, a ona su se udebljala
poput ravnodušne kućanice.
Da budu šumolika, a ona su preuzela
moje osobine.

Svijet se bliži kraju.
Svaki put kad podrigne planina,
negdje proradi vulkan.
Uspavana Zemlja tada podigne kapak
i otvori se grotlo.
Na stazi od vrta do planine vrebaju

mnoga iznenađenja.
Na nju staju špilja,
Crveni Kmer i revolucija,
američki marinac.
Dok svi oni drže oružje,
Zemlja se ne prestaje vrtjeti.
Srdžba jutros mijenja Boga
i drži je na dlanu kao kuglu
koju On povremeno zatrese
samo radi snijega.

TO NE UME SVAKO

Zagrliti snažno
Stisnuti se jako
Voljeti nežno
Plakati polako

Ludovati od srca
Disati a uzdahnuti
Milovati

Hodati bos po kišnoj rosi
Radovati se lišću u kosi
Voljeti jako.
To ne ume svako.

OTVORI ROLETNE

Ne tu, onu drugu
daj svetlosti da kišu vidim,
da vazduh proleća uđe.

Mi nikad nismo uspeli da kišu vidimo,
gledaj te čarobne niti,
vrtešku šarenu kako se na slobodi
okreće, ali nije kao mi, potisnuti.

I kišni biseri na prozoru sjaje. Lepota sja.
Sve to ovog kišnog maja.
Ti pričaš, a ja šutim,
Dok nebo plače od sreće, i kiša pada.

Anka Dorić, Zagreb

POBIJEDI SEBE

Smiješi se teškoćama
Odgodi ljutnju
Nevolju satri
Podijeli znanje s drugima
Čuj srcem u tišini
Za stvari ne brini
Ništa tvoje nije
Osim nadanja.
Dok život blijedi
Sebe pobijedit
Tu školu ljubavi i padanja
Položit vrijedi
S malo dobrote
I stradanja.
Nemoj se žalit,
Uvijek postupi
Da ti ne treba kajanja
Radostan budi
Daj se potrudi
Utri si put ka zvijezdama

WWW

Beskrajnim morem
Opet plovim
Vodi me Wi Fi
Nova je luka
Stranica svaka
Na kojoj čeka me Raj
Cestom Bez cilja
U svom Gepäck-u
Putujem kao putnik slijep
U Virtuali

Zvuci i slike
Tvrde mi kako je život lijep

JUTRO NA ŠPICI

Sunčani stolovi
Sanjare o ispijenim kavicama,
Vremenskim prognozama,
Sportskim novostima
I modnim žurnalima.
Besposlene ih stolice
Samo napola slušaju
Čeznu za dugim pogledima bez riječi
Poljupcima obrisanim suzama
I milovanjima ljubavnika
Koji će baš njih odabrati
Za svoj prvi rendez-vous.

LJUBAV

Ponekad
samo ponekad
Milostiva Ljubav
Učini i od fauna Čovjeka...
Bar na kratko.

KAO PEPELJUGA

Čekala sam kao Princeza na zrnju graška
Život je prolazio
Nisi dolazio...

Jednoga dana uzeh metlu i istjerah sve Nemire.
Kao Pepeljuga
Zapela u kuhinji života

čekam nekog drugog Princa
Ovaj put.

Hoće li će doći?
Ne znam i nebriga me.

Čekanje je postalo zabavnije od
Samog dolaska .

SUSRET

"Sreli smo se,
pogledali
i prošli.
Razmišljali smo tek kasnije . . ."

POVRATAK

Kao zvuk zvona
u točno određen čas
vraćam se,
uvijek iznova po nas

Dejan Đorđević, Leskovac

IDEMO DALJE

I kad se zagledam u sebe
opet vidim mene.
Hleb nasušni, malo soli,
a više politike.

Tako to biva u zemlji seljaka
kao u vreme Domanovića:
"Viši pandur jaše nižeg pandura".
A dan sunčan i nebo prozirno,
milina zaraditi.

NEGDE U APRILU

Duboko u šumi vlada mrak
Na izlazu izlaza nema
Pevaju ptice beskućnice
I šumski požar slute.

Pesnik visoko leti
Odavde do neba i nazad.

Na čardaku spava lovac
U šumi rastu gljive
Šarene, otrovne, jestive.

U gradu za koji rođenjem znamo
Naučni skup o književnosti
Lingvisti, profesori, književnici
Zalaze u šumu duboko
A šume nema,

Ni pesme,
Ni sreće,
Nema!

Danas je tako toplo i sparno vreme,
Seljaci kvase lica i zalivaju bašte oko kuća
Majstori popravljaju stari krov na jednoj šupi
Ja se preznojavam nad stranicama knjige
Ne znam ni ko je autor, ni koji je naslov
Znam samo da smo gotova groblja
Smrt nas je pritisla i načisto ohladila.
To je bilo juče, juče popodne
Ako je uopšte i bilo to što jeste
Na jednom mestu, na jednom stolu.

PESMA RADNICIMA

Na stočnoj pijaci, živo meso
Srca i bubrezi plivaju u loncu.

Starija zena drži devojčicu za ruku
Kupuje joj džigericu
Krvavo a zdravo.

U papiru na kome je molba za prijem
Parče živog mesa.

NEKIMA ZA NEKOGA

Kada se je rodio
Kažu, nebo je bilo bez oblaka
Kao da tu ima nečeg neobičnog.
Odrastao je u siromašnoj porodici
Ovo je realnost.

Onda je postao nešto
A činili su mu svašta.
Sada kada ga više nema
Postaje veliki i slavan
Nema većeg bezobrazluka.
Za sto godina ili dvesta
Raspravljaćemo čiji je
E, to je već sramota.
Takva su ljudska posla.

Milan Fošner, Zagreb

NAJBOLJE VRIJEME

bile su dobre te večeri
kad smo sjedili kod mene
i uz vino
gledali cestu

i automobile
koji su dokazivali moć svojih gospodara.

ja bih ponekad pljunuo na njih,
ali zvijeri su bile brže - i ja sam promašivao.

onda smo još pili vino
i ona je htjela da joj čitam

i svoje i tuđe;
i ja sam joj čitao te stvari.
imali smo tu bol koju smo dijelili sa cijelim svijetom,
sa svijetom koji se raspadao pred našim očima,
sa svijetom koji je davao sve od sebe
da nam to ne prizna.

ja sam znao da ćemo kad tad
izgubiti bitku sa ljudima,
i znao sam da ćemo izgubiti bitku
sa svim odnosima među ljudima,
i znao sam da će suze jednom pronaći svoj put.

svejedno: najbolje vrijeme u mome životu
je bilo kad smo sjedili kod mene
i bacali istinu po noćnim zvijerima

koje su nam bile
sve bliže.

POPODNE KAO STVORENO

smotao sam četiri cigarete
i prve dvije sam popužio odjednom.

sad pušim treću i znam da bi danas
mogao biti taj dan.

ovdje je žena s kojom bih trebao
imati dijete i situacija je
sasvim beznadna.

ona i ja imamo pravu katastrofu
u svojim rukama,
pravu pravcatu katastrofu:

to je sve što imamo ona i ja.

stan nam je vlažan
i sve smrdi po upišanim
madracima koje smo ovdje našli

ali, to što smo našli ovdje
ona i ja bi našli bilo gdje:

bijeda uvijek bijedu nađe.

to je popodne
zaista bilo kao stvoreno
za bijeg:

ljudi su grčevito stezali svoju sreću za vrat,
političari su bacali bombe,
a bog je zaboravio na svoju djecu.

ja sam propustio još jednu priliku,
sve je bilo kako treba.

PROGNANIK

rekla mi je da sam prognanik
ali da me ipak voli,
i rekla je da su ruke njenoga oca
bile pregrube

za njeno djetinjstvo,

a moje joj odgovaraju:
to je za nju nešto posve novo.

ja više nisam mogao piti
i bilo je previše toga što mi nije odgovaralo,
a ona je izgledala
kao da je na početku života
i ja sam se trudio da postupim ispravno:

ostavio sam je da spava
i nisam tražio ništa više,
izgledalo je
kao da je sretna
po prvi put u životu.

ostavio sam je da vjeruje u to
dok su vani
pravi prognanici
zavijali.

ROĐENDAN

kad sam stigao

zabava je već bila u punome jeku.

cijelo popodne sam pio pivo,
i sad mi se u rukama našla boca viskija

i znao sam da ću sutra snositi posljedice
i nije me bilo briga.

našminkani peder je započeo
sa svojom točkom
i ja sam ga htio opizditi u našminkano lice
i htio sam mu zabiti zube u grlo

jer muškarci trebaju ostati muškarci
čak i kada je situacija nepovoljna,

ali - nisam učinio ništa.
čuvao sam snagu za bocu
i smiješio sam se kao i svi.

bio mi je rođendan
pa su došli tipovi s bongosima
i pili smo u moje zdravlje,
a oni su dobro udarali u te male bubnjeve.

momci su bili sasvim u redu,
a takvo što je prava rijetkost
u današnje vrijeme.

cura s velikim ustima je rekla
da ovo što pišem
više nije samo moje,
a ja sam je poslao k vragu
i nju i njena velika usta
ali, ova je nastavila blebetati
pa je vrag nije htio uzeti.

zabava je bila na vrhuncu
i moja boca je bila prazna
i ja sam bio dovoljno lud da ih sve
pošaljem k vragu.
tipovi su i dalje udarali u bongose

dok su žile u mojim sljepoočnicama
slijedile ritam.

trudio sam se da me umiri činjenica
da sam sada za jednu godinu
bliži trenutku
kad će barem jedna

od tih žila
prsnuti
i spasiti me

budućih rođendana.

JL A

*„Ljubite neprijatelje svoje,
blagosiljajte one koji vas kunu,
činite dobro onima koji vas mrze“
(Mt. 5: 3)*

Putuješ vozom na jug. Kasniš već dva dana, najdužim putem se voziš do Trebinja.

Neki seljak ždere hleb sa slaninom i lukom i čudi se:

– Vidi, bog te mazo, ja stojim, a svijet se miče!

Dočekuje te crnogorski krš i kamen, krvavo nebo, mesto je golo kao tvrđava, tek ponegde krivi kiparisi i žuto grmlje.

Trebinje, topla jesenja noć, žičana ograda ispred kapije, kasarna narodnog heroja Save Kovačevića, stare austrougarske konjušnice, izdužene kocke, igra senki, kreštanje gavranova, teskoba u stomaku. Na betonskom platou ugledaš tri uniformisana tipa, koji koračaju držeći se za opasače. Senka koja stoji pored njih vikne:

– Vrr-llo dobb-ro!

– Služimo narodu! vrati se odjek.

Na kapiji stoji bubuljičava faca sa nemarno pričvršćenim opasačem, tako da se pištolj klata blizu muda.

– Kud' ćeš ti, jebo te bog?!

– Ja not.

– Šta not?! Koji si mi ti, burazeru, bog te jebo. Ko si?

– Taj i taj.

– Šta tražiš ovde, barabo, vidiš da je zabranjen ulaz za civile.

– Prišiel sem. Na papirje.

– Ama što je s tobom, jesi li blesav? Što piše na tim papirima? Aaa, bog te jebo, pa svi fazani su došli još prije dva dana. Kako to dozvoljavaš sebi? Jebo ga bog, moram zvat dežurnog oficira.

Dođe uniformisani sa zvezdicama.

– E pa vidi ti njega, jebe se njemu za cijeli svijet. Ajd', marš u zatvor! Odvedu te u pravougaonu ćeliju sa daskom za ležanje i prozorčićem.

Izvadiš iz torbe poslednju rezervu, pljosnatu polulitarsku flašu šljivovice. Zaključaš se.

To je to, čizme koje se svetlucaju pod žutim svetlom, crvena žeravica koja odleti u travu i ugasi se, smrdljivo ćebe kojim se pokrivaš, hladnoća koja klizi među trule zidove.

U pet počnu da lupaju na vrata.

– Vojniče, otvaraj, ovde desetar taj i taj!

Ćutiš, pokušavaš da razmrdaš vratne mišiće. Ustaneš i napraviš nekoliko koraka po ćeliji.

– Vojniče, otvori, zvaću starijeg vodnika, nemoj da praviš budalu od mene!

Zevneš i potražiš cigaretu. Kroz mali prozor lije mlečna jutarnja svetlost. Novi koraci, razbijanje.

– Ovde stariji vodnik, taj i taj, dosta je bilo zajebancije, odmah otvaraj! Šaputanje. Ključ okreneš tako da stoji vodoravno, da ga ne bi izbili.

– Pička vam materina, koja budala mu je dozvolila da se sam zaključa, a, Rakočević, taj majmun., kaži mu da se u deset javi kod mene! A ti, Slovenac, otvori.

Koraci, još jače lupanje po vratima.

– Ovde poručnik taj i taj. Zašto ne otvaraš? Šta radiš unutra? Ja sam poručnik B., tvoj nadređeni. Jesi li čuo, otvori ili ćemo provaliti. Polako otključaš vrata. Na trenutak primetiš da uniformisane face iznenađeno bulje u tebe.

Govori poručnik B.:

– Ej, ej, vojniče, tek što si došao, a već praviš probleme. Pa dobro znaš kasniš dva dana. Kaži mi, kako bi bilo da svako dolazi kako mu padne na pamet? Znaš šta bi bilo, haos. Desetaru, vidi kakav je, vodi ga na šišanje, i nek' mu daju sve što treba.

Na kamenom platou vlada panika. Uniforme zuje tamo-amo, pokušavaju da se postave u redove, kolone, popravljaju odeću, opasače, puške. U baraci sedneš na drvenu stolicu. Na sredini platoa ugledaš bistu Save Kovačevića. Nema očne jabučice, brkovi su mu izvijeni nagore, lice napeto, ramena prekrivena zelenom patinom.

Mašinica ti pleše po kosi, veliki pramenovi padaju na pod, čelik mili gore-dole, gore-dole. Nigde nikakvog ogledala.

Na trenutak uhvatiš svoj odraz u oknu.

Odeš sa desetarom do kancelarije. Tamo sede dva uniformisana tipa. Pred njima leže velike knjige u kožnom povezu.

Počnu da popisuju podatke o tebi.

– Prezime, ime, otac, majka, koju školu si završio, jedinica, e, desetaru, koju, znači za bolničara, član saveza omladine?

– Ne znam.

– Jesi ili nisi?

– Ne znam.

– Kako ne znaš, što se praviš glup! Pedes'osmo si godište, piši član. Desetaru, vodi ga, da napravimo čoveka od njega. Ajde u magacin. Uniformisanom u skladištu se nikuda ne žuri. Baca pred tebe krpe, cipele, plehanu posudu, šlem, kaiševe, šinjel, patike, šatorsko krilo i još čitavu gomilu odeće.

Usput zapisuje.

– Koji ti je broj noge? Četrdeset tri. Evo ti jedno odelo za ovde – radno, jedno za u grad, evo ti papuče, jedne sportske patike, šinjel, sportske gaće i majica, vetrovka, čizme, cipele, duge gaće, dve košulje, probaj to, evo ti i ključ za kasetu.

Tuće stvari povezanih u zavežljaj od šatorskog krila prebaciš preko ramena i kreneš za desetarom. Odete do jedne od zgrada u kasarni. Malter otpada sa zidova. Iznad vrata visi velikim slovima napisano: DOBRODOŠLI DRUGOVI VOJNICI!

Desetar ti odredi jedan od slobodnih gvozdenih kreveta. Trebalo bi da složiš stvari u zelenu metalnu kutiju. Ali, nema dovoljno prostora.

– E, što to činiš? Pa to treba sve fino složiti. Evo za prvi put ću ti pomoći, a onda ćeš morati sam.

Desetar spretno slaže gomilu stvari u svežanj velik pola kvadratnog metra. Pomaže ti i u rasporemanju kreveta.

Spavaonica smrdi na ustajalost, trulež i znoj. Parket je uglačan voskom, preko kreveta vise peškiri. Na prepotopskim daskama su zategnuta ćebad i čaršafi.

– Da znaš, ja sam tvoj desetar K. Našim vodom komanduje stariji vodnik Z., a četom komanduje poručnik B. Zapamtio?

Klimneš.

– Poručnika B. si video prije šišanja. On je dobar čovjek, ali zna biti itekako zajeban. Ovdje je sve na komandu, svaki tačno zna šta mora da radi. Zapamtio?

Klimneš.

– A sad obuci odijelo za u grad, obrij se i sredi, pa pravac u kancelariju poručnika B. Razumio?

Klimneš.

Ispiraš penu za brijanje sa lica. Čelo potopiš u hladnu vodu. Sivi betonski
lavori su poređani u nizove. Smrad lizola.

U klozetima nema šolja, samo rupe. Povratiš.

Vratiš se u sobu i potražiš novu uniformu. Ima neki čudan vonj, na
užeglu mast.

U hodniku na drvenom držaču stoje cipele. Čitav red. Prevelika kapa bez
zvezde sklizne ti na oči.

Pokušaš i uđeš u kancelariju poručnika B.

– Napolje, nisam rekao, da je slobodno!

Još jednom pokušaš.

– Slobodno!

Uđeš. Poručnik B. te odmeri prodornim pogledom. Gledaš mu u oči.

– Što ćutiš, ko si ti?!

– Taj i taj.

– Šta ja znam, ko si. Tako se ne obraća starešini! Ne znaš, je li? Pokazaću
ti!

Ustane, izmakne se dva koraka i salutira.

– Druže poručniče B., vojnik taj i taj, prva četa, drugi vod, prvo odeljenje,
javlja se na raport. Ajd' sad!

Ponoviš.

Poručnik B. duboko odahne, sedne za sto i prekrsti noge. Olovkom
ujednačeno kucka o sto. Na zidu iza njega visi geografska karta
Jugoslavije.

Oštro pogleda.

– Kako to stojiš, nisam rekao voljno!

Kratak predah.

– E, sad, da malo porazgovaramo k'o drugovi. Znaš li ti gde se nalaziš?
Kako da ne, sad si vojnik, sad ti je ovo dom, a ja sam ti i tata i mama.
Zakasnio si dva dana, i po svim propisima treba da te kaznim sa deset
dana pritvora. A ja to neću, želim da budemo prijatelji. Biću čovek prema
tebi, pa budi i ti prema meni. Razumeo? U redu. Ovde svi imamo svoje
obaveze i zadatke. Moraćeš da zaboraviš na svoj civilni život, sad si ovde
i ništa drugo nije važno. Vidi, sto dvadeset ljudi je pod mojom
komandom, a meni su svi isti. Kao što sam ti već rekao, budi čovek
prema meni, pa ću ja biti prema tebi. Ako imaš bilo kakve probleme,
slobodno se obrati meni ili starijem vodniku Z. I zapamti, ako ćeš praviti

sranja, srediću te, kao što sam već puno njih. A sad, voljno! Idi do starijeg vodnika Z., da te upozna sa tvojim vodom i odeljenjem.

Odeš na kameni plato. Uniformisani su podeljeni u grupe.

Jedni stoje u redu, desetar im naređuje:

– O de-sno raa-me! Nije dobro! Ej, ti mali, pa kako to držiš pušku!

I počinju ponovo.

Puške stežu uz sebe kao da su drveni kurčevi, prebacuju ih preko ramena, k nozi, opet ka sebi i tako ponavljaju.

Druga grupa se podelila u trojke, i ukrstivši ruke drže drže jedan drugoga za opasače. Čizmama udaraju o beton, brade su im podignute, pogledi uprti u napola raspadnute štale pored stražarnice. Olovni vojnici, kako ih zaljubljaš, tako se kreću.

Promukli uniformisani viče:

– Je'n dva, desna leva, je'n dva, 'ajmo brže, desna, desna, jače, brže, je'n dva...

Treća grupa trči, zaustavi se, čučne, potrči, legne, puzi, čučne, ustane.

– Puzi, ka tlu, ne tako, sasvim ka tlu!

Javiš se starijem vodniku Z. Rošavo lice, stoji podbočen, negovani brčići, tup pogled.

– Ej, ti si taj, a frajeru? Pa šta ti to sebi dozvoljavaš? Kako to stojiš, i gde ti je kapa? A šta radiš u odelu za u grad? Trči, presvuci se, pa onda na pikavce, 'ocu da mi se krug cakli.

Presvučeš se u odvratne, iznošene krpe. Nedostaju dugmad, košulja je prevelika, opasač izlizan, pantalone hrapave i smrdljive.

Polako se krećeš po kamenom platou i skupljaš pikavce. Sunce počinje da prži. Diže ti se želudac, u glavi ti se vrti. Odjuriš do trave i povraćaš.

Uspraviš se i obrišeš suze.

Paraju ti uši povici i jurcanje po kamenom platou. Uniforme se kreću u ludim rasporedima, koraci odzvanjaju, komande se smenjuju. Dug niz boća čeka na ručak. Ovog puta red je zmijast. Gušteri prepričavaju glupave šale o Sulji i Muji.

Uzmeš nit, napraviš omču i navučeš je oko zapešća, kao da oponašaš obešenog čoveka. Ruka se klati kao da je mrtva.

Masa logoraša zahvata iz plehutih posuda. Gutaju, balave, trpaju u sebe, kao da nedelju dana ništa nisu jeli. Govnjivo pasiran grašak, vodnjikava supa, mleveno meso slično konjskoj balezi i salata koja ima ukus sena. Pojedeš dva parčeta hleba i popiješ malo vode.

Prve nedelje su popodneva slobodna. Pušiš cigaretu za cigaretom i sediš na rasklimatanoj klupici.

Svi živi igraju fudbal, nabijaju loptu, deru se, šutiraju, viču, kipte od silne energije, Šeki daj, jebo te Šeki, 'ajde Džajiću, centar daj, daj, lude, bacaju se za loptom, šutiraju, dahću, riču.

Neki ispred kasarne čiste čizme do sjaja. Oni još zagriženiji rasklapaju puške, čiste ih uljem, glancaju, dodiruju ih kao da su živi udovi, trljaju ih, gore-dole, gore-dole, pa uzdahnu, obrišu, zagrle, stegnu, poljube, da im dozvole i u krevet bi odlazili sa puškama, pojebali bi ih ili bi ih jedan drugome zabili u guzicu, te njihove velike kurčeve koje treba negovati, treba ih drkati, da ispljunu, ali ne život, već smrt.

Nije prošao ni dan, a tebi se već čini da si tu godinama. Ma šta sat, dan, bićeš tu mesecima. Niko te nije pitao, ti sada nisi niko, vojnik taj i taj označen brojem, ti si obrijana glava, uniforma, u čije ime misle drugi, moraš da postaneš komad mesa i mišića bez mozga, komad koji zna da sluša povike komandi, ti si još neizdresirana životinja, robot u koga će sledećih meseci ubaciti programiranu karticu, bićeš samo jedan u masi, sa kojom mogu da rade šta im padne na pamet, moći će da laju na tebe, da te zatvaraju, pljuju, puzićeš na njihovu komandu, bićeš blatnjav i usran, marširaćeš po kiši, stražariti noću, postajaćeš pravi muškarac, snažan, čvrst, pouzdan, poslušan, pravi muškarac sa čeličnim mudima, bićeš velikan, dve crvene linije će ti urezati u meso umesto obrva, branićeš domovinu, domovina je tvoja mati, živiš u slobodnoj materici majke domovine, tvoja majka ima bujne grudi, zdravo srce, zlatnu kosu, lepa i dobra je, hrabra i ponosna, ako ne veruješ, naučiće te – koliko su i sve druge do sada.

I za one, koji su izdajice, koji su dezterteri i bleferi, i za njih će se pobrinuti domovina, i oni će marširati, klicati njeno ime, davati krv i život za njenu sreću, sve vas, baš sve ćemo naučiti da volite i branite majku domovinu.

Jednom, nakon mnogo godina, bićeš zreo čovek, sedećeš sa prijateljima, pričaćete jedan drugome šale i dogodovštine iz lekcija učenja kako voleti i braniti domovinu, zasuzićete kada bude zasvirala himna, prvi ćete biti spremni da date svoj život u atomskom ratu.

A dani se vuku.

Neki tip na provokaciju vodnika skoči sa drugog sprata, polomi noge i nekoliko rebara.

Komandant kasarne sazove svu uniformisanu raju:

– Bila je to nezgoda, drugovi vojnici, već smo poslali dva oficira i tri vojnika, članove Saveza komunista, da daju krv unesrećenome.

Dao si krv za majku domovinu!

Neki Šiptar i neki Bosanac se potuku nakon balkanske šege. Pošto ga Bosanac opsuje, njega, majku mu, dalje i bliže rođake, ovaj ga dve noći traži, sa baterijom hoda od jednog kreveta do drugog. Konačno ga pronade i zakolje.

Dao je krv za majku domovinu!

Vojnici donose piće u kasarnu, opijaju se, tuku sa domaćinima, tucaju dve ostarele kurve koje na pupcima imaju istetovirano: nema jebača bez opasača.

Uče se da vole i brane majku domovinu!

Komandant kasarne sazove falange uniformisanih i zajedno sa njima vežbaš zakletvu majci domovini.

...da ću svojom krvlju braniti, da neću žaliti da u toj borbi dam i svoj život...

Pukovnik održi kratak govor:

– Drugovi vojnici, zdravo!

– Zdravo!

– Za koji dan polagaćete zakletvu, doći će vaši roditelji, prijatelji i društveno politički radnici ovog grada. Želeo bih da sve bude kako dolikuje našoj kasarni koja čuva svetle tradicije narodnooslobodilačkog rata naših naroda i narodnosti!

Istorija nam nalaže da sačuvamo ono što su krvlju stekli naši preci, koji su se vekovima borili da bismo mi sad konačno živeli u miru i slobodi. Svi treba da znate da neprijatelj vreba sa svih granica. Ima puno onih koji žele da promene sistem samoupravne Socijalističke Federativne Jugoslavije; svima njima treba pokazati da se vremena ne vraćaju, jer istorija uvek ide napred.

Kada se razidete, u tebi sve bubnji i vibrira. Uniformisani mladići užarenih lica odlaze u kantu po pivo i napolitanke. Kupuju pisma i razglednice, da bi rodbini, ženama, poznanicima, poručili da uče da vole i brane majku domovinu.

Neki zapevaju borbene i revolucionarne pesme.

A ti nađeš nekog otkaćenog tipa iz Izole, koji podseća na starog srpskog vojnika, pronadete se među stotinu njih, zarolate džoint i pokušavate da ubijete sliku koja vam je pred očima.

– Naša armija je još uvek humana, vidi, s tim ljudima možeš da činiš šta ti je volja, možeš da ih do guše zakopaš u govna, pa neće reći ništa, sve su to vežbe. Daj im fudbal, plastično oružje, dva narodna pevača, pasulj, tri komande, i biće zadovoljni, jer oni su pravi muškarci, veliki muškarci, oni su na redu da kao i njihovi očevi i dedovi ubijaju, kolju, masakriraju, oni su na redu da brane granice naše budućnosti, oni bi se u slučaju rata ponašali kao i devedeset i devet odsto Zemljana, a ako bi ih ikada osudili za zločine, tada bi rekli, izvršavali smo naređenja, ništa drugo, tu samo procveta nacionalni ponos koji možeš da pretočiš u bilo kakvu agresiju, to je psihologija mase, borba za opstanak, osećaj sigurnosti, kada stežeš pušku uz sebe i misliš, ne mogu mi ništa, ako treba herojski ću da poginem, ni ne pomišljaju šta će povikati pred smrt, šta su drugo uniforme, šta drugo je oružje, to je samo vidljivo zlo, đavo koji se skriva u svakome od nas, i ako ga usmeravaš, zalivaš i odgojiš, onda dobijaš armadu, dobru, uvežbanu, a ako pogineš, junak si, tvojoj majci pošalju odlikovanje, a ako se sklanjaš, ako mrziš rat, oružje, nasilje, uniforme, ako ne želiš u borbu za ideju koja je, eto, na redu, jer ideologija ima bezbroj a svima je nešto zajedničko, to, da zarobljavaju pojedinca, ako nećeš u rat, onda si dezterter, izdajnik, velika kukavica. Poslednje reči njegovog monologa se utiskuju u krvavo crnogorsko nebo. Usisavaju dim za dimom i klize u sebe.

Bilo jednom.

U dvorištu oko tvrđave trčali su za nagradom. Neki su zaostali već na startu.

Nećete da trčite? Pitali su ih uniformisani nadzornici.

Sve u zatvorskom dvorištu je bilo isplanirano do detalja, kao i vekovima do tada.

One, koji nisu hteli da trče i da se bore, zatvarali su u tvrđavu. Bili su mladi. Ukrali su im spavanje i snove.

U jutrima, kada je zatvorski čuvar otvarao teške kapije tvrđave, po hodnicima se razlegalo:

NIKADA NEĆETE BITI VITEZOVI!

Mnogi su umirali u tvrđavi, drugi su poludeli ili su se obeleženi vraćali kući.

Tvrđava je bila stara koliko i ljudski rod.

To jutro je bilo prazno i zbijeno. Nisi trčao, nisi se borio, nisi čistio puške, spremao kasete i krevete, nisi marširao, nisi ustajao.

Ali tog jutra si se probudio pre njih.

Otvorio si prozor i komad za komadom izbacivao u dvorište. Izašao si napolje i legao na travu.

Čudio si se da se i na tom mestu iz jutra rađa novi dan, kao da je prirodi svejedno za tvoj bol i strah.

Došao je dan, kada si morao nešto da prelomiš u sebi.

Nag, samo sa uprtačima i opasačem, ulaziš u zbor, dok uniformisani mrmlja dnevnu zapovest.

Srce ti lupa brže, mišići postaju tvrdi, oči vlažne.

Pride ti poručnik B. Odmerava te pogledom, zuri. Stoji dva centimetra od tebe, dere se, a ti ga jedva čuješ.

Frančiču, šta je to sa tobom, zar si sasvim poludeo?! Odma' ga vodite kod doktora!

Vrana zaleprša krilima i poput crne tačke se izgubi na horizontu. Lekar te pregleda i opipa. Pogleda svaki pedalj kože, da bi pronašao mesto uboda. Ne nalazi ga, jer ga nema. Pretura te kao mumiju, gura u tebe, a ti ćutiš.

Više ni ne klimaš.

Šta ja znam što je s njim, pa sigurno je jeo neke tablete. Vodite ga u Split. Ovo mi je deseti ludak u četrnaest dana, šta ja tu mogu?

Na nekoliko sati te zatvore u posebnu sobu. Oduzmu ti sve što bi ti moglo pomoći da se obesiš. Kaiš, uprtače, učkur na gaćama, čak i pertle. Desetaru K. ne miriše ideja da motri na tebe. Kada sazna da još danas odlazite u Split, svane mu.

Zguren sediš na tlu. Njišeš se u nežnom ritmu bubnjeva. Otputuješ daleko od glasova i slike života, koji protiče sa one strane zidova koji te čuvaju. Najradije bi ustao i zaplesao, a ovako se samo ljuljaš napred-nazad.

Džipom vas odvezu u Dubrovnik. Desetar K. te drži za rukav dok kupujete karte za autobus. Umesto obrva ima samo dve crvene urezane linije, ali je ipak odgovoran za tebe.

Vozite se pored mora. Kondukter precvika karte i upita desetara K. Šta je sa njim?

Bolestan je.

Okreneš glavu i pogled ti pliva po morskoj površini. Na plavoj ravnici se iscrtavaju putevi koje vidiš samo ti.

Sa prvim mrakom stignete do velikog, super modernog kompleksa vojne bolnice u Splitu.

U hodniku, gde čekate, napadne te nepoznati čovek.

– Ej, vojniče, gde si dobio tu uniformu, pa to je nova stvar, to je potpuno novo SMB odelo, nikad ga do sad nisam video, oduševljeno govori i ulizuje se.

Ostavite ga na miru, kaže desetar K.

Nepoznati se uvređeno skloni.

Uđeš sa desetarom prijemnu kancelariju. Ispituje te doktorka koja ima grčki profil i konjski rep na glavi. Dlanom ti podigne bradu i osvetli ti oči. Zažmiriš i ćutiš.

Svučeš se i istuširaš. Plava, prugasta pidžama, koju su ti dali je prevelika, izgledaš kao neko strašilo. Oduzmu ti sve, osim cigareta, šibica i nešto sitnine.

Desetar K. okleva, rado bi nešto rekao, ali ne zna šta i kako. Plećati bolničar ti kaže na poznatom jeziku:

– Za mnom.

Po hodniku se šetaju plave uniforme. To je zatvoreno odeljenje, gde su pomešane starešine i vojnici. Hodnik je zastakljen pleksiglasom. Vrata soba su otvorena. Kroz mlečno staklo vidi se park sa klupama, cvećem, ukrasnim grmljem. Zaklizaš se po linoleumu ugaćanom voskom.

Približi ti se Ciga i žica cigaretu.

Brzo zapali, strasno povuče i lukavo se smeje.

– E, jebo te pas, zašto si došao ovamo?

Slegneš ramenima. Informiše te, a da ga za to nisi zamolio.

– E, ti Slovenac, vidim ja tebe, i ovaj ludi bolničar je Slovenac iz Celja, ali, ne brini, najebaće on. Znaš, prije smo bili na četvrtom spratu, pa je neki iz Pančeva skočio dole i ubio se. E, jebo ga pas! Još prije sedam dana mogli smo svaki dan na sat izaći u park, pa jedan iz Tuzle go pobegao u grad. E, jebo ga pas! Šta ćeš, to ti je život, jebo ih pas! Ima svakojakih ovdje, je li, ti nećeš da razgovaraš. E, jebo te pas!

Cigu zaustavi plećati bolničar, i zapreti mu na lošem srpskohrvatskom:

– Ti, Ciga, ako i dalje budeš piš'o v posteljo, ima te udavim. Dosta mi te je.

– Gledaj svoja posla, jebo te pas! sikne Ciga i istragne se bez pogleda.

– A kaj ti stojiš tamo i buljiš. Pročitao sem tvoj karton, narkoman si, eh,

ziher si blefer kot večina. Za dobrih nedelju dana če te vratiti u kuhinju. Još ćeš ti jebati ježa, bez brige. Čuj, puno blefera...

Učiniš isto kao i Ciga.

U dnevnoj sobi ti se približi riđokosi. Otvori usta i prstom pokazuje na grlo.

– Vidi ovo, sve je oteklo, ugušit ću se na spavanju, malo po malo pa neću moći da dišem. Imam ja ženu u Novom Sadu, znaš ti kako je to zgodna cura. Plavuša, visoka, učiteljica. Treba danas da joj pišem neko ljubavno pismo. Znaš li šah, 'ajde, idemo jednu partiju.

Vučete poteze, njegovi su neobični, lovac je tvrđava, seljaci se šetkaju, i, naravno, riđokosi pobjedi.

– Znao sam da si slab. Svi ste ovde slabi, niko me još nije pobedio. Pogledaj, je l' mi još oteklo? Ugušiću se kao pacov, a doktor mi kaže da će sve biti u redu.

Ćelavi vodnik se češe po mudima i blesavo osmehuje. Stari borac, kapetan prve klase, čita stripove. Tetovirani Boro iz Užica nepomično zuri u tamu sa druge strane pleksiglasa.

Ciga žicka cigaretu, dve, istrese nove informacije, i kada mu ne odgovaraš.

Visoki ženski glas peva neku tužnu pesmu.

– Žene i djevojke su na onoj strani. Čuješ Jovanku, kako lijepo pjeva. Što ti je to zgodna pička, pojebao bi je za tren. Njen muž je potpukovnik, tukao ju je po tri puta na dan, pa je poludila. E, jebo ga pas! Sad će večera, videćeš, hrana ti je kao u hotelu.

Uz hranu ti daju prve tablete. Kada odbiješ da ih uzmeš, plećati bolničar ti zapreti:

– Nećeš, e, onda ćeš dobiti injekciju.

Pred spavanje je zaista dobiješ.

– Sad ima da spavaš k'o beba. Nego, slušaj, nešto mi se čini da si i ti jedan od blefera. Pazi se.

Uprkos apaurinu ne možeš da zaspiš. Pušiš u WC-u, uskoro ti se pridruže Boro i Ciga. Boro je go do pojasa, na podlaktici ima istetoviranu pola-ženu pola-zmiju.

Ciga melje k'o mlin:

– Noćas je opet ovaj majmun dežuran. Pa on ti je po dvadeset sati tu. E, jebo ga pas! Svejedno, ipak ću se danas opet popišati u krevet. Znaš da me ta budala budi svaka dva sata i vodi na pišanje. E, pa, nećeš bolan, e, jebo te pas, maznuću te jednom.

Sedite jedan pored drugoga na hladnim keramičkim pločicama. Boro ćuti. Pušite cigaretu za cigaretom.

Nisi progovorio već dan i po.

Vrata spavaonica su otvorena. Plavo neonsko svetlo peče oči. Iz susedne sobe se začuje zavijanje koje prelazi u ječanje:

– Komandante Mark, gde si, ej, komandante Mark, ja sam tu, tu sam, zar me ne čuješ?

Ciga čvrsto spava, ridokosi se vrti na krevetu. Kapetanovo ječanje narasta do krika.

– Komandante Mark, pomози, komandante Mark ...

Bolničar i dežurni lekar mu daju injekciju.

– Šta je to sa njim, pa pod ovim medikamentima bi spavao i konj, on dobija po tristo kapi Haldola, i još ne spava.

– Sad će, gospodine doktore, ne brinite.

Plećati bolničar uđe u našu sobu.

– 'Ajmo, Ciga, na pišanje!

U deliću sekunde kroz vazduh poleti aluminijumska stolica koja stoji između kreveta, i zaustavi se na bolničarevoj glavi, skok, krik, mlaz krvi mu oblije čelo.

– Nećeš me ti buditi svake noći, jebo te pas!

– Zgromiću te, ubiti, samleti!

Bolničar podivlja, sruši Cigu na pod i savije mu ruke na leđa. Zajedno sa lekarom ga odvuku do ambulate.

Natrag vrata mlohavo telo bez svesti. Dvama kaiševima mu privežu ruke, dvama noge za ivice kreveta. Preko grudi mu povežu čaršav.

– Sad će biti miran četrdeset sati, kaže lekar i obriše znoj sa čela.

– Sreća što ste bili tu, da nije bilo vas ne znam šta bih uradio sa njim, dahće bolničar.

Kada odu, okreneš se ka Cigi, koji nemirno hvata vazduh.

– Zar ti ne voliš majku domovinu? – pitaš ga.

Ciga samo kratko lovi vazduh.

Iz susedne sobe se čuje pritajeno ječanje kapetana prve klase:

– Komandante Mark, pomози, komandante Mark, ja sam tu...

Zelena svetlost neona treperi u noći. Kreveti postanu lađe. Kukavice, dezenteri, bleferi; spavaju, omamljeni magijom hemije.

Kraj zida stoji Boro. Snažne grudi upire o beton.

– Hoću, hoću, hoću, tiho mrmlja.

Kao mora te probudi plećati bolničar kome je povijena glava.

Besno kevdje na sve strane:

– Ajmo, ajmo, diži se! Šta ti, bleferu, šta buljiš, a, šta, to može komotno da se desi i tebi, nikad ne bulji. Za nedelju dana će te vratiti u kasarnu, i još ima da te strpaju u vojničku ćuzu.

A ti ga samo gledaš, nepomično, s prezirom.

Ciga spava vezan kaiševima. Riđokosi opipava nepce. Boro, napet kao struna, stoji naslonjen na zid i puši. Sedokosi vodnik se češe po jajima.

Kapetan prve klase čita stripove.

Jovanka peva novu tužnu pesmu.

Boro svuče gornji deo pidžame. Mišićavi čvorovi mu se napnu. Noktom pažljivo odmeri tri milimetra na žiletu i jednim zamahom povuče preko trbuha. Na početku se vidi samo crvena linija.

Prstima snažno rastegne zarez. Mlaz krvi se izlije po pidžami.

Krv curi na linoleum.

Krv se skuplja u baricu.

Dajte krv za majku domovinu, dajte život, budite snažni, veliki, budite junaci, pobeđujte, ne plašite se krvi, domovina se hrani vašom krvlju, domovina zahteva vašu krv, vaša krv je krv domovine. Dojure bolničari i odvuku ga na šivenje. Scena se odvija filmskom, nestvarnom brzinom. Oстане samo barica krvi.

Pokupiš žilet i skloniš ga u kutiju šibica.

Kao zarobljena životinja juriš sa jednog na drugi kraj hodnika, pušiš cigaretu za cigaretom, zaustaviš se, pokucaš po pleksiglasu, duboko udahneš i izdahneš, zažmuriš, stežeš pesnice i opet kreneš na drugu stranu hodnika.

Visoki Jovankin glas peva:

... u krčmi stari nikog nema, zora je svanula, ciganin stari tiho drema, ne svira tambura, ona se više vratiti neće, takva je sudbina, ej majko majko, što me rodi kad sreće nemam ja, ej majko, majko, što me rodi, kad sreće nemam ja...

Nemoćan si, zarobljen, napet, sada ćeš pući, počćeš da vrištiš, zaletćeš se u okno, skinućeš sunce sa neba, poludećeš, udarati glavom o zid, žuta sluz će se razliti ih lobanje.

Odvedu te u laboratoriju, gde ti uzmu dva decilitra krvi. Usledi razgovor sa psihijatrom, koji se završi tako što te istera napolje.

– Prićće ti, budi siguran, puno je već bilo takvih, a svi su propjevali! Priđeš ulaznim vratima. Čućeš i viriš kroz pukotinu.

Jedva možeš da veruješ da na onoj strani ljudi žive svoje obične živote. Nakon podnevne doze hemije većina drema i spava. Odeš u kupatilo. Stakla na prozorima su presvučena mrežom.

Iz kutije šibica izvučeš žilet. Na trenutak ga držiš među prstima. Zavrneš rukav. Vene na zapešću se napnu.

Ne možeš, bojiš se, to je tvoje meso, tvoja krv, ne možeš, a šta ako ne dođu, ako te namerno puste da crkneš, da pogineš kao pas, da se utopiš u svojoj krvi?

Moraš, moraš, moraš!

Domovina je tvoja bleđa mati!

Podsvesno okreneš ruku i povučeš nekoliko puta po gornjoj strani. To su male crte. Krv polako promiče kroz zareze. Triput povučeš jače. Krv oblije ruku.

Krv, krv, krv.

Sediš na podu i gledaš kako krv kaplje na bele pločice.

Kada izađeš u hodnik otrčiš do plećatog bolničara.

– Šta si to radio? kaže hladno.

Skačeš oko njega i vičeš:

– Ti pizdo, ti fašisto jedan, ti bleferu, ko je bre blefer, odjebi bleferu, ti svinjo fašistička, ti kurvin sine, frka, a, dođi vamo, dođi, razbiću te, zdrobiću ti pičku, razjebaću te, ubiću te, dođi, dođi, svinjo fašistička ... Prvim udarcem ga okrzneš po slepoočnici. Vešto se izmiče. Rvete se i srušiš ga na pod. Zgrabiš ga za vrat, daviš ga, ne puštaš, udara ti glavu o zid, ali ti ne puštaš, držiš ga čvrsto, vidiš kako mu se iskolače oči, kako postaju staklene, kako mu pulsira vena na slepoočnicama, ne puštaš, ne smeš da ga pustiš.

Ležiš na krevetu, svet pleše. Metalno svetlucavim kleštama ti šiju kožu i meso.

Kroz suze vidiš milo lice maršalove fotografije koja visi na zidu.

– Zašto se nisi sekao na pravoj strani, kaže beli uniformisani kada ti previje ruku.

Uveče se probudiš vezan kaiševima.

Rado bi povikao iz sveg glasa, ali ne možeš, rado bi otvorio oči, ali ne možeš, rado bi plakao, ali ne možeš, rado bi se pomerio, ali ne možeš, radi bi pustio samo jedan jadan glas iz sebe, ali ne možeš.

Nekoliko dana koji su kao duge godine, hemijski te obrađuju. Premeste te u neki nov, bestežinski, beščulni svet. Spavaš po dvadeset i više sati

dnevno.

Probudiš se u zlatnoj svetlosti. Prezalogajiš i odmah se odvučeš u krevet.

Jedeš i spavaš.

Sereš i spavaš.

Crkavaš i spavaš.

Pokušaš da ustaneš, ali zaspiš.

Malo, malo energije, govoriš sebi.

I opet zaspiš.

I tako spavaš, godinama.

Privide ubija spavanje.

Želju ubija spavanje.

Svaku aktivnost ubija spavanje.

Konačno doživiš barem jednu moru.

Jezdiš po parku oko tvrđave. Pustili su me, konačno su me pustili, treperi u tebi.

Na hrastovo deblo je zakucan Aleško. Lice mu je unakaženo. Nešto želi da ti kaže, ali ti ne čuješ.

Gola žena, slična Ireni, dotrči do tebe.

– Ja sam tvoja mati, peva, krv sam dala za tebe i sada ćeš ti dati krv za mene. Onda ćemo otići na dug izlet na more. Jedrićemo, ljubiti se, bićemo samo nas dvoje.

– Ti nisi moja mati, domovina je moja bleđa mati! vikneš i probudiš se. Ubrizgaju ti novu injekciju.

Ubijaju te, na trenutak panično pomisliš.

Ali već opet zaspiš.

Proganjaju te nakaze. Ne, ne, nećete me uhvatiti, nikada, rastu mi krila, letim visoko, visoko u samo krvavo nebo, sve nestane, padneš u prazninu.

Ne, ne, ne smem više da spavam, nikada se više neću probuditi, pomisliš sa strahom.

Ali ponovo zaspiš.

Ugledaš stvarno lice tvoje majke. Priđe ti i odseče ti kosu. Njeno lice je bledo i zastrašujuće.

– Ne, nikada te nisam volela, nikada te niko nije voleo, nikada nećeš voleti samog sebe!

– Neeee...!

Probudiš se izmožden, iskidan, preplašen. Obrišeš suze i pokušaš da ustaneš. Strovališ se natrag na krevet. Daj, daj, daj, ponavljaš.

Sa mukom se odvučeš do zastakljenog zida. Krvav zalazak sunca. Barem to krvavo nebo si već video.

Prešao si granicu između snova i stvarnosti.

Senka si koju truju, senka kojoj planski ispiraju mozak, senka, koja nestaje.

Ne, na onoj strani je život!

Da, ali za koga?

Za mene, za mene, boriću se sa svojom senkom, boriću se sa snovima i prividom, boriću se protiv onih koji od mene stvorili senku, boriću se sa vetrenjačama, boriću se protiv vitezova, postaću vitez bez štita, pa neka cena bude visoka, boriću se boriću protiv svih vas, rečju, kletvom, krvlju, istinom, boriću se i nećete me pobediti, možete samo da me utišate, možete samo da me ubijete, možete da me pokopate u zemlju, ali ja ću ustati, ustaću, goniću vas, seći ću vas rečima, jer i vi imate srca i kamen će se pretvoriti u meso i poraženi će postati pobednici!

Tri dana pre otpuštanja dobio si jedino pismo od kuće:

Jani, kod kuće ništa novo. Juče je tvoj otac plakao. Rekao je, moj prvi sin je otišao u vojsku, a ja ga nisam ispratio.

U kasnu jesen se vratio u rodni grad.

(Prijevod priče: Franjo Frančič i Ana Ristović)

KRATKI ZAPISI I NEKA ZABORAVLJENA PISMA (1985. - 2015.)

I.

1.

Sjedim kraj rijeke
hurej vičem brodu
a on tu i tamo koji val bi mi baci.

2.

Ja znam nacrtati vlak dugačak i širok
Koliko pogled ti seže
Pa da padneš na tjeme
A onda mnijevajući put pod noge
Da krenemo njime
Niz daljine, niz daljine.

3.

Prijatelju
Rekli su mi da nam valja čekati
Ne znam što
Samo da nam valja čekati
A onda iznenada pokupiti stvari
I otići daleko
Dovoljno daleko da se možeš okrenuti i reći zbogom.

4.

Draga moja Helgo,
Te proketo tople i duge augustovske kiše što ste mi ih proricali
iskustvom jedne pronicljive provincijske udavače i kurve nisam još
dočekaao. Iako vidite draga moja, i usprkos svih onih naših provedenih

noći, kada smo bili i jezero i otok i splav, ja još uvijek bezglavo
izbjegavam prepune trgove i tramvaje utažujući svoje apostolske porive
u tami jeftinih velegradskih kinematografa tražeći ruku vaše prohujale
mladosti.

I na kraju, ne zamjerite mi za sva ona pijanstva u zanosu šutnje i memle
krinke od prošlosti
što izmiču ulicom pred našim koracima utonulim u asfalt i pohotu noći.

II.

1.

Ne zaboravi noć, dan i jutro
Na kamenu gore vilijske
Na kojoj se tobom vjetrovi sjevera poigravahu
Dok ko' leptir si nad mnome
Bludnom i skarednom
Plaha i razuzdana
U toploj tmuni stida
Otkrivala pupoljke nikle kraj puta
Gdje carevali su neki ljudi vrazi.

2.

Pušu li još vjetrovi s Fudžijame
Kao što nekoć dan iza noći bi
Ili je to sve sušta laž
Kao žena gola do istine?

3.

Andrea u krajobrazu.
Pod orahom vjetar sažimlje glasove
Žene skupljaju haljine privijene uz butine
I sramežljivo ih odižu.
Jutro je.

4.

Mirišu ti kose
Kao vlati trave
Dok opojna ti žanjem polja
S vrhova usana.

5.

To nije žena
To je zvijer
I ako lažem
Kako pjesnik kaže
Odsjecite mi ruke
I pretvotite me u kamen.

6.

Pod pokrivačem
Skrih krišom glavu
U pukotinu njena srama
Gdje ko' srndać s nje procvale
Pokupih rosu
U smiraju noći.

7.

Kada mine strast
U zaborav će pasti oganj
Što utrobom mi žeže
I ko' urlik s krovova
Utonuti ću u bezdan.

III.

1.

Kažeš da si trebao postati pjesnik
pustio si kosu
dugu i divlju kao rijeka
a onda smo pijani
urlali po ulicama
tjerajući noć u košmarne snove
što su se zlokobno nadvili
nad krovovima
usnulog grada.

2.

Fasade su prošarane prošlošću
iza njih su zidovi
a iza zidova mračni sobičci
pretrpani uspomenama
i zaboravljenom prošlošću
s nekim tuđim životima
i beskrajnim
nama nezamislivim samoćama.

3.

Odškrinuo sam ti vrata
moje tajne biblioteke
i kao što se možeš uvjeriti
to je tek soba s nekoliko zrcala
u kojima niti jedan odraz nije isti
pa tako niti tvoj.

Tvoj je odraz ustvari
idealizirana percepcija mojih snova
a moj tek ne prepoznatljiva sjena.

Tvoj eros
Moj thanatos.

4.

Jutro je bilo maglovito i sivo
grad usnuo i tmuran
ulice puste
pločnici mokri.

Ne znam što je tada bilo glasnije
tvoji koraci
ili moja šutnja.

No našem putu bližio se kraj.

5.

Noćas si gola pjevala mjesecu elegičnu pjesmu
Glas ti je odzvanjao dolinom
A on te gledao i tiho jecao.

Noćas si se podala mjesecu u sjeni čempresa
Tvoja je tugaljiva pjesma odzvanjala sve do svitanja
Kada se dolinom iznenada prolomio njegov samrtan krik.

DORUČAK

Saulu Bellowu

*...Et moi j'ai pris
Ma tête dans ma main
Et j'ai pleuré.*

Jacques Prévert

Probudila me je kiša, koja je kroz prozor padala direktno na moj krevet.
No, i to je nekakvo olakšanje.

Danima je bilo nepodnošljivo vruće i sparno.

Kad sam izašao iz kupatila, okupan, obrijan, obučen, kiša je već prestala
da pada.

Na recepciji rekoše, još je rano za doručak. Tek od osam.

Pa dobro.

Sat vremena šetnje. Ionako sam u ovom gradu prvi put u životu.

Odmah pokraj hotela je Aleja. Mirna, pešačka ulica, sa velikim, starim
platanima sa obe strane. Hodam (u pozadini, iz kafića pored čuje se kako
se greju aparati za kafu), razmišljam, ispod ovog asfalta je sigurno čitava
šuma, čitav Gordijev čvor korenova platana. To je nama nevidljivo. Kako
se zgrade sa obe strane još nisu srušile?

Istog trenutka kad sam to pomislio, primetio sam: zapravo, sve kuće
pokraj Aleje su zaista napukle. Ne samo od rata. I zgrada pošte, i dve - tri
stambene, i jedna novogradnja... sve imaju pukotine po fasadama.

Radi korenje. Radi, svoj posao.

I nas će jednog dana nestati, a biljke će lagano preuzeti svet.

Ako i biljke ne uništimo, usput.

Tek je prošlo sedam izjutra.

Srećem samo užurbane ljude, sa novinama pod rukom (gde li su kupili
novine, pitam se), i, odjednom - prosto - grupa majki, sa blizancima. U
onim divnim duplim kolicima. Mislim da sam izbrojao sedam pari
blizanaca. Uvek, jedno dete u plavom, drugo u roza. Majke obavezno u

prugastim, „mornarskim“ haljinama. Mlade tate svi sa „Džejms Din“ frizurama.

Puno bicikala.

Ljudi, kad se sretnu, ne ljube se, ne rukuju. Zagrle se, ćutke, i tako zagrljeni, ljuljuškaju jedno drugo levo – desno.

Na klupi ispred jednog kafea sedi mlada majka i svojim blago uplakanim blizancima peva:

...Tašun, tašun, tanana
i svilena mahrama
u mahrami šećera
da nam Mirza večera...

O ovome bi valjalo posebno pisati.

No, ne da mi se.

Najzad, kiosk sa novinama. Ispred kioska velika grupa motorista. Svi sredovečni i više nego sredovečni ljudi. Kožne jakne, pantalone, na leđima imaju izvezen natpis „Barabe Moto Club“. Tiho pričaju.

U kiosku, jasno, ni jedne novine za koje sam ranije čuo. Ovde sam došljak, pa zašto i bih. Uzimam najdeblje, sedam u jedan kafe. Dečko se stvori pre nego što sam mogao i da otvorim novine. "Kafu, blagu, dugačku, i konjak". - "Konjak?" - "Da."

Okrete se, eto ga nazad za pola minuta. "Kaže gazda, imamo samo brendi, i to onaj koji čuva za svoje goste." Rekoh, ako nije problem, da mi donese to. "Leda?" - "Ne, hvala, nije potrebno."

U novinama, jasno, ništa. Nešto malo (veoma malo) o lokalnoj politici, nešto malo o fudbalu, nešto malo o venčanjima, ostalo tračevi.

Možda bi bilo fino živeti u ovakvom mestu, gde vesti i ne dopiru.

Prolazi jedan stariji čovek, osmehne se ka meni: „Šta ima, kako je, jel' ugrijalo?“. Nikad ne znam šta se na ovakvo pitanje odgovara. Zaista. Osmehnem se, glupavo: „Eto.“

Odjednom, direktno pred moj sto sleti divlja patka. Prava pravcata. Odmori se malo, čeprkne po travi, oko drveta, ponovo odleti. Za njom prhne jato nekih manjih ptica: nešto između vrapca i senice, ali, sa crvenom tufnom na grudima.

Prekoputa nekadašnja telefonska govornica. Očerupana. Telefona nema, ali, slušalica još uvek stoji na polici.

Dune vetar. Grane platana se ne pomeraju. Malo zašušti lišće. Tri crepa sa izrešetane zgrade preko puta padnu u duboku travu.

"Brendi" je zapravo bio Napoleon.

Kafa, prejaka za moj ukus.

Ja zapravo i ne pijem kafu. Ali, iskustvo govori: u kafeima ne vredi čaj naručivati. Obavezno daju nanu, kamilicu ili hibiskus. To čaj nije.

Svratio do toaleta. Na jednim vratima „Tita mi WC ne radi“. U drugom, zalepljeno za kotlić: „Povuci al ne mnogo“.

Vidim, skoro je osam, ostavim novac na stolu i lagano krenem. Video pijacu, prodaje se dosta polovnih stvari, nešto povrća. Sedam berberskih radnji u istoj ulici. Nije ni čudo što su svi muškarci lepo ošišani. Bosna zelena. Duboka. To valjda znači da je čista.

Obišao sam čitav grad i stigao do hotela, odakle sam i krenuo - ali, ne kao nekadašnji moreplovci: već za deset minuta.

Nikad ne bih rekao. Noćas, kad sam stigao, učinilo mi se da je grad veći.

Mrak ume da prevari.

Salu za ručavanje, verovatno i za doručak, pripremaju za nekakvu svadbu. Svi stolovi su prekriveni srebrnastim čaršafima, na tanjirima su već složene identične, srebrnaste salvete, čaše su kristalne... Neki mučenik, potpuno mokar od znoja, u pantalonama na tregere stoji na merdevinama i kači srebrnaste zavese na zidove. Biće to jedna klaustrofobična kutija. Srebrnasta. Ili, "srebrena", kako ovde kažu.

Jedan stariji gospodin, od oko sedamdeset pet, osamdeset godina, i ja, jedini smo gosti. Ja još uvek pokušavam da pronađem nešto za čitanje u onim lokalnim novinama, on gleda u prazno.

Onda, sa njegovog stola začuje se „uh, uh“. Pa „tako ti je to“. Pa opet „uh, uh“. Ali, više sebi u bradu. Potiho.

Nekako je ovu srebrnastu salu odjednom potopila crna, neprovidna tuga. Nije više bitno ni šta ju je izazvalo. Svi smo mi, ovde i sad, nezmerno i iskreno ožalošćeni. Zašto, nikome nije ni bitno. Ionako – svi su toga svesni, iako mnogo ljudi to nije uspeo da formuliše i definiše – najviše ljudi na ovoj planeti zapravo od tuge umire. Ne od bolesti, povreda, siromaštva, bogatstva, ratova, mira: od tuge.

Da. Mnogi umiru od tuge.

Odjednom, gospodinu za susednim stolom se ozari lice, kao da se prisetio nečeg divnog, i vikne ka kuhinji: "Alooo!"

Odande izlazi konobarica, još uvek ne u uniformi, već u narandžastoj, prilično providnoj majici sa natpisom "The Bee Gees", donosi mu tanjir čorbastog pasulja, hleb, čašu vode. Osam izjutra.

"Izvini, Mujo, nikako da stignem."

"Escajg!"

"Evo, evo."

Malobolnije, dobijam svoj omlet sa sirom, hleb, čaj, cejlonski, i, takođe, čašu vode.

G. Mujo sistematično jede. Pred kraj hlebom obriše tanjir, pokupi svaku kapljicu onog, dovde se oseća, mirišljavog pasulja sa nekim suvim mesom, popije čašu vode na iskap, odmakne tanjir, duboko udahne. Uskoro, ponovo vikne: "Alooo!"

Konobarica, sad već preobučena u klasičnu uniformu, izlazi, odnosi posuđe. No, za sekund izlazi nanovo, i donosi tanjir sa dve ogromne punjene paprike, novu korpicu hleba, novu čašu vode.

Naručim konjak, da vidim, kako će g. Mujo ovo izdržati. (Moj omlet je već nestao.)

G. Mujo i punjene paprike jede veoma sistematično. Ne bih mogao da kažem da uživa u hrani. On je melje, lagano, ne guta halapljivo, ali, vidi se da funkcioniše kao mašina. Na svakih par sekundi: komad hleba, puna viljuška, potom novi komad hleba, ovaj put umočen u sok od punjenih paprika, pa gutljaj vode. Onda sve nanovo.

Na kraju, kao što je završio i tanjir pasulja, i ovaj potpuno omaže ostatkom hleba, popije ostatak vode, odmakne tanjir i duboko udahne vazduh. Ne, nije to bio uzdah. Običan udah.

"Alooo!"

Rekoh, sad će da plati, pa da ide. Ne, evo konobarice: ovaj put donosi dve poprilično velike čufte u paradajz sosu. Pored, malo testenine. Sve se puši. Naravno, ponovo korpica hleba, ponovo čaša vode.

Isto. I ovaj tanjir je očistio hlebom do kraja, popio vodu, udahnuo. I onda još jednom - "Alooo!"

Ovaj izvršava samoubistvo, pred nama? – Pomislih.

Sledeći tanjir je bio neka vrsta pilećeg paprikaša, sa puno krompira. Prvo je, kao Vojvodani, izgnječio krompir i mrkvice po tanjiru, sve pomešao, i onda, kašika u desnoj ruci, komad pileta u levoj... povremeno komad hleba, gutljaj vode.

Ustao sam, na stolu ostavio novine i malo novca, za konjak, veoma lagano sišao do recepcije, rekao: "Molim vas da mi pripremite račun, idem da se spakujem".

U Sarajevu, 11. Avgusta 2015.

Marijan Grakalić, Zagreb

SPLIT

Split raste brnistrom iz mrtve duše muškarca
utkane u mramorne ploče podova i grobova,
vijuga živi strah od promjena oplećući Mosor
i Kozjak kad se već ne može usaditi u more.

Šapće jugo u sutonu kamena dvorišta izgubljenim
jezikom prvih svetaca stih vječne vjere obale,
dok četiri ulice dalje nesmotrena žena sve svoje
boli priča gatari za novčić kojim Bog ne vida rane.

Ujutro Sunce je domaćin i gospodar sjećanja u
gradu i prije pritajene zore kad mirisi kruha i mora
opijaju zidove kuća drhtavo grleći zelene žaluzine
iza kojih su još svježiji snovi bijeli oblaci u bonaci.

ZEMUN U SNU

Vjetar preko Dunava grli grad mrazom sjevera
u sumraku tada trnu prsti a žulj zemlje nađen u snu
zanosi obalu sjetom rijeke i u ravnici izgubljene jeke.

Sanjaju krošnje u ulici Zelenog drveta svoje tuge
dok u šutnji nijemo kuće bdiju pod vedrim nebom
tišinom opala lišća navikla da svečano imenuje ljude.

U snu grada spava ulice vrelo i nestaje tijela eho
sad tama je ada što kazaljkom sunčana sata vlada
sve do jutra i obilja dana kad svjetlo sanje satra.

VOŠTANA BJELINA JUTRA

Voštana bjelina jutra neznatna je greška, tek tren u svijetu kad se najavljuje java nad pučinom što spava tjerajući dalje naše ptice iz snova u nepoznate kraje, u prikaze blijede, u priviđenje što se u tom ranom času nijemo vara da je stvarno iako je uvijek samo i srcu tajno.

IZGUBLJENI DANI LJETA

Bijelo tijelo meka je opsjena noći
žudi oživjeti na slučajnom vjetru
gladnom straha, preskočiti samoću
jer sito je neprijatne šutnje, muka
što tiho, gotovo nježno pritišće prsa
i ruke, iskreno se vjeruje u srce, u
cvijeće i ptice što odnose svijest
na poklon toplim sjenama juga gdje
prozirne laži imaju oči budne i sjajne,
opojne poput bliske muzike koja
zavodi želje igrajući se nadom i
predstavom nedohvatna spokoja uz
uspavano more, plavo i ravnodušno
što duša žali izgubljene dane ljeta.

ZAPISI VRELINE

Trubi mi brod što plovi prema otoku.
Sirena je jeka u bolesti atmosfere,
starinske, možda i prve među zanatlijama
erosa kad ih mimoide nadahnuće. Tada
tapije zavladažu živim tijelom i čuvarice
kuća preko tv ekrana proglašavaju život igrom
na sreću. Nema vjetra da zvuk odnese
u narav koja govori izbliza i ne posustaje
dok ne bude zadovoljna s krvlju što se

hrani ustima unatoč mraku u kojem se
jezik i tako ne vidi. Nabrekli san je
jedina pozlata slobode, nestalna unatoč
mesu, dojnama i trbuhu, bilješkama
koje čekaju da ih se umetne u zapise
vrelina, iskričave i nježne poput lakovjerne
žene, nevine jer ne strahuje od praznine.

MOJA JE ŽENA U...

Moja je žena u Toscani, miluje sneno golo tijelo
crnim dlanom lutalice dok joj oči velike kao postelja
iznad koje šute sati zatrepću kad pomisli da je zovem
mirisom bagrema u noći svijetloj i od mjeseca bijeloj.

Moja je žena u Venetu, sjedi na balkonu u mirisu
rahle zemlje u kojoj rastu šutnje meke i ljubeći neko
tuđe dijete pušta misli da ostanu same iznad sjete
pazeći da ih ne ukradu ptice kad oblake prelete.

Moja je žena u Furlaniji bosih stopala u cvijeću kao
mramor vječnom i dok u predvečerju rumeni beskraj
vene tamom zemlje, priprema snove za dolazeće veće
da u njima ne osjetim tugu noći i ostanem u samoći.

Moja je žena u Julijskoj krajini u sutonu sama i mene
voli žutim sjajem starog sunca u smiraju dana lako
i bezbrižno kao svjetlost sama, uz čašu vina i miris
jasmina posljednjeg me čeka na kraju umorna ljeta.

IKONE

Miris vlage širi se sumrakom. Grad postaje manje vidljiv. U tamnim
meandrima uličica rastu noćna čula. Blista strepnja i umjetni, patinom
oslikani spomenici. Ispod sjena gornjogradske kuće sada više nema
stranaca. Misli nastoje dosegnuti daleku rijeku koja se penje između

ikona na obalama prevrćući usne. Ne zbog riječi, već zbog poljubaca. Protekle daljine zakonito kao mašta privlače tijelo i žudnju nemoćnu ni za što drugo no da se obnavlja u sebi samoj.

Noć više no išta odaje slabu izdržljivost. U njoj čak i klupe šute i dive se nevidljivim svojstvima duha koji su beskorisni da se dokuči suzdržana i strana priroda. Mahovina na kamenu zidu i dalje raste ravnodušna prema svježini zraka i buđenju krvotoka. Smiruje nagovještavajući sućut potrebnu melankoličnom duhovnom stanju.

Sjene noćas pate od vrtoglavice koja onemogućuje da bilo čime upravlja. Izgubile su se u posredovanju između sebe i nevidljivog svijeta.

Njihove varljive opsesije prestale su pratiti u korak. I inače lažu na svim jezicima. Nenadano osjećanje nagosti budi neporecive slutnje zavisnosti u mraku. Izgubio se treptaj oka i ono na juriš vidi kroz žuto svijetlo plinskih lanterni silnim mrazom okovanu ulicu. U trenu što oko dijeli od slike tu je i rijeka, ruka i usne. Unutarnje ikone brane se tako od svjetlosti zvijezda. Od vremena.

LJUDI UMIRU, GRADOVI OSTAJU

Pristajemo uz kamen gat obale. Umiruća luka dočekuje putnike ogrnuta velom kapriciozne Fortune. Sjećanja se sama vraćaju licima i mirisima zaostalim još od davnih zima na reverima kaputa ili među šarama na odjeći putnika. U tom gotovo pastelnom znamenju nostalgije susretne se sama čistoća tajni koje sada prestaju biti prekrížene šutnjom i njezinim tišinama. Uostalom, nije ni na bazilici Santa Maria della Sallute bez razloga monumentalno istaknuta figura kraljice neba koja ne samo da tjera kugu već i pročišćuje srce.

Uzimam kofer i odlazim rubom kanala unatoč gomili prema nedalekoj kući u kojoj me čekaš. Nadam se kako te nervoza zbog mog dolaska prošla još noćas u snu mekanom kao pješčani žal. Sjediš u fotelji i prvo što kažeš je kako već više dana čitaš onu pjesmu od Brodskog gdje se na kraju stiha uvijek ponavljaju riječi: ljudi umiru. Naravno da imaš podočnjake iako nastojiš djelovati vedro. Razgovor to baš i ne potvrđuje. Pričaš mi o epidemiji kuge opisanoj u Decameronu, o Firenci, socijalizmu, Rusiji, o boli i nepravdama prazna i uvredljiva mal du siecleua.

Točiš rakiju. Vodom ispiremo grlo nakon žestice. Pod u kuhinji je od bijelih i crnih kamenih pločica složenih u krug. Podsjeti me na to kako mi se u snu jednom prilikom ova laguna pričinila kao ona Wildeova Utopija za koju je pretpostavljao da je središte svake istinite karte svijeta. Možda zato odjednom ponovo šepam na desnu nogu. Upitam se je li moguće kako tijelo samo po sebi oponaša neshvatljive rituale koji se ponavljaju do beskraj, a da toga nismo niti svjesni. Govoriš da je ipak važnije da redovito jedem i da nisam neuredan. Spominješ kako Bayronova ljubavnica grofica Guiccioli danima uopće nije jela. Pasti u nesvijest i osjetit slabosti bila je u njezino vrijeme poželjna fama lepršava načina pokazivanja osobne akozmije. Mi ipak idemo na ručak. Smiješ se jer je hrana česti nadomjestak svemu iako preziremo udvorničke ideje zdravlja. Čekam da se obučeš. Restoran je nedaleko škole sv. Roka, iste one čiji je drugi kat oslikao Jakopo Tintoreto strašću i zanosom iskrene vjerničke duše. I dalje šepam. Karirani stolnjaci, miris kanala i tipičan žamor latinskog svijeta.

Pričam ti kako još negdje imam film u kojem kao dječak trčim prema Mostu uzdaha, ali i onaj u kojem nas dvoje paradiramo obučeni u kostime princa i princeze dječjeg karnevala, i o nezaboravnom okusu sladoleda dobivenom na poklon od jednog ljubaznog kandotijera. Stavljáš mi dlan na ruku, naravno da znaš kako nas je to snimala moja pokojna majka. Uostalom, tko bi to osim tebe još mogao znati?

Raznježila me bliskost, Venecija nije. Promatram s pažnjom da li će sjene na zidovima palača možda ipak oživjeti i odvesti nas u skriveno središte svijeta dok popodne odmiče, a ti pričaš i dalje o kugi, Decameronu, Firenci, socijalizmu i Rusiji, istim redom. Onda opet ponoviš onaj stih od Brodskog – ljudi umiru.

MADEŽ MIRAMARE

Hodam parkom od čempresa i hrasta oko Castello di Miramare. Na nebu iznad Trsta stoje čisti bijeli oblaci u ovo mirno predvečerje bez daha vjetra dok horizont prema zapadu kiti krvavo rumenilo. Krik galeba prelomi tišinu koja se uvuče u dušu kada se pohodi mrtve. Ja to činim ovdje budući da u jednoj od soba visi tvoj portret. Nema tu one teške atmosfere koja stišće na grobljima blatom i kamenom.

S nekim se slikama živi danima i godinama, s tvojom stalno. Uznemiri me pomisao na to da bi mogla nestati i srce mi promijeni ritam. No, hvala Bogu, slika je ovdje u sobi okrenutoj prema jugu. Skarletni madež na obrazu pridonosi dojmu koji se opire zaboravu. Ne znam ni kako ni zašto je tamo jer ga u naravi nije bilo. Vremenom sam ga počeo tumačiti naknadnim znamenom koji postoji samo za mene i kojega jedino ja vidim, kao da iz nekog nepoznatog razloga opažam igru svijetla i boja koje predočavaju onu stvarnost koja se inače ne vidi. Zato kada dođem ovdje, k tebi i kada te opet vidim osjetim se dijelom onog nevidljivog i tajnog svijeta kojeg nitko drugi ne vidi. Ne razmišljam puno zašto je to tako. Molim.

Silueta dvorca naslikana je u pozadini, ali ne i sve drugo, dakako, nigdje se ne vidi smrtonosni slijed vezan uz zdanje. Cara Maximilijan od tud je otišao u Meksiko da bi tamo kasnije poginuo. Noć prije no što je ubijen u Sarajevu, u njemu je odsjeo nadvojvoda Ferdinand sa suprugom, dok je vojvoda nasljedne vojvodine Toscan Amadeo od Austrije, vlasnik dvorca, upravo tu ubijen 1938. Na slici je trava u dvorištu tamnozeleni pokrov gotovo svečan, kao da čeka gozbu.

S osjećanjem spokoja slušam večernji blagoslov. Oprost za samoću donosi mir molitvom pred licem bez madeža zaborava, onim kojim se smiješi Bogorodica.

ULOMCI IZ ROMANA „PUTANJE“

Zuji. Kao odspojeno. Kao nešto što ne pripada cjelini, nije dio nečega, već je nešto, samo za sebe, u nečemu drugom, u nečemu čiju cjelinu narušava, kvari. Zuji. Zuji prigušeno, potajno, u pozadini spremno da izbije na površinu sluha, prijeteće, osinje. Zuji. Čuje se. Kada se ništa drugo nema za čuti čuje se glasnije, upornije nego što bi se bilo što u ovom trenutku moglo čuti.

~ ~ ~

A gdje sam? Nigdje. Nigdje sam. Samo što se za ovo nigdje morala kupiti karta, ovo nigdje je na kotačima, ima pedestal mjesta i vozi starom cestom do Rijeke. Što je drugo ime za nigdje, što je drugo ime za pušenje, i šupe, drugo ime za mjesto iz kojega se može samo pobjeći. Van. Pobjeći. Jeb'o te. Tko još bježi od kuće bez punjača, bez novaca, bez najbolje jakne i rezervnih patika? Tko? Svi? Svaki dan, kada za sobom zatvore vrata svoga doma, svi bježe, od svega, i nitko ne ponese ono što mu treba, jer da ima ono što mu treba, zašto bi uopće bježao? Svi pomisle, barem jednom, da bi bilo bolje da se ne vrate, ne znaju zapravo čemu se vraćaju, kao što ne znaju kamo bi pošli ako se ne bi vratili, jer nije stvar u tome da se bježi prema nečemu, već se bježi od nečega i sve na što se može tamo, vani, naići bolje je od onoga od čega se bježi. Tako i oni, nisu oni tako loši, samo su se jednom zapravo potukli, mene nisu ni taknuli, ni ona, ni on, ali mi je bilo dosta; vidi se iz aviona kamo sve to ide, u kojem smjeru oni idu i kako će skončati, i što se meni nudi ako ostanem s njima, vidi se iz aviona, taj život, praksa u Plodinama, na voću i povrću, na kruhu i pecivu ili na gotovoj hrani, ne, ne tamo, tamo postavljaju one nafrakane ženskice, u skladištu dakle, daleko od pogleda, kao Quasimodo iz hipermarketa, jebe se njima za nečije poznavanje rada na računalu, i tako, onda, koliko? Do penzije? I čemu se mogu nadati? Čemu se mogu radovati? Za koga je to ulje čamotinje namazano na dug konop rastegnuto preko dvadeset, trideset godina sve dok problemi sa zdravljem, problemi s alkoholom, problemi u obitelji, ili neki treći, četvrti, deseti problemi ne dovedu do kraja ili početka kraja ili do nečega što će nedvosmisleno ukazati na činjenicu da se svo vrijeme išlo u krivome smjeru, ili se nije

išlo, nije bitno, bitno je da si odjednom nigdje kao što si nigdje bio, ni od kuda nigdje krenuo da se više...

~ ~ ~

Zuji. Tvrdoglavu. Trzalicom prebire po živcima koji nešto važno pokušavaju prenijeti od točke A do točke B. Ometa. Zuji. Mišići leđa napinju se od tog zvuka, dlačice na vratu nakostriješile se, šake čvršće drže volan da ne bi poletjele u obranu od svega zujavog, titravog, nestabilnog, odvojenog, a to zuji, zuji, zuji li ga zuji, puni zrak vibracijama dovoljno visoke frekvencije da se zabijaju u pore kao žalci, kao trnje. Unutrašnjost automobila drži ga na okupu, zujanje, ne daje mu da se rasprši, nego ga skuplja, kondenzira, pa ga šalje ravno na kožu, ravno na izložene dijelove tijela. Što bi to moglo biti?

~ ~ ~

...ali vajak je prva kritika. Naš narod je za brusiti jezike majstor. Učini ništo za njega, i najveća ti je fala ko te popljuču. Znači da su te registrirali. Cili život san na udaru. Kad krepan, će mi nositi cvijeće i medalje, priznanja i diplome, ali do onda ne daj mu gušta. I cilo vrime cvile, neka dođu mladi, novi ljudi, nova lica, promjene. Ma kakovi mladi? Triba iskustva za ovo ča delamo, mladi bižidu glavon bez obzira, svi bi vanka. Tamo ni obaveza, samo na se pensaš, usenaseipodase. Ma neka gredu, ni mi krivo, neka provaju viti, mlad čovik mora širiti vidike, a onda, ki ima indeje, ćemo ga s oprtin rukan dočekati. Je tako? Ča veliš? Glej je, Bernarda... Nego, ča ne da je? Ja mislin da je.

Naš čovik kritizira jer ni naučija preuzeti odgovornost, ni naučija da će se stvari dogoditi samo ako se zasuču rukavi. Ma niš ja nijenen ne predbacivan, ja san šindako, evo, već deseto lito, u stvari dvajseto ako uzmemo u obzir šindikaturu u prošlen režimu, fala ljudin, su me zabrali, ja san itekako svjestan da biti funkcioner znači biti na uslugi. Ali jeno je biti na uslugi, a drugo biti sluga i lizati pastole niken. E, to ne more, uostalom, onda bi rekli da san premek. I šija bi partila. Eee, mala moja, čuda san ja tega prova. Triba prije svega talenta za javno delo, onda volje i potpore, te tri stvari. Ljudi neka brontulaju, za dobrin konjen se vajka praši, da ni praha, značilo bi da stoji u mistu. Moviti se moramo, se slažeš, mala? Vajka u motu.

Sve je došlo pod kontrolu, svaka zgovorena besida, ma ča zgovorena, propensana. Reču da živimo u slobodnen društvu, je, kako se uzme. Sloboda je relativna. Onda si finija u pržun ko si ima Staljinovu sliku,

danas ko imaš sliku gole dice, sve je relativno. A narod neka pljuče, to mu je delo. Glavno da rivamo naprid.

Žena me lit i lit već nagovara da puštin sve, ili da će me ona puštiti jer da njoj je svega dosta. Kad god je kakova afera, mora se zapriti doma u hižu da je ljudi ne bi spopadali. Kako pržunjerka san, mi govori, plače, zanovita. Malo je misto, znate kako je, ja je razumin, ni njoj lako, ona samo guca, ja se bar rashitan u raspravan, a ona sve u sebi drži. Pošlo je to njoj sve na zdravlje, živci, drži se, ali vidin ja, pomalo se raspadamo, obadva. Grobnicu smo kupili, skromno ništo, nisan ja od onih ki bi si diga spomenike, još da me optuže da san općinske šolde uzida u tombu, ne fala, ja san umjereni centar, na livo za nike stvari, nidi san s desnicom, u duši pomalo i anarhišta, ne, ni to šetebandijere, to je multikulturalizam, to je biti čovik, a ne robot, mala moja.

Lipo bi bilo početi ispočetka, čist, neopterećen, s iskustvom ma jopet lak kako pero da se more skakati, veživati ono ča se čini da je nevezljivo, zbuživati trde zide, ploviti u nepoznato. To ti je, ne moreš imati iskustva i nevinost, ne gre jeno z drugin. Mala moja, vero ne moren govoriti z ljudin svoje generacije, ni mi izazov, sve ih vidin, kroz njih gledan, kako kroz špakane laštre u svoje ogledalo, dobro, kako ćeš, intanto ne moren to. Triba mi mladost, a jopet, boli kad vidiš da ne pripadaš mrež mlade, poli tih lipih nog i bistrega pogleda, skužaj, i ja iman šćere, nisan mislija niš grdo, današnje vrime ne moreš ni pofaliti žensku da lipo izgleda, ma ni muškega, ne bi to meni bija problem, ali kad bi se zajno krivo razumilo, dobro, muški bi niki uzeja i za dobro, ali ne znan ko bin se ja snaša s tin ki bi uzeja za dobro, ne da bin uša, ali stara san ti ja škola, vrime me pregazilo, ma jopet ne dan se, pratin tehnologiju, trudin se.

O, kako mi fali moći govoriti tako s nikin, iskreno, smo domaći, si naša, zato ti to govorin... Kako se ono reče za čovika, da vridi koliko stablih posadi, dic zrodi i knjig napiše, magari jenu bi bilo dobro, da ostane za moje, i druge, i za njihove, ki god bili, ti njihovi. Nikad su ti jušto njihovi najbliži...

Trudan san, nika jutra san bez volje više od svoje žene ka ostane ležati do podne, u postelji, u ona jutra kad se čini da sunce nikada neće izajti. Zimski miseci, najgore vrime, mene delo spasi, ala hodi obavi ovo, učini ono, pa niki nazove, pa sastanak, pa ručak, a pazin se, sad samo zdrave stvari, i malo, kako tić, to me drži, ta rutina, penzija ubija ljude, vidin ča je učinila moj in vršnjakin. Kad pojden, ću redovito voziti bičikletu, do mora, i sad gren baren tri put na šetemanu, u šetnju, pokle ručka, kad ni

obavez... Di smo ono stali? A, da, naš svit je bija naučen trpiti pod tujon škornjon pa onda pod vlastiton. Sad kad se škornja makla, vrhunac demokracije je lupetati gluposti i delati minimalno. Njin rečen, ko biš bolje, dojd na moje misto. Da neće. E, ben, onda, kritikaj kad ne moreš bolje.

Jutros mu je rekla, ča rekla, zderala mu se ravno u obraz, njegova Jakubina:

Grd si, iznutra si grd, šporak toliko da te sve vode svita ne bi učistile.

Gledala ga je bisna, i ona sama, izobličena, rabijana, puna mržnje, jer si i na mene tu grdoću prehitija, šporkaćun vonjavi, uništija si mi duševni mir, jedino radi čega vridi živiti. Mira mi daj, mira da umren!

Dobro, učinija san nike krive korake, naopako bi bilo da nis. Kako opstati u društvu korupcije da se sâm ne korumpiraš, nemoguće je, jednostavno nemoguće, zapra san često oko, nikad i dva, nike ljude san dobro procinija, druge nis, nikemu san učinija nepravdu, nikemu pravdu, ali ki će sve tiće po zraku...

Pogledaj se, iskreno iznutra, pogledaj se i provaj ne povraćati, tako je rekla dok njoj je pljukata kako bisnoj lesici tekla na jedan kantun od ustih.

Iskreno? Ča se to more više ikada? Biti iskren. Skoro nemoguće, kako ni biti mlad. A stija bin. Nisan lopov, nisan poredan, stešo nikad tako ispade... Nikad san moga bolje, nikad gore, ma... Sve je to poveženo, u mrižu, jeno dobro za niko zlo, svako svitlo hita sjenu. Učinija bin čoviku dobro pa bi to pokle dovelo do slabega za nikega drugega, i obratno. Ne moren ja ganbijati zakone svemira, nike stvari san prova ispraviti, druge nisan moga, puno njih nis nanke prova, forši iz straha, ili jer se nis ćutija kapac.

Zgubila san prijateljice radi tebe!

Nike si, te biš ionako bila, ko su te napuštile kad ti je rabilo kakove su to prijateljice, a nike nove si stekla. To je tako.

Ne tretiraj ljude kako da su potrošna roba!, je zatulila Jakubina kako proročica u transu i kako da njoj je to zadnja. Volija bin kad se i sâm ne bin osjeća tako, kako ništo ča se troši sve brže i brže, u paniki da jedanput kad iskoristiš tu praznjikavu stvarčicu ka si ti sâm, da pokle nje neće ostati apsolutno niš, samo škrape gole, emotivna pustinja.

Ti si demon, dušu si mi popija!

Tresla se. Ni to prvi put, zapravo je lakše kada tako pukne, kako gejzir, kako raspomamljena Etna, sve je bolje nego kad kuha dan za dan, niš ne

govori, biži vajak u onu prostoriju kadi ja nis, mučimo, a napetost je takova da je moreš na fete sići. Nisan demon, ima ljudi ki demoniziraju ovu profesiju, ima ih ki su dušu vragu prodali, moga san i ja, i za vijeće županijsko i za Sabor, to bi značilo puno kompromisih, i ruka ruku mije, i laži, ali nisan stija, forši se samo tišin, jer san kukavica, forši i zbog nje, kad je sada tako, kako bi tek bilo... a forši bi se onda osjećala slobodnijon jer bin bija van sela, dalje od susedih, dalje od roda i poroda, daleko. Ma stešo ne moreš iz vlastite kože, mala. Sve i kad biš stija. Sve kad biš čuda čuda jako stija.

~ ~ ~

... Kuha mu pršut često, zbog željeza, dobro iskuha da ispije sol, svi su zidovi već upili smrad te pokojne svinjetine što uzlazi u oblacima pare, i beskrajni sati guljenja krumpira koji sjedaju na želudac. Tupi nož i prljava prašnjava koža, mokri nabubreni prsti, kao da je uronila u more i plivala, praćakala se, satima, dok noge ne zadržću od napora i cijelo se tijelo ne počne tresti. Čisti stalno. Zapašuje prostor osvježivačima zraka, opet zbog džungla-efekta, Marija podsjećaju na bombone, ti parfemi, a nema više zuba pa mljacka praznu ariju i oblizuje se kao dijete kojeg su za izdržljivost na dosadnoj misi nagradili slatkim šljunkom šećera; sve mora mirisati, i toaletni papir i pločice na vaniliju, da ima noge, već bi se bacio na njih i gladio ih jezikom.

Njezine nosnice u stalnoj suhoj napetosti, kiše često, a prozori moraju biti zatvoreni jer je vani preveliki smog, i kćerka Mariova naredila je da se ne otvaraju, postoji unutarnja ventilacija, rekla je savjesno kćerka, to vam je dosta.

Čim uhvati priliku, svakih tjedan dana, trči van, u gradski park i masira pluća koja bole, cijeli svijet miriše zgusnuto i zgasnuto kao mamutski trgovački centri u predgrađima, nema zraka. Ugušit će se. Mario će je nadživjeti. Često joj se tako čini dok je vuče k sebi, na rub postelje i dok je, ponekad mu pusti, dira među nogama. Kvragu, i njoj to treba. Dok ne dođe princ u poršeu, sinjor dotore koji će je odvesti ispod čempresa i dati joj da inhalira toskansku svježinu gdje će doživjeti orgazam od same količine kisika.

Šta je to meni trebalo? Mogla sam ostati kod kuće, nešto bi se našlo. Sad i mama pobolijeva, tko će to platiti. Njezina mladost će to platiti, sasvim lijepo, uredno i po pravilima, bez pompe, sebičnih diploma i titula. Evo, sinjor Mario joj gurne za svaki svetak kojih pedesetak eura, skuplja ih tijekom cijele godine u tajnosti od sinjorine kćerke, papà, ona dobije

sasvim dovoljno, ali on bi joj htio dati, osobno, položiti meke mirisne novčanice, i njih je poškropio mješavinom lavande i mente, i metnuti joj tamo, nu, između nogu, onako kao uvijek, kroz pidžamu, pozvati je iz susjedne sobe, usred noći, i reći, ovo je za tebe, draga, budi ovdje, umro bih bez tebe, nemoj otići nikada. Kad bih barem imala kamo...

Prijateljice se snalaze kako znaju, nekima se posrećilo, nekima manje. Ali za sve treba ambicije i dovoljno energije. A nju tako iscrpi sam put, i onda ova rutina pranja, čišćenja, kuhanja, čitanja, gledanja golih plesačica i ćelavih voditelja šoua danonoćno na televiziji. Samo kad bi bilo malo više zraka, da može svaki dan otvoriti prozore i izaći van, makar pod tmurno nebo, da može disati slobodnije. To bi joj dalo nade u nešto bolje. Ovako, sve je slijeпа ulica, džunglasti sjaj parfimirane slijepe ulice.

Slušaj! Vikne Mario dok mu iz usta padaju njoki na šugu od piletine koje mu je spremila još jutros, slušaj, rika! Nemoj pobrkati, lavovi su samo u Africi, a tigrovi u Aziji, to nije isto. Sigurno si to učila u školi. Slušaj! I žvače gnjecave njoke, mljacka, valja ih po ustreptalim ustima i zamišlja da je Indiana Jones na devetnaestom katu Himalaje, onako proziran, drhtav, s otpalim staračkim pjegama što su se nalijepile na lancune umjesto para odsječenih potkoljenica.

Ona osjeća samo led i nesvjesticu. Ugušit će se, pa trči pod mlaz vode, voda je zrak, glava će joj se raspuknuti kao prezrela lubenica, raskoliti se, koštice posvuda.

U osnovi, kad se sve zbroyi i oduzme, stavi pod lupu i analizira, statistički konstatira, nije loše, kako bi to ocijenio pjesnik koji se boji čitati uratke kolega da mu ne poremete njegovu genijalnost, nije loše, moglo bi biti i gore. Mogli bi, na primjer, umirati oboje, sami, svaki u svojoj sobi, na svojem kraju svijeta, s narikačama koje ih unaprijed oplakuju na međusobno nerazumljivim jezicima, i nikada se ne upoznati. Mario i dalje bez svojih nedovoljno ishodanih nogu, a ona užgana kakvom račjom pletenicom što se krenula rasplitati iznutra, raspredati se, razvitlavati, poput pomahnitalih korodiranih instalacija. Sve je prošlo, panta rhei, sve. Mogli bi tako ne razgovarati o smrti, kako i jest običaj u našem društvu. Smrt je kažiprst preko usana i, pssst, djeca su u sobi! Trajno preskočena tema. Glupo, zar ne?

Pričaj mi o onom svijetu, cara, pita je ponekad Mario. Zašto ne? Da ih pripremi, najprije njega, a onda i sebe. Pa pripovijeda sve što zna, od svetih knjiga do opisa tantričkog seksa, gdje god se Boga za bradu

uhvatiti može, miješa kao vješta kuharica u loncu i znanstveno fantastične anđele i mrtve Tibetance i ritualne plesove Indijanaca, vježbaju izdizanje iz tijela njih dvoje, zazivlju duhove, Mario se pri tome frenetično križa, tri, četiri, osam puta, kao navijeni limeni patak, pa razmatraju mogućnosti: urne ili grobovi, samo obiteljski sprovod ili pozvati cijeli grad, nema tabu tema među njima, smrt ih čini vršnjacima, zbližava ih... Zapravo se tada osjeća najopuštenije i ako bi se moglo reći da je ona još uopće sposobna nasmiješiti se, onda bi to bilo tada, uokvirena kao zlatnim uvojcima likovima iz podzemnog svijeta, Heron je svojim golim kostima miluje po glavi, dok joj egipatski čagljevi razornog sjaja u očima šapuću primamljive priče, Morana joj utiskuje mrzli cjelov do vječnosti...

Nekad joj se čini, često, da o smrti zna puno više nego o životu, i da je zapravo neka vrsta Vergilijice i Beatrice Mariove koja će ga odvesti kroz sve krugove horizontalno i vertikalno, i pod zemlju i iznad oblaka, i njega i sebe, pa kako im bude, skupa s ovom škatulom u kojoj su poput dva žuta pilića upakirani.

Dijele oni tako tu svoju samoću, na kvadrat, u svakom od njih na entu potenciju i onda združeno. Što kaže matematika: kad skupiš dva skupa samoće, anuliraju li jedan drugoga ili se pretaču jedan u drugi, naprave male škuljice i sipe poput pijeska, simo-tamo, naprijed-nazad. Ej, jutros se ne osjećam sama, evo, Mario, tebi moje samoće. Ne, nije kod mene. Nije? Siguran si? No, no. Onda nam je pobjegla. Kako? Nije valjda kroz zatvorene prozore?

Znači ipak se može. Iz začepljene boce, nagristi pluto, izjesti ga i ispljunuti. Istisnuti to govno zbog kojeg smo bili konstipirani pa ima tome više od sedam dana, naduti, nesretni, puni... sebe, nikakvi praškovi pomagali nisu, ni ulje ricinusa, da si mogao bio bi izbacio to smrdljivo crvljivo skrtnuto van pa makar i kroz ždrijelo, samo da se istisne, pa makar i posmeđili zube, ali, evo, konačno, ipak se može. Odčepiti, puknuti, raspорiti, odštopati zaštopano, povaditi, izvaditi, ha, kad bi samo na tren mogla raskriliti te bešćutne zakovane prozore da s visine...

(Roman "Putanje" objavljen je 2014. u nakladi Komoč korune, Ližnjan)

BABINJAK

Početkom šezdesetih, Zagreb je bio pitom grad. Bilo je oko 250 tisuća stanovnika i s par tisuća registriranih vozila. Stanovništvo se sastojalo od Purgera, Zagrepčanaca i „dotepenaca“ ili „dojdeka“. Široki je to termin koji opisuje mnogo naroda i narodnosti koji su se doseljivali u glavni grad u potrazi za poslom, školama, stanom, uglavnom, "egzistencijom". Na registracijama nije pisalo ZG već H, kao Hrvatska! Većina ulica je bila pokrivena kaldrmom i samo neke su bile asfaltirane, a mnoge tek makadam. Po prigradskim kvartovima išlo se s kantama po vodu "do ćoška" i "železnog Martina".

Gradom su kružili drveni tramvaji i fijakeri. Na raskrižjima nisu bili semafori već „saobraćajci“. Najprometnije je bilo, naravno, na Trgu Republike koji je danas iznova „Jelačić plac“. Tu je radio Meho, čuveni policajac. Budnim okom, ali elegantno, kontrolirao je svih pet pravaca. Znao je zaustaviti promet, i tramvaje i sve druge, kako bi pomogao bakici s "pinklecima" da pređe preko trga. Potom bi iznova s autoritetom, pendrekom i fućkaljkom uspostavio „red u prometu“! Za Novu godinu bi postavili malene štandove na sred raskrižja, a šoferi i prolaznici tu su ostavljali darove i ovom požrtvovnim saobraćajcima. Jednom mu je netko poklonio novu televiziju "Iskra", crno bijelu, o čemu je bila kasnije prikazana i reportaža na prvom programu potkraj Dnevnika.

Vikendima na Jesen išlo se na Sljeme "brati" kestene. Nerijetko našle bi se čitave obitelji u šumi da bi se kasnije družili na nekoj livadi uz karte, loptu i "badminton". Grad je bio obučen u maglu bremenitu tihim mirisom pečenih kestenova koji se širio po ulicama.

Povremeno bi se išlo "Samoborčekom" do Samobora na kremšnite. To je bila avantura spore uskotračne željeznice od koje su u početku i selški psi bili brži, pa su trebali malo pričekati da ih sustigne kako bi se opet zatrčali i lajali još neko vrijeme. Tada bi strojovođa kad bi se došlo na ravno zafučkao sprijeda, pa ubrzao i ostavio ih pozadi. Vjetar bi brijao kroz otvorene prozore dok bi žene pritezale rupce oko svojih osjetljivih frizura.

Ljeti smo išli na kupalište na "Staroj Savi". Doduše, nitko više nije kupao u Savi u to vrijeme osim mene i mog bratića jer postala je zagađena, a bilo je i opasnih virova. Bilo je to više gradsko sunčalište i dobro mjesto za druženje. Bilo je to uistinu uzbudljivo. Trebalo je promijeniti dva tramvaja do tamo. Na visokim "štulama" i podu od dasaka bili su redovi kabina. Na ulazu bi dobio ključ sa brojem od jedne od kabina, pa ako je privjesak bio crvene boje, pronašao bi je u tom redu. Tu bi istovarili "cekere" i presvukli se u kupaće gaće. Majke bi ostale zadnje, pa izašle van u cvijetnim jednodijelnim kostimima i sunčanim naočalama sa zašiljenim vrhom na krajevima i onom neizostavnom, krutom torbicom. Malo bi popravile šminku i punde pred ogledalom na početku reda. Potom je trebalo naći "dobro mjesto" negdje na livadi i donijeti par "ligenštula". Za to su bili zaduženi očevi. Potom bi otvorili "demižonke" i Radensku s tri srca i krenuli sa gemištima: "dok se još nije zgrijalo". Majke bi rezale paradajze i paprike i mazale Gavrilovićevu paštetu po friškom kruhu. Kroz brenčavi limeni razglas odzvanjali su šlageri, a mogao si i nekome poželjeti sretan rođendan uz posebnu pjesmu.

Nas dvojicu su tražili svi prisutni preko tog razglasa, kada smo jednom pobjegli preko nasipa i otišli se okupati u Savi. Ajoj! Još danas mi bride noge kako sam dobio šibom ubranom u tu svrhu na licu mjesta od bijesne i uplakane majke kada me je konačno našla!

Treba to! I voćke i vinovu lozu treba porezati, povezati i poprskati modrom galicom na vrijeme. Inače podivljaju i nemaju ploda!

Mi klinci redovno smo čekali na našu Koktu ili Orandžadu, da bi poslije otrčali za loptom ili pikulama, a koji puta i u neku nevolju. Primjerice, padne ti lopta na sred nečije deke sa friško složenim sendvičima! Nije to bilo namjerno, ali je definitivno bilo frka. Bježi u nedogled, lopta konfiscirana, uzrujani muž kruži i traži čija je da bi, samopravedno, objasnio roditeljima: "kaj bi on s tim balavcima da su njegovi, i kaj bi oni trebali, i da bi on sad prerezal tu loptu z nožem!"

Muški bi često znali zaigrati na kuglanu. Onu što visi kao na vješalima, no češće bi zasjeli uz karte ili šah u hladovini. Zagrijali su se gemišti, ali bilo je zato hladne pive i kokte iz sanduka krcata ledom, kod "onoga" ispod kabina. Bilo je i sladoleda u svim bojama jeftine plastike...

Na kraju svakog tog prolaza između kabina je bio zid od visokih dasaka, zakucan čavlima. Na drugoj strani nalazilo se sunčalište za žene. Čuveni Babinjak! Muškarci bi svako toliko, naizmjenice, odlazili do kabina "po nešto", pa bi zavirili između dasaka, a i pokoji čvor je bio izbijen, i bacili

pogled na žene obnaženih grudi kako se sunčaju u redovima! Naravno da je trebalo sunčati grudi i ramena prije odlaska na more u sindikalna odmarališta: "da se ne vide crte! Jer onaj crni badić se veže ovak, iza vrata, a žuti ide ovak, preko ramena..."

Zavirili bi i mi, klinci, ali bilo je malo dosadno: "Babe s cicama! Bez veze! Daj, ajmo naći topli tuš." Topli tuš je bio onaj koji nitko nije upotrijebio desetak minuta, pa se voda zagrijala u cijevima. A tek komarci...

Lijepo je bilo to vrijeme...

Mnogo godina kasnije našao sam se u jednoj novoj škvadri i počeo se družiti i sa njima. Jednom prilikom vikne Zrinko sa šanka: "Hrnjak! Kaj piješ?"

Nas dvojica dignemo glave i kažemo uglas: "pivu..."

Pogledamo se u čudu! Kaj si i ti Hrnjak?

Par sekundi skeniranja. Isti veliki nos, slična duga kosa, prepoznavanje: "Željac! Miškec!"

"Ma nemoj me jebat, pa to si ti! Ha, ha, ha! Pa nemrem vjerovat!"

Družimo se već godinu dana, gotovo svaki dan, a da pojma nismo imali da smo prva rodbina. Nakon smrti mog oca majka je raskinula svaki kontakt sa njegovom obitelji, ali eto. Iako desetak godina nismo znali jedan za drugoga, prisjetili smo se dječjih nestašluka i batina na Savskom nasipu, smotali joint da proslavimo... jer, sada smo se već bavili tinejdžerskim nestašlucima.

Otac me vodio posvuda sa sobom, nosio bi me na ramenima, objašnjavao i odgovarao svim mojim pitanjima: "A koliko tu tamo gore piše?". Radio je to s puno strpljenja i očinske ljubavi. Bio sam nezasićeno znatiželjan.

Gledali smo Savu kako nadire, moćno i zastrašujuće! Tisuće vojnika i zabrinutih građana slažu vreće s pijeskom po nasipu. Skinuo me tata sa ramena pokraj neke žene i dodao ruku sve dok nisam zaplakao. Voda je izbijala kroz odvođe za kanalizaciju, od ispod, kako se to već desi. Nasip je popustio negdje uzvodno i potom više nije bilo kontrole. Grad je poplavio skroz do centra. Naš stančić na Medveščaku je bio koji metar viši, pa smo se izvukli, ali podrum i zidovi mislim da se ni do danas nisu osušili.

Bili smo već četvrtu godinu na „listi čekanja“, da se preselimo u neki "društveni" stan, da odemo van iz te vlage. Otvorila se prilika, na tridesetogodišnji dugoročni kredit od 50 tisuća dinara. Tako smo mogli smo kupiti kućicu u Prvomajskom naselju!

Šta se desilo! Šetali smo gradom, na Badnje večer. Ispred crkve su bile postavljene jaslice! Velike, lijepo osvijetljene, sa Isusekom u kolijevci, pa Josip i Marija, pastiri, ovčice i krava, magarac i golubice, tri mudraca... krasno okićene, čuje se i lijepa muzika iz crkve, potihlo. Naroda u šetnji i iščekivanju ponoćne mise. Leprša snijeg! Atmosfera i ugoda, nešto čarobno. Razgledali smo sve to, ali ja sam htio unutra, vidjeti i čuti orgulje i krasnu muziku. Tata meni nije mogao reći: "ne!" Poveo me u crkvu!

Nekoliko dana kasnije "drug taj i taj" prijavio je da je: "Drug Hrnjak prmjecen kako vodi obitelj u crkvu na Badnje večer, na Polnočku." Nova 1964t-a stigla je za dva, tri dana! Uzalud su bili svi pokušaji da se objasni dječja znatiželju drugovima iz Komiteta. To je samo dodao ulja u vatru: "kako je loš otac i loš utjecaj na dječaka koji će za par godina polagati pionirsku zakletvu". Jebala ih doživotno ta ista pionirska zakletva!

Otac je pao u partijsku nemilost, a "drug taj i taj" progurao se na listi i zgrabio onu kućicu! Deprimirajuće. Tata se i opio više puta. Svađali su se, nije bilo lijepo, pamtim...

*

1968-me Rusi su ušli u Čehoslovačku i slomili silom njihov otpor, bunt i neslaganje s politikom starijeg brata. U Jugoslaviji je bila donekle opravdana frka. Koliko treba Rusima da se spuste tenkovima iz Češke preko Mađarske ravnice uđu kod nas? Da prisvoje naše nesvrstano dobro i učine mnogo zla usput? Tito je rekao Staljinu "povijesno ne" mnogo godina ranije i s Rusima nismo baš bili okej. Juga je dobila novaca i potpore od "Zapadnog bloka", ali baš da će nam "Ameri" priskočiti u pomoć, to nikako nije bilo sigurno. Prsti su titrali nad crvenim gumbima, pričalo se o trećem svjetskom ATOMSKOM ratu, koji bi mogao krenuti baš iznova, ovdje sa Balkana!

...Mi smo ljudi, cigani, sudbinom prokleti. Uvijek netko oko nas dođe pa nam prijeti... Balkane moj, budi mi silan, i dobro mi stoj... (B. Štulić, 1979. Suzy Records. Op. a.)

"Prvomajska", tvornica alata i alatnih strojeva, bila bi jedna od prvih meta bilo kojeg "okupatora" jer tu se na brzaka može početi proizvoditi oružje. Odluke i straže su bile postavljene dan i noć. Drug Hrnjak Ilija, "osviješten" i dobar radnik, požrtvovan, kadrovnik sa diplomom omiljen među radnicima, obučen i u dobroj snazi, mlađi oficir u rezervi,

pouzdan, aktivan i priseban član KPJ-ota (Opaska: sklon alkoholu! Još jedna opaska: ovo nije citat već sakupljena sjećanja iz razgovora odraslih dok sam bio mali), bio je izabran i postavljen na funkciju da nadgleda i vodi operaciju čuvanja tvornice, da pazi na redovite izmjene i obilaskе straže oko određenih pogona, da se pobrine za čuvanja kartoteke i posebnih spisa i dokumenata koji: "ne smiju niti pod koju cijenu pasti u ruke neprijatelja i/ili eventualnog okupatora."

Zapravo, bio je pitom čovjek, jedna zanimljiva i umjetnička duša načeta pritiscima i naporom da učini sve ono što se očekuje. Sve drugo želio je htio učiniti sam.

Rekli su mi da je čistio pištolj i da je metak bio u cijevi. Da je to bila je nesreća. Majka mi je rekla kasnije da je povukao obarač sam. Ispod brade, pokleknuvši pod navalom depresije i očaja. Nije mi bilo bitno. Niti onda, niti sad. Ne tražim krivca. Moje srce i pamćenje kažu mi da sam ostao bez oca u osmoj godini života! Njemu je bilo trideset i pet!

Pamtim da je prije toga u kaminu spalio sve bilježnice sa pjesmama i bilješkama. Nije mi bilo jasno zašto kune, plače i baca bilježnice u vatru. Takav nije bio inače. Našao sam nekoliko tih stranica prije par godina. Mama ih je sačuvala ili previdjela dok ih je listala i bacala u tuzi.

Za tu Novu Godinu, 1969-tu dobio sam malo veću vrećicu sa čokoladom i bombonima, mandarinkama, "dvajstpet deka kave" te kompletom knjiga od „Džeka Londona“. Mama je dobila buket cvijeća! Tatine dvije kolegice s posla došle se s time k nama, doma. Obučene u crno. Zbunjene. Bilo im je neugodno.

*

Zagreb se počeo širiti na Južnu stranu Save nakon one katastrofalne poplave šezdeset i treće. Sagrađen je Most Slobode. Tito je otvorio Velesajam, počela su se graditi nova naselja i kvartovi. Na tragu Le Corbusiera, čuvena (ili nečuvena) švicarskog arhitekta poznatog po tome što je još tridesetih godina prošlog stoljeća zamislio i dizajnirao betonske gradove i zgrade sa vrtovima, šetalištima i sadržajima uzdignutim povrh dvadesetog kata ogromnih betonskih struktura. Kažem, na tragovima. Realnost je bila puno više socrealistička nego što su to bile originalne zamisli. O tome sam učio kasnije, u školi za građevinare. Nekom zabunom sam ušao u pogrešan red na prijemnom ispitu i bio prihvaćen na građevinu, a htio sam na arhitekturu. Jebi ga,

nije mi se dalo čekati još jednom! Uostalom, da sam izdržao par semestara, vjerojatno bih i diplomirao kao građevinski inženjer, no ponijela me muzika i rock and roll u drugom smjeru. U svijet.

Zaprude je bilo jedno od prvih naselja, na Istoku Novog Zagreba. Nizvodnije uz Savu bila je kasarna JNA, sajmište Hrelić, i smetlište Jakuševac. Crna i smrdljiva mrlja na licu Zagreba do danas. Ovdje se skupilo dvadesetak višekatnica i desetak nebodera. Kućišta za deset tisuća ljudi na površini od možda četiri ili pet kvadratnih kilometara (pretjerujem). Doseljavali su se odasvuda. Mi smo se uselili šezdeset i devete na peti kat. U tom periodu sam uletavao u frke svake vrste. Počeo sam krasti, tući se, razbijene glave vozili su me ne jednom hitnom na traumu radi šivanja. Po useljenju majka me je istukla. Žestoko. Kablom od tatina brijača aparata „Remington“. Imam ga i danas. Iznova me je trebalo staviti u red.

Zapruđanske "limenke" mnogi znaju kao pravi Melting pot. Opako začinjjen „čušpajz“ naroda i narodnosti svih uzrasta, izgleda i pogleda. Gradić stvoren unutar nekoliko godina na tijesnom prostoru. Za nas djecu nije bilo lako uključiti se u neku kliku. Jednog od prvih dana kada sam izašao pred zgradu na koturaljkama i sa polovicom narandže u ruci okružili su me klinici iz zgrade.

"Ti si novi, ha?"

"Jesam" Pokušavao sam biti cool.

"Ak si novi moraš platiti članarinu"

Kako nisam imao ništa u džepovima Mladen mi je nabio narandžu na nos dok su me drugi gurali sve dok nisam pao. Majka je to vidjela sa prozora. Počela je vikati i ovi se razbježali. Vratio sam se kući u suzama, ponižen i krvavih koljena. Više nisam htio ići van. Nedugo kasnije smo Mladen i ja postali najbolji i nerazdvojni prijatelji, ali, trebalo se izboriti za poziciju u zgradi, za početak.

Između ostalog, trebao si kao novi (ili stari) u kvartu "kupiti ciglu". Okružila bi te grupica balavaca raznih uzrasta, i morao si kupiti ciglu! Pod prijetnjom čvrgama, koksovima, šamarima i batinama. Cijena je bila sve što imaš u džepovima. Sitniš, pikule, vijci i matice za bicikl, špriherica, čak i prljava maramica za nos. Ja nisam kupio ciglu, već neboder! Neka se zabilježi i spomene svim trgovcima nekretnina. Onaj drugi neboder od mosta je MOJ. Platilo sam skupo! Dobio sam i "vritnjak" jer ga nisam htio odnijeti kući.

Kakav "Rat dugmadi" (Louis Pergaud, biblioteka "Vjeverica". Preporučam od srca). Tuče i nevolje bile su svakodnevne. Jedna od većih je dogodila se kada je jedan mladić iz Zapruda skupio curu iz Trnskog u gradu i bio zbog toga "iscipelaren". Cijeli je kvart osjetio bol i izazov na kojeg je trebalo odgovoriti osvetnički i pobjednički! Zaprude, Utrine i Sopot, protiv Trnskog i Sigeta! Pročulo se, krčkalo je i bruhalo par dana. Pripreme za bitku su bile u toku. Nekakav dogovor je bio: "sve, osim skakavaca, noževa i pištolja". Kratki bičevi od žice iz domaće radinosti, bokseri od ukradenih ruža s toplovoda, palice i kratke cijevi koliko stane u rukav, sapuni i "kuglageri" u čarapi. Bilo je i sakrivenih noževa u cipelama. Sukob je bio najavljen određene večeri pokraj Savskog nasipa, između Babinjaka i jezera Jarun. Naravno, policija je to saznala. Poslagali su se strateški oko bojišta s "maricama". Pustili su da se potuku njih tridesetak na svakoj strani, pa bi ih onda hapsili jednog po jednog. Onako kako je koji bježao. Vozili su ih "na murju" ili na "traumu" (one krvave i slomljene). Kolovođe su pohvatali nešto kasnije. Nedugo nakon toga, Kranjo je napravio veliko sranje. Zgrabio je nož preko pulta u "Bureku" i zaletio se za nekim i putem izbo na smrt čovjeka na autobusnoj stanici koji ga je pokušao zaustaviti. Tužna priča. Skrivao se dan dva oko Bundeka da bi se ipak prijavio policiji. Dobio je doživotnu u Pakracu, a bio je neshvaćeni i napuknut. Genij prihvaćen samo između nas na klupicama jer je svirao gitaru da se smrzneš. Pjevao je Delta blues i Chicago blues ili bilo koji drugi blues ili rhythm and blues ili rock and roll... Svi smo učili od njega i njegovih učenika. Slušali smo i pamtili imena za koje nikada nismo čuli. Bila je to čuvena zaprudanska „škola bluesa“. Visok, i jak, malo nezgrapčan, sa debelim naočalama u socijalnom okviru, načitan i s dugim prstima na velikim šakama, ali isto tako i kompliciran u razgovoru, u raspravama i diskursima. Bože mili! Kako je samo Krnjo vladao tom gitarom. Nakon nekoliko godina dolazio bi u kvart "na vikend". To bi se pročulo poput požara. Nalazili smo se na klupicama s gitarama i pričama, uz jeftino vino i bocu Badelovog vinjaka. Narafski, i uz blues! Zapravo, Krnjo je jedan od rijetkih iz te generacije i tog društva koji je još uvijek živ! Iz zatvora je završio tri fakulteta. Nakon tih događaja zbila se je još jedna velika racija u Zaprudanskom centru. "Čistka". Dobio sam i ja usput po guzici pendrekom na povratku iz dućana. Konačno, kvart se vremenom nekako smirio i uklopio u Novi Zagreb. Barem naizgled.

PROSTORVRIJEME

ti si vrijeme ja sam prostor
ti si dio stvarne strukture svemira
a mene se ne da definirati
apsolutnim svemirskim početkom smo nastali
i nije bilo ranijih negativnih trenutaka
i nema prostora bez vremena
neraskidiva je to veza u svim situacijama koje su bitne
ukrižani smo
jer tamo gdje ja tek intuitivno postojim
ti odrediš redoslijed svemu

PUSTI ONDA SINE, LEKTIRE

pusti onda sine,
lektire i antologije
sonete i elegije
gazele
i glose

vozne redove guglaj
i redove plovidbe
u njima je više istine
tad

mada ih sve nosiš u džepu
raširene karte imaj na stolu
i razmišljaj
o svim zabitima zemlje
o moru kakve je tamo boje
o otocima ribama i voću
o bogovima koje štuju
uči

važno je da znaš da takva mjesta postoje
spreman budi na presjedanja
okuse nove

jer
lako će knjige paliti opet
u fazama se bijes skuplja i raste
i u masovnoj euforiji
gasne

Saša Jelenković, Zaječar

SEĆANJA POČINJU POSLE SMRTI

SEĆANJA POČINJU

Sećanja počinju posle smrti. Bog se
ponekad uplaši za svoje vojske,
za svoje otupele mačeve. I klekne
na bezimeni grob. Jedem kuvani
kukuruz i gledam na stepenište.
Čekam da se ukrste vozovi.
Putujem po vrućini, ljudi gledaju
u mene, ne razumeju kako se može
skratiti razdaljina između kontinenata.
Kad to poželim, onda ne vidim i ne čujem.

ZVIŽDUK

Ako ćeš zviždati,
razbacaj stvari oko sebe,
preseći konopce.
U paklu nema neba.
Sve je zbijeno i klizavo,
na fotografijama su
pobesnele životinje.
Ako ćeš pisati dnevnik,
uskladi se s gravitacijom,
ponovo ćemo se videti
u sledećem milenijumu,
kad tvoj život prestane
biti ravan.

SUSRET

Svako donese svoju stolicu,
drugačije boje. I onda još
svako spremi sebi hranu
posebnog ukusa. I sasvim
skladno, snobovski, odloži
putovanje da bi se histerično
smejao. Hladan je vazduh,
ne vide se papuče, sedište
na zidu uplašen. U kavezu,
na svetlu, nasmejan
skidam šešir. Istina je,
ne obazirem se na pogrde.

PEDESET

Pedeset mi je godina i za rođendan sam
dobio buku i bes. I tortoise "Pelikan" penkalo.
Potrošio sam dane na spasavanje iz ovog
ludog pozorišta. Laknulo mi je tek
kada je odsviran poslednji takt himne.
Upotrebljava se sve, od creva do kostiju.
Čovek stupa na mesečevo tlo i ne čuje
kako škripi osovina zemaljske kugle.
To je radost, to je odvajanje, to je pometnja.
Na prozoru je granica, na stolici uspomene.

MRAVINJAK

Bio sam, bili ste, bili smo u mravinjaku,
pod uglom, prividno spremni, oprezni,
diveći se ovom početku i onom kraju.
Čitav je svet navijen tako da klizi, uvija se,
raste i pulsira, u bolu se bunca njemu u čast.
Rasti, i rasti, divlji moj, nagriženi,
iz drugog vremena, kao kad vrata škripe

i dozivaju onoga koji drži na okupu
brojeve i zvezde, lakoverne i suviše.

NIŠTA NE POČINJE

U suštini ništa ne počinje,
radost je u mojim kolenima,
mirna je ona noć
u kojoj jedeš jagode.
Ne mogu da zamišljam
kako šetaš pijacom,
kako se u tvojim ustima
topi čokolada.
Jedan po jedan
ustaju oni izgubljeni,
oni nepromenjeni,
u svim vremenima bez godina,
oni iznanađeni, čiji bes
ne prestaje ni u snu.

U TAMNOJ SOBI

Ne bojim se, nikada nisam pisao
pisma preko mora. Ustani, lezi,
stići ćeš do voćnjaka, i dalje,
tamo gde u čitankama ratovi
postaju citati. Praviš svoj hleb,
i svoj novac kuješ, sašila si sebi
padobran. Previše vremena provodim
mucajući pred školskim vratima,
svog boga sam polio kiselinom.

ČEKAONICA

Videćemo se za dvadeset godina,
ili četrdeset, svejedno. Znam šta treba.
Dovešću crno i dovešću zeleno.
Telo mi je zaključano, zvuci veselo

kruže. U uglu kafea gradi se prekookeanski
brod, periferije tuguju za promenjenom klimom,
ko zna gde su njihovi suncokreti. Znam šta treba.
Promeniću novčanice, sakupiti prašinu
iz koje su nastali telo i duša. Unutra i napolju,
najjače je ono nevidljivo. Nepoznata veština.

JEDNOM

Bio jednom jedan zamišljeni,
jedan zbunjani, jedan pre ručka pospan,
nakon večere čist i uredan,
sasvim uračunljiv koji donosi vesti,
zatvara magacin, i stoji u sred pejsaža,
između suglasnika i samoglasnika,
kao jedan razmaženi,
kao jedan izgubljeni,
kao jedan siromašni,
kome se pomole pred spavanje
oni umorni,
oni ljudi kojih se stidimo,
oni nestvarni.

TAMO I OVDE

Nemam reč za tamo, niti reč za ovde.
Između je bol, između su poređenja,
ono čega nema, čemu se ne vidi kraj,
ono patetično, nepouzđano, svirepo,
ono poučno i zaneseno, o kome čitamo
u novinama, ono od glasnih roditelja
što se poigrava i prestaje da diše,
ono što stoji na terasi i osluškuje krvotok.

VLADIVOSTOK

Odavde
do Vladivostoka
jedan je kontinent.
Bilo bi dobro poći na put
pogledati to sunce
tamo.
Ako sada krenem
pješke
stići ću do kraja ljeta.
Ne trebam pasoš.
Odavde do Vladivostoka
šest je ratova.
Svuda mogu biti izbjeglica
i slobodno hodati.
Odavde do Pacifika
ravna ploča,
geološki stabilna,
nešto velikih rijeka.
Tu i tamo kakva planina,
čak je jedan raketodrom
po putu.
Ako nažicam
možda me puste u svemir.
Plan je dobar
sve je sad jasno.
Tramvajem do Dupca,
jedanaesticom
do Vladivostoka.

ONI IMAJU

Oni imaju tvornice.
Oni imaju škole.
Oni imaju autoceste.
Oni imaju radnike.
Oni imaju vrijeme u novčaniku.
Oni imaju političke stranke.
Oni imaju Gospe koje svijetle u mraku.
Oni imaju dnevne novine.
Oni imaju predivan pogled s balkona.
Oni imaju žene koje vole sapunice.
Oni imaju banke, dionice i kamate.
Oni imaju slobodno tržište.
Oni imaju razvrstani otpad.
Oni imaju auto-salone koji blješte noću.
Oni imaju burze rada i dane parada, fada i nerada.
Oni imaju točno označene formule za sve svrhe i namjene.
Oni imaju ligaška natjecanja i ispadanja iz liga.
Oni imaju dobro organizirani sistem gradskog saobraćaja.
Oni imaju hvalevrijedna natjecanja u skoku u dalj, troskoku i državne neprijatelje.
Oni imaju gaulajtere, guvernere i namjesnike.
Oni imaju demokratsku proceduru, karikaturu i fiskulturu subotom ujutro.
Oni imaju označene biciklističke staze koje završavaju u rasvjetnim stupovima.
Oni imaju kanalizacijski sustav još iz antičkih vremena i štakorski zbor u tom sustavu, stariji od Sunca.
Oni imaju nevjerovatno zdrav odnos prema manjinskim skupinama.
Oni imaju referendume od kojih se mozak okreće.
Oni imaju ukusno posložen pribor za jelo prije nedjeljkog ručka.
Oni imaju širok dijapazon ponude ljubavnih romana koji se čitaju lako i sa užitkom.
Oni imaju postindustrijsko društvo.
Oni imaju postmodernu i poštu u centru grada.
Oni imaju dobro organiziran policijsko-represivni aparat.
Oni imaju nalazišta nafte u Iraku, Kuvajtu i na Grenlandu.

Oni imaju efikasan sistem zdravstvene zaštite.

Oni imaju pijane mladiće, koji se subotama pijani zalijeću u semafore i nesretne prolaznike.

Oni imaju komitete, radne skupine i olupine brodova na dnu mora.

Oni imaju jedno, dvoje ili čak troje djece koja će naslijediti imanje.

Oni imaju znanje (o svemu).

Oni imaju kulturni program u državnim operama i kazalištima.

Oni imaju i književnu avangardu.

Oni imaju službe za praćenje sumnjivih avangardnih književnika.

Oni imaju intelektualne polemike, srijedom, u lifestyle magazinu.

Oni imaju kioske na kojima se prodaju lifestyle magazini

i časopisi za amatere-ribolovce.

Oni imaju ribe koje grizu ribe u akvarijima.

Oni imaju preparirane ribe iznad kamina.

Oni imaju vatru u kaminu, Mel Camina, Kamova i Sama Peckinpaha.

Oni imaju nacionalne centre za čuvanje vrijednih dokumenata.

Oni imaju kulturu staru 5000 godina.

Oni imaju - žabe, ptice, krtice, vjeverice, bogove, blogove, kantice za igru u pijesku, katakombe, plinske komore, atomske bombe, planove za osvajanja teritorija, šiljila, švelje koje rade za dolar dnevno, studentske štrajkove, pobune, komune, partije, komade neispisane hartije, sabrana djela Dostojevskog lijevo od LCD televizora, imaju mehaničke lutke koje plešu kad ih se navije, imaju albume s porodičnim fotografijama najvažnijih događaja, imaju muzeje, trolejbus, autobuse na kat, teroriste koji se raznose u autobusima na kat, imaju denivelirane rubnjake, prljave haustore, ljubavnike koji se ljube na za to određenim mjestima, dežurne službe za odštopavanje slivnika, imaju i krvnika i dušebrižnika i lopova i mafiju i mrtvog Gadafiga i Salvadora Dalija i galije sa okovanim veslačima i festivale sa pjevačima i bombe sa složenim daljinskim okidačima i kućne ljubimce koji ih promatraju netremice...

Oni imaju želju,

oni imaju želju,

oni imaju ogromnu želju

- da još više imaju.

Neka imaju.

Neka sve to imaju.

Neka i više od toga imaju.

Ali jedno nemaju, ali jedno nemaju, jedno sigurno nemaju:

- Mene nemaju.

Niti moju ljubav,
nemaju.

PETAK POPODNE

Petak popodne. Postariji pirgav pas potrčao prugom pa premoren pao preko pružnog praga. Potom psa pregazio prepun putnički. Prizor prilično papren. Pružni predradnik Petar pogledao preneraženo pregraženog psa pa povratio. Putnički produžio prugom pa Petar pokupio preminulog psa. Ptice ponad pasivno preletjele prizor. Pospremivši preminulog psa, potom, Petar potražio psihološku pomoć psihijatra, primarijusa. Prirodno. Poliklinika prepuna patnika, po prilici pedeset. Pod posut pikavacima. Pričekati - pomisli Petar pasivno, pesimistično. - Potrebujem psihološku pomoć. Posjet psihijatru protekao poprilično patetično. Primarijus prenervozan, poslušao Petrov problem, prepun predubjeđenja, pa promašio pomoći. Petar popizdio.

Poslije, Petar posjetio prodavaonicu prehrambenih proizvoda. Priznaje, pregladnio. Pokupovao pastu, paštetu, paradajz, ponešto parmezana, pola pečenke. Poprilično poskupilo. Petar psuje paradržavu.

Popio Petar pivu pri prčvarnici. Popio, pored pive, pelinkovac. Popio Petar previše pa pretjerao. Pijan, po putu prema Preradovićevoj pogubio pola potrepština. Pišao Petar po parku pored policajca pa pobjegao. Poludio potpuno. Pristigaši pred prag, pao pijan, premoren - pa pavijanski pozaspao. Pred praskozorje, pazikuća Predrag pronašao Petra pred pragom pa psovao poluglasno - Petre, Petre - pijana pičko...

SAMO ZRNO PIJESKA

Što sam ja?
Samo zrno pijeska
nevidljivo u pustinji.
Maleno, a tvrdo.

Poneseno vjetrom
udara o oštre stijene.
Opet padne
i izgubi se u mnoštvu.

U strahu od izdvajanja.
Tamo je toplo,
tamo su zajedno.
Jedne podupiru drugi.

Najjači su na dnu.
Izgledom isti,
jedno sunce upijaju.

Izgubljeni identitet
pijeska u pijesku.

RASTANAK

Odlazim od nje.
Rastajem se poljupcem.
I opet ista ideja budi se u kutku uma
dok prati me do stanice
kao Arsenova Ines.
I sjaji, blješti i namiguje
zelenom lagunom u očima.
Trenuci zadovoljstva

tako rijetki,
tako sneni.
I odlazim od nje...
Pratim je još
dok modri tramvaj poskakuje
među tračnicama.
Pa opet gledam taj sjaj
i svoj odraz u prozoru
zaprljanom zalijepljenim kukcima
koji sjaji istim bljeskom.
Od ljubavi rekli bi neki,
od dodira rekli bi smjeli,
od sigurnosti rekli bi odvažni,
od prisutnosti kažem ja.
Kad me nagrađuje tim trenutkom
milujući mi kosu
glave naslonjene na koljena.
Miris kože zrači iskonskom aromom
koju i prvi ljudi uspjeli su okusiti.
I sad ja nastavljam slijed.
Miješam mirise,
pamtim ih;
pohranjujem u srcu.
Ponovo ih želim.

OKSIMORONI

Na čistini
gdje strpljivi ljudi
lete po krutom zraku
a siti komarci hodaju
po suhoj vodi.

Nespretni pauci,
ptice bez sluha.
Površine nemaju ravnine.
Visim naglavce.

Leteći cvijet
ulazi u otvorenu pčelu.
Plava zemlja
i zeleno nebo.

Debla sjede na krošnjama,
ljudi na vratovima.
Govore iz stražnjica.
Riječi su iste.

OKOM FOTOGRAFA

Zanimljivo je doći na događaj otvaranja izložbe. Vidim se tu svakojaka svijeta. Začudo, ima i onih koje rad umjetnika doista zanima - takvi ljudi mi ipak taj dan nisu baš nešto posebno zanimljivi.

Promatram "instant celebrity" kulturu onih koji su tu samo zato da bi bili viđeni. Neki su tu samo da bi jeli i pili na kraju izložbe pa tada promatram žvakanje i razgovore punim ustima. Najbolji su mi političari. Zapravo, izložba ih uopće ne zanima. Pojma nemaju o čemu se tu radi. Tu su samo radi brzinske fotke sebe i umjetnika, često i selfija. Kulturno se uzdižu, kultura je prijelazna... tako nekako si misle. Ako imaju sreće, prisutni su televizijski mediji koji izvještavaju o događaju – trude se upasti u kadar televizijskog snimatelja, ili, u boljem slučaju, dati ekskluzivni intervju. Ako si na televiziji, onda si veća faca. Svrha odlaska na izložbu je postignuta - misija završena.

Izenade me potezi, na sreću, još postojećih dama i gospode koji se pristojno udalje i bez obzira na inzistiranje medija, pristojno odgovore: "Oprostite, danas nije moj dan. Nismo tu zbog mene." Rijetki su, ali ih ima. Zapamtim te osobe. Svakako ću potrošiti novac na njihovu novu knjigu, sliku, fotografiju, ulaznicu na koncert, film, kazalište ili što god već. Divim se takvom stavu – kada osoba zna gdje joj je mjesto. Važno mi je da takve osobe opstanu u kulturi, da nastave živjeti od svoga rada. Takve osobe su stupovi društva. Svojevrsni su dinosauri u ovoj celebrity kulturi, važni su mi. Memoriram ih za vijek vjekova, ali kao što rekoh, taj dan mi nisu zanimljivi.

Nikako mi nije namjera zaustaviti nekoga da prisustvuje izložbi. Svakako postoje ljudi kojima treba zabraniti da uopće budu prisutni na ovom svetom mjestu ili im bar naplatiti ulaznicu pet puta skuplju nego što je inače. Zbog takvih treba držati uvijek ažurirani popis na vratima ulaza, kod izbacivača, da ih se upozori: "Molim Vas, ne otvarajte usta."

Volim potražiti, vidjeti i slušati umjetnikove prijatelje. Lijepo je kad su taj dan s njim. Uvijek ispričaju ono najtoplije o umjetniku. Divni su. Možda morbidno zvuči, ali kad ih umjetnik sluša dok prepričavaju njihove zajedničke anegdote i govore sve njegove najbolje osobine, pomislim da se ponekad osjeća kao da je na vlastitom sprovodu. Neki

prijatelji ni ne razumiju što im prijatelj radi, ali ga ipak vole. Umjetnik je zapravo uvijek ponosan na svoje prijatelje kakvi god da jesu i kakvog god imovinskog stanja da su. Umjetnost je, uostalom, usamljениčki život. Ako ne fizički onda si mentalno uvijek zaokupiran svojim radom i u svojem si svijetu. Zato ti prijatelji i pomažu da držiš korak sa stvarnošću. Čuvaš ih kao neprocjenjivo blago.

Jednoga dana dođoh na neko primanje uz koje je organizirana i izložba obrađenih digitalnih fotografija. Vidim vrlo šarolikost uzvanika. Nemam uopće problema s prilagođavanjem. Odmah se "uklopim". Kao i uvijek, prvo bacim oko na izložbu – procjenjujem vrijedi li je doći sutra u miru pogledati. Ne volim gužvu. Ionako mi ne pada na pamet da danas nešto analiziram, proučavam ili spoznam. Hm, da... definitivno dolazim na ovu izložbu. Sutra, ali sama.

Vizualno medijska umjetnica u digitalnoj je obradi prikazala vlastite asocijacije na četrdesetoricu svjetskih slikara i jednog fotografa stvarajući ujedno tako i svoj osobni imaginarni svijet. U toj nesnošljivoj gužvi, nakon završenog govora kritičara, pažnju mi zaokupi jedna njezina fotografija - [hommage@ingres](#). Doslovce sam se probijala do te fotografije. Željela sam je vidjeti izbliza.

Na fotografiji prikazana je Ingresova slika "Antiope i Zeusa" koja je izvedena drugačija od originala. Mitologija me je oduvijek zanimala. Skulpture, slike, vodorige i druge uporabne umjetnine koje su radili veliki majstori kroz povijest tematizirajući mitološka bića ili priče moj su stari interes.

Prisjećam se kako je u "originalnu" Ingresova kroz svoju "mušku" prizmu prikazao susret Antiope i Zeusa. Zeus je prerušen u satira. Prilazi Antiopi u dubokoj noći, sa svim svojim "macho-voodoo" peripetijama i s namjerom zavodenja, pokoravanja i osvajanja. Ona je pak čedna i nevina, obnažena spava tihim snom u šumi. U podnožju slike, uz nugu Antiopu, slikar je kako bi potakao na razmišljanje, naslikao luk i strijele. Osim tog detalja nema niti jedne druge naznake kakop se radi o amazonki - ženi ratnici. Moguće je kako je u 18. stoljeću jednino na ovaj način bilo prihvatljivo prikazati ženu. Uspavanu, nevinu i nesvjesnu svega što se oko nje događa. Tek kao slikarsku muzu, pasivan model, nevinu žrtvu, dakle kao objekt.

Svojedobno sam priredila izložbu "Misterij žene" posvećenu upravo ovoj temi na fotografiji. Sad se vraćam na digitalni rad umjetnice. Njezin je Zeus također prerušen u satira. Antiope nije ni približno

prikazana kao žena 18. stoljeća. Leži samosvjesno i veličanstveno, dominantna je na mramornom stolu. Obnažena, putena, ženstvena i moćna. Amazonka-ratnica Antiope umjesto čarobnog pojasa koji joj pomaže u ratnim pohodima ima maramu na glavi. Nema prikaza ratnička oružja, niti luka i strijela jer ima sve što treba osvajačici - naga je i ponosna žena s naglaskom marame na glavi koja simbolizira mentalnu moć. Okrenuta je licem u lice prema izvoru svoje pohotne želje. Zeusu. Gleda ga otvoreno u oči. Predator je. Čeka.

Mitološka priča: Prelijepa amazonka Antiope smrtno je zaljubljena u Zeusa. Kako bi ga zavela odlučila se okupati u jednom šumskom izvoru. Tamo je Zeus "slučajno" opazi i obuzme ga požuda. Antiope strpljivo (ona zna što će biti), dopušta Zeusu da izvede sve svoje „muške“ osvajačke vratolomije: da se preruši u Satira, da svira, pjeva i zavodi je. Zapanjen je njezinom spremnom pohotom i strašću. Provedu noć divljački vodeći ljubav. Iz njihove avanture izrode se dva potomka - ratnici Zet i Amfion.

Šta je ono bilo dalje sa Zetom i Amfionom?

-Dobra guza! A?

- Šta kažeš? - Maknem pogled s fotografije na čovjeka do mene koji lascidno bulji u istu fotografiju.

Nemam pojma od kada je tu. Shvatim gdje sam. Obuzme me malo grižnja savjesti jer se družim sama sa sobom, to baš sad.. Propustim namjerno pitanje, praveći se da ne čujem.

Hipnotički me vuče nazad asocijacija na "Kažnjavanje Dirke", na onaj antički mozaik u Puli. Dirka, bik. Zet i Amfion.

-Ovaj tu što je iza nje je vrag. Vidiš? Ima rogove a ona je sama u šumi i plaši se. Napasti će on nju, vidi se! - opet isti lik.

Stvara mi buku u ušima njegov banalni pokušaj tumačenja prizora koji vidi. Nevješto se izražava bez ikakve cenzure i pameti. Trudim se s pola uha pratiti što priča, da to notiram kako bi poslije vrištala od smijeha...

Bujica misli koju je fotografija potakla nosi me veličanstvenoj skulpturi Farnezijskog bika u Napuljskom muzeju. Otvaraju mi se nove slike, životne situacije kroz koje prođe skoro svaki čovjek. Opet onaj lik nešto govori. Ne prestaje. Slijede rafalna pitanja i odgovori koje sam sebi daje, i na kraju čujem samo:

- Hoće li je iskoristiti ? Što vi mislite o ovome?

"Tko drugom jamu kopa, sam u nju pada" - sjetih se poruke prikaza kažnjavanja Dirke i time moje druženje sa samom sobom prestane.

Sada pozornije gledam u čovjeka koji je do mene opalio svoj jadnii neuzaustavljivi monolog. Gužva je uokolo. Koktel je dobio življu atmosferu, glasnije se razgovara. Tip još stoji do mene i čeka neki moj suvisli odgovor. Razmišljam kratko. Proleti mi refren pjesme od Aerodroma: "Stavi pravu stvar na pravo mjesto".

Obuze me olakšanje i zadovoljstvo, maltene sreća jer znam što ću mu odgovoriti. Ozaren osmijeh preplavi moje lice i rekoh mu:

- Da, dobra guza!

Lociran i potvrđen čoban.

Idem sretna doma.

Misija završena.

Mario Kovač, Zagreb

BISER

Moj pjesnički opus je poprilično beznačajan.
Sumnjam da isti ikoga zanima.

No, ja nastavljam pisati
Sveudilj se nadajući
Da ću jedanput
(slučajno)
možda naletjeti
na neki
 biser.

SVETA CESTA

Autostoperi vraćaju vjeru u ljude premda im se to ponekad obije o glavu
Često im stanem
Volim društvo
Vrlo često znam otići desetke kilometara u suprotnom smjeru od
vlastitoga kako bi njih odbacio bliže njihovom cilju i čuo priču do kraja

Iako, najdraži su mi oni koji šute
Oni koji nemaju potrebu brbljanjem platiti vožnju
Niti objasniti svrhu svog putovanja

Ja im stanem – dakle, vjerujem
Oni uđu u moj auto – dakle, vjeruju

Vjernici smo.

SISE IZ TURANOVCA

Čvrste, zdrave, seljačke
Ispune cijelu šaku
I još iscuri sa strane

Istina, imam malu šaku
Ali to me ne spriječava
Da ničice pokleknem
Pred tim remek-djelom evolucije.

SVI PRAVI PJESNICI

Svi pravi pjesnici su barem jednu pjesmu napisali u Parizu
Evo, zvanično i ja postajem pravi pjesnik u sobi 44 hotela Cosmos
Prije pola sata sam u metrou nokautirao pijanog crnca koji je šlatao neku
klinku
Ona je pobjegla vjerojatno se više bojeći mene nego njega
I on je pobjegao više se bojeći mene nego sebe
Oboje su bili u krivu!

Što sam stariji, sve više mislim kako su mjesta u kojima živi više od
stotinjak ljudi – pakao
Pariz, uostalom baš kao i Zagreb, samo potvrđuje tu tezu
Camus je nešto slično rekao davno prije mene i puno elegantnije
Ali neke istine treba stalno ponavljati
Da je život porno film, ona klinka iz metroa bi bila sada ovdje
Pakao bi se sa ulica preselio u moju sobu 44 hotela Cosmos

Na svu sreću, to se nije desilo pa sam konačno postao pravi pjesnik sa
pjesmom napisanom u Parizu

Pariz, 24.09.2011.

RADAR

Podsjetila me na sve one žene sa kojima bih prvo doživio par sati
nadmudrivanja
Zatim petanestak minuta seksa
Te, konačno, dane i dane psihoterapije

Slušajući njihove priče o nesretnom djetinjstvu, ambicioznim roditeljima, okolini koja ih ne razumije, nezahvalnoj djeci i muževima koji su ili nasilni ili u zatvoru

Pitao sam se zašto me nikada ne privlače obične, psihološki stabilne, uredne djevojke sa kojima cijelo vrijeme znaš na čemu si i ne moraš brinuti hoćeš li se probuditi sa škarama zabijenim u trbuh

Mlađi ja bi se poput Titanica zaletio u ovaj vulkanski ledenjak i veličanstveno potonuo na dno mora

Današnji ja uključuje radar i mirno plovi ka sigurnoj luci

DOK ONA SPAVA

Dok ona spava pored mene, nemam pametnijeg posla već pišem pjesmu

Sinoć je sve prštalo od sreće, a ljubav je tekla potocima

Obećao sam joj sve što muškarac može obećati ženi i u tom trenutku sam to i mislio

I u ovom trenutku to mislim

Obećao sam brda i doline

ali i kotline, tundre, pustinje,

planinske lance, jezera, depresije,

riječna korita i sve ostale zamislive zemljopisne konfiguracije

Ne samo ljubaV

već sve

od ljubaA do ljubaŽ

Dok ona spava, tuširam se u njenoj kupaoni

Pored tuša ima osam plastičnih bočica

Dobro govorim engleski ali ne znam u kojoj bočici je šampon

Ne znam razliku između shower gela, crème showera,

shower milka, beauty care showera

i hair repair conditionera.

Perem kosu ovim zadnjim jer jedini u sebi sadrži riječ "hair".

Ja sam stranac u njenoj kući!

Trebalo mi je pet minuta da pronađem olovku sa kojom ovo pišem

Trebalo mi je deset minuta da shvatim kako dobiti toplu vodu

Ručnik nisam našao ni nakon petnaest minuta pa sam stajao gol na Suncu da se osušim

Njen pas me voli ali to nije ništa posebno jer me psi obično vole

Njeni roditelji me ne poznaju ali ni to nije ništa novo jer me roditelji obično ne poznaju

Da smo nas dvoje film, stisnuo bih pauzu da ovaj trenutak vječno traje

No, da smo nas dvoje film ja bi bio u VHS formatu

a ona u BLU RAY ili nekom još suvremenijem

Morao bih se digitalizirati da budemo kompatibilni jer sam informatički nepismen

OK, imam laptop ali mi zapravo ne treba

Imam i Facebook koji mi ne služi ničemu (osim za Pillow Fight)

Možda sam ovu pjesmu trebao pisati na kompjuteru

umjesto običnom olovkom u njenom krevetu

dok ona spava pored mene

odjevena u carevo novo ruho.

ENA

Probudila me misao u 3 ujutro (u nekom engleskom selu)

Kako sam pisao pjesme o svojoj ženi, o svojim psima, o autima,

O raznim drapačozama sa kojima sam bio

Te o totalno banalnim događajima i stvarima

A da još uvijek nisam napisao ni stiha

O vlastitoj, već devet mjeseci staroj, kćeri.

Čini li me to lošim ocem

Ili lošim pjesnikom?

PISMO OPERATIVCIMA IZ AGENCIJE ZA PROVALNIŠTVO

Poštovano provalništvo,

Ti, NN, muškarče u kasnim dvadesetima u havajki i kratkim hlačama i ti, NN, nešto mlađe djevojče u zelenoj aljinci (ne vidjeh vas, al tako vas susjedi koji su vas na svojem katu zatekli u operativnoj fazi opisaše), žao mi je što ste se toliko namučili oko brave koja je, kao pametnija, popustila.

Žao mi je što ste morali isprevrtati sve ormare. Košulje i hlače još kako - tako, al čarape i gaće!? Jest da su čiste, ali nekako mi se čini da nije baš ugodno po tuđem rublju vršljati. Valjda ste imali rukavice. Ako niste, u kupaonici, u drugoj ladli ispod umivaonika stoji nedavno načet paketić. Žao mi je i to što ste morali prekapati po višemjesečno građenom kaosu na komodi, nastalom sudarom kojekakvog kablovinja, svjetlomjera i satova, olovaka i cedulja, cedeova i adaptera, mrtvih daljinskih upravljača i laptopa, neplaćenih računa i opomena. A sve ne biste li pronašli išta iz domene vaše interesne sfere.

I žao mi je što ste morali poskidati prašinu sa police sa knjigama ne biste li našli nešto iza njih jer iza tih vidljivih redova knjiga samo su još jedni redovi knjiga. Dobro, vidim da vam Ruska avangarda i Faust Vrančić nisu po volji. Preferirate rječnike i priručnike, a ni Douglas Adams i Krleža vam nisu strani. Ali. Jedino što ste iza knjiga mogli naći tek je kutija sa iskorištenim kinokartama.

Vidim da ste pregledali i kutiju sa novogodišnjim ukrasima (nemojte se ljutiti ili osjetiti povrijeđenima, ako ste kršćani, što te ukrase ne zovem božićnima, ali od malih me nogu tako učilo i tu si, hvala zdravom razumu, ne mogu pomoći) i da vam nisu baš bili po volji. Bit će da ovako crvenosrebrni nisu u trendu za sljedeću sezonu. Iskreno, nisu bili ni prošle, al meni ne smeta.

Zlata za odnijeti u otkupne dućane u mene nema osim u tragovima. I to u imenu. Eura bi se našlo jedno nulazarezšest, kovanih naravno, a od lokalne valute, ni likova ni životinja.. Tek pokoja patinirana biljčica. Jebiga! A da ste samo pitali...

E da! Da ne bi bilo da mi je stalno nešto žao, moram priznati, drago mi je što ste mi pomogli pronaći jedan mio mi predmet. Magnet za kodnog imena „Jedan utorak kod Šenoe“. Već ga pet godina neprežaljivo ne mogah naći. Tko bi ikad pomislio da se zalijepio za nutrinu poklopca metalne kutije s fotografskim negativima.

I zato, hvala vam od srca!

O BICIKILMA I PISANJU

Netko vozi da bi stigao, netko vozi da bi se vozio. Netko vozi u grupi, netko sam, a netko u paru. No, prije ili kasnije, ostaneš sam s rukama položenim na upravljač i nogama na pedalama. Nogama vrtiš, rukama upravljaš. Pa kud završiš...

Prvo učiš elemente. Okretanje pedala na trokolicu. One su u tom početnom stadiju pričvršćene za osovinu prednjeg kotača bez mogućnosti praznog hoda, bez odmora za vrijeme kretanja, pa je samim time učenje pokretanja ujedno i učenje zaustavljanja, kočenja, a pri zakretanju kormana noge svako malo skliznu sa pedala. Usklađenost pokreta, motorika, slaba strana svakog početnika.

Sljedeći je korak još uvijek trokolica. Samo je pogon s lančanim prijenosom na stražnju osovinu smještenu između dva kotača. Ovo je već olakšanje jer prilikom zakretanja upravljačkog dijela na koji je direktno pričvršćen prednji kotač, noge ostaju u položaju paralelnom s osnovnim okvirom i mogućnost padanja ograničena je na brzinu ulaska u zavoj, a brzina je sad već mjerljiva kategorija. Promatranje okoline, gledanje i slušanje ne treba učiti posebno, pažnju treba naučiti usmjeriti na bitne detalje, putanju kretanja i moguće prepreke (ovo ne znači da je te prepreke u ovom stadiju moguće i izbjeći, no svakako je bitan korak u daljnjem napretku).

Nakon nekog vremena, kad smo svladali crte, ravne i krivulje, jedan stražnji kotač otpada poput nepotrebnog raketnog modula, jednokratnog ireverzibilnog rezervoara potrošenog goriva i iz stadija Jure i Krede dolazimo u stadij predškolske ploče, onaj preostali zauzima središnji položaj na osovini, a s bokova mu poput peraja ili stražnjih avionskih krilaca izrastaju dva osigurača u obliku kotačića. Nešto su višlje pozicionirani tako da se kretanje vrtnjom pedala odvija uglavnom

balansiranjem dvokotača uz oslanjanje na jedno od peraja. Dovezli smo se u fazu učenja abecede, to jest bicikletanja! A naziva za ovu spravu je koliko i podneblja. I to u svim rodovima. Bicikla, biciklo, bicikl, točak. Nadrasti igračku i presjesti na prometalo znak je ozbiljan. Velik. Veći od kotača ponyja, ponike od milja, moderne sklopive vozilice, kojih je model sa kružnom guvernalom bio na višoj cijeni od poligonale. Čak smo skupljali i sličice u albumu, ona s guvernalom je bila ključna, a tko je sve popunio, za nagradu je dobivao pony! No, danas je već postmoderna i tu je BMX ili što već. Taj prijelaz zaslužiš nekim kalendarskim povodom, rođendan, kakav praznik ili tako nešto, a uzrok je prorijeđenost padova po prijeđenom kilometru plus povišica roditeljske plaće ispisana na duguljastoj traci, u koju se gledalo kao u neki astrološki krojački metar, ptredskazanje budućnosti za sljedećih trideset dana. Sic je malo višlji, čak i kad je na najjače spušten, pedale daleko da ih prstima dotičeš, a zaustavljanje bez sjahavanja nemoguća misija.

I dalje vrludaš, padaš, samo rjeđe, ali zato sa žešće, dižeš se, i svaki je dan sve bolje, ponekad s detaljima odeš predaleko, izgubiš nit i treba ti vremena vratiti se na pravu stazu, ali napredak je primijetan.

Nerijetko se dogodi da ostaneš bez bicikla, nasloniš ga na ogradu igrališta, koncentriraš se na taktiku, na kontakt igru, na presing dok gledaš trening školske rukometne reprezentacije, ženske dakako, a nakon pola sata shvatiš kako netko drugi jaše tvoje blago. Tako, umjesto novog, pravog gramofona jer onaj koji imaš nasljedstvo je pristiglo iz Njemačke kao kotarisanje suvišnih tehnikalija, "da se ne baci", od vlastite ušteđevine kupiš bicikl, jer okretati se mora, pomišljaš.

Kasnije se to sve iz ubijanja slobodnog, vannastavnog vremena pretvori u nešto ozbiljnije. Prijevozno sredstvo od kuće do pekare, škole, željezničke stanice, ušća Drave u Dunav s privezanim bambusovim štapom sa najlonom, olovom i plutom na vrh kojega je nakačena crvena maramica, propisi nalažu. Ili sve ode u neke profesionalne vode. Počneš se baviti određenom disciplinom, cestovne ili dvoranske kružne utrke, brdsko biciklarenje, crosscountry, biatlon, triatlon,... ili se tek u slobodno vrijeme povremeno ili redovito vozikaš iz zabave, održavaš dobru kondiciju.

Kako god, koja god disciplina ili slobodni stil, zadovoljstvo, zabava, za dobru vožnju ne smiješ stat, znaš, pedale treba okretati. Kontinuitet je bitan.

A pisanje – ko vožnja bicikla.

Marina Krleža, Zagreb

UHLJEB

Profesor Marko
predaje 'rvacki
već dvajstpet godina u školi.

Učenici pričaju da je super lik
da se fino zeza,
iako ne daje bajne ocjene
jer sve vrvi od jedva dvojki.

Marko se samo usiljeno smješka,
sporo hodajući školskim hodnicima.

Čini se da zna svoj poso,
al kad ga pitate što je zadnje obradio na satu,
baš se i ne sjeća.

Na dežurstva na hodnik ne ide
misli da nije potrebno
učenici su dobri, veli,
ne treba njima paska.

Kao voditelj aktiva 'rvackog jezika
ne održava sastanke,
ne odlazi na seminare,
ne zanimaju ga dodatne edukacije.

Njegovi učenici nemaju udžbenike ni radne
jer šta će trošiti novac na gluposti
kad imaju njega.

On ima svoj posebni program
satkan od godina i godina (s)trpljenja
u radu s djecom.

Marko komforno dolazi u zbornicu,
glasno pozdravi,
da se zna da je došo na poso,
popije kavu ako spremačice skuhaju,
pozorno sluša tko što kaže
i gleda po zbornici
predmete, djelatnike,
tko šta fotokopira,
tko je gdje šta upiso,
tko je u kojem smjeru krenuo.

Ponekad čak pogleda na ploču za nastavnike
čisto pro forma,
jer zna da mora,
iako bi rađe doma spavo pred televizorom.

Kad dođe neka hrana na stol u zbornicu,
Marko marljivo jede
i jede
i jede
dok sve ne pojede
i gleda okolo veselih očiju
sretan šta doma neće morati spremati ručak
i što je uštedio pokoju kunu.

Škola mu to duguje
jer on odgaja tu djecu,
djecu Zagreba
djecu 'Rvacke
koja nisu uvijek dobra
i često mu oduzimaju dostojanstvo
svojim neradom.

Vraća im on tako istom mjerom
i misli si - ko im je kriv šta su glupi,
šta će ostati zakinuti za definiciju bugarštice,
simploke ili jednačenja po mjestu tvorbe.

Zašto da se oni prilagođavaju njemu
kad se on može prilagoditi njima
pa im svima bude bolje i manje naporno?

Tako oni ćaskaju na satovima
o prirodi, utakmicama, politici i pederima
i svi sretni i zadovoljni.

A možda je nezainteresiran zato što je Ercegovac
pa šta će njemu Hrvati soliti pamet,
njemu koji ima Maka Dizdara i Mešu Selimovića,
čiji je Ivo Andrić dobio Nobela,
čiji jezik je jednakopravan,
možda i bolji od svih koji su proizašli iz staroslavenskoga.

Netko bi pomislio –
Marko je nihilist koji ide kontra sustava,
tog represivnog sustava
koji količinom informacija zatupljuje našu djecu.

Ali Marko je već odavno digao ruke
od škole,
od djece,
od sebe.

Marko vegetira na poslu
po uzoru na mnoge kolege prosvjetare.

No, Marko barem ima posao na neodređeno
za razliku od mene.

TOLIKI

Toliki postaju nesigurni,
toliki postaju nesretni,
toliki obolijevaju,

toliki stare,
toliki umiru.
Toliki nisu živjeli onako kako bi trebali,
u zajedništvu s njom,
u dugoročnoj sreći
i obljubljivanju ljubavi.
Toliki naprosto ne mogu dokučiti
kako postupati u svim situacijama
pa ostaju zakinuti
jer ne pitaju
jer ne promišljaju
jer ne pokušavaju proniknuti u dubinu te
samo naizgled tajne,
a zapravo otvorene knjige,
otvorenije i javnije od svih hramova,
od svih muzeja i galerija,
od svih trgova i ulica.
Toliko muškaraca ode zauvijek
u neznanju što je –
žena.

GRAMATIKA

Cijeli dan kopam po bakinoj kutiji. Puna je pisama i fotografija. Želim ih složiti po redu, kako je što išlo. Treba mi za građu. Ili krađu. Napisala bih roman o ženi iz prošlog stoljeća i mislim da bi mi te njene sličice iz života dobro pomogle.

Samo, trebam ih složiti. Koja je prva fotografija? Gdje je prvo pismo? I komu je upućeno? Na nekima je tinta toliko izbljedjela da se uskoro neće moći pročitati. Što ću onda? Evo je na jednoj okrugloj fotografiji sa sestrom. Nisu bile blizanke, ali na slici tako izgledaju. Mogu to iskoristiti za početak priče. Na poledini piše godina, 1919. Znači baka je imala dvanaest, a sestra osam. Iste visine, iste frizure, jedna je valjda veća za svoje godine, a druga manja, pa su se izjednačile. Ta je slika izašla u novinama jer su nastupale pred nekim važnim. To i jest izrezak iz novina, ima i malo teksta.

Sljedeće je neko pismo. Rukopis je vitičast, to je pismo njene sestre iz Londona, bila je primljena na Kraljevsku akademiju za balet. Pa su se dopisivale. Baka je ostala ovdje i radila u nekoj baletnoj školi. Pokušavam staviti na jednu hrpu barem ova njihova pisma. Rukopisi su im toliko slični da uvijek moram pronaći potpis na kraju kako bih bila sigurna čije je.

Ups, nekakvo ljubavno pismo! Rukopis nije njen. Drugačiji je, dosta čvrst iako su rečenice vrlo nježne, gotovo ženske. Što bi sad rekao onaj tip koji razlikuje žensko i muško pisanje? Ovaj ljubavnik piše kao djevojka. Pati, želi je vidjeti, ne može bez nje, stalno misli na nju, ne može jesti od čežnje, može li mu poslati kakvu fotografiju, pita očajan. Ima čak i tragova suza na pismu. O Bože, taj je i plakao, baš je bio mimoza. Ipak, vidim iz teksta da to nije djed. A i nije mogao biti, prerano bi bilo. To je neki drugi muškarac u bakinu životu. Da bar sad mogu naći daljnju korespondenciju, onu koja je slijedila, njen odgovor, pa njegov, da vidim kud je sve to odvelo! Datum na ovom pismu je nečitak, hajde bar godinu nekako uspijem, računam, imala je trinaest godina! Danas bi ga strpali u zatvor.

Kopam da nađem nastavak, ali nije lako, previše je svega. Evo još jedno sumnjivo. Naslovljeno je na bakinu mamu. Zašto bi netko pisao majci?

Draga mama, fališ mi. Jučer sam te vidjela kako šećeš po Jelačić placu. Nisam ti se javila, a najradije bih ti potrčala u zagrljaj. Bila sam s tetom Medikom i sestricom Ervinom. Toliko te želim zagrliti, toliko bih htjela pričati s tobom! Prisjećam se detalja o nekoj davnoj rastavi, nitko o tome nije želio govoriti. Ni baka.

Poslijepodne zovem tatu i pitam ga.

- A kaj sad kopaš, već su svi mrtvi, nisu to tvoja posla!

- Pa baš zato. Ako su svi mrtvi, više nikoga ne možeš kompromitirati, daj reci kaj znaš.

Priča mi u najkraćim crtama o tome kako su baka i sestra živjele samo s ocem jer ih je majka napustila.

- Iz čista mira?

Čisti mir je bio zubar u kojeg se zaljubila. Kad je muž skužio zbog čega mu je žena često tužna, izbacio ju je iz kuće, ali su curice ostale s njim i dobile zabranu da ikad više vide majku. Pitala sam ga još je li ta zabrana poštovana do kraja i rekao je kratko "je". I zašto sam se toga sjetila. Nisam mu rekla za pismo, ali sam počela kopati ciljano, posebno pazeći na skrivena značenja, prikrivene fraze. Čudno mi je da je baka dobila sva svoja pisma nazad pa je tu u kutiji sve. Kojim je to putem išlo? Jedan ljubavnik je umro i odmah nakon toga baka je dobila sva svoja pisma koja je čuvao? Možda. Drugi je, na primjer, sve bijesno spalio čim se udala. Izmišljam.

Pronalazim još ljubavnih pisama. Rukopis mi ništa ne znači, oni su svi pisali kao kaligrafi, ali čim vidim "ljubavi moja" ili "najdraža", odmah bacam pismo na hrpu koju zovem "preljubna". Ako joj se mama zaljubila u zubara, možda je i baka bila zaljubljive prirode pa je imala puno hofiranata prije djeda.

Nađem pismo koje je potpisano bakinim imenom, a u njemu je njena fotografija. To ide u preljubne jer je naslovljeno s "najdraži". Koja je to mustra bila! Em je pisala muškarcima i slala im svoje fotografije, em je primala njihova pisma, em je tajno majci poslala pismo, javno se dopisivala sa sestrom koja je na kraju otišla živjeti u Beč... Ta je valjda po cijele dane sjedila za šrajbtišem i pisala!

Fotografije, osušeno i sprešano cvijeće nalijepljeno na požutjeli papir, s obaveznim imenom cvijeta i datumom kad je ubrano, gumbići, komadići tkanina, privjesci, minijaturni porculanski kipići, sve to ostaje u kutiji jer ne znam na koju bih to hrpu stavila.

Ponovno uzimam ono prvo pismo plačljivog muškarca. Ništa novo ne otkrivam, osim što je moli da mu, ako je ikako moguće, pošalje fotografiju u sljedećem pismu, kako bi mogao u trenucima samoće i tuge gledati u nju i tješiti se. On zna kako je to teško pa će joj, ako ona pristaje, poslati i novac za slikanje i izradu. Baš me zanima je li uspjela. Nije to bilo kao danas, pošalješ fotku SMS-om ili mejlom, ili preko fejsa. Trebalo je opravdati izostanak od kuće, otići se slikati, naći novac za to, i onda si opet mogao nadrapati jer su se svi poznavali, i fotograf bi sigurno u nekom trenu mogao reći "dobar dan, gospodine, jučer je tu bila vaša kćer i fotografirao sam je, izvolite podići fotografiju, molim lijepo". Možda je ukrala svoju fotografiju iz albuma pa se pravila da ništa ne zna. E, to bih ja napravila da sam bila na njenom mjestu.

Pronalazim jedno pismo potpisano s Adela, što nije bilo ime moje bake, ona se zvala Agata, ali ime je slično, i sadržaj odgovara. Unutra je njena fotografija, piše kako ti šaljem i svoj uvojak kose, pomiriši ga samo, to je onaj naš stari šampon iz Beča, to ti isto može služiti za utjehu. Na kraju, puno te volim. Mislim da se sjećam uvojka iz kutije, kopam po onim preostalim stvarima i pronalazim ga. Kosa je spletena u minijaturnu pletenicu, zavezana koncem i još uvijek miriše po nečem nježnom. Stavljam ga u pripadajuće pismo. Vrag jedan, imala je i razna imena za te svoje geliptere!

Imam još puno posla, pisama ima k'o pljeve, ali sad kad sam počela, moram nastaviti. Osim toga, rekla sam sama sebi, to će mi poslužiti za krađu. Pardon, građu. Počela bih roman s onim baletom pred uvaženim zemaljskim predstavnikom. Dvije djevojčice plešu, jako su ponosne, a dok završavaju ples, slučajno sruše cvijeće koje ukrašava pozornicu. U publici je i ponosna mama, koja od sramote što su na kraju sve pokvarile, istrčava van iz dvorane u suzama. Glupost. Neću tako. Idem radije naći sljedeće pismo. Kad sve složim, onda počinjem.

Čitam pismo s preljubničke hrpe u kojem baka-djevojčica piše onomu koji je dobio kosu i fotografiju kako provodi dan. Baš mi je drago da ti se sviđa moja slika i pramen kose. Nitko nije primijetio da sam si ga odrezala. Po tvojoj želji, ispričat ću ti kako smo provele prošli utorak. Ujutro nakon frištika otišle smo u školu, moja sestra i ja. I ona bi ti se svidjela. Pa valjda ne nudi i sestru svom tipu? Pa slijedi detaljan opis što su obje odjenule, znaš onu haljinicu s proštenja od prije tri godine. Kupili smo je zajedno, mab mi je knap. Kupili su haljinicu zajedno?

Ponovno čitam prvo pismo, pa drugo, pa pronalazim treće. Shvaćam da sestra nije uključena u korespondenciju, ali muškarac želi sve detalje o obje djevojčice. Svako sljedeće pismo zapravo je dosadno. Puno je detalja koje rijetko tko želi znati: tko uopće želi znati što je netko jeo, kamo je išao, što je rekao ovome, što je rekao onome, što osjeća, što misli, što želi, o čemu je pisao u sastavku za domaći rad, zašto je jučer bio tužan, kako će se razveseliti, što će obući u školu, kad je priredba, i još na sve ima komentar, savjet...

Nije mi puno trebalo da složim sva pisma po vremenskom slijedu. I da shvatim kako nije bilo više hofiranata, nego samo taj jedan, vrlo zainteresiran za sve.

Unatoč ponavljanjima, i dalje čitam: Dušo moja, shvatih da si mi jedina utjeha. Jučer gledah vaše čarobno plesanje, uživah beskonačno. Imah na glavi kapucu da me nitko ne prepozna i otidoh prije svih. Drago mi je da je i sestra dobro, da raste i da je sretna. Poljubi je za mene. Tvoj voljeni. Odjednom shvatim. Preko aorista ne možeš odrediti spol onog tko piše! Pažljivo koriste glagolska vremena da izbjegnu spol. Ne skriva se baka, ona piše normalno o sebi, ali kad piše njemu, nikad ne pogriješi. Isto tako i on, samo što skriva sebe.

Kako domišljato, kako hrabro! Baki je bilo draže izložiti se javnoj poruzi i kazni ako bi netko našao pisma i otkrio je. Lakše bi podnijela da je netko optuži za blud, nego da izda mamu. Ono prvo pismo, u kojem joj se obraća direktno, sačuvala je, uvijek je mogla reći da mama nikad nije odgovorila. Oprezno su se dopisivale, potpisivale s "voljeni", bile suzdržane u izljevima. Tajno se pogledavale na priredbama, na šetnjama, u zooškom vrtu, na koncertima, čak i kod doktora. Jer, cure su imale guvernantu koja nije poznavala njihovu mamu, a mlađa je sestra zaboravila njeno lice. Tko zna koliko je puta baka nagovarala sestricu i guvernantu da se ide radije na Zrinjevac nego u Botanički, samo da se pokaže mami, da joj poskrivećki možda i pošalje poljubac, možda je mama koji put ispustila maramicu, a njena zabranjena kći je podigla i dodala joj: izvolite, lijepa gospođo! Ili su se cure loptale, a baka je uvijek namjerno slala loptu mami...

Tad sam sve pročitala po redu i u miru. Svako pismo dobilo je i svoju pripadajuću kosu ili komadić tkanine.

Znajući tko je pisao mojoj baki, pročitala sam pisma ponovno, u drugačijem svjetlu. Sve je dobilo novi smisao, a ja građu za roman.

48 MINUTA

Nemoj, dušice, to pospremati. Kad odeš, ja ću ih gledati i uživati u tome da je netko bio tu. Isuse dragi, što mi to govoriš? Jesi luda?

Ostavit će te jadne šalice za kavu, fiľdane kako ih ona zove, ostavit će i džezvu i cukerdozu i vrćić s mlijekom na stolu. Cukerdozu i džezvu, kakav jezićni bućkuriš! A ona će ih poslije mene gledati cijelo poslijepodne i uživati kako je netko bio tu.

Jer, teta Fanika nikud ne može. Jedva prijeđe udaljenost od kuhinje do kupaone. Za to joj treba dvije i pol minute. A meni treba puno više da dođem k njoj. Hajde, sad moraš... ma ne idem, prvo ću ovo, a sutra k njoj. Jedva sam se i danas prisilila, kao i svaki put. Ulica je strma, stan u prizemlju taman je i tmuran. Baš za čekanje smrti. Što ona zapravo i čini zatvorena u tih tridesetak kvadrata. Sitno, i ne bi bilo bolje drugačije. Jer da je veće, koliko bi minuta trebala za put od hodnika do sobe?

A ja bih joj trebala dolaziti svaki dan, no zbog lijenosti prorijedim na svaki drugi, a ustvari dođem jednom tjedno. Ma, dobro je njoj, šta joj fali, idi rađe sutra. Uvijek moram donijeti jedno Cekinovo pile, pa kutiju Domaćice, mlijeko i kilu jabuka. Ponekad mi tutne papirić s popisom dodatnih stvari, u kojem je nekoliko puta presavinuta novčanica od sto kuna. Popis kao da je pisala trudnica željna neočekivanih okusa i suludih kombinacija. Jagode, krastavci i bajadere, na primjer. I šlag, a može i mileram.

Trebala sam doći u srijedu, a došla sam u petak. Pala je točno pola sata prije mog dolaska, onog obećanog. Nije računala na moja sigurna odgađanja. Źurila se da pripremi fiľdane i kavu za mene. Slomljenog kuka, ležala je na podu svo to vrijeme. Slabašan glas star osamdeset i nešto godina ni susjeda nije čula. Obje te večeri umorila se i zaspala. Preko dana bi dozivala. Tek kad sam stala pred vrata, čula sam taj glasić bolesne mačke. Nisam imala ključ kod sebe, morala sam otrčati kući po njega. Trči, Lola, trči. Neka ti je.

Poslije toga sve je bilo brzo. Hitna, lijećnici, nosila, infuzija, soba. I taj miris bolnice. Zadržao se i u sobi, osjetila sam ga čim sam ušla poslije svega. A samo su došli po nju.

Znam da bi slomila kuk i da sam bila redovitija. Znam da to nema veze s mojim nedolaženjem. Ali dva dana!

Dosadno mi je bilo kod nje. Uvijek bi plakala za sinom kojeg je pokopala, za jednim pa za drugim mužem. Isuse, koji mrak, koja dosada, evo još

malo pa je 48. To je skoro sat, pristojna posjeta. Jel? Onda bi se prisjećala vječno istih trenutaka iz mladosti koje sam znala napamet. Nije voljela paliti svjetlo pa bismo jedva vidjele jedna drugu. Oči su mi htjele spavati. I glava. Već ideš, pitala bi. Da, idem van na svjetlo, među žive, nisam rekla. Doći ću sutra, dala sam to isprazno obećanje.

Pad, lom, bol, neizvjesnost, samoća, čekanje, previše je to bilo za nju. Izmiješali su joj se podaci u memoriji, izbrisale petlje i algoritmi. Već me drugi dan u bolnici nije prepoznala, više nije znala u kojem vremenu živi, zaboravila je i sina i muževe, bila je izgubljena kao kit u galaksiji. Umrla je brzo, kažu da je od ležanja dobila upalu pluća.

U stanu na stolu još stoje nepospremljeni fildani i cukerdoza. Natočena kava je isparila, sve se skorilo, nemam snage da ih operem i složim u vitrinu, niti spakiram u kutiju. Gledam sat koji nije stao. I dalje odbrojava 48 po 48 minuta.

VRAG NA MUKAMA

1.

Petak navečer, jedanaest sati... Supruga zaspala na kauču pred televizorom, djeca spavaju kao anđeli u susjednoj sobi. Mir, spokoj... Još samo da prošećem psa oko kvarta, pa mogu i ja na spavanje. Iznenada se oglasi mobitel da je stigla sms-poruka. Presijećem čuđenje da mi itko išta javlja u to doba time da otvorim poruku i čitam je, no sadržaj me zgromi da sam, čitajući, nesvjesno stisnuo napravu kao junak iz narodne pjesme koji cijedi vodu iz suhe drenovine.

NE MOGU VISE IZDRZATI! MORAM BITI TVOJA! TI ZNAS DA SAM ODUVIJEK TVOJA. SAMO OTEBI MISLIM. SVI DRUGI MI NIŠTA NE ZNAČE. TI SI LJUBAV MOG ŽIVOTA. NAPRAVI ME ŽENOM I BIT CEMO ZAUVIJEK ZAJEDNO! NISTA DRUGO MI NIJE VAZNO OSIM TEBE!VOLJENI, JAVI SE! SASA

Na početku poruke sam pomislio: ma tko to piše nebuloze?! Na sredini sam bio uvjeren: to mora da se netko zabunio i poslao poruku na krivi, moj broj. Na kraju me je satrlo kada sam uvidio da je poruka ipak za mene i razaznao tko je šalje. Saša! Nije bilo mjesta dvojbi. Njezino ime na kraju, elektronika je očitavala da je sms poslan s njezinog mobitela, a sadržaj zapravo nije bio neočekivan. Bilo je to kao da oduvijek hodam po vulkanskom tlu, znam da se nepojmljiva snaga magme nakuplja i da će kad-tad provaliti, a zatim se iznenadim erupciji i gledam kako izbijaju pakleni plamenovi koji će nas sve sažgati.

2.

Saša! Šesnaest godina! I to ne bilo kakvih šesnaest godina, nego veličanstvenih šesnaest! Tako nešto ljupko rijetko se može vidjeti. Potpuno izrasla, savršeno oblikovana, elegantnih pokreta, savršena, milina je pogledati. Seksi da ti pamet stane. Ne možeš je pogledati, a da unaprijed ne zavidiš sretniku kojemu će pripasti, da ne zažališ što vrijeme prolazi, a životne faze nam se ne poklapaju. Mila, draga, dobro

odgojena, dijete s kojim nikada nije bilo problema, najveće blago i ponos roditelja.

Neki od mojih vršnjaka koji su požurili već su bake i djedovi, većina ostalih ima odraslu djecu. Ja sam kasno postao otac, moji su još mali. Kad se okupimo na takozvanim "vatrogasnim zabavama", zajedno s potomcima, djeca svih ostalih bježe od mojih kikića jer su im naporni i dosadni. Jedino se Saša oduvijek neumorno igra s mojima, kao dobra vila, i oslobađa suprugu i mene da se možemo prepustiti druženju s prijateljima.

Saša je od malih nogu bila drugačija. Tumačili smo da je to zato što je jedinica. Dok su sva ostala djeca jurila i vrištala u gomili, ona je uvijek bila donekle po strani, tiha i smirena, očigledno u svom svijetu mašte. Mnogo više od ostalih vršnjaka provodila je vrijeme s knjigama. Dok smo na ostale morali paziti da ne pretjeruju s djetinjarijama, nju smo poticali da im se pridruži. Dolazila je odraslima sa starmalim pitanjima koja su nas čudila, a na koja je malo tko mogao dati dobar odgovor. Vremenom su je s tim pitanjima upućivali pravo meni, a ubrzo je naučila da ni ne očekuje odgovore od drugih. Napokon kao da je čekala da svratim do njenih roditelja da istrese preda me sve što se u međuvremenu nakupilo.

Imala je sedam ili osam godina kada se njezina majka našalila "Pa ona je zaljubljena u tebe!" Odrasli su to prihvatili kao dobru šalu i navalili neukusno pretjeravati, tjerajući je da se posrami, pocrveni i pokuša se skloniti, da sam je morao zaštititi i obuzdati ih.

Negdje s deset godina je u kutiji s porodičnim fotografijama naišla na jednu na kojoj smo njezina majka i ja, još vrlo mladi, bili više nego prijateljski zagrljeni. Majka mi je povjerila da je odmah uzbuđeno dotrčala i majka joj je priznala da smo nekoć bili "cura i dečko", da smo "hodali", i – ponesena iznenadnom provalom uspomena – izlunula osupnutoj djevojčici da se lako moglo dogoditi da joj ja budem otac.

Sljedeći put kada sam navratio u njihovu kuću, uočio sam da me Saša gleda drugačije nego inače, pomnije, kao da me prvi puta vidi. Pomislio sam da procjenjuje kako bi bilo da sam joj zaista otac, ali nisam mogao predvidjeti da u očima djevojčice vidim i zanimanje zrele žene koja je zadovoljna onim što vidi.

Čim smo ostali nasamo, iskoristila je priliku da me zapita:

– Hodao si s Adrianovom mamom, i sa Slavičinom mamom... – mora da se raspitala među djecom u međuvremenu. – Zar si ti hodao sa svim mamama?

Pitanje me je toliko zapanjilo da se više ne sjećam s kojim sam se odgovorom izvukao.

Godinama sam dolazio u njihovu kuću nakon dalekih putovanja donoseći egzotične darove i neuobičajene priče. Ništa čudno da je osjetljiva djevojčica mogla isplesti oko mog lika svakovrsne snove. Pa još kada zađe u godine kad hormoni podivljaju, a emocije samo krešu!

Ali – šesnaest godina! Ta to je i za mene previše!

3.

Sva sreća da sam sjedio kada je stigla poruka jer bih se inače srušio. Ovako sam samo ostao bez daha i izbečio oči. Morao sam pročitati ponovno, da mi se nije učinilo. Ne. Ista slova tvorila su iste riječi i činilo mi se da čujem njezin glas kako ih izgovara. Došavši do kraja, vratio sam se na početak: "NE MOGU VIŠE IZDRŽATI..." U meni se razbuktao – Saša! Ta i ja nju oduvijek volim! Još kada je bila dijete, bila mi je posebna. Otkako sam je prvi puta vidio, za mene su postojala sva ostala djeca – i Saša. Prateći kako raste, u bezbroj navrata sam pomislio – što nisam barem dvadeset godina mlađi?! No ono na što se nikada nisam usudio ni pomisliti, jače je od svega: oni koji su rođeni jedno za drugoga, naći će se usprkos svim preprekama!

Njezin mazni glas odjekivao je u mojoj glavi kao u pećini u kojoj jeka ne dozvoljava ničem izgovorenom da zamre, glasno i razgovijetno, dok sam iščitavao poruku iznova i iznova. Zahvatio me vir i uzdigao kao vrtlog pijavice u visine iznad svega što sam zaboravio: tko sam, što sam i gdje sam. U mislima mi je bila samo ona, kako mi se priljubljuje, njene ruke kako me omataju, njeno tijelo kako se izvija pod mojim... Šesnaest godina čekanja, ali zavrijedilo je. Dapače, sad je pravi čas! Dirljivo je kako mlade djevojke s obožavanjem primaju muško tijelo i sa strahopoštovanjem ustreptalo daju svoje. Kad zgrabe kurac, misle da je on najvažnija stvar na svijetu. Posvećuju mu se kao da im o tome život ovisi. Saša je spremna postati žena, a tko je zaslužio više od mene da u tome doprinese?

Ima vremena da vremenom svede stvari na pravu mjeru. Otušno je kako će i ona kad-tad postati supruga koja rutinski odrađuje supruga, tek da

jedno drugom pokažu da je s njihovim brakom sve u redu. Zrele žene se rijetko predaju bez zadržke. Uvijek su u sjećanju posljednje tri bračne svađe i pomisao na neizbježnu sutrašnju, pa si ne mogu dozvoliti baš sve s onim kojemu će sutra bacati tanjure u glavu. I u najstrasnijem času odraslim ženama je jedan dio svijesti zaokupljen pitanjima jesu li svi računi plaćeni i hoće li sutra doći vodoinstalater, kako je obećao. Rijetke su žene koje se mogu osloboditi svega toga, čemu najviše doprinosi ako su u doba neopterećene mladosti upoznale pravi, potpuno prožimajući seks. Seks pune snage moguć je jedino kada se zaboravi na sve drugo osim "sada" i "ovdje", a to je stanje koje mogu doći samo oni koji su u njemu već bili. Što ljepša sjećanja, to veća želja da se iskustva ponove. Što upečatljiviji doživljaj, to ga je lakše u novim okolnostima ponoviti. Što strastveniji početak, to duže strast u životu opstane. A tko bi mogao predanije i požrtvovnije posvetiti Sašu u sve tajne žensko-muškog spajanja od mene? Bez lažne skromnosti, nisam se mogao prisjetiti ikoga drugoga.

Potpuno lud vidio sam Sašu kako kleči preda mnom očekujući da joj pridem, pogled koji izmjenjujemo kada me po prvi put uzima u sebe, oči koje se spuštaju da prate kako izgleda ono što ulazi u nju i kako ulazi... Šesnaest godina! Toliko je savitljiva da može spojiti one duge noge iza vlastite glave... Zapravo, ovdje iznesene natuknice ni približno ne mogu predočiti sve što mi se uskovitlalo u podivljaloj mašti. Nema poze ni zahvata u kojima je nisam makar na djelić sekunde dočarao. To ne mogu i ne smijem propustiti!

Jedanaest sati navečer, svi moji spavaju, a ja još trebam prošetati psa... To je vrijeme kada današnja mladež tek izlazi, a vraćaju se u tri-četiri ujutro. Umjesto da šecem, psa mogu ostaviti u vrtu, sjesti u auto, javiti Saši da se nađemo, vratiti je kući u uobičajeno vrijeme i uvući se nazad u svoj krevet da nitko ne primijeti išta sumnjivo.

Šesnaest godina, pa što? Moja je baka imala sedamnaest kada je rodila prvo dijete! Kao da je Džingis-kan pitao za izvod iz matične knjige rođenih kada mu se na koju digao!

4.

Prenuo sam se iznenada prožet istinskom stravom, kao kad me u mlađim danima znala u najcrnijoj noći iz najdubljeg sna buditi pomisao o neizbježnoj smrti. Bez razmišljanja primijenio sam isti recept kao i tada.

Skočio sam na noge, jurnuo u kupaonicu, upalio svjetlo i stao pred ogledalo. U ogledalu iznad umivaonika vidio sam se od pasa na gore. Vidi majmuna!

Kad ležiš u mraku sklopljenih očiju, čini se da si jedino što postoji, te ako to prestane – nestati će cijeli svemir. Istovremena pomisao da će se to kad-tad nužno dogoditi, da će sve nestati, da je nezamislivo neotklonjivo, uklinjuje se takvim srazom da osjećaš da će ti misli eksplodirati. No kad stanem pred ogledalo, iznenada se vidim izvana. Izgledam isto kao i niz ljudi koje sam dobro poznavao i koje sam volio, koji su već umrli, pa je poruka očigledna i jaka. Ako su oni umrli, zašto ne bih i ja? Ako su oni mogli, mogu i ja. I nisam cijeli svemir, nego je oko mene i kupaonica i iza mene zid koji je dijeli od susjedne prostorije, i sve će to ostati i nakon mene, te moj nestanak ne mijenja ništa u poretku svijeta. S ljudima koje sam volio dijelio sam vrijeme života, predstoji mi da im se pridružim i u iskustvu koje još ne mogu predočiti. Taj objektivni pogled na sebe i misli koje je izazivao uvijek su me uspijevali smiriti, te danas više ne trebam ni ustati, već jednostavno prizovem slijed misli koje sve svedu na pravu mjeru. Suočavanje s vlastitim likom presjeklo je razulareno bjesnilo maštanja o Saši. Kako sam mogao i pomisliti da bi takva mlada ljepotica mogla biti zaljubljena u matorca poput mene?

Djevojke u Sašinim godinama zaljubljuju se u zgođušne mladce, u dečkiće u pomodnim majicama. Od petnaeste do dvadesete dovoljno im je da onaj u kojega su se zagledale ima frizuru koja im se sviđa, da je glasan u društvu i spreman drsko ogovoriti profesoru u školi, pa još ako koji put iskamči auto od oca – što ćeš više! Vrlo mlade djevojke razmišljaju binarno. Glatka koža: Uj! Naborana koža: Fuj! Čvrsti truh: DA. Pivski trbuščić: NE. Svi zubi na broju: 1. Socijalno zubalo: 0. Taj binarni pogled na svijet može se narušiti jedino ako su prisutne izuzetne dodatne okolnosti. Recimo, takve mlade ljepotice mogu se vidjeti – ako su pametne – uz matore milijunaše ili ofucane jet-set bonvivane, ako su bedaste. Nisam ni narko-diler, pa da iskorištavam njenu ovisnost. Gorko sam se nasmijao sjetivši se starog vica: takve su cure za "odlikaše"! Kako sam mogao toliko skrenuti da i na trenutak povjerujem da bi Saša, ili netko poput Saše, mogao iskreno napisati onakvu poruku tipu kakvog sam gledao u ogledalu?

Ipak, poruka je stigla. Mogao sam je izbrisati, ali ne i zaboraviti. Ta poruka je drveno željezo, okrugli kvadrat, nešto nemoguće – a ipak je ovdje. Mora postojati razumno objašnjenje...

Jedanaest navečer. Recimo, izašla je u neki diskoklub naći se s društvom, ondje je trebao biti i dripac s kojim oćijuka, nije došao, umjesto njega stigle su prijateljice s viješću da je otišao na drugo mjesto s nekom drugom curicom, prijateljice je zafrkavaju... Ili je balavac došao i počeo izvoditi neke nedorasle štosove da joj se zgadio i on i svi vršnjaci i pomislila je tko bi je mogao utjediti... Možda je i nešto u bijesu popila, pa joj se sve zamantalo i učinilo joj se da je što nije, da bi moglo biti što biti ne može, te je u vrućici poslala poruke i ćim je poslala, osvijestila se i sada se grize što je učinila.

Ili ona pleše s najpoželjnijim dećkom iz društva, a zavidne i zlobne prijateljice koje su ostale sjediti izvadile su joj mobitel iz torbe, prisjetile se da me je spominjala kao zanimljivog lika, pronašle moj broj u adresaru i poslale poruku da se zabave. Mora da je to ili nešto takvo...

A onda – tu je i njezina majka. Ta se ne bi skanjivala da mi počupa kosu, iskopa oći, popljuje me i izgazi, kada bi se tako nešto proćulo. A njezin otac, ako nema kalašnjikov u špajzi, nitko nema!

Uostalom, afera s nedoraslom mabljeticom je posljednje što mi je u ćivotu potrebno! Napokon sam uspio da ćivim upravo onako kako sam oduvijek ćelio, i sada da sve to uništim?!

Budi realan, govorio sam si, to što piše u poruci nije stvarno. To ne može biti. A ako i jeste stvarno, opet ne može biti, ne može se ostvariti. Nemoguće na kvadrat!

S druge strane, ja sam ipak potomak djece ćvijeća... "Make love, not war!" Kako je ono ćlasila parola nas šezdesetosmaša? "Budimo realni, traćimo nemoguće!"

Poruka je još uvijek na ekranu mog mobitela, neizbrisana. Izaziva! Što s njom?

5.

Izjurio sam na balkon i propeo se uz ogradu: zraka! Zraka! No svjeći zrak, umjesto da me otrijeźni još me opio i plam ludila, umjesto da se ugasi, samo se razbuktao. Kao da su mi izrasla zmajeva křila i iznikli vampirski zubi!

Ćeljezo se kuje dok je vruće! Zašto bi bilo nemoguće da mladica sada izgara od strasti za mnom? Zasigurno igram ulogu u njezinom sazrijevanju kao zanimljiv primjerak muškarca, to što sam stariji može joj imponirati, nikada se nije uklapala među vršnjake, oduvijek je bila

zrelija od svoje generacije, lako moguće da su je njeni godišnjaci razočarali svojom neozbiljnošću. Ako me već godinama priželjkuje, a osjetila je da joj je vrijeme postati ženom, zna da mi se može s povjerenjem prepustiti. Strašna je snaga nagona kada eruptiraju, lako mogu zamisliti kako je razdiru da ne može više izdržati.

Zašto bi bilo nemoguće da tako mlada ljepotica fokusira svoje seksualne i emocionalne težnje prema starijem muškarcu poput mene? Pa i supruga mi je mlađa dvadeset i nešto godina, spada u mlađe žene, a bogme je i ljepotica! Kad se ona mogla zaljubiti, i do sada nije požalila što se udala, što netko još mlađi ne bi mogao isto tako? Koliko je već prvo nevjerovatno, nevjerovatno je i drugo, no kako se prvo ostvarilo, zašto ne bi i drugo? Znam niz žena koje vole isključivo znatno starije muškarce od sebe, samo takve kroz život nižu; zašto Saša ne bi bila jedna od tih? Ako već jeste, zašto ja ne bih bio prvi?

Uostalom, postoje izuzetne okolnosti. Ne trebam biti ni matori milijunaš, ni jet-set bonvivan, ni narkodiler. Izuzetne okolnosti smo ona i ja i cijela povijest naših odnosa otkada se rodila, te dvije paralelne linije između kojih oduvijek titra obostrana privlačnost, koje su sve bliže i bliže i kat-tad, uskoro, će se presjeći...

Zašto ja ne bih napravio prvi korak? Nagrada je bajna...Mogu nazvati njezinu majku i zamoliti da mi pošalje neku knjigu, kao – hitno mi je potrebna, a nemam vremena svratiti do njih, neka pošalje kćerku da mi donese... Sigurno bi mi uslišala molbu. A da dobijem malu na samo, dovoljno sam iskusan da bih je mogao obrlatiti, ne bi imala obrane. Malo laskanja, malo lascivnosti, malo mentalnog golicanja, malo dovođenja u nezgodnu situaciju... I ne bih je trebao ništa odviše nagovarati. Teško žabu u vodu natjerat! Jest da bi to bilo nisko i podlo, i ja to ne bih nikada, ali mogao bih... Mogao bih, ali neću, što znači da ipak mogu, iako neću, no glavno je da mogu...

Mogao bih je dobiti na više načina, ona je zapravo već moja, samo je trebam ubrati, kao da je zrela jabuka malo potresti drvce da mi sama padne u krilo... Kao ono kada smo s obiteljima bili u Čateškim toplicama i igrali se u toploj vodi, samo me je prisustvo naših najbližih spriječilo da je ne opalim odmah ondje, u bazenu, ne obazirući se na sve druge kupaće. Morao sam ostati još pola sata duže u vodi nakon što je izašla, da mi se spusti toliko da i ja mogu izaći. Mogao bih je bez muke nagovoriti da ponovimo taj izlet, ali sami, da pobjegnemo od svih ostalih i čuvamo to kao našu tajnu.

Zašto bih ja trebao napraviti ikakav prvi korak, kada ga je Saša sama već napravila poslavši poruku? Ona je odabrala moment, na meni je samo da prihvatim i nastavim. Ako se naše životne linije trebaju presjeći, sada je čas! Ja mogu samo odbiti, upropastiti priliku. Ako je propustim, ona padne nekome drugome u ruke, tko zna hoće li mi se ikada više prilika ponoviti? Bilo mi je jasno: velika je vjerojatnost da se situacija može opisati sa "sad ili nikad!"

Hoću! Hoću! Što košta da košta! Istina da si nikada ne bih oprostio da mi se odnosi s njezinom majkom, dobrom prijateljicom, zauvijek pokvare, ali tko ne riskira, niti ne profitira. Jeste da mi pomisao na kalašnjikov koji njen stari skriva negdje u podrumu nije prijatna, ali jebeš frajera koji nema petlju! Jeste da mi supruga, kada bi tako nešto saznala, nikada ne bi oprostila, ali što mogu kada je jače od mene? Hoću Sašu! Činilo mi se da bi imati Sašu, samo jedanput u životu, značilo da sam se i imao zašto roditi. Možda bi me to oslobodilo da nadalje mogu smireno nastaviti svoj život, no istovremeno mi je bilo jasno da bih jednako lako, da je samo jednom okusim, mogao postati raspomamljeni bezumni ovisnik koji nadalje ne može bez nje živjeti.

"Sad ili nikad" imalo je još jedno značenje. "Sad ili nikad" mogao sam upropastiti svoj život kao nikada ranije i kasnije.

6.

Ponovo sam pročitao poruku koju sam već znao napamet: NE MOGU VISE IZDRZATI! MORAM BITI TVOJA! TI ZNAS DA SAM ODUVIJEK TVOJA. SAMO OTEBI MISLIM. SVI DRUGI MI NIŠTA NE ZNAČE. TI SI LJUBAV MOG ŽIVOTA. NAPRAVI ME ŽENOM I BIT CEMO ZAUVIJEK ZAJEDNO! NISTA DRUGO MI NIJE VAZNO OSIM TEBE!VOLJENI, JAVI SE! SASA

Na kraju poruke bila je i oznaka vremena kada je poslana. Prije pola sata! Zar je već prošlo pola sata otkada je stigla? Je. Pas mater kako vrijeme leti, a još ništa nisam smislio! Još ću i upropastiti priliku oklijevajući!

Ako je Saša poslala tu poruku, mora da čeka kao na iglama. Mora da ju je mnogo koštalo da se odvaži napisati je, mora da su joj ruke drhtale dok je pritiskala naredbu za slanje, njoj mora da se svaka minuta što odgovor ne stiže razvlači kao vječnost. Jadna moja mala, ne mogu je držati na takvim mukama! Moja Saša, kakvo bi bilo olakšanje poslati poruku:

NAPOKON! JEDVA SAM DOCEKAO! STIZEM IZ OVIH STOPA BEZ OKLIJEVANJA. JEDVA CEKAM DA TE STEGNEM U ZAGRLJAJ! ZELIM TE VISE OD SVEGA!

Ako je poslala poruku, nije sigurna kakav će biti odgovor. Možda strepi da bih je mogao odbiti. To bi joj pocijepalo srce. I ona stavlja sve na kocku tom porukom javljajući se jednom od odraslih koje do kraja ne razumije. Ako je odbijem, ne samo da neće dobiti što bi htjela, nego će i izgubiti sve snove. Nema gore stvari u njezinim godinama nego da te odbije onaj kojega želiš. Nije to samo bol, već i poniženje, osobna, ali i generacijska uvreda: igre odraslih još nisu za tebe! Ne mogu tako nešto napraviti mojoj dragoj Saši!

No što ako je poruka plod jedne od onih brojnih mogućnosti koje mi sve ne mogu ni pasti na pamet po kojima poruku nije poslala ona ili ju je poslala ona, ali nije ozbiljno mislila što je napisala? Što ako je njezinu majku spopala paranoja i tko zna što im se u kući događa, pa joj je sijevnula bolesna ideja da ja već možda mutim s njenom kćerkom, otela joj mobitel i poslala poruku da me isproba? Znam je, na svašta je sposobna kada je spopadne žensko ludilo, a sada je još upala u klimakterij i na mahove je skroz luda. Dobije li oduševljeni odgovor od mene, potvrditi će joj sve najgore sumnje. Ta je sposobna sama doći s kalašnjikovom! Pa čak i da nije majka, da se Saša sama iz tko zna kojeg motiva suprotnih onim koji se navode upustila u neslanu šalu, recimo – sklopila je neku glupu nezrelu okladu s društvom da će deset muškaraca odmah spremno odgovoriti na njezin poziv, kada se otriježni, nađe moju iskrenu poruku na svom mobitelu i shvati što je učinila, neće joj biti lako. Čak da nije poslala poruku, a ja odgovorim da nisam zainteresiran, bilo bi joj vrlo neugodno kada bi se morala ispričavati kako sam mogao dobiti tako nešto.

I dok mi se moždanim vijugama i dalje rojilo sve i svašta, shvaćajući da više ne mogu odlagati, sjeo sam, napisao kratku poruku i poslao je prije nego sam se stigao predomisli:

DRAGA SASA, ZABUNOM SI MI POSLALA SMS-PORUKU NAMIJENJENU NEKOM DRUGOM. VOLI TE STRIC BABL

Dobro, nisam joj pravi stric. Sva sreća, u ovoj životnoj epizodi nema i incestuoznih prizvuka. Samo bi mi to još trebalo! No često me je upravo tako zvala, kao i druge porodične prijatelje. Moj odgovor je ostavljao dovoljno prostora, ako je prvotna poruka istinita, da odgovori: NE,

PORUKA JE ZA TEBE! ISKRENO MISLIM SVE STO SAM NAPISALA... itd, itd.

S druge strane, ako je zaista zabunom odabrala krivi broj primatelja poruke, čim to uvidi, požuriti će ispraviti grešku. U tom slučaju mogao sam očekivati da će mi mobitel zatitrati u roku od minute...

Sjedio sam držeći pravokutnu plastično-metalnu napravu u oznojenoj ruci i zurio u njezino mrtvilo, a uzvratna poruka nikako nije stizala...

7.

Pas je došao iz dubine stana, sjeo preda me i prijekorno me pogledao. Prošlo je naše uobičajeno vrijeme za posljednji izlazak pred spavanje. Kako su ono drapali "Rollingstonesi" na svojoj prvoj LP-ploči...? "Walking the dog, just walking..."! Ponoć. Solidan ljudski vijek prije "Rollingstonesa" pjevao je Luka Paljetak: "Ponoć, ponoć davno već je prošla, a Marijana nije doooš-la, na prvi ren-de-vuuu..." Nema toga što milijuni prije nas već nisu okusili i prošli, no to nam nimalo ne olakšava kada i nas zadesi. Uzmimo zubobolju kao primjer, da ne idemo dalje.

Ušao sam u stan, pronašao torbicu usnule supruge, pročeprkao po njoj i, naravno – pronašao sam kutiju cigareta. Mi smo oboje, kao, prestali pušiti. Izvukao sam jednu cigaretu, izišao na balkon, sjeo i pripalio.

Pričao mi je prijatelj iz Hercegovine da su za vrijeme posljednjeg rata primali muslimanske izbjeglice iz nekog zabitog kraja. Jadni ljudi su pobjegli bez ičega, često i bez najosnovnijih dokumenata. Kad su ih pokušali popisati, uspostavilo se da mnogi uopće ne znaju koje godine su rođeni. "Prije nego je Mujo otišao u Njemačku... One godine kada je bila velika poplava... Onog ljeta kada je izgorjela štala..." Tako mora da su i ljudi u primitivnim zajednicama stotinama tisuća godina pamtili godine, po zapamtljivim događajima. Kroz to vrijeme, kada su se sreli žensko i muško, osnovno je bilo da li se jedno drugome sviđaju, a ne nekakve glupe brojke. Kao Michael Douglas i Catherine Zeta-Jones, kao Slavoj Žižek i njegova argentinska manekenka, i – uostalom – kao moja supruga i ja. Ljudi su danas fascinirani brojevima, pridaju im neogovarajuću težinu i nepostojeći značaj. Malobrojni se tome mogu othrvati. I – općenito – svijet je prilično glupo uređen, ako se uopće može reći da je ikako uređen.

Recimo, taj moral – kojeg navodno poštujemo – vrlo je sumnjiva kategorija. Prisjetio sam se dobroga vica kojega sam nedavno čuo, vrlo poučnog:

Šesnaestogodišnja Talijanka ostala trudna. Saznavši to, majka je počela urlati i čupati kosu, a otac otišao na tavan po dvocijevku. Oboje su navalili na jednu djevojku: "Tko je taj izrod koji ti je to učinio? Moraš nam reći tko je ta svinja, da mi s njim obračunamo!"

Djevojka se prihvatila telefona i nazvala. Pola sata kasnije pred kućom se zaustavio ferrari iz kojega je izišao markantan pedesetogodišnjak u Armanijevom odijelu. Roditelji su ga uveli u dnevnu sobu i kada su svi sjeli, došljak je rekao:

"Dobar dan! Vaša kćerka me je obavijestila o iskrsnulom problemu. Nažalost, da vas ne gnjavim okolnostima zbog kojih je ne mogu oženiti, iznijeti ću vam samo što kanim. Platiti će sve troškove poroda i materijalno osigurati vašu kćerku do kraja života. Povrh toga, ako se rodi kćerka, darovati ću joj novi ferrari, dva dućana, kuću s osam stanova za iznajmljivanje, vilu na moru i dva milijuna dolara. Ako se rodi sin, moj poklon biti će dvije tvornice i četiri milijuna dolara u gotovom odmah. Ako budu blizanci, svaki od njih će dobiti po tvornicu, dionice "Coca-cola" i tri milijuna. Jedino što nisam odlučio, ako bude pobačaj, što tada?"

Otac, glava obitelji, koji ga je pažljivo slušao, položi ruku na došljakovo rame, zagleda mu se u oči i reče:

"U tom nesretnom slučaju najbolje da pokušate ponovo."

Popušio sam cigaretu i zakopao opušak u teglu s cvijećem. Zašto se Saša ne javlja? Što smišlja? Imao sam povjerenja u nju, pametna je ona glavica, domišljata. Može li razumjeti zašto sam joj onako odgovorio? Zašto nisam mogao drugačije? Hoće li iznaći način da to prebrodi? Kada bi se sjetila da me nazove, da čujem njezin glas i budem siguran da je to ona, da mogu po boji njezina glasa procijeniti koliko se mogu pouzdati u njezine riječi, drugačije bismo razgovarali. Mora mi se javiti... Bolje da ne budem u kući, ako se toga dosjeti.

Dohvatio sam vodilicu i zviznuo psu da izađemo.

8.

Obično krenemo prema najbližem parku, no te noći sam poželio šetati negdje gdje nikada ranije nismo bili, ili barem gdje vrlo rijetko idemo.

Gotovo jednako udaljen nalazi se i drugi park, dapače, do oba se do pola ide istim putem, no taj drugi izbjegavam jer ondje često vršljaju neki veliki rabijatni psi i male histerične gospođe. Ocijenio sam da nakon ponoći neće biti malih histeričnih gospođa, a noćni prijenos makljaže Mirka Filipovića u nekoj dalekoistočnoj zemlji, koji se već sedmicama najavljuje, vjerojatno drži prikovane uz ekran sve vlasnike rabijatnih pasa. Bila je to jedinstvena prilika da obradujem psa iznenadivši ga šetnjom po terenu koji nije obilježen njegovim mirisima.

Zašto nema odgovora? Kombinirajući sve moguće razloge najviše mi se svidjela mogućnost da Saša vrlo pažljivo bira riječi kojima će raspršiti sve moje sumnje i natjerati me da se izjasnim i prihvatim je. O, kako bi to bilo dobro! Predočio sam prizor kako se njena čvrsta guzičica spušta u moje kriblo i pokušao zamisliti kako se osjeća to blaženstvo. I to bi mi se moglo dogoditi možda već za pola sata, ili za nekoliko sati, već u ovom danu koji je započeo!

Možda nema odgovora jer je upravo na putu k meni! Zna da svakog dana prije spavanja izađem u šetnju, zna gdje prolazim, i umjesto da se muči s porukom možda je nazvala taksi i upravo sada je sve bliže i bliže. U situaciji u kojoj smo se našli, teško je naći prave riječi. Kada bi sada iznenada iskrsnula preda mnom, riječi ne bi bile ni potrebne. Bez riječi bih je privukao u zagrljaj, bez riječi bi uzdigla lice da ga ljubim. Zamislio sam njezinu kosu na svojim obrazima, pramenove koji me draškaju po vratu... Posjeo bih je u svoj auto i, sve bez riječi, odvezao bih je na mjesto gdje sam i njezinu majku odvodio. Ondje bismo se nesmetano mogli predati jedno drugom.

Znam jedno sjajno mjesto, ni deset minuta vožnje od centra grada, koje još nitko drugi nije otkrio. Nevjerojatno, ali zaista je tako. Često se provezem onuda, u prolazu bacim pogled, i mjesto je u sva doba nezauzeto. Kao da me čeka da se vratim i ponovo ga posvetim.

Kako mi je dobro bilo ondje sa Sašinom majkom! Prisjetio sam se nekih scena s majkom i zamislio Sašu na njezinu mjestu. To će biti još i bolje! U mislima sam počeo slagati koreografiju našeg susreta dršćući kao od jeze.

Toliko sam se zanio da sam gotovo prečuo signal da je stigla sms-poruka. Mobitel mi je zamalo ispao iz ruke dok sam ga brzinom revolveraša izvlačio iz džepa. Prenuo sam se i istovremeno shvatio gdje sam se našao.

Potpuno automatski, odsutno, stigao sam u isti park u koji dolazim svake večeri.

9.

OPROSTI. ZABUNA! MNOGO TE VOLI TVOJA SASA

Buljio sam u slova na malom ekrančiću s pomiješanim osjećanjima. Uzbuna je završena. Olakšanje. Da li je? Je li olakšanje ili razočaranje? Osjećaji su treskali u meni kao kuglice unutar flipera. Što uopće znači ta poruka?

Kaže da se zabunila. Nije li time samo prihvatila izgovor koji sam joj ponudio? A "odjavna špica", pozdrav na kraju, dvostruko je duži od samog sadržaja. Kaže da me voli, i to "mnogo voli"! I kaže da je moja; "tvoja Saša", kako to opojno zvuči! Čak i da se zaista zabunila, onom koje je poslala prvi sms potpisala se samo sa "Saša", a meni s "tvoja Saša", uz dodatak da me mnogo voli. Hoće li time reći da je taj samo prolazna mladenačka epizoda, a ja sam za nju nešto trajnije i ozbiljnije?

Nasuprot tome, ako se zaista zbunila, pozdrav na kraju je možda naprosto umiljavanje s ciljem da ne pokažem kompromitirajući materijal njezinoj majci.

U svakom slučaju, napokon sam bio uvjeren da komuniciram upravo sa Sašom. Da su se neki zajebanti dokopali mobitela, bez oklijevanja bi nastavili i čak eskalirali. Recimo: POZURI! SVA SAM VLAZNA! CEKAJU TE RAJSKE SLASTI... itd, itd. Nije to.

Da je bila majka, laknulo bi joj, odala bi se i prepuna zahvalnosti pozvala me na kavu. Nije ni to.

Da je Saša pošandrčala, napila se ili napušila, sat vremena kasnije više ne bi mogla ni pogoditi sitni gumbić na mobitelu, niti bi joj bilo do dopisivanja. Nije ni to, obje su poruke napisane pri punoj svijesti. Kašnjenje s odgovaranjem mogu pripisati tome da je temeljito odvagnula svaku riječ.

Dakle, dok sam u prvi mah vjerovao da je poruka upućena meni, ali nisam bio siguran tko je šalje, sada sam siguran tko je poslao poruke, ali nema izvjesnosti kome je namijenjena prva.

Saša je pisala obje poruke. Ako je prva upućena meni, sad znamo na čemu smo. Voli me, moja je, jedino je pitanje kada će se to realizirati i na koji način.

Druga je poruka prihvaćanje moje sugestije da odgodimo, pričekamo, da ne upropastimo buduću vezu nestrpljivošću. Sada je još uvijek dijete mojih prijatelja, sa svim ograničenjima i opterećenjima koje to nosi. No vrijeme brzo prolazi. Vrlo brzo imati će dvadeset i pet godina, biti će prekrasna mlada žena, potpuno prihvaćena u svijetu odraslih. Moći ćemo prijateljovati na ravnoj nozi, nezavisno o roditeljima i ostalima.

Možda se jednom sretnemo na ljetovanju, ona sama, ja sam, recimo u Makarskoj, u Omišu ili u Dubrovniku. Uzmemo sobe u istom hotelu, preko dana idemo na plažu, navečer izađemo na Stradun, stalno smo zajedno, svima pred nosom, a da nitko ništa loše ne pomisli. Ili pobjegnemo u Živogošće, u Drašnicu ili sličnu pripizdinu – na Jabuku! – i bezočno se drpamo pred strancima i jahtašima.

Sva sreća da sam izmudrijao kako ne pokvariti odnose. Ovako ću sigurno biti jedan od uzvanika na njezinu vjenčanju, a nakon toga – Bože moj! – nikome neće biti zazorno ako me posjećuje jednom sedmično zbog stručnih savjeta za napredovanje u struci. Dapače, svima će biti dirljivo kako se kćerka dobro slaže s prijateljem roditelja i kako joj nesebično pomažem nagomilanim iskustvom.

Vrijeme prolazi, pa prolazi i meni. Nije daleko dan kada ću kao uzdrhtali starac na nesigurnim nogama biti zahvalan ako mi krasna zrela žena pruži oslonac dok se spuštam niz strme skaline, ako uljepša moj dan samim svojim prisustvom i zgrije me bljeskom svoga osmijeha.

10.

Zatekao sam suprugu kako spava ispred uključenog televizora. Ne voli kada joj se to dogodi jer se ujutro s kvrgavog kauča dignu kao prebijena. Zato imamo dogovor da je probudim kada je tako zateknem. Da se to događalo deset godina ranije, podigao bih je i prenio u spavaću sobu. Umjesto toga prihvatio sam je za palac na nozi i lagano cimnuo. Uzviknula je "Hm!" i skočila na noge kao katapultirana, a zatim otcapkala brzim koracima bosih nogu u spavaću sobu, srušila se na krevet i prekrila pokrivačem preko glave. Dok je prolazila vidio sam da hoda napamet, sklopljenih očiju, kao somnambul, žureći se premjestiti prije nego se razbudi.

Razodjenuo sam se, obukao pidžamu i legao pored supruge misleći o Saši. Tko zna, možda jednoga dana odlučimo pobjeći od svega, ne pomiriti se s usputnom vezom, nego spojiti naše živote u potpunosti,

otići negdje daleko i početi sve ispočetka gdje nas nitko ne pozna? Ležao sam na leđima, a kako se madrac uvio pod mojom težinom, supruge se refleksno okrenula na bok, prebacila jedno koljeno preko moje butine, a ruku spustila na moja prsa. Nalegla mi je na ruku, pa sam je lagano izvukao iznad glave i spustio iza nje. Ona se promeškollila i namjestila glavu u pregeb mog ramena.

Za muškaraca, ako se dobro drži, nema boljih godina od četrdesetih, dapače, druge polovine četrdesetih. U to se vrijeme postiže najbolja ravnoteža između još uvelike očuvanih snage i izdržljivosti, dostignute pameti i zrelosti, te srede ne socijalne, statusne i finansijske situacije. Akcioni radijus je u to doba od zrelih dvadesetogodišnjakinja do dobro ušćuvanih pedesetogodišnjakinja, a ima ih koje se drže da ne možeš vjerovati! Nikada veći i raznovrsniji izbor! Dobro to znam, nije davno da sam bio četrdesetogodišnjak. Čini mi se kao da je to bilo jučer.

Istina da nisam mogao zamisliti veću slast od držanja i premetanja Saše u rukama, ali morao sam si odati priznanje i na pribranosti. Jest da bi bilo slatko, ali i kratko, a nakon toga – lako moguće – i gorko. Tko s djecom liježe – popišan ustaje! Nije ona još za mene. Bit će, ali još nije. Jest da je izrasla, ali je još uvijek nezrela, dijete. Da sam neiskusniji, opijen njezinom ljepotom i izazovnošću, previdio bih znakove opasne dječje zaigranosti. Crvena signalna lampica upozorenja upalila se na riječ "zauvijek". "Zauvijek" je teška riječ. Čim je netko olako upotrebljava, znači da nije svjestan što ona znači. Tko može znati što "zauvijek" nosi? I ranije, kada sam nailazio na ženske koje su olako spominjale "zauvijek", na svako takvo spominjanje uzimcao sam korak unazad. Treba dobro poznavati onoga tko tako nešto kaže i samoga sebe da bi se mogla davati ili povjerovati u takva obećanja. Preuranjeno požurivanje, srljanje pred rudo, obično je kontraproduktivno i ludo. Nasuprot tome, ona koja dolazi neobavezno, jedanput, pa jedanput, pa jedanput, bez muke može doći koliko god hoće puta i ostati zauvijek.

Dlan mi je ležao na supruzinoj goljoj koži između gornjeg i donjeg dijela pidžame. Pomislio sam "Tako mora da je glatka i Sašina koža!", pa sam kliznuo dlanom malo gore i malo dolje. Taj pokret je slijedio uleknuće struka i uzdizanje na bok. I Saša ima zamamno ocrtan struk. Prožela me vrućica pri pomisli na njezine grudi. Da si bolje predočim glatkoću i čvrstinu ženskih grudi posegnuo sam slobodnom rukom do prsiju moje žene.

Bio sam dobrano iscrpljen emocionalnom olujom koja je protutnjala i žvirciranjem, a čas kada obično zaspim je već odavno prošao, pa je svijest o stvarnosti uzmicala pred vrlo realističkim maštarijama. Kao da se zbilja događa grlio sam Sašu na pješćanom žalu dok su se valovi rasplinjavali podno naših nogu. Preokretali smo se po mekom tlu, čas je ona bila ponad mene, čas ja ponad nje, galebovi su krešitali i kričali ponad nas, sunce je zašlo, a zamijenio ga veliki puni mjesec...

Sljedeće čega se sjećam jest da sam prašio vlastitu suprugu, bjesomučno, kao u najboljim godinama. Na trenutke mi se činilo da to gužvam Sašu, na trenutke sam bio svjestan s kim sam i mislio: "Pa i za njom sam svojevremeno bio lud kao za Sašom!" Na trenutke sam mislio "Što će meni u mojem dobu ikakve ludost?! Ta meni najviše odgovara upravo ovo što imama!" Na trenutke mi se činilo da istovremeno prodirem u njih obje. Tijelo mi se gibalo poput automata, nezavisno od toga što je svijest premošćavala prostor i vrijeme i sva ograničenja stvarnosti.

U jednom od kratkih razdoblja budnosti usredotočio sam se na lice svoje supruge, položeno na stranu na jastuku. Oči su joj bile čvrsto zatvorene i shvatio sam – spava! Njezino je tijelo usklađeno odgovaralo na sve moje pokrete, ali to je bio plod uhodanosti, desetgodišnje uvježbanosti, zbog čega nije bilo potrebno da se ona probudi da bi odgovarajuće reagiralo. Dapače, po blaženom izrazu lica vidio sam i da sanja, a – obzirom na okolnosti – mora da je to bio neki opaki erotski san.

Sine sreće, sreća je kadikad upravo u predvidljivosti!

No ovo ipak nije kraj priče jer se sljedećeg dana dogodilo nešto što ni u najluđoj kombinatorici nisam mogao ni naslutiti.

11.

Nema boljih buđenja nego kad se zaspi nakon iscrpljujućeg zadovoljavajućeg seksa. Probudiš se i odmah bi još! No žena se već izvukla i otišla na posao. Blago meni, bio sam još toliko smiren da sam se bez muke okrenuo i blaženo ponovo zaspao na još sat vremena.

Oko podneva prolazio sam Bogovićevom. Sunčani dan izmamio je na cestu mnoštvo ljudi, svi dotjerani i dobre volje. Većina stolova iznesenih na ulicu bili su zauzeti. To je onaj trenutak dana kada čovjek požali što ne traje dvadeset i četiri sata, što će većina tih ljudi uskoro otići na ručak i što će doći večer i noć kada će se svi razbježati.

Iznenada kroz gužvu spazim kako po onoj strani ulice kojom sam išao, pedesetak metara dalje, ususret dolazi Saša. Trenutačno su svi ostali prolaznici izbljedom, nestali, sveli se samo na prepreke koje su je na trenutak otkrivali da bi je narednog trenutka potpuno sakrile. U glavu mi je šiknula vrućina kao da je parna lokomotiva u utrobi ispustila višak pare. Gužva ispred mene je spriječila da joj ne potrčim u susret. Glupi poriv jer je ionako u narednom trenutku bila ispred mene. Srećom je i ta mala odgoda bila dovoljna da se donekle priberem.

Bila je s nekom prijateljicom, djevojkom otprilike istog stasa kao i ona i jednako zgodnom, a bile su i slično obučene. Čizmice s visokim petama, kratke nabrane suknjice, gore neki kaputići stisnuti u struku, obje duge ravne kose. Bilo je očito da idu u kompletu. Stanem, šeretki je odmjerim od glave do pete, (a ono što sam vidio bilo je predobro,) te zafrkantski uzviknem:

–Oho-ho!– kao Djeda Mraz.

– Bog, Babi!– procvrkuta Saša.

Prolaznici su nas sabili gotovo kao u tramvaju i kako smo mi zastali, tako je nastao zastoј i oko nas jer su nas morali obilaziti.

– Ovo je moja prijateljica...– predstavi je i reče njeno ime. Učinilo mi se da je rekla "Sofija". Uočim da se stol ni dva metra od nas oslobodio i predložim:

– 'Ajmo, cure, na sladoled!

Obje odmah pristadoše, te smo požurili sjesti oko stola. Nisam mogao skinuti pogleda sa Saše i s mukom se suzdržavao da počnem govoriti o onome što me je zaista zanimalo i što sam joj stvarno želio reći. Umjesto toga samo zapitam, iz učtivosti se obraćajući objema:

–Pa kako ste, djevojke?

One odgovoriše u isti glas kao dobre djevojčice:

– Pa dobro...

– Pa što radite? – nastavim.

– Eto, šćemo... – odgovori Saša.

– I kako je? – smješkam se.

I tako smo neko vrijeme konverzirali bez veze, o vremenu, ali je meni bilo svejedno jer sam se prepustio milini da je mogu gledati. Mora da su u nekom trenutku izmijenile neki tajni znak koji mi je promakao jer prijateljica odjednom reče "Trebam skočiti u susjednu ulicu do jednog dućana prije nego se zatvori", ustane i u narednom trenutku se utopila u gužvi prolaznika.

Kako je nestala, Saša se namršti, strogo me pogleda i prijekorno sikne:

– Pa kako se to držiš?!

Iznenadim se:

– Kako se to držim?

– Kao da si progutao partviš! Kao pingvin! Kretenski! – ona me oslovljava s "ti" otkako je progovorila.

Blenem:

– Što fali? Zar nisam pristojan i srdačan? Što ćeš više?

– Nisi je ni pogledao!

– Koga?

– Eto! Ne znaš ni koga! Pa moju prijateljicu!

– Kako nisam?! Pogledao sam je.

– Ne seri! – presiječe me ona iznenađujuće grubo. Nikada ranije nešto takvo nije napravila. Osupnem se. Ona nastavi:

– Pravio si se da je nema i baljezgao bezvezarije! Držiš se smotano, još ćeš me i obrukati, koliko sam te nahvalila! Sramim se umjesto tebe!

Vidio sam da je iskreno ljuta, ali nisam razumijevao zašto. Prekinem razgovor upitno podigavši obrvu i zagledavši se prodorno u nju. Ona nastavi:

– Pa to je Sasa!

– Koja Sasa?

– Kako koja? – gotovo je vrisnula. – Ona koja ti je jučer poslala poruku!

Kao da me je zalila kantom hladne vode. Pokušavao sam se pribрати:

– Kako "Sasa"? Zar je nisi predstavila kao... kako ono? Sofija?

– "Sasa" od Sofija – brzala je Saša. – Kao što sam ja "Saša" od Aleksandra!

Nije mi bilo jasno kako "Sasa" dolazi od "Sofija", ali sve je moguće. "Saša" ili "Sasa", na ekranima mobitela na kojima svi pišu slova bez čvrknjica, zaista nema razlike. I ta Sasa da mi je poslala poruku koja me je onako izgazila? Zašto meni?

Saša mi se povjerljivo nagne i prošapta:

– Ona voli starije, dobrodržeće dečke!

Svidjelo mi se kako sam svrstan u "dečke", pa se i ja nagnem prema njoj da može istim povjerljivim tonom nastaviti:

– Zna te iz viđenja, jučer se malo napila, pa me tražila tvoj broj mobitela...

Mozak mi je proradio kao kompjuter. Munjeviti sam odvratio poruku koju sam znao napamet i iznova je procesuirao. Sve bi se uklapalo osim

rečenice "TI ZNAS DA SAM ODUVIJEK TVOJA." Kakav "oduvijek" ako me je vidjela relativno nedavno u prolazu i kako bi se to ikako moglo spojiti sa "tvoja"? No ako se malkice napila...

– Zašto se onda nije javila sa svog mobitela, nego s tvoga?

– Iscurila joj baterija, pa sam joj posudila mobitel.– Na to razrogači oči i zapanjeno zapita: --Nisi valjda pomislio da sam ja to pisala?– Ako je glumila, dobra je glumica.

Odgovorim bez krzmanja:

–Jesam.– Ona se trgne. –Ali, kako rekoh, ni na trenutak nisam pomislio da je meni upućeno.

–Bilo je tebi! Sva se raspomamila! Kako nisi odgovarao na poruku, natjerala je i mene i jednog prijatelja da sjednemo u auto i odemo u park gdje svake noći šećeš psa! Nije te bilo. Onda je stigla tvoja poruka da misliš da se radi o zabuni. Što da ti odgovorim? Pa sam ti i odgovorila. I bila je zabuna. To je ona pisala, ne ja!

– O tome nije bilo ni riječi u drugoj poruci...

– Pa ne očekuješ da mogu napisati roman u sms-u?! Tko je ona, tko sam ja njoj, odakle te zna, kako su joj krepale baterije, i sve?

–Naravno da ne. Ali zašto nisi nazvala?

Odgovorila je protupitanjem:

– Da ti probudim ženu?

Na sve je imala odgovor. Uvidio sam da nema smisla dalje čačkati u tom pravcu, pa sam preokrenuo smjer razgovora na prijateljicu Sofiju:

– I, veliš... Voli starije muškarce?

Saša potvrđujući klimne glavom:

– Da.

Odmaknuo sam se od nje, uspravio duž naslona i razmišljao. Da, ima takvih Lolitica koje su sklone starijim, očinskim likovima. Zaista je nisam pažljivo odmjerio, ali sam zapazio da je, kao i Saša, vraški zgodna. Ne bih imao ništa protiv da mi tako nešto zapne za zub, jedino što nisam imao nikakvu želju. Što ja znam kakav je ona, da nije neka ludara? Ako je istina što Saša priča, to je zanimljivo. Mogao bih o tome razmisliti. No zašto to ona, Saša, radi? Da li radi uslugu prijateljici ili meni ili i njoj i meni? Ili to radi zbog sebe? Recimo, nas dvoje još nismo spremni jedno za drugo, ako se spetljam s prijateljicom, skratit ću si vrijeme čekanja nje... A prijateljica će me i stalno podsjećati na nju... Ili je moja Saša poslala prvu poruku u žaru bezumne provale strasti, a zatim se osvijestila i nagovorila prijateljicu da se žrtvuje i preuzme odgovornost,

znajući da prijateljica ionako voli starije, pa joj neće teško pasti, kako god da se priča dalje razvije?

Saša zna da sam oženjen, dakle – zna to i prijateljica. Uzevši u obzir razliku u godinama, ne može kaniti ništa ozbiljno. Dakle, smiješi mi se avantura. Nešto da ne opterećuje ni jednoga ni drugoga, pa može trajati do daljnjega. Možda želi samo jednom, da proba. Ode li mi supruga dvatri dana na put, a ja pošaljem djecu punici i pozovem ih OBJE u goste...

Uzdahnem pomiren sa sudbinom. Kakva bila da bila, ne može biti loša.

– Hvala što si mi to povjerila. Nadam se da će se prijateljica uskoro vratiti...

Mario Lovreković, Petrinja

DJEVICE

Mutna podloga sniva, kazalište tamnih strasti.
Mrtve haljine skinute su, s tijela rođenih za grijeh.
Grudi su posvuda, plamte, svlače se, pokazuju.
Dječak sam, ne razumijem kožu i mirise.

Snivam kroz jezike, plaze ih mnoge, previše ih se gosti.
Skidaju se do gola, čine da ih nema, prašinom se hlade.

Oči putuju drugdje, okreću se unatrag, u duplje si gledaju.
Sanjivo je u tami sažeti ljepotu, zatvoriti se.
Pisati o strasti, poželjeti, odustati.

Dok se miluju, nevine i same,
Maštaju o priči koja zaživjeti neće.
Možda, kada usnu, pomisle na dijete koje ih vječno sanja.
Ili mu oduzmu san zauvijek.

JUTARNJA MISAO UZ KAVU I REVOLVER

kažem ti, na ovom zidu stajali su mnogi poput nas,
negdje su – kažu - načuli
da se s druge strane nalazi Eldorado,
u krletki je – kažu –
nemoguće raširiti krila dovoljno da dah slobode
ponese misli jednog šengajsterajskog bonvivana,
pa ne čudi faktum
da mu je status praesens šimera.
Pitam te,
kako da prošećem više svoju facu
bez cijelova milijuna kapljica prezira
od strane usta kontaminirana nagonom,
u začaranom krugu rutine
i zakonu mnoštva, u toj nebitnosti,
mutnosti i dalekosti, trivijalnosti,
sve te oči koje vide razliku ali ne i sličnost.
Što goni oblake da putuju vječnim prostranstvima,
što daje snagu vijetru da miluje tisuće pripadnika flore i faune;
koje tajne skrivaju vrata hladnih i mračnih podzemnih voda,
vječni Had ili pak Demetra
koja samaritanski čeka Dionizove učenike za svečanim švedskim stolom,
okrepom nakon trnovitih serpentina spoznaje.
U zadnje vrijeme noći su hladne
– ta zar je moguća zima u lipnju? -
iskra je iskapila iz mojih moždanih,
puls je izgubljen
i žilama kola hladan,
mrtav fluid;
ne, ne bojim se Kere nit bijesa Posejdona
dok uznemirujem njegove kćeri,
bojim se jedino pomračenja Hipokratovih sokova,
posljednjih dana često pigmenti svijetle prelaze u svoje tjeskobne
ekvivalente,

a tamo, s druge strane ovog zida
oblaci poput malih barki plove ka sunčanoj strani neba
i impresioniraju svoje jednokratne putnike
divnim i detaljnim posljednjim veltanšaungom.
Zar pjesnika nazvati hohštaplerom?
Samo korak je još do idile,
ta infernalnije od ovoga ne može,
zar ne dragi pjesniče?
Pođimo u zemlju jutarnje zvijezde,
ta ipak je sve ovo samo san,
a spavač se prilikom uznemirujućih podražaja
njegovog limbičkog sistema
u grčevitom trzaju budi iz agonije.
Otvori i ti pjesniče oči,
iza zida čelična kulisa se diže
i tvoja krila su slobodna,
o bježi moj albatrose, bježi u visine,
u slobodu, u svoj novi san!

POGREŠAN BROJ

21. Listopada, Dnevnik gdina G.:

Rano ujutro, negdje oko 8, možda pola devet, dok sam još ispijao prve gutljaje kave i odbijao kolutiće dima iz svojih usta prema poluotvorenom prozoru moje uredske kancelarije na trećem katu ulične zgrade, nagla zvonjava telefona, poput strijele se prolomila kroz moje jutarnje ljenčarenje i svojom upornošću me prizivala na taj mali ali trenutno gotovo nemogući pokret podizanja slušalice, samo da barem na trenutak obustavim taj užasan limeni zvuk. Laganim pokretom prislonio sam slušalicu na uho i namrštena lica, nakon otprilike minute demonstrativne šutnje, teško izgovorio: "Halo?". Na drugom kraju telefona progovorio je uplakan ženski glas popraćen nervoznim udisajima kako mi pokušava nešto reći, no i dalje, potpuno nerazumljivo. U prvi mah, pomislio sam kako je to jedna od čestih šala koja je kod omladine, u zadnje vrijeme, poprimila izrazitu popularnost. Ukratko sam odbrusio nešto, spustio slušalicu i vratio se svojoj dnevnoj

rutini. Taman kada sam već počeo zaboravljati na taj neobičan događaj, zvono je ponovno prodrlo mojim uredom poput groma i telefon me ponovno opominjao da imam poziv. Podigao sam ponovno slušalicu i sada je glas bio mirniji, ali su riječi bile prožete nekom neobnjašnjivom jezom, boli. Glas sa druge strane telefonskog aparata polutihim intenzitetom i rezigniranim tonom molio me za pomoć. "Dovraga, ovi klinici zaista nemaju ukusa više sa tim svojim šalama"- pomislih i kada sam taman već nakupio dovoljno argumenata i volje da krenem očitati im bukvicu, začujem tupi udarac i bijesan urlik pomiješan sa tihim jecajima. "Šta je sada ovo?". Prekrio sam mikrofonski dlanom i nastavio osluškivati zvukove koji su svakom sekundu poprimali užasnije značenje. Počeo me obuzimati strah. Htio sam nešto napraviti ali pri svakoj takvoj pomisli javljala bi se i ona druga, tako tipična za ljude, koja bi glasila otprilike: "A šta me se to tiče? Šta ja tu uopće i mogu?". Tako u nedvoumici proveo sam za telefonom još 15-ak minuta nakon čega me iz tih jezivih misli i lagane ugođe zbog spoznaje da sam na sigurnoj udaljenosti i sigurnosti svoga doma, daleko od takvih zvukova, trgnuli su me nagli muški urlici, par tupih udaraca i jedan snažan metalni zvuk nakon čega su se čuli još jedino teški koraci i nakon toga zagrobna tišina. Ostao sam za telefonom još nekoliko minuta nakon kojih sam poklopio slušalicu, par puta duboko udahnuo, ispio naiskap čašicu rakije, zapalio cigaretu i pokušao što prije zaboraviti neugodne događaje kojima sam sasvim slučajno svjedočio.

.....

14. Ožujak, Iskaz gospođe S.

Negdje iza 15 sati nakon što sam se vratila iz kupovine, upalila radio i počela kuhati ručak za svoje unuke koji me posjećuju svaku nedjelju. Dan je bio oblačan, prohladan, baš jedan od onih kada ti se apsolutno ništa neda. Na radiju su svirali veseli taktovi na Narodnom radiju, kuhinjom se širio miris kuhanog mesa u juhi, pure, mlinaca i domaće orahnjače koju moji unuci naprosto obožavaju. Krenula sam prema šalteru kako bih uključila stroj za mljevenje oraha kada sam u stanu iznad sebe čula nagli, tupi udarac kako prolazi kroz pod i odzvanja mojim plafonom. "Kog vraga pak danas delaju? Pa kaj ni u nedjelju nemreju biti mirni?" tiho sam izgovorila i nastavila sa kuhanjem. Nakon

toga uslijedila je vika. Lupanje se povećalo i jednostavno, odlučila sam pozvati policiju. Nakon nekih pola sata čula sam zvonu na njihovim ulaznim vratima i odmah sam znala da je stigla policija. "Nikada nisam bila preosjetljiva baba koja ne razumije djecu, ali, Bože dragi, ovoga puta to je zaista prevršilo svu mjeru. Ne znam što ta djeca gore rade, mislim da su oboje ne zaposleni, u braku tek od kraja prošle godine, ali to kaj oni rade, sam Bog bi znao! Ja se bojim da on nju ne tuče, jer ne znam kak bi drugačije objasnili tu buku."

....

3. Prosinca, Iz razgovora sa sestrom:

"Što je najtužnije, ja sam to sve znala, ali šta sam mogla oko toga? Molila sam ju da se obrati nekome za pomoć, da ode od njega, da ode samnom u Austriju. Ali ona je uvijek nalazila opravdanja za sve to, i naravno, stalno je ponavljala da ga voli. Ja nisam više mogla slušati te njene jadikovke, trpiti njenu slabost, njenu glupost i dala sam joj ultimatum: ili nek' se makne od njega i prijavi ga za zlostavljanje ili nek' me prestane gnjaviti i tuliti mi na telefon i potom ne činiti ništa."

....

24. Srpnja, Iz osobnog dnevnika:

Ne mogu više ovako. Totalno se promjenio, sve je agresivniji i sukobi su gotovo svakodnevni. Ne želim zamarati obitelj s time niti prijatelje, ne želim niti da znaju za to. Susjeda je već par puta zvala policiju i izgleda da već sumnjaju. Odvratno mi je sve to. Želim se samo maknuti. Ali, kamo? Svijet nije bajka, to već odavno svi znamo, ali, ono što očito ne znamo jest to da vrlo često može postati pakao. Par loših odluka i obilježen si, upropašten za cijeli život. Mislim da ću uskoro pobijeći.

...

24. Listopada, Iz novina:

Jučer oko 13.30 minuta policija je u stanu br. 5 u... ulici pronašla dekapitirano tijelo mlade djevojke na podu između gomile razbijenih staklenih boca, odjeće, papira i ostalog. Policija je prvo sumnjala na provalu zbog nereda koji su zatekli no daljnjim uvidom u mjesto zločina mogućnost provale je odbačena. Žrtva je prije ubojstva brutalno pretučena, mučena a autopsijom je utvrđeno da je bila i dugoročno zlostavljana. Istražitelji su kasnijom istragom ustanovili da je žrtva netom prije napada pokušala, unatoč teškim tijelesnim ozljedama doći do telefonskog aparata i nazvati policiju no zbog težine ozljeda glave i potresa mozga, zabunom je nazvala pogrešan broj.

DVA FRAGMENTA

*Glavni ljudski strah je strah od zatvorenih trgovina
nedjeljom i blagdanom.
(Grafit u mojoj sobi)*

* *

Vraćam se noćnim vlakom kući i pomalo osjećam neugodu od polupraznog vagona. Iz dugačkog niza sjedala strši samo nekoliko glava. U prozorskom staklu pliva odraz nečijeg umornog lica. I onda u taj čudan prostor iznenada upadnu dvije žene, jedna starija, druga mlađa. Na nekoj maloj stanici, čija je zgrada potpuno utonula u mrak. Ne vidi se ni ploča s nazivom mjesta. Žene se raskomote, odlože plastične vrećice s hranom i sjednu jedna iza druge. Najprije šute, a onda mlađa reče:

- Čula sam da je tvoj susjed Andrija ubio ženu...

- Da, nešto mu je došlo u glavu i – bum! – uzvratila starija.

- Ah, to ti je tako svake godine kad se peče rakija... ljudi polude. Kod mene je pak

poštar sletio s motorom u jarak i utopio se u ono malo vode...

- A to je bilo kod tebe? – okrene se starija prema svojoj sugovornici.

- Čula si?

- Da. Jučer je netko pričao na poslu, ali nisam shvatila gdje se to dogodilo.

- Kod mene se dogodilo, kod mene... - uzdahne mlađa.

- Pa kako je sletio? Brzo je vozio ili je bio pijan?

- Ne znam... taj dio ceste je kao uklet. Nema ni dva tjedna kako je na tom istome mjestu

kamion s prikolicom usmrtio biciklista... Prošle godine se jedan drogirani dečko s mercedesom zabio u kombi pun radnika...

- Strašno, strašno – reče starija. – To je na onom zavoju, prije crkve, je l'?

- Da – potvrdi mlađa.

- Prije nekoliko godina tamo se dogodilo i jedno strašno silovanje, je l'?

- Aha...

Vlak počinje kočiti i trenutak kasnije stane na još jednoj mračnoj maloj stanici. Vrata su se otvorila uz jedan siktavi paaah!, no nitko nije ušao niti izašao. Vlak je potom krenuo dalje.

- Imamo još pola sata do Karlovca – reče mlađa, zavuče ruku u vrećicu i izvuče novine.

- Hoćeš čitati?

- Joj ne, hvala! – uzvratila starija. – Odavno sam prestala čitati novine. Stalno pišu o nesrećama i tragedijama, ne mogu to više podnijeti! Jednostavno ne mogu!

- Niti ja, vjeruj mi! – mlađa presavije novine i zagura ih natrag u vrećicu.

- Koju god

stranicu otvoriš, ono, netko pogine, netko nekoga zakolje, prevari, opljačka... ma, strašno! Nitko od mojih ukućana ne čita novine. Uzimamo ih samo zbog nagradne igre...

- Novine su postale strava i užas!

- To i ja kažem: strava i užas! Bolje da nastavimo naš razgovor... Gdje smo ono stale?

* *

Tog pretprazničkog popodneva autobus je već na polaznoj stanici bio pun. Studenti, službenici i umirovljenici začas su zauzeli sva mjesta. Sjela sam negdje na kraju, pokraj mladića koji je spavao, a novine su mu pale na pod. Neke sam putnike poznavala, jer smo se godinama u isto vrijeme vraćali kući iz metropole. U sredini su sjedile dvije poreznice, koje su najčešće razglabale o problemima s posla. Ispred njih smjestila se djevojka sa slušalicama utaknutim u uši. Desno od nje dva sjedala zauzela je napirlitana dama koja je odnekud dolazila s putnom torbom i onda bi na jedno sjedište odložila prtljagu. Ispred dame uvijek je sjedio inženjer s debelim naočalama. Do njega stariji gospodin s govornom manom. Iza vozača pak, s lijeve strane, sjedila je krupna mlađa žena koja je do dolaska autobusa na stanicu čitala ljubavni roman. S desne strane od vozača sjedio je policajac u odori, koji bi se vozio samo do naplatnih kućica u Lučkom. I tako dalje. Uglavnom, kad bi se svi smjestili i autobus krenuo prema Karlovcu, putnicima bi počeli zvoniti mobiteli. Prvo policajcu:

- Da?... Reci! ... Pa dobro, ako nema mjesta na parkiralištu, stani malo dalje... Upali

sva četiri žmigavca i čekaj dok izađem iz autobusa... Molim? A čuj, deset minuta... Da, za deset minuta...

Onda bi se oglasio mobitel jedne od poreznica, one starije:

- Halo! ... Reci!... Pa u autobusu, gdje bih bila... Vraćam se s posla.... Da, da... Nemoj

mi čitati, za pola sata doći ću doma i onda ću vidjeti... Velim, za pola sata doći ću doma i onda ću pročitati što piše... Ne, nisam nervozna, bok!

Mom susjedu, mladiću koji je spavao, nekoliko puta je prodorno zvonio mobitel, ali on nije ništa čuo. Napirlitana dama imala je smiješan signal na svom telefončiću: fijuufiii! I tako dva puta. Kao da netko fućka za njom.

- Molim! – pritisnula je tipku. – Da, da, sve je u redu... Ne, nitko ništa nije pitao... Da,

našla sam mjesto u autobusu... Ma ne, uzet ću taksi... Da, sve znam... Ne, nitko nije ništa vidio... Da, da...

Nakon nekoliko trenutaka zadržtao je mobitel druge poreznice:

- Halo!... Reci... Pa u autobusu sam, vraćam se s posla... Što? Izašao odgovor onog

kriminalca? I, što veli? Popljuvao me, ha?... Ne, ne, sad mi pročitaj, ne mogu izdržati od znatiželje... Ma ne, nisam živčana, nije mi prvi put da se netko istresa po novinama...

Dok mlađa poreznica sluša glas iz slušalice, djevojka izvlači slušalice iz uši i stavlja ih u torbu. Iz torbe joj se javlja mobitel.

- Da?... Ma, prestrašno, za ubit se. Kao da je smak svijeta. Svima zvone mobiteli, ljudi

vrište, pričaju gluposti, čovjek se ne može koncentrirati, ono, znaš, slušaš glazbu, a sa strane stalno dolaze urlici...

Inženjer s debelim naočalama nekoliko je časaka oklijevao s javljanjem, a onda je hrabro ušutkao mobitel i prislonio ga na uho:

- Opet ti! Utakmica je sutra, a ne danas!... Naravno da idem!... Ne, ne zanima me. Želim

psovati na stadionu i ništa više... da... da... zamisliti da skidam šefu sve po spisku...

Postarijem čovjeku, koji je nezainteresirano buljio u šarenu naljepnicu na vjetromotorskom staklu autobusa, neočekivano je zazvonio mobitel:

- H-halo, j-ja s-aam... d-da...o-ovaj, k-kupio s-sam t-ti... k-knjigu... H-halo! H-halo!

D-dino! Č-čuješ m-me? D-dino!

Kod naplatnih kućica u Lučkom policajac je izašao van, a krupnoj ženskoj koja je čitala ljubić zacvrkutao je mobitel:

- Da, srce, još uvijek sam u autobusu, ali nekako mi je lakše kad je policajac izašao

van... pa, ne znam, nisam ništa napravila nego... osjećam se slobodnije, normalnije, ne znam kako bih to opisala...

Kad smo izašli na autoput zabljesnule su me sve moguće crvene nijanse zalaska sunca: smeđecrveno brdo, tamnocrveni oblaci, ljubičasti drvored uz cestu. Ružičasti dim iz dimnjaka. Na trenutak su utihnuli glasovi putnika oko mene. Na trenutak, ali dovoljno da osjetim neugodu što jedina u autobusu nemam mobitel. Eh, kako bi me bilo stid da to netko otkrije...

Enesa Mahmić, Koper

MAPE ALME KARLIN

Kad čovjeka gužva samoća
Pokušava da pobjegne od nje

Išla sam od zapada na istok
I nazad

*Gdje je dospio neko ko kruži oko zemlje
Ako je zemlja okrugla k'o ovo brdo?! – pitali su*

Širom otvorenih čula
Upijala sam boje i mirise
Ali, s vremena na vrijeme, opčinjena smrću
Zaboravljala bih cilj svog traganja
Zapadala u obamrlost automata
Pretvarala se u hipnotičku kameru
Koja je snimala jedan za drugim
Te zaustavljene živote

*Prikupljam, bilježim, slažem
Datoteka se raspada po šavovima...*

Tragala sam za svojim dvojnikom -
Svaki kamen prevrnula
Nigdje ga nisam pronašla
Vratila sam se kući poražena

KRETA

Gledati januarsko more
Što zapljuskuje gat u Heraklionu
Isto je kao pritisnuti obraz na ledenu bocu
Pristiglu iz daleka
- Miriše na snijeg i samoću.

Zimi Posejdon uzburka talase
I Zeus sav bijes prospe na ljudski rod
Bijele brodice na kojim si me ljubio
Sad zjape tužno
Bez posade i putnika

Obavijen maglom
Stari kapetan šeta vlažnim dvorištima
- Korake mu poznajem
U prolazu
Šapuće mi na uho:
Svaka uspomena je laž.
Sonja Manojlović, Zagreb

NASLUŠAŠ SE, NAGLEDAŠ SE

Vuk sam i kuća i atomska bomba,
moj ples je skroman, ne protivi se sili teže,
a uglavnom sam sjena na pozadini,
pusto junačenje

I baš kad sam se prestala radovati
A što sad da budem?
lagati da neću doći ni toliko blizu
da me možete držati na distanci

i baš kad sam se raspitala
slijedim li ili presijecam stazu,
i čemu toliko riječi da bi se reklo Ne

po jasnom redoslijedu isključim li
riječ po riječ,
što zamjeriti?
Izbočenu vilicu, plitak pogled,
ovčicu crnu?

Samo po jedna riječ jeka je svakome?
Čija bi bila?
U oči ravno, i ruke dolje?

NACIONALNI PLESOVI

Sitnog li trtljanja nogama!
Može ovako, ali, gle, može i onako
Ratnička lelujanja i gizdanja,
uzdizanja
začinjena tučenom mjedi,
umilna vikanja,
čizmama škripanja,
gledaju se razvratnim, srkutavim očima
koji se smatraju živima
nasuprot mrtvima

ODABIRI

Opijam se bez straha,
nikada nisam živio,
nikada nisam volio,
ne da nemam snage bez ljudi,
ne da nisam snalažljiv,
kroz zemaljsku kuglu proletjet ću
u beskonačno
gdje nas mnogo stane na isto mjesto,
gdje, recimo, sklapamo ruke,
naginjemo se, i u daljinu gledamo,
kroz neuko oko,
dobri za sve

KUDA I KAMO?

Čovjek sam, i ne znam potrajati
kao zvuk samoće, krike,
lako me je ščepat
baš kad uzlijećem,
baš kad me pitaš
kuda putujem

a otputujem, i nikome ništa,
sve ravno do neba,
do crte pod kojom se zbraja,
kao da sam uzela išta,
jer vječno je žlica podignuta,
vječno su usta razjapljena

BRODI U BRAZDI

Roditelji, roditelji,
što ste učinili za sebe,
što ste učinili za mene?
Šutjeli, zaboravljali,
držali ruke na leđima,
uzneseno slušali
pljusak zvukova po nama,
svakome za pod zub,
svakome za pod glavu

iz visine, i daljine

jer je prorok vječno budan,
i budan po snu prebire,
zrele voćke opipava
s visoravni na koju sam mislila leći,
suncu se izbžiti

Domagoj Margetić, Zagreb

BIJEG PRED POBJEDNICIMA

davno ste me
pobijedili
svojim lažima
nisam imao
prikladnih oružja da
vam uzvratim
a riječi
naprosto
nisu za takve bitke
i previše volim
riječi
da bi ih prljao
vašim lažima
na kopljima
vaših obmana
davno ste me
pobijedili
svojim
lažima
kojima ste
na neki čudan
način
uspjeli
nadistiniti istinu
samu
tako ste uspješno
laži pretvarali
u istine
i toliko sam puta
morao pobjeći
pred tim vašim
obistinjenjem laži
i sve ste tako

pretvorili u lažno
tužno ...
davno ste me
pobijedili
svojim
poistinjenim lažima
i ne znam zašto sam
nastavljao tu borbu
uvijek ponovno
prihvaćajući vašu igru
taj vaš domino
kockica označenih
istinolažima
lako vam je
s tako naivnim protivnikom
i ovako razoružanim
naoružanim
tek riječima
koje više nitko
ali baš nitko
ne razumije
vi tako lažni
i ja
tako izgubljen
u svojim
potragama za istinom
tako gubitnički usamljen
ostavljen
i prepušten
neravnopravnoj borbi
i ta vaša oružja
toliko uvjerljiva i snažna
i ta moja
istrošena oružja
riječi
koje pokušavam sastaviti
u slagalicu
a slagalica

se svako malo
premetne u neki novi
labirint riječi
koje više nikome ne trebaju
davno ste me
priznajem
pobijedili
pa ovako
pobijeđen
i potrošen
lutam
labirintom
kaosa
mojih riječi

...

i tražim bijeg
pred pobjednicima

PRIČA S DOLAZNOG PERONA

ne volim odlaske
nikako da se naviknem na prolaznost
potpuno sam neprilagođen na vrijeme
ne volim odlaske
ni kratke, ni duge
ni privremene ni trajne
ali
baš si nešto razmišljam
što bi radili vlakovi
kad ne bi bilo odlazaka
što bi radili
odlazni peroni na tim silnim
kolodvorima
ima li igdje na svijetu
samo neki dolazni kolodvor

na kojem vlakovi
samo dolaze
i dolaze
i dolaze
neki kolodvor
na kojem su odlasci zabranjeni
ne volim odlaske
ali stvarno
što bi radili vlakovi
da nema odlazaka
i kako bi se bez odlaska
zvao povratak
nevjerojatno o kakvim to
glupostima razmišljam
ali ne volim odlaske
iako volim
i kolodvore i vlakove
i volim tračnice i sve te
zvukove i osjećaje
dok promatram odlazak iz vlaka
ne volim odlaske
ali pristao bih na odlazak
kada bismo svi odjednom
otišli nekim našim vlakom
nekim našim odlaskom
koji to zapravo i ne bi bio
kako čudno
volim vlakove
i nikad o njima ne razmišljam
kroz odlazak
kroz odlaske
ne znam zašto
ali što prolaznost više odmiče
to sve teže podnosim odlaske
a sve više volim
i vlakove i kolodvore
čudno ...
samo eto

ne volim odlaske
bez obzira što se
i vlakovima može
otići ...

U NAMA PRVI PUT, POMISLIH TU NOĆ

kad nebo i zemlja spojili su se tu noć
na obali mora, pomislih, prvi put
kako bi lijepo bilo imati društvo noćas,
držati se za ruke, ne raditi ništa
dok kiša i munje spajaju svjetove,
dok treperi zrak i trese se zemlja.
upiti tu moć, osjetiti u sebi, u nama,
u nama prvi put, pomislih, tu noć
dok munje spajale su nebo i more,
dok kiša dodala je plamenu sne.
pomislih, kao da nikad nisam
u nama, kažem, pa uživam,
baš kao da je prvi put.

KAO NOĆAS

Pobijedio si. Sanjala sam nas. Nije za priču, taj san, ta java. Ništa posebno nisi napravio. Ništa posebno, baš ono što treba. Osmjehni se i ti. Ludo je bilo taj dan.

Dok su se sni, pokrivač omatao oko mene, dok ludilo je gorjelo u meni, osjećalo u zraku, noć je bila tiha, il' nisam ništa drugo čula, do tebe. A ti si šutio. Ja sam se predala.

Pričati ćemo jednom, možda. Ili šutjeti, ne znam. No nadam se da će biti baš ovako, kao noćas. Potpuno ludo i neočekivano u tihoj ljetnoj noći, sumraku, danu.

Tamo negdje, bilo gdje. Do tada ću se nasmiješiti na svaku pomisao. Il' ponovo doživjeti.

NIŠTA OSOBNO

još jedan hladan tuš

i još jedan..

ništa osobno,

samo višeosobno

treba dočekati zoru

nesagorjevši

baš ove noći

Franjo Matanović, Trst

PISANJA

I.

koja traju od jedne
beskonačnosti
do zauvijek
te volim
što može zapisati
jedna olovka na papiru
ili deset prstiju
na tipkovnici

kada bih živio
nekoliko tisuća godina
uvijek bih pisao
volim te
jedina ljubavi moja

i možda bih
uspio ispisati
kao što se ispiše
na pijesku
između dva vala
volim te
jedina ljubavi moja

II.

što sve nisam
zapisivao
koje sve riječi
nisam upotrijebio
danas se mnogih
i ne sjećam

kako sam često
nepravedan bio
kako sam često
vrijeđao

kako sam najčešće
praznu slamu mlatio

jer sam obilazio
oko glavne teme
oko ljubavi sam
obilazio

SAMO JEDNA NAŠA RIJEČ

danas je bio sunčan dan
danas je Valentinovo
danas je nebo otvoreno bilo
svi pozvani da se zaljube
da ljube

kako veliki poziv
neshvatljiv mi je
i mnogima je neshvatljiv
ljubiti vječnost život
ljubiti

danas mi je pokazano
kako ima i još jedan svijet
svijet skriveni
koji mi ne želimo vidjeti
jedan drugi svijet
ovdje i svud
prisutan a kojeg mi
jednostavno
blokiram
jer smo ljudi

od krvi i mesa
i ne možemo shvatiti
koliko legija anđela
ili obratnoga tj vragova
može stati u samo jednu našu
riječ

USRED TUGE

stajao sam
usamljen
usred tuge
do grla
i bolilo je
jako je bolilo

ne pišem više
pjesme o tuzi
jer ta je sveprisutna
zato što smo ljudi
upakirani u svoje
varke
kojima mislimo
prevariti sve druge
i prve i treće
a zapravo varamo
samo sebe
i uvijek sebe
ponajčešće

slobodan je čovjek
biti čovjekom
ili ne biti

ne trebaju čovjeku zakoni
jer ispod svakog zakona
se krije robija

čovjek je slobodan
biti čovjekom
ili nečovjekom

zato se pitam
jesam li slobodan
ili sam pod robijom
zakona

lažem li
kradem
činim preljub
ogovaram
itd
ili sam slobodan od zakona
čovjek
koji je uistinu čovjek

REVOLUCIJINA OBLJETNICA

oktobarska
ruska revolucija
počela je slaviti svoju
obljetnicu stotu
prošle godine u Kijevu
na Majdanu
isti ugnjetavani izrabljivani
rušili su iste ugnjetivače
isti protiv istih

Vojislav Mataga, Zagreb

TRI PJESME POSVEĆENE WISLAWI SZYMBORSKOJ

TAKAV I TAKAV

Ne mogu reći da sam
(nekakav) osobit znalac
ovoga ili onoga.
Neću reći ni da sam puka neznalica.
Ni u snu ne bih mogao izjaviti
da sam anđeo.
Ali nisam ni neka goropadna psina
koja iz prikrajka vreba
naivne i neupućene.
Daleko sam od svetačkih gesta
i ispraznog milosrđa.
Nisam od onih koji se hvastaju
i busaju u prsa.
Ali ni posve samozatajan.

Ne mogu reći da volim zimu,
ali bih snijegu dopustio da
pada, pada, pada...
(Molim, bez posljedica.)
Ne bih mogao reći da sam
(nekakav) ljubitelj ptica,
ali ću bez ikakve nelagode
cvrkut lastavice
pretpostaviti Bachovoj sonati.

Nije da ne volim jablane,
ali mi je draža zlatna perunika.
Nisam baš tip koji je zaljubljen
u čovječanstvo (kao takvo),
ali se djetetu radujem poput djeteta

koje se raduje ma čemu
čemu se raduje.

Ja sam takav i takav,
i molim da se to uzme na znanje,
bez grubih primisli
i bez predrasuda.

POMOZITE MI POJMITI

Nikada neću moći razumjeti
zašto nam je ono što je manje važno,
važnije od onoga
što je neporecivo važnije.

I zašto tako rado brkamo raspored.
Zar samo zato što držimo
da smo jedino mi zaista važni?
I zašto volimo kvariti prirodni
poredak?

Kao da mi nismo...
(Stidim se dovršiti rečenicu.)
Zar više nismo!?

Naime, nikada ne ću moći razabrati
zašto se veća važnost pridaje mostu,
od rijeke koju premošćuje.
A koja teče (sad nečujno, sad gromoglasno)
tisućama tisuća godina.

Pomozite mi pojmiti
kako bi to komad ceste
mogao više vrijediti
od maslinova gaja.

A to da je lov na šljuke
važniji od šljuka samih,
u moju glavu ne ide,
pa ne ide.

ALI

Mogao bih ja to,
ALI čemu?

To bi se moglo izvesti,
ALI uz tešku muku.

Dalo bi se nešto učiniti,
ALI tko da učini?

Ne bi se moglo reći
da smo neupućeni,
ALI nismo posve spremni.

Vi to možete pokušati,
ALI...zar se ne bojite posljedica?

Možete Vi to reći,
ALI biste se mogli
ugristi za jezik.

Kažu da im je stalo
do ovoga i onoga,
ALI ni da prstom mrdnu.

...

I baš kad je trebalo kriknuti
ili zazvati u pomoć,
iza zastora kao da je nešto palo,
ALI... na sceni se nije pojavio
nitko.

DAN OSLOBOĐENJA OD DANA MLADOSTI

Sanjam odavde
pod delftskoplavim, vermeerovskim nebom
moj grad u plavom, sanjam,
u krugu plavih tramvaja, uvijek
na putu ka Jugu,
i gore, na Sjever, ka Markovom trgu
Tamo, kao duh,
Mlinarec s gitarom, kao Petrica,
kao Rakuša pod vješalima.
U suncu i u našim maglama,
možda su to ipak bili najbolji dani
na zemlji što su nam dani

U pravu si bio, Džoni,
evo ih opet - oni
baš kao onda: posljednji pogled na grad
crno ljeto, lažna zaklinjanja, prave kletve, jad
i robe otete puni kamioni.
I tada, kao i sada, neman je ispred vrata –
ono sve između, bio je izgleda samo predah između dva rata.

Moj odavni drugozemljače
čovjek se ovdje zapravo sakrio
da ga ne vide dok plače, i za gradom,
za Trešnjevkom, Trakošćanskom
prašnom sirotinjskom tratinom u ljeto,
za Radničkom i Tratinskom,
naša neimaština i naša raskoš
i profano i sveto.

Ipak: kad mi nadode sve to,
osjećaj, da nanovo tonemo u mrak,
onda gledam gore negdje,

u zrak, pa tamo vidim, i ne stidim se
(ti barem znaš kako je kad si vidilac
a govore ti – "luđak"):
nedoživljeno a živo,
vrati se kad dođu ovi majski dani
nešto kao flash;
ulazi vojska, mlade cure i momci
Partizani - kao pankeri, kao samuraji, nebolomci,
heroji,
i dok crne vrane još iznad glava kruže
čitam: rekao je netko u Frankopanskoj –
"ne boj se, druže"
i, gle, čovjek više se ne boji.

Sedamdeset godina prođe.
Oslobodili su se sada zaista od njih –
od jedne mladosti
od najljepšeg nemira i strasti
od sjêni najboljih
što su sjali na nas.
Oslobodili su se najgori, iskoristili posljednji (?) udar
rata, smrti, gladi i nove kuge –
u najgorem času, oni su dočekali svoj pak čas.

Treba sada biti iskren pred sobom,
nema nam druge:
to što nas je ostalo,
to nas ima -
razbijeni, zbunjeni, podijeljeni
kaj sviramo pod galgama
s'i skup - jedna slamka među vihorove
pod njihovim falangama
šatorskim krilima što lete let šišmiša u najezi slavenkih Valkira
glavaša i šatoraša, u novom balu vampira.
Umjesto naivnih, negda srebrnih – lepet, crna krila
u crnim odorama, ponovo mračni pir vode.

Daju im sramnu podršku stari japa i stara omama,
a samo jedan dečko, panker i Domovine sin –
stao je pred njih bez srama.
U Savskoj je poplava – al' ne prolijevaju se riječne vode
ovaj put, i opet - za krvi je pomama.

Nekad bi se s brda,
s Gupčeva trga
spuštali niže, u mračni tunel -
i evo, tu je danas i najstrašnija zabuna
i ja se, naivno i unaprijed prezren, pitam:
a gdje su uz ove dane davnog oslobođenja –
Njihova, zaboravljena, izgurana
partizanska raspeća
gdje je, makar jedna za njih,
u Kamenitim vratima svijeća?

U svemu tome, i ja sam tamo stigao,
misleći da nikad neću dočekati to;
Evo me,
dok traje novo postrojavanje i zbor,
nakon deset godina
sišao na Kaptolski kolodvor,
sjeo u žučene, a druge plave tramvaje:
vidi, i nakon svega,
grad, kao poslušna ljubavnica, još mi se daje.
Gledam sve, upijam kao sretno dijete,
u oku ponovno najželjenije slike
spajaju se na nove vidike,
s kojima zajedno skrivene polete.

I napokon
Ilicom do Trga
gdje se još trga zmija kojoj nitko nije znao za vrat stati
(a tko bi?)
bez obzira: pogled na prošlost

namah mi zapamćeno dobro vrati
i ljudskost, blagost, sve zaboravljene stvari,
i ljepota koju pamtiš i ti, koliko god se praviš, kad te nazovem,
da je više ne znaš, ni da je se sjetiš, moj stari

Ali što duže tamo bivam, shvaćam
nema, nema tu mjesta više za nas, javlja se misao
kao sat na Trgu, precizna, i točna:
treba otići
jer jedino kad smo drugdje sve naše dobija nanovo smisao.
I zato makar daleko od tamo skončao
kao Matošev pes kod plota
radije to, nego slušati mračni zov
i šutnjom pristati
na poniženje neiskorištenog života.
Bolje tugovati iz daljina,
i ne sramiti se,
tu biti, pa kako god, bivati.

Nek nam se i dalje podsmijevaju sa svojih pobjedničkih visina
(a, hoće - za to ti stojim dobar)
svaki od njih, svaki dragovoljni prošlosti grobar,
svaki što od nas pravi domovinsko kopile
umjesto Odmetnutog sina

Žalim, pak, samo ponekad
kad pomislim na grad,
što i jedni i drugi,
i dobri i loši,
neće mariti, neće ni znati
Tajnu uvijenu u veći tekst,
što se čita između redova
i između krajnosti,
istinu izgovorenu samo iznutra,
u vlastitoj, najdubljoj tajnosti

To, kako i u snu čovjek daleko odande
istim ulicama hoda
iz daljine istim mjestima nastavlja pružati željne ruke,
dok na javi, posred buke
nije ostalo ništa ispod modroga svoda;
samo dim, i mutna voda -
na vodi paučina
i vječna tišina

U Hillegomu, 25.5. ("ili bilo kog drugog")

ZABORAV VJETRA

Jak mi se vjetar noćas upleo u san
Morska oluja
Bjesnila je u malom stanu
Koji je bio moj dom
U kojem nikad nisam živjela
Ali tu sam godinama bila sigurna
To znam dobro
A sad se ljuljao kao gumeni čamac
Kupljen nekad davno
Nekoj objesnoj djeci koju su nam povjerili
da se na njemu zabave
dok ne proplivaju
Djeca koja nisu bila ni tvoja, ni moja
niti naša djeca
A ti si sad taj gumenjak izvadio
iz svoje konobe pa bacio
U more
Da ih udobrovoljiš, da ih umiriš nedorastle
Ili iskupiš svoj stari neiskorišteni neispucani godišnji, možda
A da uopće nisi pogledao kut
neba u kojem se gomilaju oblaci
A da si zaboravio da su baš sva nerazumna djeca
koju ti i ja nismo imali
davno proplivala
I više se ne utapaju u meni nošena strujom i željna tvojih dodira
Da si zajedno s vodom izbacio i bebu iz kade
Zašto si onda uopće došao, vikala sam
I vikala sam ne želim te vidjeti
Odgrizala sam te riječi od sebe
Gladno
Pa iskašljavala u nesažvakanim komadima u vanjski mrak
Nije bilo galebova da ih preuzmu
Bacala sam ih u vjetar

koji je divljao
I u kojem je uz zemlju polegnuo baš sav oprost ovog svijeta
Rekla sam odlazi, odlazi zauvijek
Pa se okrenula
Da ne gledam kako izlaziš iz mog broda
I odnosiš sa sobom tek svoj zaprepašteni izraz
Onog djeteta koje se ishitreno ponadalo
Smetnuvši s uma da je muškarac
S licem mladca koje je ostarilo
Pa nisam vidjela kada si izašao
Ali osjetila sam
Cijelo nebo se smirilo tronuto
Mislila sam kako bi ga nekad utišala radost tvog povratka
A sada me poput munje svom snagom udarila ljubav
koja je utekla iz mene
I legla sam na palubu i plakala
Jer nisam te više voljela
A onda sam se probudila ovdje posve mokra
U svom brodu od izvaljane posteljine
Tijela potpuno iznurenog
Izmučenog olujom
I sjećam se dobro
I mog stana i one palube i one djece koju nismo imali
I sjećam se i tvog lica koje je ostarilo
i znam da je jednom bilo moje i da
sam ga ludo voljela
Jedino
Jedino ne znam tko si ti
Tko si
Ti?

Rubom gladi
hodam s lijeve strane
s pričama žurim
svakojake teme
ja pazim gdje gazim
kažem dvije želje
treće kao niječem

..... da ti usne
..... da ti ruke
njih šutim ko zalivena
dubokim glasom
žeđ skrivam
al' laž je – plitka
a glad – bitna
izdade je zvuk tijela
kažeš tiho
opet nisi jela
...
zagrizem

JA SAM ISTA KAO I PRIJE

Samo su sada možda neka druga vremena
Noću te stavljam na uho, kao školjku
Ne volim kad šutiš, a nisam sigurna da li sanjaš
Danju sam onda jednako nedospavana, baš posve jednako
Snena
Probudi se!, mislim u mrak
Ruka je tvoja moja slamka spasa
Doturi mi je sunce u zoru
A ja sam onda, tom zrakom, u tom danu
Spašena
Za stolom nam režem voće
Tvoje su usne četvrtine jabuka
Ne skidam koru s njih
Tajna mog zdravlja, sav okus je u njoj
A ja sam, pa znaš i sam
Čak i u špricanim jabukama prilično
Neumjerena
Gledam
Prosuo si sve koštice jedne bezukusne dinje po podu
Ali ja sam tvoj zadnji mak na konac
I još - romantik na ovom svijetu
Mene si morao uloviti u zraku

I ne znam tko tebe tamo drži
Ali znam da sam u tom trenu
U istom jutru bila i drugi put
Spašena
Gutam južne plodove, ali sitim se samo sokova
I znam da ću ostati gladna, posve
Neutažena
Moja glad je trajna, zato nikad ne jedem
Ali sad barem više nisam
I teškom žeđi
Oslabljena
Ti kavu spremaš u mlijeku
Iskipit ću ti, ako me zaboraviš
Ja ti naprosto nikad ne smijem biti dugo na vatri sama
Ostavljena
Tvoje su riječi kocke šećera
Ne stavljam ga u svoju ovisnost o crnoj
Ali jedna je ipak u gorki vrtlog prošle srijede
Tvojom srebrnom žlicom
U zadnji čas
Ubačena
Znaš kupit ću ti nož za maslac, to ti nedostaje
I jesti ću s tobom kruh i u kineskom restoranu
Jer ja sam od tebe i metabolički
Promijenjena
Zbog tebe bih čak mogla zavoljeti slatko
Ti otvaraš sladoled da puca kao šampanjac
Pa dok se subota pjenuša gledam te kroz bijelo vino
Zanesena
Spoznajom o posve crvenom posve
Opijena
Jel znaš da grožđe pinot noira ima tanku kožu
Da je lakog tijela i osjetljivo na sunce
Da ga treba stalno čuvati
Pitam te, bez riječi
Tvojim vrućim dodirom nepovratno
Opožarena
Eto, vidiš da sam ista kao i prije

Da sam u posve iste dijaloge – sebe protiv sebe
Dok, kao, tebi govorim
I dalje nerazmrsivo
Zapletena
Ja sam ista kao i prije
Ja sam u tebe baš posve jednako

JER JA TO ZASLUŽUJEM

Svira. Melodija je razigrana, teče; ne mogu je razložiti u pojedinačne udarce po tipkama, onako kako se riječ u koju dugo buljim raspadne u niz mrtvih slova.

Obitelj. O b i t e l j .

Da je napišem okomito mogla bih uz svako slovo, kao nekad u spomenarima – Ti me pitaš koga volim, napisati asocijaciju, složiti mozgalicu, a ona bi, uspravno pročitana, dala rješenje zagonetke i uprla prstom u vlasnika spomenara. Tebe!

Evo – „O“, što je ono „O“, recimo oslonac, i ognjište je „O“, logično, i obećanje. Omča, ološ, okov.

Pa onda „B“; brak, brižnost, brašno za kolače, boja za zidove. Bol, bolest, bijeg.

„I“...

Kako se ono stavlja točka na „i“? i tko je vlasnik tog spomenara uopće? i zašto on upire prstom u mene na svakoj svojoj stranici u uvijek istoj gesti nepodijeljene optužbe? i kako da ga čitam uspravno kad sjedim pognuta na rubu kade? i da bar, kad je ne mogu otkucati, da barem mogu baciti tu točku, kao loptu... dovoljno daleko da je više ne pokrivaju pravila igre. I to bi bio bijeg.

Bijeg su izmislili oni koji nisu uspjeli pobjeći, ali kupaonica sigurno nije dobro mjesto za pokušaje, bar ne ova bez prozora koju sam nekad nazivala našom. Mislim, sad to zbilja zvuči nadrealno, to – naša; jer... trenutno je to moj zatvor od skupocjene keramike prve klase, ali... koliko još rata kredita moram otplatiti? Prvo te uhvati zanos, poslije potpuno iscrpe kamate, a do glavnice je cijela stvar već potrošena ili ima naznake plijesni. Barem u fugama. Spojevi su slaba mjesta čak i u klopci. Gledam: s jedne strane mojom rukom zaključana vrata, s druge – nema prozora,

pa čemu onda uopće iščupati umivaonik iz zida kad ne mogu njime razbiti rešetke, kao Indijanac, i preletjeti ovo kukavičje gnijezdo.

Iz pipe kapa: kap, kap, kap, kap... Čitala sam da je to jedan od najperfidnijih načina mučenja – pustiti zatvoreniku tek zvuk kapanja vode. Oduzeti mu sve i prikovati ga za vrijeme koje curi. Pročišćeno i filtrirano. Ništa se u tom vremenu ne događa, ništa se u njemu ne mijenja, sve je isto, samo ti nestaješ u odvod zajedno s vodom, polako ali neumitno, kap, kap, kap...

Trsim se ne čuti odbrojavanje, moje vrijeme je i tako već isteklo, s udarcima kapljica, s udarcima po tipkama, s udarcima po vratima.

Prije tipki udarao je točke na svoje „i“ – ove po mojim vratima. Ničeg uspravnog ovdje nema ni s jedne strane; ostale su zakucane u iverici kao čavli kojima je od siline udarca savinuta glava. Brojala sam ih: prva, druga, treća... četa, ta – te, tapa – te. Sada pak razmišljam kojim se predmetom poslužio u tu svrhu, treba smoriti i mozak nečim. Ipak, jedino što prodire kroz zaključna vrata, ruke su velikog pijanista. Lijeva mi je – alfa, desna – omega, a ja... primam ih obje u svoje; čestitam, maestralne ste, uistinu jeste!, vi ste naše najdragocjenije što imamo; ne nosite vrećice iz dućana, ne vješate slike po stanu, ne čistite filter u vešmašini, ne znate za bušilicu, kliješta; JA stojim na braniku vaše posebnosti i preuzimam pol kile kruha svagdašnjeg u pregibe svojih zglobova, vaš „moj čovjek“ mogao bi me eventualno zadaviti profinjenim golim rukama, to da, ali a–a, ne bi on udario nenaoružan u vrata, ni u snu. Ni u ludilu. Ni u lu–di–lu...

Ta–te, tapa– te... Točke na „i“ prevele su se u trotočje s ove strane krila; čitam, lijepo piše: nastaviti će se.

Kap, kap, kap... Da mi je biti voda, ona prođe gdje je pustiš ili si sama napravi put, a ja – stojim, ne – ja sjedim godinama na rubu ove kade. Možda bih ustvari trebala sjesti u nju. Ili leći u praznu. Smjestiti se cijela među njene brane, kad sam već dignula branu na svakom svom mogućem putu i izlazu, kad sam si podignula branu čak i na kapcima. Više nisu ni natečeni. Možda moj novi šampon uz ono – Jer ja to zaslužujem, ima negdje sitnim slovima ispisanu i no more tears odliku? Možda postoji određena količina suza koje se može isplakati u jednom životu? Možda je trebalo misliti prije, možda je trebalo plakati racionalnije, ali kako god: NEMA! Iscurilo je. Sve! I oslonac i briga i brašno za kolače, nad kojim se sad još samo mogu smijati... I staviti si sjaj na oči ujutro, i nadati se da nitko neće primijetiti sedam sitnih

razlika po kojima se ta slika razlikuje od one – sjaj u očima, i nacrtati si neki lipfinity osmijeh... koji će se cijeli dan zubima držati za mene sve dok se ponovno ne vratim ovdje; kap, kap, kap...

Gdje je ona kap koja nije prelila čašu? Otkada to osluškujem kapi i udarce, a ne čujem svoju fugu?

Netko dalek iz zrcala mi kaže: što si mislila sophisticated lady, što si mislila? Lijepa si, dozvolila si sebi tek dva zamršena polugnijezda u kosi vikendom, samo to će nekom pažljivom promatraču odati da nisi sretna. I ti tvoji beskrvni obrazi.

Sjećaš se, imala si četiri kad si dohvatila tatin žilet s umivaonika i stisnula ga čvrsto u šaci? Sjećaš se kako si se prestravila, kako je krv tekla? Nije kapala uopće, zapunila je sve fuge. Pa zašto si nastavila posezati za oštrim? Za hladnim i reskim? Za metalnim i nemilosrdnim? Za onima koji će te prorezati do kosti? Baš njih si htjela obujmiti u toplom dlanu. Zato što su udaljeni svjetlucali?

„T“ kao trokut, kao troje, kao treći... Treća! Treća, a prva. Prešućeno slovo, progutano, zastalo u grlu, koje želi van, koje želi unutra, koje je već tu. Ne, nije obitelj, ali ono ju dokazuje, ono je demantira. Lakmus i dokaz, corpus delicti. S korpusom savršenih proporcija.

„E“... kao Eva. Od rebra stvorena? Recimo, kao: Nije mi on slomio rebro, tata... pala sam na stepenicama. Recimo, kao to?

„Lj“ kao ljubav? Zadnje mrtvo slovo na papiru.

Ološ, okov, oružje, osveta, bol, britva, bijes...

Trudim se ne vidjeti svjetlucanje starinske britve pod umjetnom rasvjetom, ali – prejako je. Uzimam je u ruku. Bijes. Tu sam davno trebala stati. Tu sam trebala proglasiti smrt, otkucati mrtvo slovo, staviti točku na „i“. Tu sam trebala završiti riječ prije nego se dokoturala do „T“. Tu sam je trebala prerezati na pola, u grlu, u pola iznenađenog udaha.

Izdaha.

S oblom drškom britve u čvrsto stegnutom u dlanu, otključavam vrata i kao začarana mantrom koračam niz hodnik prema izvoru glazbe. Prva, druga, treća... četa. Parket pod klavirom nema fuge.

Poslije ću oprati ruke. Svojim skupocjenim sapunom.

Jer ja to zaslužujem.

Miro Matijaš, Zagreb

OČI MOG DJETINJSTVA

Sjećaš li se svojih očiju?

Sjećaš li se svojih očiju? Kad si bio mlad.

Jesu li to iste one prelijepe oči?

Je li to isti onaj prelijepi sjaj?

Gledam ih.

Mislim!

Tražim, tražim što je ostalo?

Je li ostalo malo moje mladosti, koje se tako rado sjećam,

Mladosti, koju sam zaboravio.

Gledam te svoje oči, mislim, mislim i tražim onaj divni sjaj.

Nadam se, nadam se da ću vidjeti, vidjeti ono, čemu sam se radovao, gdje sam se prepuštao.

A onda vidim, prepoznam, i odjednom vidim i prepoznajem svoju mladost i svoju nadu.

Svoju nadu meni tako dragu.

Vratila se.

PJEVATI I SAMO PJEVATI

U mašti pjesme i u pjesminoj mašti želim pjevati.

To u svakom životu, života ovog želim.

Ako ikad umrem, kad umrem, znam, ja ću samo pjevati.

Pjevati u mislima.

Pjevati u osjećajima.

Pjevati tako jako, tako glasno i prelijepo, snažno, da neću znati da me nema.

Sreća moja, sad će biti u mojem glasu istinitom.

Zaboravio sam svijet, nekad poznati, pa u pjesmi grla svog onaj život uživam i živim.

Vječno pjevati, zaboraviti, ničeg se ne sjećati.

Samo pjevati i u vječnosti uživati.

Elfrida Matuč Mahulja, Krk

SLOBODA

kad postane preteško nositi
breme
tuđeg besmisla
pretvorenog u svirepost
i kad oči zaslijepe od očaja
i bespomoći...

kad se posramiš i zemlje
i vjere i čovjeka
i ostaneš bez svega
toga i iznad, iznenada

zastaneš
da bi shvatio kako
osim srca i ljubavi
osim sebe, od koga si nastao
i tko je od tebe postao

nikada ništa više nisi
imao.
nikada ništa više nisi
trebao.

SALBUN

znaš ono kad
stojiš u moru
a noge upale
do gležnja
u sitni pijesak
piling...
to je ono kad

sićušna morska
bića pohrle
grickati kožu
koja iako toga
nisi svjestan
odumire...
znaš ono kad
je more toliko
čisto
toliko bistro
da se osjećaš
počašćenim
jer te prima k
sebi...

znaš, to nije
nikad u kolovozu.

KONKLUŽN

...so, krenut mi je pisati
na stranom jeziku
jer kad svojim kazujem
ne razumiju koji ne žele
čuti
a kad tihujem i zidovi
imaju uši

bolesti
psihosomatskog spektra
šire se zrakom

Love is in the Air
pipl
Love zbog koje se
mijenjaju ličnosti
nestaju sličnosti

i sve u vražju mater
odlazi
bez imalo sumnje.

HOLLY

sagradila bih i ja arku
i u nju bih skrila sve one kojima
se dnevno nanosi nepravda
kao dio protokola
vremena bezduha!
hoćeš li mi pomoći
početi!?
Duše!

Izet Medošević, Rijeka

ZVALI SU JE BEBA JOSHEP – ZVALI SU JE PAD ITALIJE

Čelika, mesa, slobodne volje!

Duša žene tajna je.

Košulja i kanotjere, pere suši rublje.

Daj mi nešto veliko
Banalno sjebavajući.
Besmrtna na dnevnoj bazi.

Koliko je lanac dug
toliko to ide
ne izostaje
želja da se doda prsten

Poraz je u istini
u tihoj svjetini
i pliva uz površnost.

Bum! Tres! Kreneš lijevo, pogledaš desno - sama umjerenost...
Hipsteri. Benigni tumor. Sedamdesete, devedeste, dvijetisuće i desete...
Cool zajebancija. Wheels gonna keep on turning. A na parkingu sa balkona čujem Bepu Joseph. Vodi sa sobom tri dobermana različitih veličina. Jedan veliki ispred i dva patuljasta iza... Penje se kod mene u gajbu da mi razbije ritam. Dolazi od onog s kim je bila prije mene i ide kod neke druge, nakon što je ja iznerviran otjeram iz stana zajedno sa psima. Tako to ide kod Bepe. Tako to ide kod Bepe Joshep.

I tako to kod mene također ide...

Onda joj na hodniku neizostavno padne šećer pa počne šiziti na način da se trese cijela zgrada. Ona šizi, psi laju, a ja na vratima kao nešto smirujem... Susjedi me kunu ali ipak nitko ne izlazi da mi jebe mamu. Boje se ljudi. Boje se ljudi Bepe i dobermana a ne mene. Pa ne zovemo je Bepa Joshep bez razloga. Ode ona napokon tako sva izbezumljena a ja se

bacam na trosjed i puštam si epizodu Sopranosa da si sredim misli. Nije prošla ni uvodna špica kad evo opet nešto – jebate sad telefon. Bepa again! Plače i veli da joj je dosta svega i da joj fali muž i da se ide ubiti pod hitno. To je kod nje inače stalna praksa, pa ju je netko uz postojeći nadimak prozvao i Pad Italije

Inače kako vrijeme ide zajedno s godinama, gomila se i grupacija razvedenih majki, takozvanih MILFEVA i sve ijednoj su im muškarci osnovni problem.

- Znaš nije u ok. Nije ok da tako razgovaraš sa mnom.

- Što je bilo, šta je sad?

- Ništa. Ako sam ne znaš, ja ti ne želim ponavljati. Samo znaj da si me povrijedio. I to full..

- Jel? Sorry, fakat mi je žao, ali moram ič. Bepa, Lepa, ili bilo koja druga.

A ima jedna druga, Tanja se zove. Žena obrazovana, zaposlena, rastavljena s dvoje djece ali nije moj tip. A dobra pička. I drug. Pa opet ni ona nema granica, nazove u dva ujutro, priča o nekom frajeru s Škurinja kojeg ne znam niti želim da znam, razveže na dugo i široko i na kraju traži savjet, kao ja sam muško pa mi je jasna muška priroda. Ništa meni tu jasno nije.

Tako jednom, dvaput, a onda svaku večer. Na kraju samo šuti dok mi se nakon dva sata od mobitela ne ugrije uho. I kad joj na kraju i stidljivo te krajnje oprezno dodam neki savjet, na kraju se ispostavi da je savjet bio loš, pa se baš zbog njega cijela njena ljubavna perspektiva raspala..

I sad dolazim do svoje žene, one koju na kraju krajeva volim. E ta je pak prava vještica i zlopamtilo. Koliko god da vremena i iskupljenja prođe, ona ne zaboravlja ali se trudi da i ja ne zaboravim vlastitu slabost kojom sam je kompromitirao. Osveta stiže naravno u krevetu, to jest u tome da niti ne dosipijem do njega. Ali što je tu je.

Kod nas muškaraca stvari su ipak malo drugačije. Nemaš curu, nemaš i jebiga.

Imaš nešto drugo: karijeru, muziku, sport, nauku, lov, neki san, cilj... Ženi je pak centar svijeta uvijek muškarac. Sve se - ako isključimo djecu – vrti oko njega. Sva sreća i nesreća. A većinom je nesreća. Tu je i lova naravno ali i ona zavisi od toga kakav je tip i dal je on ima dovoljno. Dovoljno za sebe i dosta za nju. Niš ne вреди ni ako ona ima sve pare ovog svijeta a on nema banke - što je meni neshvatljivo. Da recimo ja, kao muškarac imam brdo para, izdržavao bih deset žena, šta me boli kurac, koliko one zarađuju i dal uopće zarađuju. E ženama to nije isto.

Pivo nije isto što i trava, Bepa nije Nastasja Kinski, ali Bepa i piva su dostupniji.

Charles Bukowski - boli te kurac, veli mi frend za šankom, a onda bježi koliko god ga noge nose svom kućnom zmaju da mu otrgne jaja i sprži mozak... Ima i među muškima svakakvih mazohista. Ima i sadista. Evo ja čupam telefone i sva sranja koja imaju nekakav kabeļ, neki lupaju glavom u zid, neki po ženi, neki po ženi, djeci i susjedima i svemu što se nađe u blizini. Ima i onih što šute godinama a onda odu i više nikad se ne vrate. E takvima se ja divim. Svi bi mi najrađe svatko toliko skočili do nekakvog bordelčića na koji sat. Još bi nam i žene dale lov u za to, da imaju malo mira. Bilo bi to dobro za sve, samo da ovi šupci od političara i religioznih vođa kurbe ne drže samo za sebe a nama prodaju moral. Kao da je nama do morala. Nama je do nemorala, to nam treba da ne ispalimo. A ispalit ćemo, ili će nas i dalje ispaljivati i uspavljivati sve dok ne ostane niti jedna jedina bijedna budala na ovoj precijenjenoj plantaži.

I kad konačno stigne ljeto kao besplatni dar prirode, izranjam na gradskoj plaži gdje sve kipti od užarenog ženskog mesa svih uzrasta i kategorija, mesa što kao posljedicu donosi magareću erekciju koju panično omamljujem pivama i razmišljanjem o razgovorima za posao te pečenim janjcima, pa silazim u tirkizno plavo, skoro razlomljeno more od uv-e zraka i držim zrak gledajući ta ista tjelesa, samo pod vodom, u bestežinskom stanju.

Čelika, mesa, slobodne volje.

Duša žene tajna je

Košulje i kanotjere

Pere suši rublje.

Matea Merdita, Zagreb

ZAGRADE

Odgovaram na upitnik.
Toliko upitnika.

Druga si nepoznanica
U jednadžbi bez kraja.

Poneki uskličnik
I točke u zareze
Pretvorene.

Želim umrijeti u zgradama
U njih stavljaš sve nedorečeno.

Moje su ruke njeni zaobljeni rubovi
Štiteći te od svijeta.

Roditi se u zgradama,
Onim uglatim
Jer oštri su rubovi
Ono što me drži budnom

Divljina tvojih pokreta
U pokušaju oslobođenja od zgrada.

Nada Mihelčić, Zagreb

ZA MARIJU BRAUT

Molim da se ova pjesma objavi in memoriam nedavno preminuloj Mariji Braut. Darovala sam joj ove riječi nedugo nakon najstrašnijeg događaja u njezinu životu, u silnoj želji da tješim neutješno, da nekako slijepim kaleidoskopom posve razasute divne duše... Zato molim da se pjesmu ne čita i ne vrednuje kao literarni uradak jer to je samo poljubac, samo zagrljaj.

Nada Mihelčić

ZNAM, MARIJA,
OTKAD NJEGA NEMA
U ZENITU TVOG NEBA JE RAKIJA.
KAO MORNAR ZVIJEZDE, KAO LOVAC PTICE
TI SLIJEDIŠ DANE
DO KOJIH NE MOŽEŠ.
ZNAM, MARIJA,
DA U KRČME IDEŠ
JER TEŠKO JE NOĆU BITI SAMA
KAD I TAMA NJEGOV LIK POPRIMI...
I LJETI I ZIMI JE HLADNO.
ZNAM, MARIJA, ZNAM DA TI JE GADNO
ZATO I DONOSIM RAKIJU
DA ISPEREMO, PROKUNEMO, ISMIJEMO
DA ISMIJEMO NOĆ I SUDBINU.

Ivan Milčec Ivek, Zagreb

NA PLATANU POPETI

Nije dost reči,
volimo te!
Z tobom treba
živeti, plakati,
popevati,
na plac iti, za te se
na Zrinjevcu popeti
na platanu,
a vu Maksimiru z puta
meknut suhu granu!
Kušnut treba tam
gdi te najviše boli
a vritnut one kaj ti
na rane, sipaju soli.
Treba te, pod ruku zeti
i čim više ljubavi dati,
da bi Šenoa, Matoš, Britvić,
Arsen, Zvonimir Milčec
i mnogi drugi,
mogli na miru spatiti!

VITALNI STARAC

Kad ga bolje pogledimo
na licu mu primietimo
staračke bore i pjege,
kak da mu sfalelo
kolonjske vode, pomade i
njege...
Stari, zgužvani frak
pošprican bojama grafita,
kak da veli:

"Purgeri,tko vas kaj pita?!"
Vitalnom starcu, Zagreb je ime,
saki Zagrepčanec ponosi se njime.
Zato mu treba novu obleku dati,
jer nam je svima,kak otac i mati!

Mirjana Mrkela, Zadar

I ŠTO SMO NAUČILI?

Za nama je stogodišnjica od početka Velikog rata. Neki kažu da smo je obilježili, ali neki idu još dalje, tvrdeći da smo slavili. U kasnu jesen 1914. ratovalo se u slivu rijeke Kolubare. Domaća, srpska vojska, nadvladala je mnogo moćnijeg protivnika. Ali na bojištu su zaglavili desetci tisuća ili hiljada mrtvaca i ranjenika.

Austrougri su kažu, a ova konstatacija je višeznačna, na naše prostore donijeli svoju kulturu. Ali i mi Balkanci imali smo konja za trku.

I što smo ili šta smo, po Bogu braćo, naučili?

KULUK-BARA

Zašto mislite da ja nikada nisam bila na toj Kolubari?

I što je sada tamo, ustvari?

Tekućica nevelike duljine.

Rijeka kao rijeka.

Ako vidiš jednu - vidio si ih sve.

I zašto mislite da ja mrzim svoje protivnike?

Ja ne mrzim njih nego njihove postupke.

Uostalom, odavno su mrtvi.

Mrtvaci kao mrtvaci.

Ako se raspada jedan – raspadaju se svi.

I otkud vam ideja da uživam u tome?

Ja samo podižem svoje spomenike.

I imenujem svoje junake.

A rat kao rat.

Ako vodiš jedan – vodio si ih sve.

STUDENI U MOSTARU

U nizu bespotrebnih neminovnosti
tvoriteljske pedanterije
noćas je i hladno
zvijezde blistaju iznad
sivilom natopljenih oblaka
i ne znaš ko se od njih kreće
i kamo i čemu uopće
i zašto je nebo mokrije
od Neretve koju noćas
samo čujem.

Uzalud me ta ždrjebica čekala
usnulo je već njeno zelenilo
a ja bez prebijene u džepu
ko mostarske bašče
bez mirisa alkatmera i ruža.
Odnekud zabasa cvrkut ptice
nad smrznutim đerizama
po kojima kliznuše ko sjenke
u zaborav još mokri kupači
nabubrile bobbe žilavke
i zvonki smijeh bresaka

KRISTINA

Plakao sam gorko i bezutješno.
Dugo je svitalo.
Bez osjetila je jutro bojilo rečenice.
Rock' n' roll, jazz i tragedija bez veličine
šćebani pod rosnim svjetlom
trebat će im puno da se popnu
na lica nezainteresiranih prolaznika.
Smrt je nestabilan sustav.
Silan svijet je prešao preko
vrbove grane koja se prevjesila nad Lašvom.
Danas je sve vedro.

Moje rečenice su vesele
i stihovi radosni.
A sve se čudim kako sam zagazio u bjelinu papira
i kako mi se da pisati,
rađati neke nove neobično crne oči
dugu kosu, tamnu put i orlovski nos
iz nekih dubina umrlog svijetla..

Walter Neugebauer, Zagreb

ROCK'N'ROLL JE ŽIVOT MOJ

Noću, negdje oko tri,
ostali smo sami mi,
sad lagano smo "happy",
ja i moj prijatelj Pepi,
baš nas briga da je već tri.

Sjećaš li se, stari moj,
za rock'n'roll smo vodili boj,
mi smo bili prvi, to nam u krvi,
sjećaš li se, stari moj!

Rock'n'roll je život moj,
on je moje duše poj,
jedan dio mene, dio moje sjene,
Rock'n'roll je život moj.

Dugačak je, znaj, moj put,
trnovit, a tek moj trud!?
Na putu mnogo žena, mnogo uspomena,
dugačak je, znaj, moj put.

Mnoge noći su bez sna,
znam ti biti "drven" ja,
ponekad i bez love, ali novi dan već zove,
najmanja je briga ta.

Rock'n'roll je život moj,
prijatelju stari moj,
jedan dio mene, dio moje sjene,
Rock'n'roll je život moj.

Parlando:

E, stari moj, kad se setim onih starih dobrih vremena... joj!
čage u Tucmanu, Vrbiku, Ribnjaku, Medicinaru, Glazbenjaku... joj!

joj sad... znaš kak je sad: žena, deca, posel... čuj! 10 godina, najmanje
10 godina bi dal' da se to još jednom može ponoviti... časna reč...

On je izvan svijeta mog,
šljakerski je post'o bog,
svakog prvog plaća, duša ko' bez gača,
on je izvan svijeta mog!

Nad Zagrebom se budi već dan,
a moj prijatelj sniva san,
još jednom da se vine u rockerske visine,
i zasvira rock'n'roll!

Rock'n'roll je život moj,
on je moje duše poj,
jedan dio mene, dio moje sjene,
Rock'n'roll je život moj.

Rock'n'roll je život moj,
prijatelju stari moj,
jedan dio mene, dio moje sjene,
Rock'n'roll je život moj.

ANDREA DORIA

Na savskoj splavi svira ragtime band,
taj vječno mladi dixiland,
a s njima je i groupi Lady von Šatro,
stolovi se njišu – ona pleše k'o go-go...

Svoj ne zna koji “ročkas” danas slavi Lola,
o ne daj dragi Bože da se opet skine gola.
Puno sreće, puno zdravlja, nek' se neda,
i da bu tak' stara kak' već sad izgleda!

Jer u principu i globalu
tu je sve u redu,
na toj našoj splavi

u totalnom “badu”!

Johnny mu je ime, on što svira taj klavir,
i za svaki ragtime cuga “spejšl” elixir!

Andrea Doria, Andrea Doria...

Andrea Doria, Andrea Doria...

Dok gola Lola vidljivo šokira skauta,
dotle fini Jerry glumi austronauta,
a po “specijalnoj” želji tu i rock’n’roll se svira,
naša splav već opasno vibrira!

Ma, u principu i globalu,
tu je sve u redu,
na toj našoj splavi,
u totalnom “badu”!

Na savskoj splavi svira ragtime band,
taj dobro ofucani dixiland,
hej, upravo je stigla i sisata Neta,
profička je prava, kućna striptizeta!

Ništa nije stvarno o čemu je riječ,
Lola sanja pelikana, s njim bi htjela leć,
ustvari tu je davno već sve probilo plafon,
i doktor za živce puši nervni slom!

Ma, prividno je sve u najboljem redu,
jer tu se i danas cuga na kredu,
ma, tu se je uvijek cugalo na kredu,
na toj našoj splavi –
u totalnom “badu”!

Andrea Doria, Andrea Doria...

Andrea Doria, Andrea Doria...

*(Autor teksta i glazbe Udo Lindenberg 1978. g., autor hrvatske verzije
Walter Neugebauer 2003. g.)*

Milan Novak, Maribor

KAVA KOJU POPIJEŠ PREBRZO

sjedne na želudac
i čeka
užitak okusa
postaje gorak
i pomiješa misli
trebala bi mirisati
u tijelu
ugodno zazvoniti
rasprostrijeti kroz osjećaje
omamnu blaženost
a kava
koju popiješ prebrzo
pritišće i štipa
grči lice
kida niti planiranja
kava
koju popiješ prebrzo
nameće svoju crnost
među pjenaste oblake
istoka
zanosno i
poletu primamljivo nebo
polije sjenama
i gdje bi trebali vijoriti
razigrani papirnati zmajevi
vise poderane
sluzaste nakaze
njihova bezvoljna sivina
pritišće k tlu
zato kava
koju popiješ prebrzo
uistinu nije kava
već gušćea misao

koja može pokvariti
i tako lijepo započet dan

NE ZNAM PITI KAVU

polaganom kretnjom
približiti šalicu
napučenim usnama
i sa slašću
srkati vruću pjenu
ne znam piti kavu
zapišim pogled u tanjurić
škripim zubima
i obično
između prsta vrtim olovku
dogodi se da neku slomim
zato ih uvijek imam više kod sebe
i plombe
te nove bijele plombe
su izdržljivije
na živce mi ide
rano ustajanje svaki dan
i stalno me nakon terapija boli glava
zato poslijepodneva
obično preležim
nakon mjesec dana
imam ponovni pregled
ne
ne znam piti kavu
samo je strusim

*

riječi
o kapljicama
o valu
o snazi

o zemlji
riječi o zemlji
o hridi
koju ljušti
koju melje
da u nama nastaje prah

riječi
tako strane
tako teturajuće

tako nježni
i slomljeni
tako topli
i oštri
JAPANSKI ZNAKOVI

tako nesigurni
drhtavi
od vode
od zemlje
od straha

(cunami 2011.)

Romana Novak, Kočevje

AKT Z MORJEM

*

Ljubezen,
nasmehni se soncu nad gladino svojih potapljanj.

Tik tebe drsijo
zrcalca, vpletena
v modro tišino.
Vse globlje v srebrne
morske poljane.
Med cvetje podmorja.

*

Maziljena z žlahtnim
pelodom valujočih gozdov ...
... se zasanjan metulj skozi
oceana gladine,
med krhkimi cveti,
graciozno sprehaja ...

... na veke spokojna,
srhljivo prabitna,
DAMA
sorednih globin.

*

Sonce,
pošlji nasmeh Žarku
v globine morskega dna.

Brhke sirene se kitijo
z zlato srebrino
sončevih rajanj.

Naj ob tebi
prodira globoko
k Boginji onstranskih voda.

Razžarí s teboj naj
podmorsko cesarstvo.

Školjčne lestence
potopljene palače
naj razsvetlí
s hladom zlata.

Potopi se vanj.
Sprejmi ga vase.
Vstopi v modro.

Postani.
Si oddahni.
Čiste se naužij.

Predaj se globini.
Se sili sinje prepusti.

Naj te prosojna svečava
z vodno mehkobo obsije.

*

Kot eno z vseobsežnim dihom
utripne kri v srcu,
ko med morske se planete potopim.

DOM
... fanfare zadonijo
Zibajé,
onkraj zaznanega čuta,
vábijo trave.

Miru in spokoja
blago ponujajo polja.
... spiralno brezčasje

*

Tik pod mejo potopljena ...
pot ...
Svetlobna steza skozi plast vodovja.

Prsko prodirajo žarki v hlad.

Nižje.
In globlje.
Do polj trepetavih sestra vetra Maestrala.
K livadam isker vzvalovanega temnega morja.

DOM
... zapoje duša v tišino
TISTI
znani
objem!
... skomina deljene samote

DOM
... mamljivo vabijo
strastni poljubi valov

*

Akt z Morjem.
... da duša trepeče
in skeleče boli ...

In zajoče otrok.

KAKO FUK ODLEŽE

A ne, mala, kako fuk pogosto odleže,
ko se ti besede zavozlajo v želodcu
in jih ne gre izpisati na papir?

Falus prečisti kanale, da roka spolzi po deviškem papirju,
kot bi si čutni ljubimec jemal petnajstletno devico.
Tinta na papirju ... kri na rjuhi.

Rada imaš kri, punči ...
Jaz tudi! Menstrualno kri pomešano s spermo in besedami zrahljanega
vozla.

Kako fuk odleže, a ne?
Po njem moški ostane daleč v onkraju. Le besede in stavki.
In popisane, izkričane strani,
ki so usedle pacale stene želodca.
Té olajšano bruhnejo kot sperma iz razbolelih polnih mod.

In pišeš in pišem, pišeš, pišem, pišem, pisati!!!
KAKO FUK ODLEŽE!

PLESALKA

Zdaj ti je jasno,
da je moj ples
nesluteni
stadij erotike.
Da so gibi
dah
ženske
polipa.
Dih
ženske
snežinke.
In so vonj

ženske
rdeče orhideje.
Telo-prostitutko
prodajam
soparni gostoti zblaznelih pogledov.
Z bodicami kril
ubijalskih metuljev
ljubkujem
gubave opne
moških možganov.

Usedam se nate,
vžigalca mojih nocojšnjih strasti.
Potapljam v
narasla vodovja
neizživetih želja.
Zamaknjena drhtim
v
utripajočo srčico
svojega plesa.
Do meje vijoličnega
neba.
Do skrajnega roba
jemanja.
Do krika zblaznelosti
epikurejskega sadizma.

ZALJUBILA BIH SE DA...

Zaljubila bih se u tebe.
Sanjala i maštala o tvom vitkom tijelu
koje ovija moje, ŽENSKO.
Čeznula po tvojim
erotičnim dodirima.
Poljupcima koji me nose
u suštinu ljubičastog svemira,
po tvom dahu

na svojem vratu,
prstima koji plove po nepoznatom
vodoputu moje mesnatosti.
Zaljubila bih se u tebe
i željela
Beethovnovu Sedmu simfoniju
među našim prelazom u jedno.
Da nisam kurva!

A nikar me ne kliči z njo,
če sem oklofutala pijanca na sosednjem sedežu,
ker mi ni pustil gledati neba nad Turjakom.
In nikar mi potem v opravičilo
ne govori o volku, ki ob truplu
črne volkulje podrhtavajoče laja.
Ne pripoveduj o njegovi samoti
ne o dramečih se pašnikih
pod krvavo kopreno noči ...

Ker...

morju drugje valovi
mršijo pričesko.
In reke drugje prestopajo bregove.
Tuji gozdarji vihtijo sekire
in sekajo brazilske gozdove!
Sa ostrim srpovima žanjci žanju
u Panoniji tuđe žito!
Izbivaju drugdje požari
i lepa sela u hedonizmu gore!
Tamo! oluje pustoše
i vetrovi dabla ruše.
A čak ni Etna ne vije lave
po siciljanskim stazama
nego bljuje žar na neka tuđa tla
na taktove druge stavke Sedme Beethovnovе...

*

I da nisam takva kurva kao što jesam
ne bih poželjela ni TEBE ni TVOJE ŽENE.
Niti uz Orffa ni uz Bethovna.
Niti uz pompozno Wagnera.
Možda glazbu punka,
psihadelije, minimalizma,
progresiva, transa, hard cora,
acida, rocka
ili teškog metala.
A čak niti uz tišinu!

A ...
Da sam kurva iz tvoje poezije,
pjesniče,
NE BIH ME
NI PRIMJETIO!

ODRASTI

Netko mi je rekao, ne sjećam se više tko, da ću odrasti kad ću cijeli dan
moći biti sama
I ne bojati se
I bilo je tih dana kada sam bila sama, i bilo je tih noći kad je bio sa mnom
Ali nikad nije bilo dana kada se nisam bojala
Nečeg
A da nije bolest, smrt, bilo što, čega se boje normalni ljudi
Nečeg
Što se budi i liježe sa mnom
Bez identiteta

Morate još nešto znati
Mogu gledati mrtvaca i ne bojim se mraka
Ali nikad nije bilo dana kad se nisam bojala
Odrasti

MOJ TATA JE ZLOČINAC

Ja nisam dijete branitelja. U našem stanu nema spomenica, nema
nikakvog znamenja
O nama se ne može donijeti nikakav zaključak, nikakva odluka
Danas, nešto prije podneva
Moj tata je počinio višestruko ubojstvo, bez olakotne okolnosti nehaja
Ubio je pčele koje su zauzele drvenu kućicu namijenjenu pticama
Ubio ih je maminim lakom za kosu, zatvorio im vrata života teškim
kamenom
Umirale su u muci, polako
Kaže da ih je ubio radi naše sigurnosti
One preživjele, koje su u vrijeme masakra bezbrižno oprašivale livadno
cvijeće
Stvarale život, med koji ćemo jesti
Sad bezglavo zuje nad mjestom zločina

Kuda će poći, gdje će spavati
Ne znam
Znam
Mi smo sada sigurni u svojoj kućici

DUBROVNIK

Nikad nisam vidjela Dubrovnik: simbol hrvatske kulture i turizma.
Nije li tužno što su ga neki Japanci, Britanci i Amerikanci
posjetili prije mene?
Znam, udaljenosti više nisu bitne. Biraš kruzer ili avion.
Ipak, meni je to nepravedno.
Ne sjetim se ja Dubrovnika često,
padne mi na pamet,
tu i tamo,
najčešće u srpnju,
kad na TV-u objavljuju koliko je stiglo gostiju
i kad na Stradunu,
u bijelom lanu,
ugledam preplanulu mladu ženu mojih godina.
Onda se počinjem pitati gdje sam pogriješila, zašto živim od majčine
mirovine i
tko je tome kriv?
Ljeto baš posrami sirotinju. Ljudi zaziru od običnog bezazlenog pitanja-
Gdje ćeš na more?
Ja ću na Dravu biciklom.
Tamo nema reportaža, ni zvjezdanih hotela,
ali sve je ugodno poznato.
Iz ruksaka ću izvaditi sendvič s pohanom piletinom,
osvježiti se hladnom lubenicom,
pljuckati koštice,
i zaboraviti Dubrovnik.

PRED RAZVODOM

Naš stan u kolovozu je prazan.
Nismo na Jadranu.
Djeca su kod bake i djeda,
mi se ne prepoznajemo.
Ja sama spavam,
na našem francuskom krevetu,
preko tvoje strane,
a opet zgrčeno.
Ti si preko puta,
u sobi naše kćeri,
kraj Hello Kitty,
bazdiš na Bloody Mary.

ŽIVOTOPIS

Navuci glavu nerasta i napiši životopis
da lakše prežvačeš svoj neuspjeh.
Nije vrijeme za kreativnost,
igru riječi o kućama, gradovima i haustorima.
Pred tobom je cesta, preko lica zastor,
sibilarizacija ljudi i bogova.
Više ne možeš sjesti u požar poslijepodneva,
izvaliti se u krilo dokolice, reći
boli me kurac ja ću da slušam pank
zavaravati se
da misliš svojom a ne njihovom glavom.
Da si mogao biti netko,
u ovim godinama bi već bio u Mongoliji,
Efstratios Dimitriou na Tran Quang Haijevom dvoru.
Nadzirat ću tvoj život i to nazvati slobodom.
Iskonski glas nadzora, glas kao instrument,
glas kao oruđe, glas kao zvuk postanka,
politika života u prvoj vodi.
Kao što se dim taloži na plućima
povijest i memorija čovječanstva.
Prenočiti početnu zoru, izvući iz sebe najdrevnije,
Životopis.
Leukemija historije, slabi zapisi. Fenomen glasa.
Osjećam se dobro, osjećam se kao albatros lotalica,
škanjac mišar ili kakva mala morska ptica iz porodice zovoja.
Burnica u letu, krila tamna, trbuh bijel.
Ili burnjak, gozba glasnogovornika vikinškog sjevera
i njegove blagonaklonosti prema ljudima.
Mojim nestankom izumrijet će dinosauri.
Prošlo je doba štriguna koji su u nizinama gnijezdili sojenice.
Na papratištima niže stablašice prekrivaju zemljište
i rastu nad njim dok nebo, radionica oblaka, modri samo sebe.
Vjetar će izgllačati tajne morskih valova.

Nuklearni jajnici rasprsnuti u Velikom prasku,
 bora nera što pokrenula je kretanje i širenje tog djeteta, Svemira.
 Istraživanje glasa, golog instrumenta, u početku zavodljivog
 potom izvorni ribonukleinski kod praiskona i strahova
 koji nagrizali su i oštricom kiseline cijepali
 tvrde kože australopiteških lovaca.
 Nema tu mjesta za riječi.
 U početku bješe Glazba.
 Iz moje tinje sve živo.
 Violina zraka, bubanj vode.
 Izbrazdane čestice u diplofoniji i triplofoniji nastanka:
 A E I O U.
 Ararat. Erebos. Iblis. Ozon. Uroboros.
 Woody Guthrie i ja
 pridružujemo se sindikatu berača jabuka u Edenu.
 Trebalo je štititi prava radnika
 čak i dok ta riječ još nije osvijestila postojanje.
 Vuk je vuku čovjek. Vukovi, Mjesečev zbor.
 Lavlja rika najdrevnijih pjesama.
 Razmnožavaju li se dan i noć ili, ipak, vode ljubav?
 Vjeruju li oni u to, u ovo, u ono, u negdje, ab ovo...
 Voda je abeceda pisma života, alfabet bitka.
 Ontologija nepostojanja, tama u Zemljinom okruženju.
 Oko Zemlje, božanska zjenica.
 Samoća i Bog. Knjižnica i hram.
 Izgnali smo muze iz Museiona, Adama kao iz vulve Edena,
 a ostavili zmiju. Kao da smo bog.
 Na nebeskoj tipkovnici gromovnik kuc-kuca izvještaj oluje.
 Jaz među Babilonima, narodi u jezicima,
 raznovrsnost, Biblija kaže, jest kazna.
 Raznovrsnost, Biblija zasigurno kaže na drugom mjestu,
 jest nagrada. Biblija, zanimljiva sugovornica.
 Svete knjige, sveti ljudi, putovanje bez cilja smisao samome sebi.
 Sve to i mi. Sveci na pećinama, sveci u posteljama, nage grudi,
 krugovi, lotosi, mandale. Magistralni vijenac sudbine.
 Dobrodošla u ovu pjesmu, poezijo!
 Nije vrijeme za kreativnost, zapamti.
 Nije još ni vrijeme za povjerovati pjesnicima.

Piši svoj život, prežvači ga, rasti.
Ionako su to sve samo riječi.
U početku bješe Glazba.
Životopis svega.

PRINCEZA OD MJESECA

Vlast promijeni čovjeka. Princezin otac, gospodin Bog, nekoć je bio blag i brižan roditelj. I suprug. Priprostom jednostavnošću osvojio je srce Princezine majke, u nikad priznatom trenutku rastuće panike na pragu tridesete. Potrošena, ostavljana, prevarena, odbačena, gažena, pljuvana, ta jednokratna ljubavnica i privremeni privjesak nebrojenih kreveta rijetko dostojna opetovane želje, prigrabila je prvog prostodušnog naivca koji je u bijegu od neimaštine posijao svoje prvo, pred Bogom, legitimno sjeme uvjeren kako je tim činom okončao sramotni niz. Nježnost njegovih neprestano žuljavih dlanova koje je uporno nazivala lopatama, bila je nedostatna da otopi led njenog nikad zadovoljenog libida. U nekim manje trijeznim satima otvorene duše spremnije je polagao i drugačiji račun.

- Kako jadno. Dok smo bili mladi bila je najbolji komad u krajini. Dugo se nisam usuđivao niti pogledati u njezinom pravcu. I najbolji su frajeri ostajali na klupi za rezerve kod nje, a meni je u najboljem slučaju mogla biti tek vlažan san. Ma ne, bila je samo san. Nedostižan. Bio je to san jednog crva u uzvišenom svijetu jedne Divne. Da, Divna, tako smo je zvali. Ne bi se moglo reći da je bila drolja. To nikako. Ona je birala. Pomno. Bila je to surova selekcija... malo ih je koji su se mogli pohvaliti da su u tu brazdu sjeme položili, a većina od njih se zapravo ionako samo hvalila. Divna. Čelična ledi. Ledena kraljica. O, Bože, kako smo je sve zvali. Samo imenom ne.

To laviranje nikad do kraja razbistrene teme doživjet će kao i dosad nebrojene varijacije. Izlišne, jer karte su ionako po tko zna koji put promiješane i podijeljene.

*

- Kako bilo tko može tinjalicu od pola vata zvati žaruljom. – razmišljao je Igor dok je prstima nesvjesno prebirao po nepostojećim tipkama svirajući u glavi Mjesečevu sonatu. Sporo. Notu po notu. I tako sve dok ga znoj nije natjerao da pomakne ruke i obriše slani žar u očima. Unatoč nenasnoj sparini ventilator je bio mrtav. Nije mogao zamjeriti ocu kad

je blokirao sve sklopke za aktivaciju rashladnog sustava u kući. Do kraja mjeseca ostalo je još osam dana, a kvota dopuštene potrošnje po domaćinstvu već se opasno približila devedesetom postotku.

I sve to zahvaljujući Princezinoj nesmotrenosti.

Zavrijedila je kaznu, u tome se slagao s ocem, ali zamjerao mu je oštrinu. Tim prije što je kazna uvelike narušila planiranu potrošnju vode za isto razdoblje. Ali, gospodin Bog, kako su posprdno nazivali oca, u trenutku poplave srdžbe gubio je svaku vezu s realnošću. Dvije noći ranije kad je Princeza pod okriljem tame bosonoga kročila na prozorsku dasku uhvatio ju je na prepad i povukavši je za kosu odvuкао u sobu. Tako silovito da je u padu tijelom polomila stolicu što je stajala pored njenog kreveta.

Skinuo je remen i ledenim glasom naložio Princezi da si sama odmjeri zasluženu kaznu – Budi realna u procjeni. – rekao je ne bez zluredosti. Pune dvije minute trajao je mučni tajac. Svjesna da se ubrzano primiče granici očeve strpljivosti uz veliki napor istisnula je jedva čujno – Tri.

- Samo tri? Zlato moje, ti si stvarno blagi sudija. – reče otac Princezi i naredi joj da ustane.

Reski vatromet boli dočeka je nespremnu dok je još bila u polučučnju. Oteo joj se krik, kratak, a tada nadvlada prkos pa utihne ugrizavši se za usnicu. Drhtavicu nije mogla kontrolirati. Ponovno je ležala na podu čvrsto riješena da svom sadističkom učitelju uskrati zadovoljstvo... - Zadovoljstvo čega? - pitala se u očekivanju idućeg udarca remenom. Međutim udarca nije bilo. Samo naizgled dalek glas koji joj je ponovno naredio da ustane. Pokušala ga je ignorirati. Priljubivši se uz tlo blagosiljala je zagrljaj nenadanog privremenog azila. Plašila se ponovnog ustajanja priželjkujući da nekom čarolijom potone. Izgubivši se u bezvremenu osjeti kako je neka neodređena sila lako poput pera nošenog vjetrom odvaja od tla. Nijednom nije postavio pitanje gdje je bila, ni s kim... kao da je jedino bila bitna kazna. Drugi udarac je dočekala spremna. Čula je očev udah koji je prethodio zamahom. Naslutila je da će udar biti silovit, ali ništa je nije moglo pripremiti na toliku bol.

Treći udar se bez stanke nadovezao na drugi.

Vrisak se nekontrolirano oteo mimo Princezine volje i prkosne odlučnosti, a nezadrživa bujica boli valovila je kidajući joj utrobu.

- Ovo je bonus. – procijedi otac i zamahne još jednom. Zbog polumraka krivo procijenivši Princezinu udaljenost reskom je udarcu remenom nehotice pridružio i težak udarac šakom. Gospodin Bog ne pokaza ni

trun žaljenja zbog te nespretnosti. - Za razmišljanje ubuduće kad opet odlučiš napraviti neko sranje.

- A sad, da te čujem... gdje si bila, s kim, i što si radila? - napokon je postavio pitanja stisnuvši usne, toliko da se uokviriše beskrvnom linijom srdžbe. Pokušavajući zaustaviti drhtavicu Princeza je čvrsto riješena da ga ne udostoji odgovora šutke pogledala u smjeru pravdoljubivog mučitelja. Mirno je čekala trenutak kad će provaliti nezadrživa lavina bijesa.

Nije čekala dugo.

- Ovo je bila kazna za iskradanje, a ovo... - u prolazu ju je ponovno uhvatio za kosu i, ne usporavajući korak, poput trome vreće povukao za sobom - ...ovo ti je za svjetlo koje je žderalo struju cijelu jebenu noć i za drskost... da naučiš kako se poštuje otac!.

Obrisavši stražnjicu Igor je samo papirima prekrrio smrdljivi sadržaj u školjci i ne puštajući vodu zatvorio za sobom vrata provjerivši još jednom je li ugasio svjetlo - tinjalicu. Za čišćenje će se pobrinuti Princeza sutra, po kazni, nakon što se nakupi dovoljna količina otpadne vode. No to je bio tek blagi odraz one prave kazne koju je iskusila dvije noći ranije kad ju je otac, onako premlaćenu, ne žaleći zbog rasipanja odvuкао do kupaonice i plegnuo u kadu punu hladne vode.

- Da ti rashladi uzavrele hormone. - rekao je i u napadu duhovitosti u vodu istresao sav led iz zamrzivača. - Neka barem nečem korisnom posluži! - rekao je isključujući hladnjak i naredio ženi da pokvarljivu robu skloni privremeno u hlad podrumskih prostorija.

Igor je nijemo stajao u dovratku osluškujući tihe udahe i još tiše izdahe usnule Princeze u zagušljivoj polutami zajedničke sobe. Dok je pogledom opčinjeno pratio mjesecinom ocrtane putene obline njenih obnaženih grudi spustio se na koljena i zadržavajući dah pričekao minut, dva... nepomično, da se stiša bubanj bila u vratnim žilama.

Ne praveći šuma četveronoške je prošao kratak put od vrata do Princezine postelje. Bubanj se u vratu premetnu u timpan. Igor zastane udaljen svega dva pedlja od linije laganog pokrivača što se poput nijemog slapa spuštao krivuljom polunagog boka i ne čekajući da se uzbuđenje stiša stade milovati Princezinu nagost vrućim lahorom daha. Nečujni valovi topline razliše se Princezinim snom i ona se, kako je i očekivao, u okretu zbacivši pokrivač izloži njegovoj požudi. A tada, pogled na njenu brižnu friziranu deltu oduzme mu dah. Nekontrolirana drhtavica prostruji mu tijelom. Igor osjeti kako ga snaga ubrzano

napušta pa se tiho povuče unatrag i četveronoške spuzne do svog kreveta.

Ne usnuvši ni trena jutro je dočekaao moren rojem pitanja na koja su se odgovori nametali sami od sebe. Bjesnio je. U pokušaju da opravda Princezu bezuspješno je kanalizirao srdžbu zagledan u vlastiti grijeh dok su razum i srce vodili neravnopravnu borbu u kojoj, znao je, bez obzira na ishod on ostaje gubitnik.

(Odlomak iz drugog su dijela trilogije GRADOVI koji nosi podnaslov Krajina)

S KIM TREBA DOČEKATI BOŽIĆ?

Imam četrdeset godina i još nisam ulovila muža. Grozno. I ne samo da ga nisam ulovila nego sam uoči Badnjaka dobila nogu od ljubavnika psihijatra i tako zauvijek zapečatila svoj status usidjelice. To je nešto najgore što mi se moglo dogoditi. Mama me svojedobno podučavala strategijama osvajanja muških srdaca – i u tome sam imala uspjeha. Međutim, ni u jednoj vezi nisam izdržala duže od šest mjeseci. Jednostavno, ne znam kratku priču razvući u roman, rekao bi moj prijatelj pisac.

Da ću Božić dočekati sama, doznala sam u Konzumu dok sam glavinjala između polica s pjenušcima u potrazi za puricom. Mobitel se oglasio Spring Thaw melodijom koja se bjesomučno ponavljala u sve glasnijoj verziji, a ja sam crvenjela zbog nimalo diskretnog tona što je izvirao iz svemirske crne rupe smještene u mojoj torbi.

– Napokon – uzdahnio je psihijatar kad sam se oglasila. – Želim s tobom razgovarati u četiri oka.

Pretrnula sam osjećajući da mi se loše piše i krenula prema hladnjači. Brdo uredno zapakiranih purica čekalo je samo na mene.

– Da – šapnuh skrušeno.

– Mislim da moramo definirati našu vezu – započeo je psihijatar. – Čini mi se da smo prebrzo uletjeli u ovaj odnos. Osjećam se pomalo zarobljeno... Volio bih o tome prodiskutirati...

– Joj – jauknuh – samo to ne! – Žena u zelenom šeširu udari me laktom u rebra. – Gužva je. Reci mi to jednostavnije: trebam li kupiti puricu ili ne?

– Ne banaliziraj – odgovori psihijatar.

– Trebam li kupiti puricu ili ne? – ponovih pitanje vadeći maramicu za brisanje mogućih suza i odmičući se od hladnjače sve bržim i odlučnijim korakom. Bocu šampanjca izvadih iz košarice i ostavih je pokraj boca s uljem.

– Bojim se da ne trebaš – nakon duže stanke oglasio se proučavatelj ljudskih duša.

– Okej – složih se brzo.

– Volio bih da se nađemo barem na kavi.

– Drugi put – odgovorih osorno. Hvala Bogu, moja iskonska, ponosna i beskompromisna narav provalila je iz mene poput tsunamija: dosta je glumljena simpatične ženice! Baš mi i nije trebao psihijatar u životu, pomislih. – Čujemo se – rekoh i izađoh iz prodavaonice.

Vani pada snijeg, ne uspijevam otvoriti kišobran (s obzirom na to da je kupljen za dvadeset kuna na Trešnjevačkom placu, to mu i nije dužnost), cipele su mi mokre – samosvjesni vozač crvenog alfa romea zalio me mlazom smrdljive vode nakupljene iznad slivnika dok sam pokorno stajala na raskrižju i čekala da se upali zeleno svjetlo. Mobitel je ponovo zavijao. Danas nije moj dan, zaključila sam.

Sudbina mi je upravo potvrdila da sam dijete nesreće, luzerica i bezveznjača koja nije, molim lijepo, uspjela zadržati kratkovidnog zaposlenika psihijatrijskog odjela klinike Rebro. Tip je vjerojatno zaključio da sam komplicirana poput Silvije Plath, kvazilinearne jednadžbe i Minosove palače – iako u tome nema ni zrnca istine. Najjednostavnija sam žena na svijetu, kao haiku pjesma ili čaša vode. I tražim istog takvog muškarca, a nalazim samo manje ili više sofisticirane muljatore. Iskreno govoreći, nije ni čudno što moje veze traju kratko: muškarci su mi zanimljivi samo dok o njima znam vrlo malo ili ništa i stoga se uglavnom pokušavam domoći primjeraka izvan vlastitih društvenih i staleških krugova. Ali Zagreb je mali grad i prije ili poslije svi se poznajemo ili smo u krvnom srodstvu. Ubrzo ustanoviš da je život dosadan i predvidljiv poput kabeleske televizije i uhvati te panika. Zar je to – to? Takvo me je pitanje i dovelo u sobu distanciranog psihića koji želi uspjeti u životu i pojavljivati se u kontakt-emisijama. Ja sam htjela da se valjamo u postelji i pijemo vino iz jeftinih čaša u potpunoj anonimnosti, a on je iskao niskokaloričnu strast, uglačane plahte i razuman razvoj odnosa – što god to značilo. Zapravo, Božić se i ne dočekuje s nekim koga ne možeš cmoknuti ispod bora onako iskonski i strastveno, zaključila sam nakon što prođoh raskrižje u svom najbespomoćnijem izdanju.

– Gospođice, nešto vam je ispalo iz vrećice...

Okrenuh se. Snijeg se pretvarao u kišu, a ja sam se pretvarala u rugobu. Razočaranje nas poružnjuje nevjerojatnom brzinom: osjećala sam težinu kapaka, stisnutost usana i tupavu mlohavost obraza koja je onemogućavala iole simpatičniji smiješak.

Mlađić u kariranoj košulji bez kišobrana i mokre kose gledao je u mene okruglim, sjajnim očima.

– U stvari, ništa vam nije ispalo, ali vi ste mi zanimljivi. Proučavao sam vas. Stanujemo u istoj zgradi, u istom stubištu. Podstanar sam. Niste me zamijetili. Ali ja vas jesam – izjavio je.

– O, pa super! Znači da idemo i u istom smjeru – dočekah se na noge. – Možete li mi ponijeti vrećicu! Iako nije teška.

Mladić prihvati vrećicu i nasmije se. Kiša je sve jače padala.

– I zašto ste me baš večeras zaustavili i predstavili se? – upitala sam ga.

– Ne želim biti sam na Božić. Ne želim ga provesti s prijateljima s kojima sam svaki dan. Nemam curu. A onaj vaš ljubavnik je vjerojatno oženjen... Pa sam mislio...

– Koji ljubavnik?

– Čovjek s cvikerima.

– Nije oženjen. Samo je ozbiljan.

– Oh, znači s njim ćete provesti Božić? Ali on nije za vas...

– Ne, neću. I kako to mislite... on nije za mene?

– S njim se ne možete dovoljno smijati – rekao je mladić. – Ako vam je to važno, a mislim da jest...

– Dobro ste me proučili...

– Da.

– A kako to da ja vas nisam zamijetila?

– Trudio sam se da me ne zamijetite – odvratio je zagonetno.

Hm, zanimljivo, pomislih. Mladić je iz mog filma, osjećam to. Iz glupavog sentimentalnog filma u kojem su važni osjećaji i iskrenost, a ne stanje dionica na burzi, globalno zatopljenje, kupovanje glasova, investicijski fondovi i marketing. Klinac još nije naučio lagati, barem se nije izvještio u velikim lažima.

– Onda, hoćemo li dočekati Božić zajedno? – upitao me bezazleno. – Mogu vam ponuditi hrenovke sa senfom jer mrzim kuhati.

Nasmijah se glasno. Najradije bih dotaknula mladićevo lice. Osjetila sam kako se hormon sreće probudio, protrljao oči i počeo kolati mojim tijelom. Život je čudan. Njime vladaju kemijski zakoni – zato su ovisnosti toliko raširene. Svi ljudi žele biti voljeni: izbačeni iz raja nekoć davno, na različite načine pokušavaju opet doseći to stanje milosti. I riješiti se osjećaja krivnje koji nose kao posljedicu bilo kakvih odluka.

– Ne znam...

– Nemojte previše misliti – prekinuo me mladić i gurnuo u vežu pa u stubište olinjale austrougarske građevine pokraj koje zastadosmo. –

Došlo je vrijeme da prestanete razmišljati i počnete živjeti. Radije se hajdemo ljubiti.

Oh, uzdahnula sam, kvragu! Postoje trenuci kada treba riskirati i biti totalno nerazuman, vjerovati u čudo i ne kalkilirati. Baš bih se ljubila s nepoznatim! Taj malac me zbija poznaje! Isprobala sam razne vrste riskantnih sportova, putovala po nepoznatim zemljama bez kinte u džepu, drhtala od straha u bezbroj idiotskih situacija, vidjela što običnim smrtnicima nije dano i sve preživjela – ali ljubljenje nakon dvije minute poznanstva još nisam iskusila.

– Svidjet ću vam se – rekao je mladić i maknuo šiške s mog čela, a vrećicu spustio na pod.

Sva sreća da ipak nisam intelektualka, pomislila sam razgaljeno, ne zatvarajući oči. Pročitane knjige, filozofska razglabanja i osjećaj etičnosti još uvijek me nisu pretvorili u tužnu gljivu u predugačkoj suknji. Mladić me dodirnuo svojim vlažnim, toplim usnicama pa se stadosmo ljubiti kao da se nikada nećemo zasititi jedno drugog i kao da ništa važnije od ljubljenja na ovom svijetu i nije... A vjerojatno i nije. Sva pamet čovječanstva vrijedi manje od zagrljaja, ptičjeg pjeva ili sunčanog jutra.

– Znao sam da si luckasta – promrmljao je kad se upalilo svjetlo u stubištu. Stara gospođa sa psom prošla je pokraj nas.

Zacrvenjeh se. Mobitel je ponovo počeo zavijati u torbi. Zvuk me podsjetio na moj status usidjelice kojim izazivam sažaljenje kod bliskih mi srodnika. Psihijatar, pisalo je na zaslonu.

– Ne trebaš se javiti – objasnio mi je mladić vragoljasto. – Pitanje predblagdanske, blagdanske i postblagdanske tjeskobe je riješeno: provest ćemo Božić i Novu godinu zajedno. A onda, pustit ćemo da se stvari odvijaju same od sebe.

Ostadoh bez riječi, doslovno bez riječi. U desetak minuta pretvorih se od razbjesnjelo ucviljene i napuštene jedinke u senzualnu brinetu pred kojom je blistava silvestarska budućnost bez antidepresiva i hipnotiziranog buljenja u televizijski ekran.

Mladić me uhvatio za ruku, uzeo vrećicu i namignuo mi.

– A što kažeš da ipak nabavimo puricu? – upitao me.

Damir Pilko, Zagreb

BOJAO SAM SE TVOJE LJEPOTE

Tvoje su oči govorile srcem...

Žudnju otkrivale bez imalo
stida.

U mojim su očima strast
pronašle...

Sve u pogledima rečeno je

I sve na njima ostade.

Da, znam,

rebao sam učiniti taj korak,

Ali...

Priznajem,

Bojao sam se

Tvoje ljepote.

Sada,

Naviknut na čarobnost Tvoju,

Čeznem za onom

vatrom...strašću...

Danas Tvoje oči

Govore

Razumom.

RAZGOVOR S FINIM GOSPODINOM

(Miši Ercegoviću)

On je vrlo simpatičan gospodin prema sedamdesetoj. Ostavlja dojam da je samac, jer u vrećici nosi samo par sitnica da si, veli mi sa smiješkom, skuha ručak. Sjeda, ali ne naručuje ništa, tek je zastao po mediteranski, dalmatinski.

Bio je u pomorsko-trgovačkom poslu, pa nam razgovor skreće na naše ljude na brodovima.

Kako gledamo u kampanil koji blješti na suncu a kako gospodinove priče, pravo po dalmatinski, obuhvaćaju udaljene luke i gradove gdje je radio, New York, Hong Kong, London, ja repliciram iz obrnutog rakursa. Odmah počinjem filozofirati o gastarbeiterstvu, nevidljivim ljudima koji su hranili obitelji, gradili kuće. To je moja tema, s njome dosađujem svakome. Tako, dok on niže spektakularne gradove, zgrade, rute i brodove, ja se prisjećam jednog prizora iz Kukljice, iz djetinjstva. U Kukljici smo sredinom pedesetih godina ljetovali, redovito. To je malo mjesto preko puta Zadra, i tada je bilo je uronjeno u veliku tišinu. Voda se vjedrima vadila iz dubokih kamenih šterni, a struje je bilo između šest i osam navečer; proizvodio ju je dizelski agregat u jednoj kućici uz luku. Inače, samo tišina i intenzivni zuj cvrčaka, sveopći i glasni, kao da opsađuju mjesto i pripremaju se za napad.

Svako ljeto smo stanovali kod gospođe Štrk u dvije sobe na prvom katu velike lijepe kamene kuće, pomalo gospodske, ispred s vrtom i ugodnim popločenim dvorištem a sa šternom straga.

Na stražnje dvorište se nastavljao gospodin vrt i prelazio u gustiš i makiju. S gazdaričinom djecom bih se tu igrao, kćeri i sinom. On je bio nešto stariji. Pod voltom u hladu bio je obiteljski stol, odmah do izlaza iz kuhinje.

Jedne godine, došao je muž gospođe Štrk, i morao sam se igrati tiše. Došao je iz Amerike! Nakon mnogo godina. Stariji, nabijene građe teških fizičkih radnika, sijed, moćnih pleća i ruku. Ne sjećam se da je sa mnom prozborio jednu riječ, samo je sjedio pod voltom i šutio.

Otac mi je objasnio da cijeli život radi u Pittsburghu ili Chicagu, jednom takvom gradu sa željezarama i najtežim industrijama. Odzvanja mi ime Pittsburgh: Meni tada nešto magično kao i riječ Amerika, daleka, iz jednog fantastičnog svijeta koji više pripada snovima.

Onda je bio nedjeljni ručak. Važni, vjerojatno za Veliku Gospu. Ja sam se nešto motao po dvorištu, a obitelj Štrk je sjedila za stolom pod voltom. Šutke, čini mi se, ili razgovarajući ispod glasa. On je imao pognutu šiju i gledao prema zidu, a prosijeda, stasita gospođa Štrk je nešto dodavala. Djeca su bila isto tako zaokupljena i disciplinirana.

Baš tada naišao je moj otac i rekao mi vidiš, gospodin nije bio tu već dugo godina, pogledaj si njegove ruke i vrat, on teško radi, a sad je došao u posjete. On jedva više poznaje svoju obitelj. I budi tiho kad ga vidiš. – Uz nekakav pozdrav njima odveo me iz dvorišta.

To je prascena koja mi se urezala u pamćenje. Možda prvi doživljaj ozbiljnosti i težine života. Podvučena zornošću i kontrastom prema sunčanom ljetu, ferijama, općoj lakoći.

Na temu prekomorskog rada kao sudbine spominjem taj stari prizor gospodinu, koji je bio tako ljubazan da sjedne na deset minuta k meni i zabavi me s par zgodnih priča o lukama kao što je gibraltarska. Možda sam se sjetio čovjeka iz Kukljice jer je gospodin nabrajao mjesta iz Emisije za pomorce, koju sam kao dijete pobožno slušao svakog ponedjeljka na večer, posebno “položaje naših brodova”: Port Said, Alžir, Aden, Montevideo, Panama, Bombaj, Osaka, Gibraltar. I glas spikerice koja čita i dobre želje obitelji pomorcima u tom fantastičnom svijetu gdje “naši mornari” osluškuju poruke svojih najmilijih: žene Vere, kćeri Mirjane, sinčića Ivana koji dobro napreduje i pita za tebe, te bake i djeda koji srdačno pozdravljaju te željno očekuju da se vratiš.

Gospodinov odgovor na moju lirsku i ličnu priču me zaprepastio. Da, to su bili ustaše. On je sigurno bio ustaša, jer je šezdeset i prve bila amnestija i mogli su slobodno doći. Mnogi su tad prvi put došli.

Odrješitost, sigurnost te replike me izbacila iz koncepta. U tome je bilo nešto definitivno, makar je gospodinov ton bio fin kao i prije.

Budim se kao iz polusna, odrješito izgovorena riječ ustaše – ustaše na Mediteranu! – čine me sto posto alertnim. Odjednom vidim jasne bridove. Pod strogim zvonikom smo, kameni trg je pravokutan. Neodređeni pejzaž kavanskog stola preda mnom odjednom je sušta konkretnost: vidim čašu kao čašu od stakla, kutiju cigareta kao

kartonsku kutiju, ključeve, svoju pohabanu novčarku, poderanu vrećicu sa šećerom, sivu prljavštinu u pepeljari.

Imam, makar naglo probuđen, odmah glatku repliku, nastavljam konverzaciju kao da se ništa nije dogodilo. S ustašama, 2. svjetskim ratom sam nažalost doma. Naravno da ne mogu gospodinu reći da su ustaše u Kukljici apsurd, da sam govorio o radniku jedne prekomorske željezare. Dakle, vadam se. Gospodin mi je iznimno drag, volim takve Mediterance o kojima me poučio Slobodan Prosperov Novak. Pratim njegovu misao malo skeptično debatirajući, malo povlađujući. Da je to ipak bilo kasnih pedesetih, da je bilo u Kukljici, ali povlađujem kako je amnestija doista olakšala mnogima život, da ih je puno dolazilo, ali i kako nisu svi bili zločinci iz 2. svjetskog rata, da su mnogi bili jednostavno pobjegli iz Jugoslavije kao mladi ljudi, "preko grane", navodim svoju tetu i njenog muža, pobjegli su 1957. Te da ustaša svojedobno uopće nije bilo tako mnogo.

Ne, onaj čovjek kojeg ste vidjeli bio je ustaša, to je sigurno. Bilo ih je mnogo, a to ste doživjeli nakon šezdeset i prve.

Znam kad sam prestao ići na more s roditeljima, a oni nastavili odlaziti u Kukljicu. S deset godina počeo sam trenirati plivanje, a klub je organizirao ljetovanja s treninzima u Rovinju. Od moje desete godine, dakle 1960., Kukljica je bila prošlost. No, neću to reći gospodinu, držim se njegovog notnog ključa o ustašama i komunističkoj Jugoslaviji: čitao sam Banca pomno, i Đilasa, a moj fini sugovornik to praćenje zaslužuje, jer ne lupeta. Ne kaže ustaše i četnici, tu nepodnošljivu frazu budala i neznalica. Već samo ustaše, dakle zna što govori. Kao što je i u svemu suveren, a prema meni, koji sam došao živjeti u njegov grad nepozvan, i vrlo susretljiv. Njegova gesta da je zastao i sjeo, a mogao mi je samo u prolazu kimnuti, velika je srdačnost, i znak da u ovom gradu nisam nedobrodošao, da mi na neki način pruža šansu da se uklopim.

Ipak, sada pišući ne mogu prešutjeti jedan mali okus reskosti koji mi je ostao nakon tog razgovora. Neobjašnjiv i paradoksalan mi je bio rez u razgovoru, pogotovo s nekim koji je, ako sam dobro shvatio, iz talijanske obitelji, pa dakle s ustašama (i četnicima) ne bi trebao imati ništa, odnosno imati sasvim druga sjećanja, traume i zamišljenosti. Ali, možda samo zamišljam da je Talijan, možda samo literariziram i pripisujem, jer želim takvu figuru: otmjenu melankoliju Enza Betizze i Ivana Paulette, male nervoze Claudija Ugussija, dalekost Nelide Milani. Naše čežnje da pločnicima istočnojadranskih gradova odjekuju i pokoji koraci talijanske

gospode, vjerojatno su izraz jedne neodređene grižnje savjesti i osjećaja gubitka. Ljudi talijanske kulture su u naše ime iz njih protjerani. Kulture dobre ili loše – najgore uostalom o njoj govore Talijani – no svakako jedne koja ne poznaje četnike, ustaše i kolektivne pljačke, taj jezivi teret kojeg smo mi ovamo donijeli.

KRITIČNA TOČKA

Sjedili smo u Gradskoj kavani, moj stari profesor i ja. Dugo se nismo vidjeli, možda godinu dana i više.

- Ako pričamo o Svemiru i tome kako je nastao, odnekuda moramo početi. Evo, zamisli da na papiru imaš nacrtanu kružnicu, a moraš joj šestarom izračunati opseg. Negdje moraš ubosti vrh, razumiješ?

Kao i onda kad sam bio njegov student, klimnuo sam poslušno glavom, a on je gledao u mene kroz one svoje poznate debele rožnate naočale, srčuci otpijao vruć čaj i smišljao iduću rečenicu.

- Priznajem, za sada bolje teorije od teorije Velikog praska nema, pa ćemo uzeti da je baš taj trenutak bio stvaranje prostora, vremena, materije i energije. Gle, sve ima svoj početak i kraj, konstanta ne postoji. Ako tako postavim stvar i Svemir je nekako započeo, a mora bogami nekako i završiti. Kao što smo prihvatili tu teoriju praska, jer za bolju trenutno ne znamo pretpostavimo onda da postoje i crne rupe, pa idemo dalje, u budućnost. Zvijezde će se istrošiti i ugasiti. Biti će sve više crnih patuljaka, neutronske zvijezde i crnih rupa. Neke od njih će napustiti svoje galaksije, a druge će progutati masivne crne rupe u galaktičkim središtima. Teorija i matematika nam govore da će bijeli i crni patuljci kolapsirati u neutronske zvijezde, a ove pak u crne rupe.

Pogledao me je kao da se želi uvjeriti pratim li ga pozorno i razumijem li o čemu mi priča.

- Idemo još dalje! U neizmjerano dalekoj budućnosti svemir će se sastojati samo od crnih rupa. Crne rupe su zapravo carstva gravitacije i kroz njih ne prolazi ništa. One, znamo, svojom gravitacijom proždiru sve. E sad, zamisli najveću crnu rupu u Svemiru. Crnu rupu toliko veliku da je nakon gutanja sve materije u svojoj galaksiji toliko porasla da je dostigla veličinu te galaksije. Naravno, sada se to čudovište okomilo na susjedne galaksije i proždire ih šireći se. Nakon milijuna i milijuna proždrih galaksija toliko je velika da zauzima najveći dio svemira. Nezasitna, još guta i proždire. Nakon što je usisala sve, baš sve galaksije u Svemiru, na redu je još ono što je preostalo, razni ostaci pozadinskog zračenja još iz doba Velikog praska, fotoni te razne čestice i antičestice. Gravitacija joj je sada toliko snažna da na posljetku guta i tamnu tvar. I, pitaš se, što

dalje? Pa, proces ide svome kraju, odnosno početku. Gledaj, došli smo do temperature apsolutne nule, kritične temperature. Došli smo do kritične mase crne rupe koja djeluje nezamislivom gravitacijom, a tu je uz kritičan tlak i kritičan volumen kojim ta crna rupa zauzima zamalo pa cijeli Svemir. Približavamo se napokon kritičnoj točki!

Bio je toliko uzbuđen i zanesen da je skoro ustao sa stolice.

- I zamisli! U neizrecivo dalekoj budućnosti cijeli je Svemir zapravo jedna golema crna rupa, a nasuprot njoj preostaje još jedna, još samo jedna jedina posljednja slobodna čestica. Najmanja čestica! To je točka!

- Točka?

- Da, točka. Sjećaš se, još je Euklid rekao da je točka beskrajno malena jedinica, jedinica koja nema dijelova i ne da se rastaviti. Mi ne znamo što je ona; možda molekula, možda atom ili kvark, možda samo posljednja struna, neutrino ili nešto još manje. E sad, zamisli tu posljednju, najmanju preostalu postojeću česticu, to Nešto jedino preostalo od našeg Svemira, koje napokon biva privučeno i u beskrajnom trenutku vremena dotiče horizont događaja crne rupe. Događa se čudo! Njena najmanja moguća masa ipak je dovoljna da stvori uvjete kritičnog trenutka i napokon – sve se poklopilo, a slagalica se posložila. Ispunjeni su uvjeti za novi Veliki prasak! Materija više ne postoji, samo je Gravitacija i Novi Veliki prasak, trenutak kad je Svemir istovremeno i dovoljno malen i dovoljno masivan, odnosno spreman za preobražaj u novi Svemir. Crna rupa više ne može ništa primiti u sebe i ta jedna jedina najmanja čestica postaje višak, kritična masa koja uzrokuje Veliki prasak. U sikstilijuntom trilijunu bilijuntnog milijuna djelića sekunde stari Svemir ponovno je izrodio je Novi!

Otpio je posljednji gutljaj čaja, izvadio maramicu i obrisao usta, pa nos. Zaokružio je pogledom po visokoj polupraznoj sali Gradske kavane tražeći konobara.

- Vidiš, sve ovo što se događa uokolo nas stvar je kritičnog trenutka. Uzmi za primjer poplavu. Da bi do nje došlo mora postojati ona jedna kap koja je dovoljna da se rijeka prelije preko nasipa. Ne kap, nego onaj prvi njezin najsitniji djelić, shvaćaš? Ili lavina, ista stvar. Kada spojiš vjetar, nagli porast temperature plus novi sloj svježeg snijega; dovoljan je samo jedan titraj snježne površine, pa da pokrene klizanje tisuće tona snijega po padinama planine. Mogao bih ti ovdje navesti masu primjera, no kritičan trenutak vrijedi za sve. Uvijek se radi o tom jednom jedinom kritičnom trenutku, razumiješ?

Zamišljen, iz izlizanog starog novčanika izvadio je novčanicu i ostavio je pored računa. Profesor je uvijek sam plaćao svoje piće.

Okrenuo je unutrašnjost novčanika prema meni. Lijepa djevojka duge crne kose i punih usana smiješila se sa stare izlizane crno bijele fotografije.

- Ha? Jelda je lijepa?

Klimnuo sam glavom.

- Eto, objasnio sam ti kako je nastao Svemir, ali zašto me moja Renata ostavila nakon četrdeset četiri godina braka... Vjerojatno se i tu radi o nekoj kritičnoj točki, ne znam, nikad mi nije rekla, samo je otišla.

Ustao je sa stolice i dohvatio kaput.

- Žene dragi moj, žene. Žene su najveća tajna Edo, tko će njih shvatiti...

Ksenija Premur, Zagreb

*

Čovjek je politička životinja (Aristotel).
Čovjek je moralni divljak (Rousseau).
Čovjek je dobar (anarhisti).
Čovjek je zao (Marquize de Sad).
Čovjek je ansambl društvenih odnosa (Marx & Engels).
Čovjek je slika i prilika Boga (Biblija).
A što je čovjek koji polegao nauznak
U sipljivu i sparušenu travu
Nadomak kamene obale
I odmaknut u stranu od pjeskovite plaže
Ispija hladno pivo
I požudno motri polunaga ženska tijela?
Nesublimirani eros (Freud).

*

U ljetno poslijepodne
Svira Chopin.
Razdaju se čarobni zvuci.
Bog spava
A kiša rominja.

*

Na odlasku mi je rekao
Neću te zaboraviti,
Sjećat ću te se svakog trena,
Svake stotinke,
Svake milujuntinke sekunde,
Svaki udah i
Svaki izdah

Svaki disaj
Svaki treptaj oka
Svaki kucaj srca
Sjećat ću te se, sjećat ću te se
Mislit ću, mislit ću

Ali
Neću se vratiti.

Živko Prodanović, Zagreb

SANJAM GLEDAJUĆI KROZ PROZOR

sanjam riječ po riječ
sanjam početak po početak

sanjam snove
u kojima se čovjek može lako izgubiti
sanjam čovjeka
u kojem se snovi mogu lako izgubiti
sanjam potresne priče o običnoj
uzaludnosti
sanjam dvorišta koja nagrizaju crvi
i neka zla stvorenja

sanjam magnoliju u tuđem proljeću
sanjam na brzinu ispijenu kavu
urbanih neurotičara
sanjam vrtove u kojima se ne smije biti
vrtove koji će zbog toga završiti u paklu

sanjam prihvaćanje proturječnih načela
i nepotrošivost zaljubljive tišine
sanjam kuću koja će izdahnuti na vješalima
jer baca crjepove po prolaznicima

sanjam pred jutro kada prvi tramvaji
gundajući prevoze putnike iz sna u san
sanjam električnu lampu
koja ne trpi besmisao
sanjam besmisao
koji ne trpi električnu lampu

sanjam tihe, bezglasne grobove
u kojima se odmaraju spaljene knjige
sanjam proroke i čuvare piramida

zbiјene u čudu pred misterijom života
sanjam gorke trave s golih otoka

sanjam zvijezde, komete, žohare i skitnice
sanjam da mi je riječ mati
i sanjam da sam dobar sin
jer budan takav ne mogu biti

i sanjam još apokalipse
jednu ljepšu od druge

JOŠ JEDNA POGREBNA POVORKA

iza porodice
(došao je tko je mogao,
a možda i nešto manje od toga)
idu grintavci i fuflavci,
zaputnik i zamutnik,
frtaljdrug i nenamjernica,
hvalebožnik i vertikalnik,
svaditeljica i živomrzac,
idu odletnik i uokvirenik,
gradosljednica i groznojub,
boemi i šankpolitičari,
pustojeb, cviliševica i
maloševac
i jedan pijani akademik,
idu šumasti i tručljivci,
pukleki i bekavci,
idu štrige i copernjaki

zaista nisam očekivao
toliko ljudi na svojem
pogrebu

DAN KAD MI JE SRCE ŽVEGNULO

čekaonica žrtvozornika
s pogledom u nebostratište
bolnički hodnik
svjetloprosci u žedaonici

smucaju se strah i nada,
prolaze autosmrtnik i samoutočnik,
grobnozovnik i klepsidarnik,
mračnomislenik i mrakonosac,
vlečimisao i vlečismiso,
prolaze, a meni je srce žvegnulo

kao da je to samo po sebi potrebno
pristupi mi jedan stvor,
pomakobljed u licu i reče:
ja sam taj koji nisam,
mogu biti vječan, ali ne moram,
obnavljam se kada zaželim,
a umrijet ću samo jadnom,
vjerojatno u prvom pokušaju

vidim
pseudozidari grade bijele pseudozidove,
sve manje je strahostvora i ispreturnika,
samorugajući odgurnik,
upletenika i prividnika
pogrbljenih u smjernokazu
preostaje mi samo krik kao protoriječ
-preostaje mi samo krik kao protoriječ
stvor, vrlo ozbiljan
lice koje se ne smije
još mi reče:
ja nisam taj koji jesam,
ne padaju cigle s neba
nego s čovjakovih zgrada,
pa ipak se ljudi

više boje praznog neba
nego onog što im zapravo
prijeti nad glavom

riječi su me stegnule
u neurostisak,
ostao sam skamenjen
i još uvijek ne znam
s kim sam razgovarao:
sa samim vragom
ili s lupežom
koji mi je ukrao sat s ruke
dok sam zažveglan
ležao na bolničkim nosilima;
i samo znam da me je nešto moćno
zgrabilo, vuklo sebi
kao zaljubljena smrt

NE BRINI, EDIT

Opet si se javila draga Edit!
I opet me pitaš gdje su nestala ulazna vrata za Dunav.
I opet tražim odgovore u našim samostanima
koje je često posjećivao
i na spomen ostavljao tajnovitu raskoš
ispisanu kao uvertiru za ono što slijedi
Edit!
Zar si još uvijek naivna djevojčica?
Zar još nisi shvatila?
Njegovo rodoslovlje ne poznaje talas
ni rijeku kojoj se želiš predati.
Zar nisi zapazila kazališnu kartu grada?
U svakom teatru on je glavni glumac.
Njegov život je aplauz
u kojemu pjesnici pronalaze muze.
Nikada ga nisi upoznala ,Edit!
Tek opsjednuta dahom bestjelesno se predaješ
rasponu njegovih vizualnih tonova
kojima opija, očarava, uzima.
Draga Edit!
Neću ti pokazati vrata koja želiš otvoriti
zaključati ću tvoja najintimnija razmišljanja
prevesti ih na nekoliko melodičnih jezika
i pospremljene u boci
baciti u ocean nek' traže adresu
Možda već sutra, opjevano u kaplji preispitivanja
pronađe kolijevku u kojoj ćete oživjeti.

DOGODILO SE JUTRO

Bezimeni!

Dogodilo se jutro
u kojem sam tražila razigranu djecu
u boji tvojega glasa
založeni prsten u molitvi
našega spasa

i na licima iscrtane leptire
čija krila nisu ukleti grad.

Dogodilo se jutro
u kojem smo igrali kriket
iako je palica istrošena
divili se zlatnim poljima
iako su bila pokošena
i u čašu skupljali rosu
kao ljubavni opijum.

Bezimeni!

Dogodilo se jutro
u kojem nisi spoznao
vlastito ime.

RIJEKO MOJA,SESTRO MOJA

Neću biti rijeka koja sama teče
nit' val koji o kamen se ruši
želim biti druga svima oko sebe
žuborenje toka sa ušćem u duši.

Neću biti rijeka koja nema mosta
niti mirna voda podignutih brana
želim povezivat' i lijevo i desno
ukorjenjeni jablan bez žalosnih grana.

Neću biti rijeka koja izron nema
nit' opasni vrtlog što na dno nas zove

želim zaplivati bistrinom kroz život
navodnjavat polja i vrtove nove.

Al' zelena rijeko to je samo želja
koju ti kroz šapat do izvora nosim
uzvodnim mi tokom teško je plivati
pa te još jedanput preklinjem i prosim.

Posestri me vrelo iskonskog rođenja
kapljom svoga bitka ukapaj mi oči
izvorno i čisto podari mi pogled
nek' vječno za čovjeka pravicom svjedoči.

ORAO I VRANE

Probudio se u bolnici s onom vrstom glavobolje zbog koje bi glavom mogao lupati o zid. Povez na glavi, ruci, bolovi u cijelom tijelu, to je bilo jutro. I lica bolesnika na susjednim krevetima, dva desno, dva lijevo, četiri preko puta, broji automatski, ukočena pogleda zagledana u vlastitu nevolju i u nevolje ostalih – koje su ih ovdje okupile - s nekom tupom znatiželjom. Onom bez pitanja.

Zadnje čega se sjeća je kuhinja njegovog susjeda, kod kojeg je kupio vino...

Susjed je prvo natočio vino – demižonku od deset litara - koja su ostavili u dvorištu. Zatim su se popeli na kat, gdje je susjed smjestio kuhinju, tko bi znao zašto. U većini kuća kuhinje su dolje, ali njegova je gore. Kuću je sagradio od dobitka na lutriji, možda je to razlog: neuobičajeni putovi, neuobičajena rješenja, misli.

Gore su otišli podmiriti račun, nešto popiti i popričati. On je dobar kupac, pa ga susjed časti. Zimi kod njega kupuje polovicu praseta, koju patku, puru, suši šunku.

U kuhinji sjede sučelice jedan drugome razgovaraju o vinu. O zemlji. O urodu. O trećem susjedu čija žena ima lupus.

- Znam ja što je bolest – govori mu susjed, čija se kćer u djetinjstvu opekla vrućom vodom. Do danas nije ozdravila.

Susjed je mještalin, on je vikendaš s kleti. Kupio ju je da se odmori od betona, u koji gleda otkad se rodio. I on i žena. I nema ništa protiv, voli taj svoj beton, voli grad. U njemu je rođen, u njemu će valjda i umrijeti. Ali povremeno bi osjetio takvu želju za prirodom da bi ga to gotovo boljelo...

Ne izlet u prirodu nego boravak na selu.

Mogućnost da ujutro izađe bos na travu.

Da vidi prolaziti lisicu...

Njegova žena ježi se od životinja, ali morala je popustiti. Klet s voćnjakom kupili su dok je još radio, tamo odlazili vikendima. Sad u njoj boravi kad god je lijepo vrijeme, a i kad nije, sa ženom ili sam. Koji put, vikendom, na proljeće i jesen dolaze im djeca, kćer i sin s partnerima i unucima, njih ukupno sedmero. Jedva im je zapamtio rođendane. Voli ta

okupljanja ispod krošnji dvaju oraha, za drvenim stolom s klupama. Ali jednako voli u kleti biti sam, koji put i više, pomisli s nečistom savjesti.

Kad zahladi više nitko ne dolazi - to je njegovo vrijeme uživanja.

Jede kad hoće, posjećuje koga hoće, pije koliko hoće. U gradu ne pije, jer se žena buni, djeca prigovaraju. U kleti je slobodan. Tu pije i kad je s obitelji, ali umjereno - ipak je pod kontrolom. Zadnjih par mjeseci nije pio ništa, morao je njegovati ženu koja je operirala žuč.

Onda je ozdravila, počele su kiše, i on je sav sretan sam otperjao u klet...

- Ugovorit ću puricu i patke za Božić - rekao je obitelji, meso za škrinju i ono za sušenje. Vraćam se za tjedan dana.

- Stigao je jučer ujutro, naložio peč i onda se primio čišćenja, pomažući se ostacima vina iz hladnjaka.

Voli urednost, čistoću, čak i više nego žena, i svoju osobnu i okoline. Svako jutro i navečer odlazi pod tuš, dva put tjedno pere kosu. I stan i ova klet uzori su mu urednosti, bez prašine i masnoća, koje uništava u korijenu. Čak i onu na posuđu.

Pregledavši voćnjak, počeo je spremati ručak - gulaš od mesa koje je donio sa sobom - jasno, vinski. Taj voli najviše. Ostatke vina popio je za objedom, malo odrijemao, pa se uputio susjedu s praznim demižonom. Još je bio dan.

Kad se od njega oprostio već je pala noć - primijetio je kroz prozor kuhinje.

U njegovom sjećanju tu nastupa mrak, kraj jednog vremena i početak drugog, u kojem mu glava puca, bole ga kosti i mišići, ima po sebi zavoje i nalazi se u bolnici, pojma nema kojoj. I nigdje liječnika s nekim objašnjenjem kako je tu stigao i kada, što se dogodilo...

- Koja je to bolnica? - upita pacijenta sa svoje desne strane, življeg od onog s lijeve, kako je procijenio na brzinu, jer je pacijent s desna pokrivač navukao do nosa; a onaj s lijeva tek do ispod brade.

- A koja bi bila? Bolnica u Sisku - odgovori mu onaj s lijeva, koji je izgledao mrtav, dok je drugi šutio, kao da ga nije čuo.

- Sisak? - ponovi, zbog nečeg beskrajno začuđen.

Jučer je bio na selu, u klijeti - a sad se našao u Sisku! Nešto mu se dogodilo između posjete susjedu i kuće, misli, tražeći kariku između dvije točke u vremenu, dva sigurna prostora, opipavajući rukom glavu u zavojima. Hitno treba nešto protiv glavobolje, a liječnik ne dolazi. Čak ni medicinska sestra...

Idućeg trenutka vrata se naglo otvoriše i u sobu uđe liječnik, mlad, mišićav, uspravan, brižno obrijane lubanje, izazvavši u sobi komešanje, kao da su ga svi čekali... Naizgled mrtav pacijent čak odgurne deku, podlakti se na jastuku. Liječnik svakome od njih udijeli po koju riječ, no on, kao novi, imao je prednost.

- Kako ste? – upita ga, zaustavivši se pred njegovim krevetom.

- Imam glavobolju – potuži se. – Što mi se dogodilo doktore?

- Četiri promila alkohola – stiže precizan odgovor. – Dobro da ste živi.

- Ničeg se ne sjećam – reče on skrušeno, posramljen zbog svjedoka, njihovih podrugljivih pogleda. „Ništarija“, „pijanac“, prevodio je te poglede, koji su nad njim likovali. Činio ih je moćnijima.

- Vaš susjed kaže da ste pali niz stube krenuvši od njega kući... On vas je doveo.

Ništa niste slomili, samo ste iščašili ruku. I natukli se, jasno. I dobili potres mozga. Blaži oblik – utješi ga. - Javili smo vašoj obitelji, uskoro će stići. Odvest će vas kući.

Dok je liječnik govorio on se počeo gužvati, tonući u sebe kao kakva papirnata vrećica. Pritiskali su ga odozgo, liječnik riječima, stojeći ispred njegovog kreveta, pacijenti sa strane, desni, lijevi, osobito oni preko puta - blijede, nijeme glave, koje pritišću očima - a iz budućnosti na sve načine pritiskala ga je obitelj, koja je dolazila po njega.

Tko će sve doći? – upita se, sav jadan.

Žena neće. Još se osjeća slaba. Ali sin i snaha nesumnjivo će doći, i kćer sa zetom...

Bio je požrtvovan otac, marljiv i uspješan, sve ih je dobro opskrbio. Zato će doći pokupiti njegove ostatke, neće ga ovdje ostaviti. Vratit će kući svoj zgužvani smotuljak – koji je njihov otac.

Morat će slušati njihove prigovore, odgovarati na njihova pitanja. Zašto pije? Kad konačno misli prestati? Doliči li mu to? Zna li što time čini njihovoj majci, svojoj ženi? Zar je zato kupio tu klet – da se u njoj može opijati?

A papirnata gužva samo će pokunjeno šutjeti, jer nema što za reći.

Ne zna zašto pije. Uvijek mu je išlo dobro, u obitelji i poslu, koliko je to uopće moguće: jer baš nitko nema sve... A to što njemu manjka nema čak ni ime, toliko je van stvarnosti. Nešto zakopano duboko u srcu, što je mislio riješiti kupovanjem kleti. Ali bezuspješno...

Liječnik mu obeća poslati nešto protiv glavobolje, a onda ode, ostavivši papirnatu gužvu na krevetu, koja zatvori oči.

Nekad u mladosti puno je čitao i svoja razmišljanja zapisivao u dnevnik. Negdje kod kuće i danas ima te dnevnike, te velike teke s crtama ispisane rukom, u kojima još žive nade što ih je polagao u sebe. Život ga je odveo u praktičnije vode – bio je inženjer, do penzioniranja radio na postrojenjima za struju – ali i dalje je jednim djelom pripadao svijetu tih dnevnika, njegovoj čudesnoj širini.

Osobito je puno čitao u vojsci. Bio je poslan u Srbiju, daleko od kuće, no imao je sreću da radi u knjižnici. Nikad se ni prije ni poslije nije toliko načitao, bio toliko sa sobom. A od svega pročitano najviše ga se dojmila misao, koju je zapamtio do danas:

„Orao leti sam, a vrane u jatu“.

Kakvo otkriće! Kakve životna uputa!

Bezbroy puta je u sebi ponovio tu misao, koja mu je ocrtavala put što ga je zamišljao za sebe... Usamljenog leta orla.

Iz vojske se vratio spreman za taj let, a onda je upoznao svoju ženu. Dobru ženu, odanu, koja mu je rodila djecu, dala mu obitelj s kojom se oboje ponose. I kćer i sin uspješni u zanimanjima, uspješnih brakova. I unuci već kreću stopama svojih roditelja... A on je bio pokretač svih tih uzornih života, on i njegov rad – može umrijeti zadovoljan. Kao što je i živio. Osim u trenucima kad bi mu iz davnine u glavi odjeknula ona misao o orlu koji leti sam – njegov zamišljeni život. U kojem bi dosegao ono što u ostvarenom nije, makar ne zna što je to. Nešto što pripada orlu i samoći, njegovom usamljenom letu...

Čemu se još uvijek divi.

Ponekad, kad se napije, u sebi osjeti taj let, te prodore u beskraj, barem dok ne popije previše. Kad se uneredi, kao sinoć. Ta opasnost ga vreba iz svake čaše pića, i on joj se odupire - dokle može. Nikad neoprani ne izlazi u grad, ne ostavlja gadosti u kadi. Nikad ne dopušta ni najmanju mrlju na košulji... Uza sve to uvijek nastupi trenutak kad se ne može oduprijeti, kad se sve mora srušiti, da bi on postao orao...

A to nije nešto što može ispričati svojoj ženi, sinu, kćeri, misli, ne bi li se opravdao, za to nema riječi.

Niti ima što za reći.

- Donijela sam vam tabletu – reče medicinska sestra papirnatu gužvu na krevetu, koja se vraćala u ljudski oblik, i koja sad otvori oči. Glavobolja mu je popustila, no ipak popije tabletu, s dvije čaše vode, jer je

osjetio i žeđ. Ne nađe hrabrosti na posudbu zatražiti ručno ogledalo u kojem bi se osnažio za predstojeći susret s obitelji, umjesto toga, samo se potapša po licu... Tu je, živ je, oni će se radovati što ih nije napustio, što se vraća svome jatu.

Osmjehne se uokolo s tom povraćenom snagom, s visine svog ostvarenog života... Orao otprhnu.

Glave oko njega odjednom se složno pokunjiše, savladane njegovim usponom. Zadovoljan postignutim malo se uspravi na jastuku, ne obazirući se na bolove.

Bio je spreman za posjetu.

ISPOD OŠITA

Buljim u prazno
osjećam rupu
negdje između
širi se u predjelu ispod ošita
Praznina
potreba da pojedem najveću čokoladu
Nedostatak hrabrosti
priznati
istinu
da nisam dovoljno jaka
da pokidam ispisano
Na komadiću karo papira
život u kockicama
Igram se škole
bacam kamenčić
jedan
dva
tri
raskorak
i tako u nizu
život
na karo papiru
Pokidan omot čokolade
i praznina
negdje ispod ošita

VIDJEH SMRT

Vidjeh život
gledajuć smrt
u rukama
pravednika

Osmijeh ubojice
samoubojici prijeti
da strah
odagna nakanu
Vidjeh život
u zjeni
što svjetlost
traži
i krik čuh
u tišini
lavež il' huk
ne razaznah
Vidjeh sjenu
i more što se pjeni
i nagu ženu
u val što streml
i ruke vidjeh
omčom dah što krenu
i vidjeh život
u jednom trenu

ИЗЛЕТ

Било је то једне недеље у касно после подне. Крај априла необично врућ. Мој пријатељ др Миховил Томандл позвао ме је на свечаност поводом обележавања годишњице Француског клуба у Панчеву. Рекао ми је да ће се окупити мноштво отменог света и да ће, између осталог, током вечери, предавање о старој Хелади одржати наш заједнички пријатељ др Борислав Јанкулов. Нисам тога дана баш био расположен за дружење, поготово не за салонска окупљања, али нисам имао срца да одбијем драгог пријатеља.

Укрцао сам се на јутарњи пароброд који је возио излетнике из Београда у Панчево. Београђани свечано одевени били су раздрагани и бучни. Сунцобрани, лепезе, летњи полу цилиндри, панама и дамски шешири прекрили су предњу палубу. Успентрао сам се на једно узвишено место са кога сам несметано могао да посматрам реку. Нисам се лагодно осећао у присуству људи. До мене је допирао мирис речног муља који се мешао са слаткастим парфемима отмених госпођа са прамца пароброда. У једном углу неколико музичара свирало је староградске песме. Заваљен на ограду, пустио сам да ми благи поветарац удара у лице. Понекад је и мени пријало да ленчарим. У последње време универзитетски послови су се поприлично намножили и постали несносни. Можда сам се и заситио предавачког посла. Годинама нисам путовао. Можда је време да се измене устаљене навике. Можда је куцнуо час да се изађе из престонице и пронађе мирније место за живот, далеко од сплетака, намештаљки, подвала и хистерије града, далеко од тог усијаног вашара таштине. Морам признати да већ годину дана маштам да некуда одем безповратно. Не сналазим се више тако добро као некада у културним срединама пошто имам утисак како је све више лажи око мене и све мање непосредности у односима међу људима и како баш те средине имају све мање везе са првобитним смислом речи човек. Студенти су готово незаинтересовани за предавања и траже да им се све упрости, банализује како би лакше попамтили податке. Нема ту оне

акрибије која је красила моју и све пређашње генерације. Живт је постао убрзан. А ја сам све више и сигурније корачао ка усамљености. До душе, себе никада нисам ни поимао као делић објективног света, напротив, већ од малена сам градио посебан универзум, само за себе, читајући и маштајући о далеким, егзотичним просторствима, крцатим узбудљивим догађајима и несвакидашњим духовима. Хероји великих литерарних дела изгледали су ми стварнији од људи око мене. Осећао сам се као биће које не припада објективној стварности, које није део велике групације нити припахвата било какву категоризацију. То осећање отуђености, које је у мени покадкд изазивало патњу и страх, настајало би утапањем у било какав скуп људи. Чинило ми се да сам по тој карактерној особини најближи средњовековном феудалцу који обитава у замку са подигнутим мостом испред улазне капије и на топовску ватру одговара ватром. Никада нисам био ничији, припадао сам увек само себи самоме, био сам човек сопствене идеје, сопствене мисије, сопственог трагања за истином.

Док сам посматрао како за паробродом остаје пенушави траг и таласи се лагано разилазе ка левој и десној обали Дунава, губећи при том на снази и интензитету, помислио сам како ме све чешће обузима осећање жала за прохујалом младошћу и свим неискоришћеним приликама у животу. Скоро увек се осећам потиштено и меланхолично у сумрак током лета. Скоро увек сам га лоше подносио. Сумрак у великом граду представља прелазно стање између светлости и помрчине, када је извор дневне светлости већ нестао, али још није наступило оно друго светло, које се јавља ноћу, вештачко људско светло које човека чува од тмине али и од правог звезданог и месечевог сјаја. Управо тај сумрак јача жал за вечношћу, за вечитом светлошћу и разоткрива сво зло људског живота.

Упалио сам цигарету и наслонио се на ограду. Пушио сам и посматрао комешање света, окупљеног на прамцу. Чуо се кикот жена, грохотан смех мушкараца, повици, песма, све се мешало као да је у вртлогу речном. Конобари су подизали послужавнике изнад главе и пробијали се кроз гужву. Шаренило тоалета замарало је очи. Окренуо сам поглед ка сивом Дунаву. Помислио сам како се нисам никада истински досађивао у животу. Проналазио сам

обавезе и када их истински није било баш много на располагању. Али далеко од тога да ми многе ствари нису биле досадне у животу. Пре свега, осећао сам неописуву досаду од присутности и умовања, поготово тог, боље рећи, квази умовања велике већине људи, од политике и идеологије, од националне и државне праксе. Убијала ме је досада услед свакодневног понављања, једнообразности, спутаности или уобличености. Чинило ми се да свет у коме живимо тежи масовности и унисонности било у моди или ратном покличу, било у уметности или науци. Све ће бити добро само ако личимо једни на друге, по обичајима, навикама, жељама и стремљењима.

Угледао сам куле светиље на ушћу Тамиша. Пароброд је убрзо пристао на панчевачку обалу. Сви су махом похитали ка Вајфертовој пивари на хладно пиво и слане переце. Помислио сам како бих могао да прекратим време у тој лепој и пространој башти док чекам поподневни скуп у Француском клубу. Упутио сам се за том веселом дружином, за излетницима жељним нових утисака, али лаганим кораком. Нисам имао разлога да журим. Овај провинцијални градић је имао одређени шмек, али за мене, ипак, недовољан да бих се омамио од усхићења. Посматрајући леђа оних који су похрлили да се насладе јелом и пићем, размишљао сам колико је трагична чињеница да врло мало људи има изграђену личност, да има своје светоназоре од којих не уступа пред силом и јавним мњењем. Колико је мало оних који заиста задобију своју душу пре смрти и не поклекну под копитама стада. „Ништа није ређе код човека“, вели Емерсон, „од дела које је његово и ничије друго“. Већина људи су неки други људи. Њихове мисли су туђе мисли, њихови животи јефтина подражавања свеопште малограђанске драме, њихове страсти кривотворене. Светина је испуњена васпитањем, предрасудама, празноверјем и лажима, као оне птице на зидовима ловачких домова. Врте се у правцу у коме их тера ветар закона и административних правила. Као навијене лутке, врте се вазда у једном кругу свакодневних обавеза или лете на циновском рингишпилу све док се он од употребе не распадне. Онда тумарају обезглављени, тражећи једни друге, грчевито тражећи ослонац. Нисам још упознао човека који би могао мирно да проживи век без своје канцеларије, пословних писама, банковних рачуна, без параграфа и тапија, кућа и летњиковаца,

без свог тог снобовског декора фамозне културне средине. Убеђени у неку сопствену супремацију над остатком света, сви ти бесомучни јахачи каријера, ношени су струјом предрасуда, као какви бродоломници, у правцу заборава. Довољна је једна неочекивана ситуација да се намах разбије челична воља, односно да наједном сви ти недодирљиви моћници, убеђени у победу и вечност сопственог тријумфа почињу да дрхте као покисла, сиромашна деца.

Пронашао сам слободан сто испод разгранате крошње кестена. Поручио сам криглу хладног вајфертовог пива. Конобар је био љубазан и одмах ми је донео тањир са перецама. Извадио сам малу књигу из торбе и почео да је листам. Увек сам практиковао да се детаљно припремим за предавање. Сада је била прилика де утврдим нека чворна места за сутрашњи сусрет са студентима.

Тема је „Еп о Гилгамешу“. Брижно сам сакупио најважније сентенце овог прастарог вавилонско-сумерског епа. „Уплашио сам се смрти и зато јурим преко степе“, каже главни јунак у једном стиху. Ова прастара мисао делује потпуно свеже, као да је исписана сада, у овом нашем времену, као да ју је тек малочас нанео талас на обалу Тамиша. Смрт као шкриња и велика тајна. Тежња ка бесмртности, тај наш неутаживи порив, што жари и пече повоздан, ту негде испод ребара, поново ми обузима душу.

Као да чујем Спинозину који попут остарелог инсписијента шапуће предано: „Свако биће настоји да у себи истраје, и да тај напор, стварна његова суштина, претпоставља неограничено време, и да душа, најзад – било у уочљивим и јасним идејама, било у нејасним – тежи да истраје у свом постојању због бесконачног трајања, и да је свесна те тежње.“

Тешко нам је да појмимо себе као непостојеће, да замислимо како се претварамо у прах и пепео. Када је Гилгамеш упитао Енкидуа, пронашавши га у свету мртвих, како му је, добио је овај одговор: „Погледај, пријатеља којега си прихватио, којему се срце твоје обрадовало, њега ждери црви као старо одело. Енкиду, пријатељ, којега је твоја рука додиривала, постао је блато земље, пун је прашине, потонуо је у прах, прах је постао.“

Никаквог оптимизма нема у сумерско-вавилонској визији загробног живота. Иако се Гилгамеш упињао свим снагама да

пронађе одговор на питање шта је то смрт и ко нас то заувек иште, није га пронашао. Умро је сам у својој палати.

Мудри Утнапиштим, коме су богови подарили вечни живот јер је преживео потоп, саветовао је Гилгамеша да проживи свој живот што боље може и да не тежи ка нерешивим тајнама живота и смрти. Али човекова душа је неумољива, а неки пориви и нагони несавладиви. Једино се Пиндар одупире свом силином и пева: „Моја душа не тежи бесмртном животу, већ истражује поље могућег”.

У том тренутку осетих како ме неко благо хвата за раме. Био је то мој пријатељ Миховил Томандл.

„О, топ ати, дуго се нисмо видели“ , рекох раздрагано и стиснух руку старом познанику.

„Драго ми је да си стигао“, рече Миховил, „биће данас леп догађај у Француском клубу. Знаш ти Јанкулова, ништа не препушта случају. Иде до ситних детаља.“

„Баш као и ја“, осмехнух се и понудих пријатеља да седне.

„Па како универзитетски послови, мој професоре?“, упита уз благи осмех Томандл.

„Морам да ти признам, али уморио сам се од свог тог академског рада. У последње време имам жељу да отпутујем некуда далеко. Човека умара ова лоша атмосфера, ова шарада око нас без неког смисла и утемељења. Као да се у мени угасио ерос сазнавања. То ме плаши. Свој позив почињем да осећам као терет, неку врсту проклетства. Између мене и других људи све више зјапи понор ироније, неверовања, опозиције, осећања и имам утисак да ми је споразумевање с њима поприлично нарушено.“

Миховил ме је пажљиво слушао и повремено би отпио по гутљај пива.

„Можда ти треба промена. Знам колико си увек био предан послу. Можда би требало чешће да долазиш у Панчево. Овај Француски клуб окупља збиља сјајне људе. Има се шта паметно чути. Нису то досадна наклапања. Видећеш, свидећети се“.

„Радује ме твој оптимизам. Могли бисмо да попијемо по још једно пиво па да се упутимо у то твоје царство пријатних изненађења“, рекох и насмејих се.

„О, да. Свакако.“

Благо недељно поподне. Са куће породице Зако нестајали су последњи зраци сунца и престајале да трепере сенке уличних фењера. Клубске просторије биле су елегантно украшене зеленилом, разноврсним модним декорацијама. Послужење сервирано као у најелитнијим хотелима. Укусни сендвичи, разноврсна вина и чајеви. У ваздуху су се мешали мириси парфема и сладуњавог дувана за лулу. Миховил ме је упознавао редом са званицама. Пружао сам руку господи у скупоценим оделима или је љубио разним отменим дамама које су искрсавале преда мном из свих могућих праваца. Умало ми се није завртело у глави од силине утисака.

„Клуб је у почетку бројао тридесетак чланова, а сада их је стотину педесет. Углавном, све сам фини свет. А ово је и наша председница, госпођа Љубица Хаџи Павловић“, рече Томандл и показа руком на отмену госпођу која нам је прилазила из дубине салона сигурним кораком.

„Чула сам о вама само речи похвале. Томандл и Јанкулов вас непрестано помињу и цитирају. Кажу да нема већег познаваоца предсократовске филозофије од вас“.

„Претерују, верјте ми. Категорија знања је врло, врло релативна категорија“.

„Можда, али ми ваш долазак у наш град и клуб причињава изузетно задовољство“.

„О, не, госпођо Хаџи Павловић, задовољство је само моје“, рекох и пољубих јој руку. Она се благо наклонила и позвала нас у салон. Приметио сам свог пријатеља Јанкулова како распрема белешке по столу и припрема се за предавање.

„Нисам веровао да ће успети да те доведе. Рекао сам му да си ти један тврдоглави професор“, каза Јанкулов и загрли ме. „Баш ми је драго да си стигао.“

„И мени, стари друже. Видим да ниси изгубио ентузијазам за предавања“.

„Никад. То ме опушта. То волим. Шта бих иначе радио у овом измученом свету.“

„Добро, пријатељи, време је да почнемо“.

Томандл је плеснуо рукама и замолио присутне да заузму своја места како би предавање почело.

„Причаћемо после. Имам неких новости. Надам се да остајеш до краја?“, упита Јанкулов.

„Свакако. Бићу ту“.

Сео сам у једну удобну стилску фотељу. Господин до мене понудио ми је цигарету. Премда већ дуго нисам пушио, помислио сам како ми ова неће шкодити уз одличан бренди који је послужен.

Јанкулов је заузео позицију на средини салона и почео своје предавање.

„Даме и господо, драги Панчевци, морам признати, на самом почетку, да нисам одувек био опчињен антиком. Љубав према њој пробудила се једне зиме. Ишчитао сам, пре свега, хеленске писце: Херодота, Плутарха и Тукидида. Потом сам густирао дела врских тумача старе Грчке: Буркхарта и Ничеа. Било је то несвакидашње путовање у прошлост, један својеврстан егзил, унутрашња емиграција из света крцатог злбом, непочинствима, осредњостима, конвенционалностима и крајностима. На пољима древне Хеладе, у храмовима и на стадионима, владао је посебан дух. Било је то време трагичног човека, способног за врхунско духовно зрење. Било је то доба храбрости, херојства, метафизике и узвишености. Била је то нека потпуно другачија стварност. Атињани у 4. веку п. н. е. васпитавани су да буду марљиви и скромни. Навикавани су да никада не посматрају неку јавну службу као повољну прилику за лично богаћење, а сиромаштво својих земљака доживљавали су као сопствену срамоту. Мерили су своје благостање, не по томе да ли су способни да надмаше једни друге, већ према трезвености свог свакодневног живота, као и према одсуству оскудице код свих људи. Врхунац њихове етике била је идеја о самосавлађивању. Узалуд и најсавршенији закони ако грађани не могу да контролишу своје пориве. Онога тренутка када превлада похлепа и самољубље, веровали су, настају крвави ратови. Истинску демократију видели су у жељи да осигураш и поштујеш право мањине. Били су то звездани часови старе Хеладе, тренуци када је један малени полис стао у одбрану читавог Грчког народа. Удар Персијанаца био је снажан и разарајући. Овај девни источњачки народ окупио је до тада невиђену војну силу и намерачио се на малене грчке полисе. Међутим, није тријумфовала снага моћног оружја нити бројност јединица које су нападале, већ је победу однео дух неустрашиве Периклове Атине.

Битке код Маратона и Саламине, представљају право чудо у историји ратова. Грчки народ се борио за слободу и ту није било шансе да се неко поколеба. Међутим, то херојско доба је имало свој пад. Након суровог, братоубилачког рата између Атине и Спарте, који је трајао нешто више од две деценије, јуначки свет Хеладе је почео да нестаје и уступа место разврату и пороку свакојаке врсте. Очевидац ових збивања и највећи историчар свих времена славни Тукидид описивао је како су људи почели да чине настрашнија злодела због тренутне ђуди. Дакле, нестало је оног духа самосавлађивања. Сваки грађанин је сумњао у свог суседа и мрзео га. Изменило се и само значење речи. Умереност је означена као слабост и кукавичлук, разборитост је постала мекуштво, а лакомот и лукавство, лаж, превара, и абнормална амбициозност су проглашене врлинама. Она безазленост, она рафинираност грчке душе која је тако прецизно могла да спозна особеност и генијалност људске природе, била је извргнута руглу и порузи све док није попутно нестала. Поготово је у политици почело да се јавља мноштво трулежи. Није више било скупова на Агори нити јавних дебата, тиранија је сломила све слободарске душе. Новчане надокнаде за бављење јавним пословима, које су биле незамисливе у доба Перикла, искварице су политичке делатнике. Читав полис је огрезао у корупцију. Све је подсећало на Рим из Тацитово доба који га је окарактерисао као „град у коме је све на продају“.

Јанкулов се накашљао и сркнуо гутљај воде.

„Дакле, оно што можемо закључити на примеру старе Хеладе јесте чињеница да демократско уређење може бити успешно остварено ако се испуне кључни услови а то су, пре свега: одрицање од природних инстинката, жртвовање осиног убеђења да смо од других вреднији, паметнији, способнији и срећнији. То самосавлађивање јесте одбацавање сувереног ега у корист идеје равноправности свих људи и њиховог неубедљивог права на део среће, слободе и благостања. Други важан чинилац јесте култура. Она даје целокупној грађанској цивилизацији духовни смисао. Образовано и васпитано становништво има далеко више потенцијала да доноси ваљане политичке одлуке“.

У сали се зачуо аплауз. Устао сам и пришао столу на коме се налазило послужење. Појео сам сендвич, узео чашу вина и изашао

у ходник који је водио у двориште. Ту је стајало још неколико људи и тихо међусобно разговарало. Сетио сам се књиге последњег великог стоика Марка Аурелија „Самоме себи“ и мисли које је исписивао у паузи између битака. Једна од њих је гласила: „Потпуно си исти као и ови људи. Немој да се погордиш“. Нешто ме је ипак вукло да се отарасим устаљеног начина живота. Све ризнице знања постају тамнице ако нема проветравања. Из размишљања ме је пренула изненадна појава председнице клуба Љубице Хаџи Павловић.

„Видим да уживате у вину. Прави избор. Кадарка. Кармин црвене боје. Интензивног мириса протканог аромама свежих, зрелих црвених трешања. У устима делује потпуно заокружено, нежно као свила клизи низ грло. Ово је божанска течност, драги мој. Свако размишљање треба започети чулима, давно је тврдио Бадер. Треба прво добро осетити укус божанске течности од грозђа, треба пустити да она лагано клизне низ језик, једњак, па сачекати да се помеша са желудачним соковима, да се претвори у телесну течност, да је понесе крв до мозга и тек онда почети размишљање. Заправо не мислити логично, устројено, не поимати и не стварати аполонске форме, већ клизнути у дионизијско лудило живота. Треба преко вина спознати сву енергију битисања, сав слад наше егзистенције, посркати кипући нектар природе, осетити се живим у правом смислу те речи.

„Мислите?“

„Видим да нисте баш очарани предавањем. Поглед вам се губи. Стеже вас досада и нелагода.“

„Врло сте пронициљиви, госпођо Хаџи Павловић“.

„Само сам жена“.

„Али никако обична жена. Никада нисам чуо да једна дама тако сјајно прича о вину.“

„Мислим да нас тиште слични проблеми“.

„Како то знате?“

„Осећам да вам је свега доста, најпре рутине живота.“

„Зар је то тако очигледно?“

„Ваш поглед говори све“.

„А какав је то поглед?“

„Бродоломника. Поглед човека који се креће између ничега и ничега. Знате памтим један цитат али не знам ко је његов творац.

Аноним каже следеће: „Открио сам у симетрији корен дубоког нитковлука“. Опустите се и попите још коју чашу вина и не очекујте превише од смака света“.

Посматрао сам је како одлази назад у салон. Испиио сам кадарку. Вратио пехар на астал и потражио Томандла.

„Драги пријатељу, морам да кренем.“

„Како, зашто?“, збунио се Миховил.

„Нешто ми није добро. Опрости!“

„Баш ми је жао. Мислили смо да останеш на вечери. Јанкулов има још само мало“.

„Хвала на свему. Други пут. Опрости још једном и збогом!“

Спустио сам се уским улицама до плаже на Тамишу. Фењери су бацали слабу светлост. Путници су почели да пристижу и пуне пароброд. Приметио сам на плажи једну усамљену лежаљку. Ваљда су чувари заборавили да је спакују. Извалио сам се и погледао у небо. Било је звездано. Нисам журио назад у Београд. Само ми је било доста салона. Самоћа након свега и чудесно лепо небо над Панчевом. Обузела ме је нека милина и равнодушност. Бука са пароброда је постајала тиша, а светло фењера слабије. Још су једино звезде пламтеле као удаљене жишке. Онда, изненада, наступи потпуна тишина и наста мркли мрак.

Tea Rukavina, Rijeka

PLAGIJAT

Plagiram svemir.

On mi govori stihove,
a ja, kao slučajno,
uvijek zaboravim
staviti znakove navodnika.

CILJ

Ako cilj puta
nije cilj,
nego put,

je li onda
cilj života
život,

a ne smrt?

MANIFEST

Kad šutim
umirem
Kad volim
tugujem
Kad pišem
živim

VOAJERI

Postali smo
voajeri
tuđih sudbina.

Zagledani u druge
sebe
gubimo.

Milana Vuković Runjić

**MOĆNE SU ŽENE LETJELE NA METLAMA, A NE NA OLOVKAMA
(poezija)**

PJESMA CIGANKE IZ GIORGIONEA

Pogriješili ste
gospodine,
ostaviti me trudnu
ispod mosta.
To se tako ne radi.
Druga gospoda
ipak preuzmu
neku odgovornost
i ne odaju se odmah
pijankama sa svojim
prijateljima,
raspusnim
studentima i počasnom
gardom koja nikad nije
ni metka ispalila.

I što sad da žena počne,
makar tamnije puti,
pa svi kažu da je kurva,
makar se klanjala
božici s tri glave,
makar ne poznavala
vašu Bogorodicu -

I ja sam živo biće
I mene boli,
I ja patim.
Zelena je ova noć
u kojoj vas proklinjem,
a munja koja para nebo

puna je primjedbi.
Pogriješili ste,
gospodine,
ostaviti me trudnu
ispod mosta.

NUT

Spuštajući se sa snenim djetetom s Alpi
zamolila je vitku božicu što se svake noći
protegne preko neba
da počeka sa svojom vježbom
još nekoliko minuta, sekundi ili sati
(u vječnosti je to isto)
i neka bude sumrak, makar kao tanka pruga svjetla
niz koju će se majka spuštati sa snenim djetetom
ogledajući se u glatkim jezerima
do Bad Ischla
i ona sama velika, velika
poput božice

PAULINA BONAPARTE

Egipat,
ta gomila starih lutki
omotanih krpama

Ili Grčka,
galerija kipova,
mišića i lovora

Ili Rim,
nakupina careva,
porfira i mramora,

a sve to pripada

Tebi,
opuštenoj u naslonjaču
s tvojom punđom,
u tvojoj palači, Paulino,

Koja se po cijele dane
ničim pametnim ne baviš,
što bi se reklo -

Ne privređuješ,
nego samo pomičeš misli
od ljubavnika do ljubavnika

Beskorisna,
kao zavjesa
iza koje nema vrta.

MITOLOGIJA

Mjesec je održao obećanje,
Zemlja je obavila
neophodne radnje
Sunce se ponašalo
prema planu,
a zvijezda Danica
se mimo dogovora
onako nesuzdržljiva
zabila u hrast
na čistini na kojoj se
upravo održavalo
vjenčanje
i zapalila ga.

METLA

Uzmi me u ruke,
jer moćne žene
letjele su na metlama,
a ne na olovkama.
Lakše ćeš presložiti
labirinte svog kaosa
dok pomećeš lišće na balkonu.
Svijet se i tako ne bavi tvojim
stihovima, izgubit ćeš se u njemu
ne pronađeš li neko drugo uporište
osim kristala, pera i tintarnica
koje si i tako sama izmislila.

RUŽE

Napile su se nebrojenih kiša,
zaklele se na vjernost
harmoniji svojih latica
i u hordama nahrupile u vrtove,
neumoljive, krvave, divlje,
svibanjske
ruže.

ĐURĐICE

Trčite, trčite
bijeke sestre,
trčite s vjenčanja.
Noćas će se bogovi
ispružiti sa grana
i posezati za vama.
Oživjet će šibe
i skakati maske,

a onaj tko proviri kroz daske
ostat će lud, lud do groba.

JESENJI LEPTIRI

Preuzeli smo boje cigara i
lampiona, ne misleći čemu služe.

To malo života što imamo
letjet ćemo u parovima i
ljubiti se cijelim putem

prema zemlji
gdje leže naša starija, mrtva braća,
glumeći da su suho lišće.

ČISTAČICA

„Ne nosim svoje, ali meni je svaka krpa dobra“, rekla je, izula se i odložila na pod veliku torbu. Nije imala zatvarač pa je ravnodušno zinula i pokazala svoju neurednu unutrašnjost. Gospođa Z. brzo podigne pogled – imala je osjećaj kao da pilji u tuđu spavaću sobu. Nova čistačica stajala je bosonoga posred širokog hodnika i smiješila se. Sunce je kroz rupice na roletama po zidu prosulo nemirne bijele pjege i čitav je stan treperio od jutra. Iza glave te ženice, gospođe koja je prvi puta u životu prekoračila prag velikog stana na obronku grada, raširio se poput aureole zeleni list sobne palme. „Kao mala svetica“, pomislila je gospođa Z. i odvrtila joj smiješak. Činila se draga, tako krhka, s nenašminkanim čistim licem i kratkim kovrčama. No, ovoga puta nema sućuti ni zbližavanja. Ako se točno sjeća, gospođa pred njom već je dvanaesta čistačica koja je ove godine ušla u stan. Za svaku od njih gospođa Z. pronašla je u sebi dozu razumijevanja, odnosila se prema njima toplo i s poštovanjem, ali nijednu nije uspjela zadržati. Odlazile su tiho i bez najave, s na brzinu smišljenim objašnjenjem.

„Samo da izvučem neke papuče“, mrmljala je gospođa Z. i petljala po ormariću za cipele. Iza nje, čistačica je iz svoje torbe već bila izvukla vrećicu sa stvarima. „Hvala, neće trebati“, rekla je i uvukla golo stopalo u plastičnu klompu. Potom je na leđima zavezala mašnu bijele pregače i pitala vlasnicu ima li u stanu nešto na što se treba posebno pripaziti. Gospođa Z. sjetila se prijateljice koja joj je prošloga tjedna, na kavi, izdiktirala ime i telefonski broj ove ženice. „Meni je spasila život“, rekla je i nasmijala se. Ima, ima sitnica na koju se treba posebno pripaziti.

Dvije žene hodale su hodnicima prostranog stana, ulazile u sobe i otvarale ormare. Visoka gospođa svilene kose hoda prva, podiže rolete na prozorima, upire dugim noktom u pokućstvo i stvari, govori. Niska žena šuti, kima glavom i u sebi preračunava vrijeme koje će joj biti potrebno da završi posao kako valja. Ovo joj je već treći stan ovoga tjedna, ali ovamo ulazi prvi put i nema mjesta za pogreške. Na kraju se žene zaustavljaju ispred masivnih vrata od hrastovine – samo je jedna prostorija ostala neotkrivena.

„Ovo je soba mog muža. Mislim da još spava pa mu nećemo smetati. Poslije će vjerojatno raditi pa nju očistite posljednju. Ne brinite ništa, zna da ste tu. Ako ne bude izlazio, slobodno pokušajte.“ Čistačica se zapita treba li odgoditi usisavanje za kasnije, ali odluči ne gnjaviti dodatnim pitanjima. Prilagodit će se situaciji sama.

Gospođa Z. još je jednom ušla u kupaonicu i pokazala na ormar sa sredstvima za čišćenje, a potom je stala na visoke crne pete, zvecnula ključevima automobila, crveno našminkane usne oblikovale su pozdrav i vrata su se za njom zatvorila. Vlasnica nikada nije u stanu dok traje čišćenje.

Čistačica je ostavila usisavanje za kasnije. Ipak, krenula je od podova: uvijek se počinje od dna, tako je pravilno. Pomete pa se spušta na koljena, moči krpe, trlja, riba, zalazi u kutove. Brza je i temeljita. U dvadesetak godina, očistila je nebrojeno tuđih domova. Ispod kauča nalazila je dječje dude, pornografske časopise, ostatke hrane kojom se netko gađao u strasti ili bijesu, nikad do kraja pročitane knjige i zgužvane školske bilježnice. Svemu je pristupala pažljivo i s poštovanjem. Vaze i uokvirene fotografije nježno je vraćala na njihova mjesta, ravnala je redove knjiga i glancala bočice ustajalih parfema u kupaonicama. I danas jednako brižno čisti otiske prstiju stranaca sa sjajnih površina moderne kuhinje. Ruka joj je već srasla sa spužvama i krpama koje umače u vodu, cijedi i pažljivo razvlači, kao što neke žene razvlače dječju robicu pred peglanje. Ona nikada nije imala djece. Nije se brinula ni za koga svoga. Zato je ponekad maštala da su stanovi koje čisti mjesta u kojima živi netko blizak i drag, sanjerala je kako su njezina djeca ostavila te blatne tragove tenisica u kojima su pretrčavali školska igrališta, zamišljala da sa štednjaka riba ostatke sinoćnje obiteljske večere, glasne i bogate. Dok je tako mislila, lice joj je peglalo svoje bore.

Oko podneva usisala je tepihe i pomakla sav namještaj. Iz jedine zatvorene sobe nije se čulo ništa i nitko nije izašao. Dvaput je prilazila i bešumno prislanjala uho na vrata, već pomalo nestrpljiva. Kad je još jednom pregledala prostorije i konačno prebrisala sva stakla, pokucala je. Ništa. Rekla je riječ ili dvije i pokucala još jednom. Ništa. Da ostavi cijelu prostoriju netaknutu? Možda je gospodin izašao dok je čistila kupaonicu? Možda mu se nešto dogodilo? Od posljednje misli osjeti nelagodu. Rijetkih se nereda boji, ali za neke bi radije da ostanu tuđi. Ipak, pritisnula je kvaku i ušla.

U sobi je bio televizor, ormar, jedan zid prekriven policama s knjigama i radni stol s razbacanim papirima. Desno, uza zid, na krevetu su se spuštala i dizala muška leđa. Okrenut k zidu, stisnut u pozu nerođenog djeteta, muškarac je spavao. Njegova glava je ćelava i grbava kugla, a čistačici se učinila kao stisnuta šaka. Strese se od neke nagonske strepnje koja je u njoj niknula i pomisli da je dobro da mu ne vidi lice. Bit će brza i tiha. Usisavanje će preskočiti.

Nježno je otvorila prozor. Po staklu se se raspršile kapi sredstva za pranje. Svaki je kap uhvatila krpom prije nego je stigla jurnuti prema dnu. Potom je prebrisala radni stol, pažljivo podižući hrpe papira, neuredno išaranih, iskrižanih, ili tek praznih. Složila ih je u snop i izravnala neravnine. Tako naglo uredni i stisnuti jedan o drugog, u ruci su joj se svinuli od težine. „Ovaj je čovjek možda pisac bez ideje“, pomislila je i sućutno se spotakla o njegovu muku. Na policama je sve knjige gurnula dva prsta unutra, obrisala prašinu i privukla ih natrag u red. Ne čita naslove, ne zanimaju je debljine ni boje korica. Na najnižoj polici, sasvim uz sivi tepih, položena je uokvirena fotografija. Možda je pala ili se na nju zaboravilo. Da na njoj nije prepoznala zidine svog rodnog grada, sigurno je ni čistačica ne bi gledala u lice. Ali sada je, ranjena uspomenom, promatrala lice muškarca i žene koji su se pred zidinama smijali vedro, opušteno. Zagrljeni su. Možda su na odmoru, u tom malom mjestu uz more gdje je kao dijete gazila poznate pragove i nosila baki pola kruha i dva jogurta iz dućana na kraju ceste. Tada još nije bilo puno turista. Ipak, ljudi su uvijek dolazili. Čistačica ne poznaje osobe sa slike. Ipak, na muškom je licu nešto privlačno i ona se zagleda bolje: duboko usađene tamne oči, izražene jagodice, razdvojeni prednji zubi. Čistačici je krpa pala na pod. Na ruci koju je muškarac prisno prebacio oko ramena žene, šaka bez palca. Čistačica je kleknula na pod. Već je teško disala i strah ju je pokrio od stopala do tjemena.

Bila su trojica. Došli su kad je majka izašla, nisu kucali. Bili su prljavi i znojni, imali su brade i kape na glavama. Smrdjeli su na rakiju. Govorili su glasno, psovali su i smijali se. Svaki se nad nju nagnuo, svaki joj je pljunuo u usta. Nije vikala, ali nešto je rekla. Plakala je i upirala rukama o njihova prsa. Prvi šamar pritvorio joj je oko, drugi joj je izbio zub i njeno se lice promijenilo. Posljednji joj je preko usta stisnuo dlan. Dok ju je jebao, glavu joj je gurao prema zidu i osjetila je slatku, gustu krv u grlu. Preko obraza, visoko ispod oka, utiskivao se batrljak šake bez palca.

Poslije, kad su otišli, nije ležala i nije plakala. Djevojka se odvukla u zahod, pljunula krv, zagrizla ručnik i počela čistiti. Prvo je bacila krvavo, poderano i slomljeno, a onda je oprala kuhinju, prekrila kauč dekom, pomela pod. Za lice će se morati snaći. Nešto će već smisliti dok majka ne dođe. Glavno da je u kući sve čisto, uredno. Majci će reći neku drugu istinu o licu. Majka više nikada nije došla.

Čistačica čuči na podu, a iza njezinih leđa spava muškarac. Ruke joj se još malo tresu, ali dovoljno su jake da svoj posao dovrši kako valja. Tiha je i brza. Rat je davno prošao. Svoj posao radi najbolje i svima se smiješi. Već je kasno. Vrijeme je da očisti što je preostalo i da ode kući. Ustaje i okreće se. Na krevetu je posteljina uredno složena, a bijeli jastuk toliko je nabit perjem da izgleda kao da će se svakoga časa rasprsnuti.

GENERACIJAMA KOJE RASTU BEZ POEZIJE

Vama imena poput Tolstoja, Nerude, Jevtušenka neće značiti ništa.

Za Bulata Okudžavu mislićete da je neki manje poznati fudbaler, a za Moraviju da je eventualno osnivač neke kompanije.

Kada neko u vašem društvu izgovori reč Vojvodina glavom vam neće proći Mika Antić nego Vojvođanska banka.

U Rusiji nećete tražiti Jesenjinova sela, breze i malo ždrebe već džinovske tržne centre i šoping molove.

Balaševičevih 206 koraka vam takođe neće značiti ništa, kao ni stanica u Puli, provincijalka, ili miholjsko leto.

Ni kada se kockate nećete se setiti Dostojevskog kako gubi sav novac u Nemačkom Baden Badenu.

Vi u Londonu nećete razmišljati o ulicama kojima se kretao Oskar Vajld nego ćete tražiti Čelzijev i Arsenalov stadion.

Kada vidite ciganske čerge prvo što ćete se setiti nisu Puškinovi cigani već Hitlerov holokaust.

Vi nećete zadrhtati pred dnevnikom Ane Frank, ali ćete se kleti u protokole sionskih mudraca i ostale antisemitske knjige.

I kada razmišljate o samoubistvu glavom vam neće proći Jesenjin, Hemingvej i Branko Miljković, nego da li je moguće da izvučete još neki kredit.

Vi se u Pragu nećete ni osvrnuti za Kafkinom kućom.

Hodaćete Parizom a nećete ni znati da su tamo živeli Selin, Viktor Igo i Žak Prever.

Mrzećete podjednako sve vladare zaboravljajući da je i Njegoš bio vladar?

Mislićete da su slepi ljudi beskorisni zaboravljajući ulogu Filipa Višnjića u Srpskoj istoriji?

Vama će priručnici "brzo, lako i jednostavno" biti zanimljiviji od svake literature.

Za vas će to biti jedina prava literatura?!

Vama će Šerbedžijino izvođenje "Ne daj se ines" biti dosadno.

A Tolstojeva Ana Karenjina idealan podmetač za sto, ili šporet, zbog svoje obimnosti.

Vama će stare dedine knjige samo skupljati prašinu, ako ih pre toga ne izbacite na ulicu.

Pod uslovom da to pre vas nije učinio vaš otac?

Vi ćete u Sarajevu sasvim nezainteresovano proći pored “mosta ljubavi” koji je decenijama razdvajao dve gimnazije – mušku i žensku?

Gimnazije razdvajao a momke i devojke spajao?

Vama na desetine beograskih spomen ploča u čast velikih pesnika neće značiti ništa.

Prolazićete pored njih kao da ne postoje...

Vama će Trg Tina Ujevića biti neki tamo trg, a Tin neki tamo pesnik, i ništa više od toga.

Učićete geografiju sveta zbog velike nagrade formule jedan, ili svetskog prvenstva u fudbalu, a nećete znati ko je na svojim ramenima nosio kulturu jednog naroda?

Vama Selimovićev derviš neće predstavljati ništa u životu, kao ni Gospodar Jovanova 39 u Beogradu?

Kao ni Sonja Marmeladova i Nataša Filipovna?

Kao ni starac Zosima i prezime Karamazov?

Vama, u krajnjem, ništa neće značiti ni ova pesma jer je nećete razumeti...

Vama, koji ćete živeti bez poezije.

Vama, koji ćete voleti bez ljubavi...

BILO MI JE JASNO DA NEMAM NIKAKVIH ŠANSI

Bilo mi je jasno da nemam nikakvih šansi

Profesori su rekli da fakultet nije za mene

Ćale da ne može da me finansira

Rođaci da od mene ništa neće da bude.

Nisam ništa trenirao...

Nisam ništa svirao...

Nisam nigde putovao...

Nisam ni u čemu bio posebno dobar

A kamoli najbolji...

Od svega što sam mogao da odustanem
Odustao sam na vreme
Osim od sebe.

Za punoletstvo, umesto novca ili automobila
Dobio sam lekciju da sam na dalje prepušten samome sebi...

Država u kojoj sam se rodio promenila je četiri puta ime.

Spoljni dug je sve više rastao, dok se teritorija smanjivala.

Roditelji gubili poslove, gubili prijatelje
Dobijali samo godine i nove lekarske dijagnoze...

Vršnjaci, ili su daleko, Švedska, Austrija
Ili su ostali ovde, ali kao da su još dalje...

Devojke, kako koja i kako sa kim
Svaka u nekom svom filmu...
Neke razočarane, neke još nisu stigle da se razočaraju...

Nekada me mučilo sve to
Ko mi je šta rekao
Zašto mi je to rekao
A danas su sve to moje inspiracije...

Možda ne mogu sa svima
Ali zato mogu, kroz umetnost, o svemu...

Okolnosti mogu dosta toga da oduzmu čoveku
Bolesti
Nemaština
Loši izbori

Sve one gluposti koje tek kasnije dođu na naplatu...

Ali onaj trenutak kada si načisto sa sobom
U svom svetu, niko ne može da ti oduzme.

Upravo je o tome ova pesma.
Upravo je to ovaj trenutak.

NE ZNATE VI ŠTA JE GLAD

Ni ne sećam se koliko sam imao godina, znam samo da sam pola leta preležao u bolnici.

Zapaljenje pluća, neki najteži oblik, a i još nešto, usput.

Imao sam samo jedan bolnički prozor, na poslednjem spratu, i odatle sam posmatrao sav društveni život.

Ljude, ptice, ulice, zgrade, solitere, avione, zvezde, sve što sam mogao da vidim.

Bolnica je bila u centru grada, i svi su bili u centru grada, samo sam ja virio gore skriven iza rešetaka.

Mladi su imali sportsko leto, mladi su imali koncerte, išli na bazen, išli nekoga da grle i ljube, mladi su imali, a ja nisam imao ništa.

Nisam imao ni mladost.

Mogao sam sve to samo nemo da posmatram – udaljen, odbačen, zaboravljen.

Gladan ljudi, gladan života, gladan slobode...

- Gde su ti prijatelji? – pitao sam se u sebi - Nije ih bilo.

Gde ti je rodbina? Tek po koji.

Gde su ti ljubavi? Ljube drugog.

Tada još nisu došli kompjuteri, mobilni telefoni, ništa što bi moglo da skrene pažnju sa sebe, i svoje nemoći.

Kao da si odsečen od sveta.

Prolazi ti leto, a ti sam.

Prolazi ti život, a ti sam.

Neprekidno neka dešavanja, svako nekome ide u susret, nosi neku radost, a ti sam.

A ti sam, a ti sam, a ti sam.

U godinama kada su ti potrebni svi, nemaš nikoga.

U godinama kada si najpotrebniji sebi, plašiš se sopstvene senke.

Tada sam počeo da razumem pse litalice, prosjake, ludake, i ostale.

Tada sam, po prvi put, obratio pažnju na njih, a i sreo drugačijeg sebe?

Sebe – osuđenika na samoću, sebe – posmatrača, sebe van svih, i sebe za sve.

Glad je bila stravična. Glad za hranom koju sam voleo, a nisam smeo da je jedem. Glad za ženom.

Glad za prijateljima. Glad za pažnjom, i najmanjom, bilo kakvom.

Emotivna glad, kao provalija treštala je u meni.

Tek kada padneš i propadneš vidiš gde si, gde se nalaziš, i koga stvarno imaš, ako nekoga uopšte i imaš.

Iako je bilo leto, bilo mi je strašno hladno. Sišao sam jedva dole, do parka, svojevoljno, da niko ne zna, da izbliza vidim sva ona lica koja su živela život koji sam posmatrao sa prozora.

Kako su me samo čudno gledali, u prolazu, onako izbledeog i slabašnog.

Šta li su komentarisali u sebi?

Seo sam u parku, na klupi. Na drugoj su se cerekale neke devojke, na trećoj momci. Nisu se smejali meni, smejali su se nečemu svom. Bili su mojih godina, neke od njih sam i znao, a oni ni na trenutak da obrate pažnju, da pitaju šta mi je, da li mi nešto treba.

Posle parka otišao sam do grada, samo jedan krug...

Prolazio sam pored kafića, kafana, prodavnica u kojima sam svakodnevno svraćao, ništa.

- Prihvatite me, prihvatite me, prihvatite me – ponavljao sam u sebi – obratite pažnju na mene, samo mi pružite ruku, pogled podrške, saosećanja, bilo šta. Samo da osetim da postojim!

Zamislilo sam da sam umro tih dana, isto bi svi živeli svoje živote, išli na bazen, smejali se na sav glas, retki bi me se setili, a onda nastavili dalje.

Pogledao sam umrlice na banderi – nije bilo mog lika i imena. Uhh dobro je, prokomentarisao sam u sebi - živ sam!

A da li sam?

Posle grada spustio sam se do svoje ulice, da vidim komšiluk, i tamo je sve bilo isto. Kako sam ih ostavio, tako sam ih i zatekao. Svako u nekom svom ludilu. Nisu ni znali da me nema, niko od njih.

Vratio sam se u bolnicu, na svoj poslednji sprat, u svoj krevet, kraj svog prozora gde sam bio najsigurniji. Ni tamo nisu primetili da me nema. Ni bolesnici u sobi, a ni oni koji su nas lečili.

Shvatio sam da ne boli bolest, ni sve ono što nemaš, a želeo bi, boli nemogućnost da se osetiš kao čovek. Kao biće vredno pažnje.

Gledao sam one rešetke na prozorima, do tada mi nije bilo jasno čemu služe, tek u tim momentima sam shvatio.

Tada sam poželeo, po prvi put, da budem ptica, i da odletim negde daleko, što dalje, ali rešetke su me zaustavile.

Tada bi me приметили, svi, da sam poleteo, obratili bi pažnju na mene,
znam to, ali bilo bi kasno.

Možda bi me tek tada razumeli.

Tek tada kada bi shvatili da me nema...

KRIŽNI PUT OBITELJI RODBINA

(ulomak romana u nastajanju)

Rodbina će me se odreći. Sad znam da hoće. Sklone su grozdati se po rubovima obiteljskih okupljanja i, onako uglancanih cipela ili vodikom namirisanih frizura, cokatati palucavim jezicima. Pljunula sam im u prvu žlicu domaće kokoške juhe s noklicama od griza. One me znaju iz vremena dok su osim mene crninu nosile samo udovice. Blago su govorile mojoj majci, gladeći je sućutno suhim dlanovima po mekušnim nadlanicama, kako će proći, a same nikada nisu vjerovale u to. S rođacima je bilo drugačije, šutjeli su i gledali, začuđeni koliko se samo seksepila može probiti kroz tanak procjep između midi haljine od gustoga crnoga lana i niskih čizmica čije su vezice bile zakačene za male metalne kopče poredane dužinom rista. Moj je nakit uvijek bio mješavina indijskog tamnog zlata s debelom patinom i filigranskog mračnog srebra s crnim, bordo ili zagasito zelenim kamenjem. Moji su muškarci uvijek bili nezasitna bezosjećajna gamad, bez ukrasa.

Odjeća je važna; uvečer nakon lijeganja u krevet pripremam se za sutra, mislim skakućem od ormara i ladice do police i uzimam sve ono što ću za taj sutrašnji susret s ljudima staviti na sebe. Planiranje ulijeva sigurnost. Ogledala koristim onda kada znam što bih mogla ugledati, uglavnom bez rizika.

Mislim da više ništa ne mogu osjetiti onom snagom kojom sam to mogla ranije ili je samo snaga umišljaja manja. Izgleda da sam poprilično bezosjećajna. Kad kažem da sam se zaljubila to samo znači da je od prethodnog takvog događaja prošlo optimalno vrijeme te je jezičac na kotaču moje osobne dinamike zapeo za krišku na kojoj piše zaljubljenost. Ljubavi na tom kotaču nema, ali postoji taj šiljasti trokut oslonjen na zid ili tu negdje na podu sa strane kao moguća zamjena za anksioznost, nemoć, dosadu, nemir... ili pak spomenutu zaljubljenost.

Krenula sam od rodbine, da, onda kad sam im pljunula u juhu. Bili smo prošlog ponedjeljka na čitanju oporuke onog djeda koji je do svoje dvadesete sve neistomišljenike dočekivao u zasjedi i cipelario ih dok god su se ovi usuđivali grčiti. Nikoga, izgleda, nije ubio, barem se o tome nije znalo, a da i je, pradjed bi to već nekako zataškao. Kasnije je postao

cijenjen zbog nekog svog društvenog angažmana. To se naziva nadkompenzacijom, kao kad teški invalid osvoji zlato na olimpijadi. Ni nježan ni grub, nekako skvrčen, smjestio se između papuča i naočala pod očima, provodio je dane kao kakav stereotip u fotelji kraj prozora s novinama u rukama. Neživ je dobra riječ za to stanje u kakvom sam ga zaticala petkom, nedjeljom ili utorkom, sasvim svejedno. Kao da se ipak nakratko trgnuo kad sam mu rekla da mi se dečko zove Franz, bio je to moj prvi dečko naizgled vrijedan spominjanja, jer je bio siguran da to mora imati neke veze s Franjom Josipom. Nije imalo. Imalo je s Lisztom. Djed se nastavio kretati u loru sve dok prošlog mjeseca nije umro, a da to nitko nije primijetio toliko dugo da ga je bilo nemoguće ispružiti bez lomljenja kostiju. Dosta odvratno.

Franz je bio samoživ, sitna duša. Kasnije sam takve tipove zvala čovječuljcima; obavezno su vozili Mercedese ili BMW terence, poneki Audi ili moćnog Japanca dovoljno nalik prethodnima, kao Hondu Legend, recimo. Franzova je mama tvrdila da je u bliskoj rodbinskoj vezi sa slavnim skladateljem, ali i Wagnerom također. Nesmotreno sam je jednom pokušala nešto detaljnije ispitati o tome i tako iskopala prvu lopatu zemlje za grabu u koju ćemo Franz i ja sahraniti našu dvogodišnju vezu zajedno s većim dijelom mog samopoštavanja. Žvakao me uporno i energično s prekidima dugim taman toliko da me jezikom zavitla s lijeve na desnu stranu čeljusti kako bi napor jednakomjerno raspodijelio među svim zubima. Ponekad me grickao sjekutićima i pomalo se cerekao. Vlažio me obilno slinom, rukao nepcem, gurao u obraze, pritiskao, valjao i pri tom glasno mljackao. Sažvakao me i ispljunuo tek kad mi je pravnom smicalicom oduzeo novac koji sam mu posudila za najnoviji model Piaggio Sfere.

Kad je već o muškarcima riječ moram reći da sam bila poprilično naivna iako ne i glupa; ta dva pojma nisu sinonimi, naivan se nada, ali zahvaljujući pameti vrlo brzo zaključi gdje nadi nema mjesta. Dva puta ne ponavlja istu grešku, ali naivno vjeruje da postoji samo jedna vrsta greške i dok svaku ne kuša, kao praline iz onih miješanih bombonijera, ne prestaje se nadati. Već sam tada, nakon Franza, morala naslutiti da će se sve jednom završiti potpunim odricanjem rodbine. Nisam imala taj pačenički gen koji se tako spretno održavao u ženskoj liniji oba kraka mojih predaka. Prenešene vještine bile su dobre za pronalaženje gnjida kojima sam se zahvaljujući toj mojoj ukletoj osobnosti uporno odbijala pokloniti, a nitko me nije znao podučiti kako prepoznati ove druge.

Kukavičluk mi se uvijek činio kao jedna od najgorih osobina koja može spopasti čovjeka, a u ovom se trenutku ne mogu sjetiti ni jednog člana Rodbine kojega bi krasila hrabrost. Čak ni djedova odluka da konačno prestane mlatiti sve što se drznulo kretati nije značila hrabrost, bila je ona rezultat straha od gubitka imovine koju je trebao naslijediti. Tako tipično. Neko sam vrijeme mislila da je to što teta Roza nosi kečke u šezdestoj uistinu hrabro, osobito stoga što su bile povezane ružičastim satenskim vrpcama. Šipak! Nosila ih je, jer se tetak na to palio otkako je u prizemlju njihove zgrade, u prostoru bivše samoposluge, gospođa Astra otvorila aerobik studio za one u poodmakloj dobi, a običavala se razgibavati u ogromnom staklenom izlogu ispod zaostalih ovješanih plakata za Debrecinke i Rižolino. Nosila je tajice, triko, nazuvke i visoko podignute kečke koje su izgledale sasvim žive prateći savijanja, protezanja, naginjanja, skakutanja. Teta Roza je od svega mogla preuzeti samo kečke pa čak i njih u mnogo mirnijoj inačici. Naime, njen je hod bio ograničen čvrsto zalijepljenim bedrima; imala je stotrideset kila na ne osobito impresivnih metar i šezdesetdva visine pa je mogla hodati samo tako da pomiče stopala okrećući se pritom bočno kod svakog koraka, sad malo lijevo, sad malo desno. Plave su je kečke bockale i lupkale po obrazima, ponekad dopirale do usana, ali nije tu bilo nekih većih aktivnosti. Tetom Rozom rukovodio je strah od napuštanja, a svako ismijavanje prihvatila je kao nošenje sasvim jedinstvenog križa. Kroz život su me u od najranijih dana vodili citati uspješnih ljudi, ali kako su često bili sasvim kontradiktorni, odabirala sam one koji su mi se u tom trenutku činili najboljima. Kako sam rasla tako su se izbori mijenjali, ali neke štete su do tada već nepovratno bile učinjene. Theodore Samuel Williams, igrač bejzbola, trener i ratni veteran, čovjek, drug i starješina na američki način, rekao je kako je laganje rezultat straha od svega onoga što nam je nepoznato, od tuđeg mišljenja i razotkrivanja pred drugima, ali da svaka takva laž proizvodi još veći strah. Uz moju urođenu naivnost, prijezir spram kukavičluka i takvu spoznaju mogla sam postati samo sasvim iskrena i u tome ne bi bilo ničeg lošeg da se tom osobinom nisam suviše glasno koristila. Da sam bila samo malo strpljivija možda bih na vrijeme pronašla citat Oscara Wildea o opasnosti od iskrenosti ili onu Bernarda Shawa o gluposti kao preduvjetu za rabljenje iste. Kako god bilo, Franzu sam se na pladnju servirala kao pametna, lijepa, iskrena, hrabra, vjerna, suosjećajna i, pogađate, naivna. Završilo je kako je završilo, Franza sam pokopala

zajedno s ljubavnim ficlekima u onu grabu i kupila dvije knjige: jednu Glorie Steinem za vraćanje samopoštovanja i drugu, nepoznatog mi autora, koja se zvala "Velika zbirka citata". Odlučila sam postati neodoljiva unatoč svim onim otegotnim osobinama.

Možda je ovo najbolji trenutak za nekoliko napomena uz obiteljsko stablo Familien Rodbina:

- Nakon što je baka Leonida rodila sedmu kćer, tetu Donatu, a teta Celestina je već bila u vezi s onim svojim, pradjed Franjo je pozvao nju i djeda Ludviga na razgovor te im saopćio da više nema zajebancije i da ne treba ganjati tog muškog potomka dok ova ne umre od iscrpljenosti. Njih dvoje su kimali glavama, ali nisu rekli ništa, jer bi im se, u slučaju da on promijeni mišljenje, još moglo prišiti da je to bila njihova ideja. Ipak, pradjed je pravo nasljeđivanja uvjetovao time da svaki potencijalni zet potpiše da se odriče svog prezimena i postane Rodbina. Hm.

- Nakon te objave djed Ludvig je još jednom zamolio Ferdinanda da pokuša pronaći neku ženu, ali ovaj je to s gnušanjem odbio. Otkad je izašao iz ormara bio je sasvim nemoguć.

- Sve su kćeri uspjele pronaći muškarce koji su se odrekli svog prezimena, poneki doduše samo na papiru, ali to djed nije znao. Jedina je teta Maria imala ljubavnu priču dostojnu "Orkanskih visova" čiji završetak će za sad ostati skriven.

- Stric Josef je već dugo bio mrtav i, koliko znamo, nije imao nikakve potomke.

Na čitanju oporuke bilo nas je dvadesetosam, jer su pristigli i oni kojih se taj događaj samo neizravno ticao no bilo bi nas za sedam više da djevojčice nisu bile u školi. Ured gospodina Jelušića, koji je posljednjih osam godina bio djedov odvjetnik, upravo su renovirali pa je za mjesto skupa, na prijedlog djedova brata Ferdinanda mlađeg koji je baš toga dana punio osamdesetčetvrtu, izabran prvi kat Mc Donalds restorana u neposrednom susjedstvu. Smrdilo je na mrtve životinje i svakoga puta kada bi dotični spomenuo djedovo ime misao o lomljenju kostiju se prenosila kratkim rikošetima i precizno pogađala sve one kojima je ta informacija bila poznata. Dala bih se kladiti da sam je čula kako zvekeće udarajući o rubove Strumpfetine stolice u kojoj je sjedila baka ne podižući pogled. Naravno, čim se saznalo zbog čega djeda nije moguće ugurati u lijes standardne veličine, počela su šuškanja o baki.

- Gdje je bila baka? – glasno je izgovorila Hedviga nasred Gajeve nakon treće posjete pogrebniku.

Celestina, Elza i Donata istovremeno su ispustile poluglasno u molu:

- Na guzicu bi progovorila.

Ne treba se zavaravati, ove su tri jedva dočekale da taj čep izleti. Toga dana, za čitanja oporuke, pecnula me spoznaja da više i nisam onako dobra kao što sam bila. Odbijanci su pogođene tjerali na meškoljenje, kašljucanje, dublje uvlačenje zraka, mahanje flyerima za sniženi McCountry meni... i bili su mi odvratni, jer su sve to radili kako bi suspregnuli smijeh, a znala sam da će u svojim šatro tajnovitim razgovorčićima srati po baki praveći se da su istinski potreseni pa pomalo i zabrinuti za njeno mentalno zdravlje. Govna od ljudi. Prosvijetljena i posramljena u isti mah moja se osobnost nepovratno strukturno promijenila i izazvala mali prasak koji će konačno, nakon skupa sličnog i nimalo nalik ovom, dovesti do spomenutog odricanja.

Godinama nakon Franza, i još nekih manje važnih likova koji su mi se tuda motali, nisam vadila nos iz one knjige s citatima, a onda mi je draga baka Leonida nježno dala naslutiti da bi se to stanje, ukoliko se ubrzo ne promijeni, moglo nazvati kukavičlukom. "Revolucija iznutra", Glorie Steinem, s druge je strane izvršila tako snažan utjecaj na moje samopouzdanje da sam se odmah na tu bakinu podignutu obrvu obratila Nietzscheu, žmireći uperila prst u donji dio stranice četrinstotinedvadesetšest i pronašla mudrost o srcu punom hrabrosti i dobrote koje katkad treba nešto opasnosti da mu svijet ne bi bio nepodnošljiv. Pročitavši tu izreku osjetila sam da moje vrijeme upravo dolazi, osjetila sam onaj snažan impuls za pokretanjem, zrak je odjednom bio mirisan i gust, a zaklela bih se da sam čula vatromet kada se pojavio on.

Na nekoj drugoj, vrlo posebnoj dionici moga puta, zbog tog ću se istog muškarca obratiti Flaubertu i identičnom metodom slučajnog odabira pronaći ovo: "Ljubav je proljetna biljka koja sve prožima nadom, pa čak i ruševine uz koje prijanja."

Nema te Glorie Steinem, ni Simone De Beauvoire, ni praxitena, xanaxa, normabela (pojedinačno ni kombinirano), marihuane, shita, intravenoznih pomagala (no, dobro, pretjerujem, pa što?); nema Griotta, ni Bajadera; crnog, mliječnog, punjenog i nepunjenog Lindta u kojim god oblicima: oš praline, čokolade, skuplje, jeftinije (toga nema)... nema ni rakije, ni sladoleda Premium Selection, ni čevapa, miješanoga mesa, baklava, Sachertorte, kesten pirea, mirisnih foccaccia, jagoda sa šlagom, dinja, tartufa, tisućulsnika, Sivoga Pinota, ikakvog Terana, škampa,

kovača, odlazaka na masažu, na Maldive, u Sarajevo, Barcelonu... nema! Nema ničega što me u tim stanjima kada sam destiliranu vodu za zalijevanje orhideja zamijenila suzama, ridala (jbt. ridala sam!), bezumno hodala kilometrima, nakratko čak udarala glavom u dovratnik, kad sam upisala tečaj astralne projekcije s kojeg su me izbacili, jer sam toliko neprestano slinila sasvim nesvjesna da od glasnog šmrkanja učitelj uopće ne može postići usredotočenost skupine. Nema baš ničega, ničega, što bi ikako pomoglo osim nade koju sam obilno hranila da ne oslabi, da bude bucmasta, da ni u trenu ne podlegne anoreksiji... Rabila sam sva sredstva. Astralna mi je projekcija bila potrebna da odlebdim k njemu u vrijeme kad sam sigurna da spava, uvučem mu se pod posteljinu, gledam ga i povremeno nježno ljubim samo da ne zaboravi nadajući se da će me odmah po buđenju nazvati... ne, da će me presresti negdje, baciti se na koljena i po stoti put izgovoriti koliko me voli i želi, ali da me sad više ni na minutu ne može ostaviti sebičnosti radi, jer ni sam više nije u stanju udisati zrak, ako u njemu nisu čestice mog mirisa... bla. Tako je to išlo s astralnom koju sam povremeno prekidala da pribilježim kako najprije ujutro moram oprati kosu, ne izaći bez šminke, obratiti pažnju na odjeću i tako skockana spustiti se do pekarnice po nešto integralno... ponekad se stvar toliko razmahala da sam mu se spremno u mislima podavala u liftu, na putu prema krevetu, radnom stolu, zidu, podu... čemu god. Bilo je važno u svakom trenutku biti spremna za susret koji će od onih ruševina iz Flaubertovog citata izgraditi malu, toplu, shabby chic kućicu za dvoje. Zbljuv, ali što? Pa htjela sam to.

Nada. Ma koliko nešto zdravorazumski bilo uzaludno, nada mi je bila i jeste omamljivač, barijera koja je trebala najsporije moguće pripuštati bol, jer je svakim izostankom iste, moje stanje poprimalo oblike koji su sigurno potpadali pod kakvu dijagnozu. Dok izgovaram da ga volim ili samo mislim riječi osjećam se kao Ivana Orleanska i zamišljam sebe kako stojim na drvenoj kutiji nasred trga pred kakvim trgovačkim centrom. Sjeverac brije, moja kosa viori, bijela organdij marama vitla zrakom, oči su mi suzne, naravno, što od tuge, što od vjetrova, što od revolucije, ali ja svojom gestom dokazujem svijetu da prava ljubav još postoji... Nekada sam strašno ozbiljna. Sjednem prekrštenih nogu, nebu otvorenih dlanova i pokušavam dosegnuti do nekoga tko bi mi objasnio u čemu griješim. Nema nikoga. Ne spavam. Danju se skrivam iza crnih sunčanih naočala. Izbjegavam ljude. Tužna sam. Tako sam strašno tužna.

Kad mi krenu suze najprije tiho pitam: - Zašto?, a onda sebe samu pokušavam uvjeriti da pretjerujem. Ne pretjerujem. Točno tako izgleda kad je netko stvarno jako žalostan, nepovratno žalostan, neutješno žalostan. Ja nisam žrtva, mrzim žrtvarenje, većina Rodbina mi se baš zbog toga gadi. Nisam, časna riječ, provjerila sam. Ja sam Jeanne d'Arc i s tom mišlju prisilim se na druženje s nekim od luzera.

- Tako je to kad imaš samo jednu ljubav u životu. - rekla mi je, gotovo prijekorno, malo je reći promiskuitetna, Eliza. Ona ih je imala barem šezdesetdevet. - Ali po čemu je on tako poseban? - zagroktala je glupača. Samo sam je gledala, onako, i mislila kako je život nepravedan što je meni dao pamet, a njoj ideju da ima ljubav u životu kad god to poželi i dobro joj je... jbt, dobro joj je. Ona nije nikakva luzerica.

- Poseban je zato što je moj .

- I?

Kokoš.

- Samo za mene u svemiru napravljen takav. Kužiš? Jedan. Jedini.

- Kaj god!

Djelomičan popis literature koju mi je dostavila obitelj Rodbina povodom te moje vječnotrajne ljubavi:

Njemu baš i nije stalo, Behrendt i Tuccillo; Jesi li ti ono pravo , Barbara De Angelis; Snaga je u vama, L.Louise; Pravila ljubavi, C. Prentiss; Ostati ili otići?, B. Stone; Lako je prestati pušiti. A. Carr. Ovu posljednju su mi za prošli rođendan poklonile Evica i Ana, jer su čule kako Lea uporno ponavlja da sam pušioničarka. Za Božić sam svakoj ponaosob, osim njima dvjema naravno, uz izdašan popust na količinu, kupila knjigu: Je li vaša ljubav karmička?, ne znam kojeg autora. Ukratko, spizdila sam ih. Bacile su pod povećala svoje muške Rodbine, a ja tu knjigu nisam ni pročitala. Kad nešto znaš, ne treba te nitko dodatno uvjeravati.

Iz njihovih sam očiju iščitavala sad prijekor, sad sažaljenje, kao da se nisu mogle odlučiti koliko će mi još dostojanstva ostaviti. Odrezala sam im puteve do sebe i sakrila se u šutnju. Sumnjala sam u vlastiti zdrav razum, jesam, ali ni ne treba to baš uvijek potvrditi glasno, zabilježiti u sagi o nevažnoj obitelji koja se najnevjerovatnijim bravurama trudi ne izumrijeti, početkom nekog nevažnog stoljeća u još manje važnom gradu, jer bih tako i sve vezano za te tektonske pomake u sebi učinila minornim.

Žena, jedanaesta u nizu, kronološki baš tu negdje u sredini, zapela u vremenu koje još krzma između romantične predodžbe o sebi, uz snove

o revoluciji kao evergreen opciji, i poniznosti pred krajnje zavodljivom tehnologijom. Ipak ne mislim da je podvojenost bila moja specijalnost, u obitelji Rodbina svaka se od žena morala osjećati barem malo rastrganom između dobivene pozicije samoproглаšenim matrijarhatom od strane pater familijasa, koji je snažno pulsirao kroz djeda sve do njegove jadne, po mnogima, nedostojanstvene smrti.

Baka je odavno sebe samu izvela iz namijenjene joj i dugo igrane uloge, a da nitko od nas to nije primijetio. Vrijeme se pojavilo niotkuda, komadi dana bez pitanja, bez pripremanja Pellapratovih vratolomija, izlazaka u park, kazališta, izleta: Graz, Lurdes, Milano... Nije je više trebao. Najprije je čekala; čupkala travke oko biljaka na terasi, pregledala svu njihovu odjeću i napravila pakete za sirotinju, uredila tavan iznad stana za neku buduću djecu koja će možda dolaziti, a onda više nije imala što i izašla je. Baka je odšutjela da je djed sjedeći pored prozora otišao mnogo prije svoje smrti ostavivši joj mogućnost dosade.

Pognute glave, u Strumpfetinoj stolici, odavala je dojam nekoga tko prkosi. Dječji je rođendan, mala je razmažena slavljenica dobila Barbie kočiju umjesto sportskog kabrioleta i ne prestaje se duriti. Sve stoji, svjećice se već treći put pale, mama se znoji i obrazi su joj grimizni pred svekrvom koja je konačno došla na svoje, a lijepo joj je govorila kako djeca nekad moraju osjetiti tešku ruku na sebi. Tata je nestrpljiv i ne poduzima ništa, tek podiže bradu prema zajapurenoj supruzi koja samo stoji nakon što je klečala, odlazila, vraćala se, molila i konačno zašutjela i umirila se osjećajući da je sve to nebitno i da ne treba uložiti više ni jednu misao u čitav taj cirkus... baš kao i baka Leonida. Da ih je pogledala, onako uparađene, njene kćeri koje su se vremenom pretvorile u likove iz basni o dekadenciji, da je samo jednu od njih oplahnula očima, progovorila bi, a to bi tek bio skandal, jer je baka smatrala da je Ludvigu, tom usranom razvratniku, muljatoru i sitnoj duši, svaka godina od posljednjih pedeset bila čisti bonus koji je dobio zahvaljujući tome što ona nije htjela robijati zbog budale, a ne zato što je on nešto zaslužio živjeti.

Jebem vam mater, jebem vam mater, guske glupe, ponavljala je u sebi nesvjesna na kakav to čin, u stvari, misli. Da vam pička materina, opet će ona u sebi o sebi, je li vam ijednoj ikad palo na pamet reći nešto, prekoriti bludnika samoživog narcisoidnog, seksualnog manijaka, dežurnog gradskog jebača koji nije prezao posegnuti ni za tek izleglim, polušmrkavim maturanticama? A ja sam ga čekala u francuskim

halterima, japanskim tangama, u tirkiznim sandalama s pernatom pufnom i nekom od pucketavih negližea, također s perjem, sintetičkih, isuseimarijo, jer se njemu već gadila svila. Podizala sam guzicu četiri puta, gurali su mi cice od pazuha k sredini, na sve mile načine prkosila gravitaciji, ali lice i vrat nisam smjela dirati, govno posesivno, da me neki normalniji, bolji čovjek negdje ne zapazi, jer znao je on koliko je govno, oni to uvijek znaju. Svaku sam mu želju ispunila, a bog mi je svjedok da je bio, ohohooo, itekako maštovit. Pentala je tako u sebi kamenoga lica... je, i to se svojevremeno moralo vježbati. Gospodin Jelušić je za to vrijeme s nevjerojatnim entuzijazmom čitao pohvale potomcima napisane djedovom rukom još u vremenima kada su svi, osim njega samog, bili još koliko toliko nedužni. Društvo se malo meškoljilo i šuštalo nadajući se konačno i nešto materijalnijim hvalospjevima.

Baka je sjedila u toj Stumpfetinoj stolici, pognute glave i kopala nos. Uхватила sam je kako krišom provjerava vidi li je netko. Čitanje se odužilo zato što je djed čitav sadržaj svog radnog stola, od pribadača do spajalica, uredno upisao u testament, a onda i setimanale s rubljem, noćni ormarić sa seksualnim pomagalicama, svake od naočala, knjige, ploče, palice za golf koji nikada nije zaigrao, role, šalove, marame, čarape, jedan frizbi, sortirane fotografije svih svojih žena s detaljnim opisima kada, gdje, koliko puta i kako se što s kojom dogodilo. Kad je na red došao odljev njegovog penisa u neprirodnoj veličini, rulja je uzdahnula, a baka se umalo zagrcnula zbog tog strahovitog pretjerivanja, ali je tog trenutka odlučila početi se praviti ludom. Nitko je nije vidio kako kopa nos, mislila je, ali prdež bi se baš mogao dobro uklopiti. Nagnula se na zlatni rukohvat, podignula jedan od višekratno operiranih guzova i s mnogo vjere u jutrošnje žitarice s acidofilom, krenula u paljbu.

Da se razumijemo, članove obitelji, i krvno vezane i naknadno privezane, krasili su brojni nedostaci mahom emocionalne prirode, bilo je tu raznih rubnih i sasvim autentičnih poremećaja kojih se ne bi zasramio ni neki od udžbenika za psihijatriju, od Frančiskovićke do Marčinka, a i Freud – Jung tandem imao bi krasan izbor tipa: „sve na jednom mjestu“ i „sve za svega malo pažnje“, ali ono što nikome od svih nas nije nedostajalo bila je inteligencija, ponegdje sirova, u nekih situacijska, ali ovako, na jednom mjestu, gotovo zarazna, kao da je sinergija svih tih mozгова činila jedan supermozak koji je već tijekom prvog, malo škriptavog tona iz bakina smjera, oblikovao tri stvari: misao - Nemoj me jebat!, kolutanje očima i ponovnu usredotočenost na

gospona odvjetnika koji nije ni primijetio da se nešto dogodilo. Svi su jako dobro znali da baki ne nedostaje ništa osim informacije da za foru s prđenjem preuzetu od susjede, kojom se ova obilno koristila, znaju i ostali iz sasvim drugog izvora, o kojem će, dakako, biti riječi kada za to dođe vrijeme. Naravno, žensku perad to neće spriječiti da povremeno, po potrebi, spomene taj incident kao neugodan pokazatelj da možda s bakom ipak nešto nije u redu.

Baka je ostala zacementirana u onoj malo nagnutoj pozi sasvim nesvjesna da otvorenih usta gleda u spomenuti odljev. Ferdinand je, gladeći resice na svilenom šalu koji mu je ležao na procjepu raskopčane nježnolila košulje, kao opsjednut fiksirao istu tu stvar pitajući se kako se to priroda tako poigrala s njim. Ipak, Ferdinand je bio sretan, dosegnuo je onaj stupanj zrelosti koji već slobodno možemo nazvati mudrošću pa je njegovo propitivanje bilo više rezultat znatiželje nego ogorčenosti. Uostalom, za svakog bi se prisutnog člana moglo jednako tako reći da je bio sretan i gotovo svaki od njih bi to i potvrdio, ali bi isto tako svaki od njih za bilo koga drugoga gorljivo tvrdio da je jako daleko od ičega što bi se moglo nazvati makar i zadovoljstvom, a kamo li srećom. Jedina koja bi se s tom tvrdnjom i složila bila bi teta Maria iako će vrijeme pokazati da je njen život bio znatno ispunjeniji, pustolovniji i strastveniji od života ijednog od drugih pripadnika plemena. Istina je, po običaju, bila na nekom sasvim drugom mjestu.

Teta Celestina, najstarija od sestara, bi jednakom strašću sve oko sebe uvjeravala da je najsretnija, a bez da udahne novu količinu zraka, primetnula bi da ona nosi najveći križ, da joj je ta nezahvalna pozicija prvorodene donijela najviše rada, a najmanje mogućnosti za samorazvoj, da samo ona zna koje su to patnje bile čekati hoće li se uopće moći udati za Milisava koji se, više no ijedan drugi u tom generacijskom nizu, opirao ideji o preuzimanju prezimena. Jednom je, ne bi li uvećala svoju žrtvu, zamalo izlanula da se mjesecima prije ženidbe mala Ela već dobrano protezala u trbuhu i tako obilno hranila tu već nemalu strepnju, ali se zaustavila znajući da bi tek tada uistinu i postala žrtvom, što njen, ionako krhki autoritet nad sestrama, nikako ne bi podnio. Dakako, u ovom je trenutku zbog svega toga očekivala najveći dio kolača i bila je u pravu. Ljubljeni Milisav i ona će, zahvaljujući Ludvigu Široke Ruke, već za dva tjedna rastjerivati bebe morskih pasa u pličaku Ari Atola na Maldivima i zbog noćnog kupanja biti kažnjeni s bezobraznih četiri stotine dolara, što za resort u kojem je cijena jedne

jabuke tri dolara i nije bila neka lova. Suprotno njenom karakteru u domovini, teta Celestina je samo odmahнула rukom i lakoćom zvijezde Bollywooda pružila American Express karticu. Milisav se pritom nestašno smješкао frajerski oslonjen na stabalce crvene bugenvilije pored recepcije. Par plišanokrilih šišmiša iza njegovih leđa nečujno je krenuo put istoka. Povratkom u Zagreb ta će crtica s putovanja dobiti sasvim nove boje i karakter, a u bakinom će prisustvu biti uvećana do razmjera prijetnje deportacijom u potpalublju terenjaka za prijevoz ribljih iznutrica.

Sjedila sam na velikoj kartonskoj kutiji u kojoj su bile pohranjene sve one sitnice koje je nabrajao gospodin Jelušić, izuzev spomenutog odljeva i mnoštva modrih i bordo plišanih kutija s nakitom za koje ni baka nije znala da postoje, a stajale se uredno posložene na uredskom stolu. Prije točno tri sata počeo je jedan od mojih dobrih ljubavnih perioda koji će trajati sve do sutra ujutro i osjećala sam se odlično opet misleći da će ovoga puta trajati vječno. „Nada je jedan od onih lijekova koji uopće ne liječe već samo produžavaju patnju“, rekao je Cronin, ali ja u tome trenutku nisam imala pojma da taj citat postoji ili sam se pravila da ne znam.

(...)

LJUBOMOR

U ljubavi našoj djevojčice moja
Postoji lud, nesputani stvor
Nalik je na nemir, modernog je kroja
Zove se po ocu, Ljubomor
Kroz latentne sate osjećaj ti prati
Zamotan u pruge, sve promjene spozna
Zna on vrlo dobro gdje ti osmijeh svrati
Dok se vraćaš kući, u doba slatka, pozna
U maglenom mnoštvu pogan je taj malac
Izaziva mi pigment, komeša se i rže
Nadjevenim dahom guši me tih žalac
Iz raslinja membrana trag sumnje se trže
Na kog oči dižeš, koji su to ljudi
Prijatelje tvoje Ljubomor ne trpi
Prije grešnog čina on uvijek sudi
Podsmijehom me davi, suzdržljivost mi crpi
I vjernost mi tvoju spominje često
Pred susjedima, društvom, pravi me dječakom
Među nas je pao na presudno mjesto
Pobjeć' ćemo sutra od njega prvim vlakom
Ne želiš nikud, dosta ti je svega
Kažeš da sam čudan, bolestan do srži
Zašto mene kriviš, to je sve od njega
Grozne lance skepse on presjeca i drži
Ni meni nije draga ta netjelesna njuška
Želim ga uklonit, ali čime, kako?
Možda salvom topa il' je dovoljna puška
Ma čeličnim stiletom probost ću ga lako
I bez njeg' ćemo uživati u voštanoj romansi
Provlačit se kroz pečat zagrobnoga grada
Prebrojat tišine i uzaludnost farsi
Al' bez njeg' ću te voljet manje nego sada

PORUKE

Ponekad uzmem dah i želim ići odavde
Onda putujem u sebe
Mračnim hodnikom
Žar cigarete mi je svjetlo
Kirurški precizno pomišljam na tebe
Škaklju me mržnjama sa leđa
Ozbiljni tipovi
Face s promotivnog bedža
Sjekao sam mnoge oklade i drva
Od svih bivših ljubavi najgora je prva
Vjetar nosi poruku da hladno je
Visibabe da će proljeće
Preko prijateljice ti šaljem pozdrave
Čitaj me i budi bez brige
Dani mi sliče kao jajetu jaje
Ruka se ne pruža da se nešto daje
Nego da udara
i da te gura nazad
Pravda pobjeđuje
Ma, to je samo fraza
Eto Crni je uvijek uzdizao sebe
Drpao piplice,
pravio im bebe
Onda je twitao ženu kapetana broda
Sad ruča na slamku
i ponovo uči da hoda

PRIJATELJICA

Ona šuti ponekad
Kaže ti si meni drag
Bori se za drugo
Ima nasljeđeni stan
Ja tu često krstim dan
Onda me nema dugo

Ona sluša mister NO
dok se šeta obalom
Sretna je zbog mene
Lijepa je ponedjeljkom
Okreću se tad za njom
i momci i žene
Ona je sunce
Ona je oko
Ona me čini najsretnijim momkom
Ona je vjetar
Ona je sjena
Ona mi daje love kad trebam
Ona radi cijeli dan
Poslije je tako umorna
Onda me nazove
Pričamo o knjigama
koje nije čitala
I smijemo se tome
Ona je vrijeme
Ona je život
Sa njom rado popijem pivo
Ona je zvijezda
Uvijek je gore
Ljeti idemo skupa na more

SAČUVANO U VJEČNOSTI

Gledam u kamenčić na mom dlanu, maljušan, bijeli, u obliku srca, ostavljen (izbačen) pjenom morskog vala na stijeni tik uz pličinu. Kao u kakvom bajkovitom romanu sa sretnim krajem, u obliku je srca. A ja bih mogla biti i sirena – mislim si i umišljam dok me miluje maestral i treperava koprena od sunca, ovdje, u hramu zenita ljeta, golu i samu. Ali ja nisam sirena. Samo sam obično žensko biće netom izašlo iz tirkiza mora i još uvijek osjećam kristaliće soli na svojoj koži. Možda i pretjerujem, možda mi se maločas more samo učinilo tirkiznim, možda je bjelina pijeska na njegovu dnu samo moj san kao što su možda kristalići soli na mojoj koži samo san a možda ih je i nemoguće osjetiti na svojoj koži...kamenčić na mom dlanu. Tražim znak u njegovoj bjelini, pratim pogledom mekoću njegova oblika i osjećam u sebi ljubav koja nije roman i koja nije taj sretan kraj. Možda je znak, ta posebna bjelina, možda znak da me ipak voliš. Možda pokatkada ne mislimo sve što kažemo u neraspoloženju, u grubosti u nečemu što je jače od nas. Još uvijek mislim na tebe – kažem ti, dok me gledaš u našim mislima u našim tišinama, između listova pergamenta bez tragova ispisanih riječi. ...mislim na tebe, još uvijek – kažem ti tiho povijena našim mislima, tvojim i mojim kao da se gledamo očima i kao da sanjaš o meni., Mislim na tebe, često "... mislim stalno u bezbrojnom nizu sekvenci vremena, u svojim samotnostima, u samotnostima samoće kada kada nešto u meni utiša taj svijet teške, ugate, krute, zatamnjele stvarnosti. Nikada nismo bili zajedno, nikada nismo imali svoje vrijeme, nikada me nisi poljubio i nikada nisam osjetila tvoj poljubac ispod mojih trepavica. Nikada nismo bili nježni, nikada, nevini, nikada prosti, goli, topli od ljubavi. Nikada nismo osjetili more oko naših tijela posutih zvijezdama dubina svemira i dubina mora. Nikada se nismo budili u bjelini naših jastuka, nikada šaputali riječi ljubavi pred san. Ipak osjećam otok, imaginaran, naš, dalek svima, taj otok daleko od svih. Omataš me velom imaginarno, u mojim mislima, velom tananih, nježnih, najfinijih niti dostojnim jedne ljubavi u nekom svijetu naših misli... niti, more, misli, otok... ljubav. „ n volim te“– tako su rekle tvoje ispisane riječi i tvoje izrečene riječi. Imala sam osjećaj da me voliš. Osjećaj... Sami smo i ogoljeni u našem

imaginarnom danu, najljepšem danu, pahuljasta neba. Sami smo i ogoljeni u našem najgorem danu, tamnog neba i teških zidova. Sami smo na nekom imaginarnom otoku na koji smo oduvijek željeli otići, zajedno. Sami smo u svijetu u kome gasiš sav svijet oko nas i pališ treperave luči na noćnom nebu samo za nas... Zaustavljam svoje misli o nama kao da ću njima nauditi tebi koji me ne voliš. Nikada nismo ništa a ja sam osjećala sve. Osjećala sam sve zbog svega što svi slični meni nikada neće moći izreći. Slični meni, slični tebi i meni jer i tebe je sigurno jednom boljela ista bol, zbog nekog.

Nismo djeca, nisam više dijete a ipak, osjećam se kao kao dijete koje ništa ne zna. Jesu li svi slični meni ludi, naivni, nevini, grešni, pogrešni?... niti, more, ljubav. Može li nas prevariti osjećaj, putanje srca, dah misli, pogled ili smo samo žrtve vlastitih iluzija ili nečijeg poigravanja? „ne volim te“ - tako si rekao, na kraju nečega, na kraju ničega, u moru ljubavi koja je postojala, čini se samo u mojim mislima. I u mom srcu. Zašto povjerujemo osjećaju, pogledu, neizrečenom... dodiru, sjaju prostora između nekog i nas? Zbog, osjećaja prošlih života..ako su postojali, zbog energije koja iskri bilijardama vremena? Zbog intuicije koja ipak to nije? Kako nam se dese te ljubavi koje su samo naše, negdje u nama, jedine a jednoga smjera, jedne putanje prema nekamo, uvijek prema nekamo ali ne i prema nama? Kako nam se dese dani ispunjeni mislima koje nose nečije ime? Kako nam se desi da volimo a ne budemo nikada voljeni istom ljubavi iste ljubavi? Kako nam se desi osjećaj kome vjerujemo i osjećaj koji je ljubav? I je li to ljubav ...mogli bismo pitati sami sebe, mogao bi nas pitati netko. Je li nebo plavetnost u koju gledamo i je li more ta modrina ispod plavetnih jedara od neba? Je li svijet samo nešto boje razmazane nježnošću latica i jesu li latice i nježnost samo imenice kojima smo naučili značenje njihove vlastite biti? Kako znamo da volimo tada kada volimo i kako znamo da je ljubav osjećaj kojim su ispunjeni svi dani našeg osjećanja? Kako znamo da je ljubav ...ljubav i kako znamo da osjećamo ljubav a ne neki zamjenski osjećaj natopljen nejasnoćom, zanosom samog zanosa radi? Kako znamo da osjećamo bezuvjetnost ljubavi i kako znamo da dajemo samom jasnoćom davanja u kojoj ne zbrajamo ono što smo dali srcem, dali... bez čekanja. Ili smo ipak čekali, nešto? Kako znamo da smo osjećali sve i tada kada smo s druge strane koprene od snova osluškivali ništa? Kako znamo ime onome što smo osluškivali u tome ...ništa i ipak osjećali niti osjećaja kojima smo bili povijeni u svojim snovima. Kako

znamo da smo mislili pogrešno i kao znamo i kako znamo da nam se sve samo činilo? Kako „fulamo“ tako potpuno i tako nepovratno? Kako nam se može činiti da nas netko voli i kako to da nas vlastito srce vodi ka pogrešivosti i boli? Kako znamo išta? Kako znamo u svojim samotnostima da osjećamo nečije lice uz svoje ...kao svoje? Kako to da ne prestajemo misliti o nekome? Kako to da čujemo u sebi nečiji glas i kako to da Kako znamo da smo pravu i kako znamo da smo bili u krivu? Kako znamo da to lice nikada nije osjećalo ništa ili je osjećalo jako malo i odakle nade i odakle čekanja? Zašto čekanja i zašto nade? Kako odista znam da me ne voliš? – kao da ponavljam u sebi tvoje pitanje meni... kako odista znam? - ponavljam tvoje pitanje u nekom svijetu u kome smo sami, ti i ja, samo ti i samo ja, ja u haljini od nafinijih niti, ti koji me voliš u haljini naših niti protkanih ljubavlju...Ne znam. Kao što nisam znala razumjeti da me ne voliš. Možda sam mogla osjetiti ali nisam mogla razumjeti. Ili sam mogla oboje razumijevanjem duše kojoj nisu potrebna objašnjenja. Ne smišljam strašne osvete, ne postaješ manji, ne postaje manje svu u vezi tebe, ne postaješ nitko i ništa, ne nestaješ, ne uspoređujem te s najgorima ...samo osjećam tu ljubav s tvojim imenom. U nekom smo svijetu koji je naš. U tom svijetu ...gledaš me očima koje me ipak vole, dok me miluju maestral i treperava koprena od sunca, ovdje, u hramu zenita ljeta, голу i samu. U mojim mislima, u nekom svijetu samo našem, gledamo oboje u kamenčić na mom dlanu dok sve što znam jest da ne znam ništa, ne znam vjerujem li tvojim riječima, svome srcu ili nečemu čemu ne znam ime. Okrećem se prema pučini kako bih pronašla pogledom neki znak, istinu istine u plavetnosti neba i u modrini valovita mora. Gledam u sunce ispod trepavica moga sna, gubim ravnotežu i ispuštam kamenčić u plićini od valova. U panici sam kao da je izgubljen znak nade, kao da je izgubljen znak znaka i zavjet vječnosti... kao da je izgubljeno nešto najdragocjenije, nešto što se više nikada neće vratiti, kao da je izgubljena ljubav. Osjećam svoje suze. Bespomoćna sam. Ipak... umiruje me nešto, dodir vjetrova, šapat daljina, spokoj ljeta, miris smilja... i kao da mi sve govori: sve ono izgubljeno u moru, vraćeno je vječnosti i sačuvano zauvijek.

VRTLOZI

napukla priča grebe me po leđima
kaže: nađi snage
učini to iznova
a ja
meka crna mačka u glatkom ćupu
ne vidim i ne vide me
oči su mi prozori u mačju svjetlost mraka
ne vidim i ne vide me
bez potrebe za razmakom
gulim koru s unutrašnje strane stabla
bez slamke kojom piju mjesečinu
s mog hladnog potiljka
tonem
čitam se u vrtlozima

TELESKOP

ispod lica
sve je bilo puno točaka
učahurene pod kožom
prekrivene plaštevima praznine među riječima
rasute kao čamci, igračke, madeži
tekla sam pored njih, iznad, ispod
i kad više nisam imala kud
strop mi se spustio na potiljak
i točka je postala
teleskop

RAMPA NIJE SMJELA BITI PODIGNUTA

Bila sam sljubljena uza zid izvana jednako snažno kao uz Isusa iznutra kada je lagano odškrinula vrata moje sobe. Nadstojnica, sveta majka. Treću noć za redom mi se uvlačila u krevet. Već sam znala što me čeka. Prošaptala je: «Edita, sestro, pomaknite se, pod je hladan, a ja sam bosa». Poslušala sam. To mi je poziv, biti poslušna. Znala sam da, sve dok sam iznutra uz Njega, ona mi ne može ništa. Ponavljala sam u sebi: On je jači, On je jači, On je jači...

Bio je jači i prije dvadeset godina, dok sam sjedila na šini tračnica i igrala se s puževima golaćima. Odrasla sam u Zagorju, u kući pored pruge i dok je vlak prolazio posuđe je zveckalo i stvarnost je drhtala kao da ju je progutao golemi, nevidljivi mačak koji prede. Oca su mi zvali Rampaš, jer je podizao i spuštao rampu koja se seljanima nalazila na putu od kuće do tržnice. Često je za ručkom, mrmljajući kroz žute brkove, govorio kako se ispod njegovog crveno-belog štapa niko ne bu provukel i kako je zbog njega, baš zbog njega - lupkao bi se o prsa - selo v miru. Međutim, tog dana, dana kada su moji puževi golaći redom izginuli, Rampaš je od jutra bio pijan. Zaspao je i njegov crveno-beli štap je ostao u zraku, a mene je, svi su rekli, iako se ne sjećam kako, od crnog, željeznog vraga spasio On.

«Sestro Edita, otvorite se», šapnula je kao da moli. Otkopčala sam spavaćicu i pokazala svoje velike, okrugle grudi koje su od skrivanja bile bijele kao hostija. Unijela je lice među njih gurajući svoj kukasti nos sad lijevo, sad desno njušeći ispod moje kože svjetlo. Znala sam da ne dolazi meni, nego Njemu. Ja sam bila umivaonik, On je bio voda. Došla je da se umije.

Rampaš se umivao pred kućom. Grabio je vodu iz svijetloplavog lavora i pljusкао se jako, kao da se kažnjava, iako je poricao pijanstvo i tvrdio da je zaspao izmučen oranjem. Od puževa golaća nije ostalo ništa. Ni tračak sluzi. Šina je bila glatka i sjajna i ja sam znala da su uskrsnuli.

Zaredila sam se u dvadeset i petoj. Zamišljala sam kako jednog ljetnog jutra sa svojim starim Golfom slijećem s ceste i padam niz liticu. Točno znam gdje. Na Cresu, na mjestu gdje se glavna cesta slijeva u mali odvojak koji vodi prema Belom. Toliko sam se uživjela u taj let da mi se zaključao u tijelu i kucao iznutra, kucao, sve dok ga nisam odlučila pustiti. Nije me odveo niz liticu, odveo me Njemu.

Poslali su me na Krk, u prostrani samostan od bijelog kamena okružen golemim borovima. Cvrčci su bili glasni i u trenucima nadahnuća sam vjerovala da mi Morzeovom abecedom šalju poruke od Svevišnjega. Prvih mjesec dana sam bila u zanosu, padala sam u Njegovo naručje i stvarnost je treperila kao sjajna, bijela dlaka na trbuhu golemog mačka koji prede. A onda se treperenje otopilo u svakodnevnicu i počela sam primjećivati da su lica starijih sestara rijetko kada ozarena.

Nadstojnicu sam upoznala kada se vratila iz Bruxellesa, početkom trećeg mjeseca mog boravka među zidovima, borovima i sestrama. Poklonila mi je praline od bijele čokolade koju nikada nisam voljela. Čokolada je čokolada. Njena priroda je tama. Približila je usta preblizu mom uhu i rekla: «Dobrodošli, sestro Edita. Ja sam vas odabrala. Vidjela sam vašu sliku i odmah sam znala da morate biti ovdje s nama». Od uzvišenosti sam zadrhtala. Bila sam prepoznata.

Bilo je to isto ono prepoznavanje koje sam znala osjetiti davno prije, moleći u kući na pruzi, dok se o plafon, kao prozirna palačinka, lijepila prijeteća šutnja isprekidana Rampaševim srkanjem juhe i uzdisanjem moje velike, odsutne majke. Sve dok sam tiho molila, znala sam da neće biti tuče.

«Nemamo puno vremena», prodahtala mi je u uho, «pomolimo se». Mrmljala je Očenaš, a ja sam u sebi ponavljala: «Isuse, budi sa mnom, Isuse, pokaži se». Iza zatvorenih kapaka, s unutarnje strane čela, upirala sam pogled u meko, elipsasto svjetlo u kojem se polako, kao porculanska balerina, vrtio obris Isusa. Gurnula mi je ruku među bedra i vrhom kažiprsta rastvorila stidne usne. Polako, kao kistom, prelazila je odozgo prema gore, odozgo prema gore, odozgo prema gore... Tijelo je reagiralo. Živčani završeci postoje.

Svaku česticu užitka trenutačno sam predavala Njemu. Iz moje najzatvorenije zatvorenosti pulsirali su svjetlosni odjeci. Moje tijelo postalo je polje na kojem se odvijala bitka. On protiv nje. «Vrući ste», rekla je stišćući hladnim palcem i kažiprstom moju tvrdu bradavicu dok joj je titravi plamen voštanice sjenama križao lice. Htjela sam joj vidjeti oči, ali ih je tako vješto skrivala, kao da ih nema.

Gurnula mi je prst. Kratko sam vrisnula. Sekunda, dvije tri... Na hodniku su se začuli koraci. Kucanje. «Sestro Edita, jeste li dobro?» Šutim. Njen prst je i dalje unutra. «Sestro Edita, jeste li dobro?» Sveta majka me štipa za bedro. «Jesam!», vrisnem od boli. «Ružno ste sanjali?» Otvorim usta i

pridignem glavu s jastuka. Upregnem svu snagu da iščupam svoj glas. Nema ga.

Ujutro sam se probudila s čelom pritisnutim o zid. Sjela sam na rub kreveta i pogledom prešla preko sobe. Bijeli zidovi i stolac boje jorgovana. Osmjehnula sam se jer je isprva kroz moju glavu strujalo samo jedno fino, ugodno ništa. Pogled mi je bio prikucan o zraku svjetla koja je padala preko poda. Ne znam koliko je vremena prošlo prije nego što mi se slika smračila. Počela su navirati sjećanja. Njena obuzetost, njena molitva, njeno lice, suho kao breskvina koštica. Konačan dokaz... Na bedru mi je okrugla modrica.

Ustala sam iz kreveta i ispila čašu vode s noćnog ormarića. Znala sam da je ljekovita, jer se noću u nju slijevala mjesečina. Čašu sam zatim umotala u plahu, razbila je o pod, prebrojala krhotine i počeshljala se onoliko puta koliko je bilo krhotina. Učinila sam toliko nelogičnih stvari tog jutra.

Otišla sam u blagovaonicu i sjela za stol zajedno s još šesnaest sestara. Zveckanje posuđa miješalo se sa cvrčanjem cvrčaka. Dok smo jele, sveta majka je pričala. O preuređenju kupaonice, o Pasiji, o oslikanim salvetama i čaju od kadulje. Nije dopuštala da nas obuzme tišina. Pogledale smo se samo jednom, dok mi je dodavala stakleni tanjurić s maslacem. Pogled joj je govorio: «Nas dvije smo drukčije».

Nakon doručka sam sjela na stepenicu ispred samostana i zagledala se u more. Oko vrata sam imala lančić sa srebrnim medaljonom i slikom Majke Božje unutra. Blaženog lica, s dugačkim svjetloplavim velom, njena figura se kupala u bijeloj svjetlosti koja joj je isijavala iz tijela. Elipsasti medaljon bio je njen sarkofag. Vječni život omeđen srebrnom tvrdoćom smrti. U njega sam pospremila komad stakla od one čaše koju sam razbila.

Za ručak sam, s još dvije sestre, pravila kosane odreske. Zasukala sam crne rukave i gurnula bijele prste u meso. Jedna od sestara je spomenula morske puževe - mogli bismo ih skupljati i kuhati, rekla je - i meni se, kao da je doletjelo na srebrnastoj niti kakvu ispuštaju dudovi svilci, vratilo sjećanje na moje puževe golaće. Dok sam u mljeveno tijelo životinje utrljavala mediteranske začine, postalo mi je jasno. Nisu uskrsnuli.

Sada, godinu dana kasnije, sjedim pred dugačkim, crnim stolom, vodoravno postavljenim između mene i pet crkvenih sudaca. Jedan od njih me pita: «Ali zašto ste pristali, sestro Edita? I to ne jednom, već tri

puta. Priznajte, sami ste to htjeli». Buljim u njegove vrećaste podočnjake i znam da, skriven od svih, s unutarnje strane lica vječno plače. Otvaram dlan u kojem sam stiskala komad stakla koji mi je u medaljonu sačuvala Majka. Pokazujem Isusovu ranu i otvaram usta. Želim reći: "Rampa nije smjela biti podignuta", ali nemam glasa.

Fahredin Šehu (Fahredin Shehu), Priština

CALLA

Ispovest Liljana

Bezbojni mošt zemlje,
sjajni zraci sunca;
obojili su me u zeleno i belo;
u početku,
zatim i duginim bojama, i
onima ispod i iznad njih

Na mojim listovima,
vetar svira čujne melodije;
polučujne i nečujne.

U mom vrtlogu zuje duše insekata.
Tornado polena,
Zgušnjava se u zlatni buzdovan.

Mesec u petanest;
a mesečina me hrani,
dok slušam uspavanke Gabrijela,
da uspava žedne duše.

Zvezdana maglina,
mojoj prilici se udvara,
kao da želi kapnuti kao milost,
na ranu od ljudskog otrova.

U mom plesu zajedno se vrte.
Nebo se zaustavlja,
kao da čeka da ga u čelo poljubim, i
nakon svakog poljupca,
vrata večnosti otvori
da mu vidim levo oko,
šareno kao mramor, i

desno kao safir, koji
čuva praslike

Ove reči, dokaz su;
praga druge strane,
gde nestaju opisivi oblici, i

čujni zvuci, kada
se jezik veže u devet čvorova,
oko zaustavlja pogled,
da u podsvest spakuje sliku.

U slučaju retkog povratka,
gotovo nemogućeg, i
u slučaju sigurnog povratka,
kazuju se jezikom razuma,
rečima slatkim,
kao praznični slatkiši,
razdeljeni revnosno.

što me zaboli,
levi ogranak korena od suše,
mošta ljubavi, dok
desni saborovao je sa komšijom,
proizvodjačem trnja.

Desi se kada noć pali mrakalice,
sve u tamno pokušava obojiti,
čak i moju jedinu laticu, dok
se savija licem ka nebu.

ZLATNO NALIVPERO

Sećam se pokojnog ujaka
Jedne srede na nekoj godišnjici
On je tada majci dao nalivpero TOZ Zagreb
Sa zlatnim vrhom od 24 karata

Kao štafetu da ga prenese meni

Rat je i to oteo sa mirijadama sećanja
Na imena ljudi, knjiga, natpisa, zapisa,
Opisa, spisa, slika, utvara i aveti
Ko ambis progutao je deo bića
Uvek spremnog za ljubav
I detinjaste nestašluke sa životom
Na bezbrojnim počecima
Na bezbrojnim krajevima

DISANJE

Disati znači
Usisati ljubav svih minulih dana
I zvuke koji izlaze
Nakon svakog ljubljenja
Suptilnih bića

U RASCVETALOM VINOGRADU

U hladovini starog oraha
Koji je zasadio moj deda čije ime
Dan danas nosim ponosno
Okupili smo se sa svim
Gromovima koji su
Svoju moć praznili
Na stabla izlečena
Sunčevim zracima

Naš je obed šareno grožđe
Sir i stvrdnuti hleb

Kada su me pitali
Odakle snaga odgovorih
Od sirćeta vode i mladog crnog luka

Pod istom hladovinom
Jednog proleća namirisano
Mirisom rascvetalog grožđa
Seli smo kušati vatru poljupca
Da bi sebe našli zbunjene
Na klupi u gradskom parku
A halogena oranž svetlost
Bojila je našu odeću
Šafranastom svetlošću
Ne mareći za juče
Ne mareći za sutra

SAĆE

Pravili smo saće od duhovnog voska
Sakupljali polen i nektar
da napunimo uglaste čašice.
Balsamom lečili smo radioaktivne rane
alajom smo smirivali dušu
da bi se kasnije opijala kao od absinta
Kemenju dali smo imena i prostore po telu
na završetku prikupljenih nerava poput nebeskih sazvežđa,
koje su naučnici docnije nazvali Ganglije
Nešto me gromko u duši probada
Moj stari gnječi zrnevlje grožđa bogato polifenolima
Moja žena ljubi anđele sa pečatima između dva krila
Moja ćerka na mene liči više nego ja sam na sebe
kada se ogledam na nebeskom ogledalu
Moj je sin zaboravio osmeh sa balonom slina na jednoj nozdri
a na drugoj neonska cev
Moja nana sprema hranu i puni pehare sa nebeskim vinom
za sva naša jastva na banket da ih pozove da se svi razvesele
Moj brat očekuje prijatelje skitnice, lutalice
Sestra tka tapiseriju koja otkriva tajne dok se na njoj moliš
Mi različitih jastava zajedno crtamo plan svetske harmonije
U našoj osami mislimo kako da zauzmemo plodne teritorije

Tamo gde Ljubav može položiti seme
Moja budala živi bez tereta znanja i bludniči umesto nas
živi mirno i podsmeva nam se
Mog trgovca zbunjuje naša ludost
Moj genije se guši rečima na koje se niko ne obazire
Moj umetnik zamrzava dah i proizvodi stalaktite reči
Moj džin me uči kako da uhvatim vilinog konjica
da crvenim svilenim koncem vežem ga za butinu leve noge
Moj Demon je Eudemon i uči me da pre nego pljunem
ako sam uvređen treba da ljubim
Moj andjeo trudi se da me zabavi
mnogobrojnim melodijama MP3 sačuvanim na silikonu
Moja zbunjenost govori mi majčinski i pita
A ko tebe čita žedno siroč
Umesto mene odgovara Vera
Elegantna lepotica koja prkosi svojoj dobi i kaže
Svet će živeti i posle 2010. i posle 3012.
Saće čuva med hiljadama godina
Ovo nije poezija
Nemoj da te reči zbunjuju
One će služiti
Dok se ne otkrije nova vrsta komunikacije
Ovo je Teurgija iz serafimskih farmakopeja
Elik sir za dugovečnost.

Silvija Šesto, Zagreb

*

guste misli
rijedak zrak
ćuk na lipi
ulijevam mrak u bakreni lonac
do pola
palim vatru
još malo
proključat će jutro

*

zvala se Lana.
čekala je ljude.
u salonu Šipada.
prekrasnih nogu, glatke kože
suverena.
dopustila je da njoj sjede, jašu.
da se gnijezde, skaču.
kad joj je srce ispucalo
i duša provirila van
skinuli su joj noge.
da ne pobjegnu.

*

hoda sam danas Ilicom i kod Frankopanske prošla pored čovjeka na
čijoj je majici pisalo "sretan sam" a zapravo je bio gol i zapravo ga nije
bilo
u vremenu ustezanja da ga pitam zašto nosi majicu na kojoj piše "sretan
sam", zašto hoda gol i zašto ga nema
podijelismo sreću

*

zagreb
šezdeset i četvrta
poplavljen svaki treći stan
suhoparno izvješćujem
iz drugog

*

histerija hoda svijetom u viklerima
priprema sjajnu frizuru
kao što se priprema sjajna retrospektivna izložba
kad vikleri učine svoje ulazi unutra
skida ih s vlasi i usklađuje lokne
blista

*

ovo je bijela pjesma
bijelo platno od pjesme
bijela plahta
na njoj nema ničega
tek mali trag znan samo meni
samo meni vidljivo imovinsko zapisavanje.
no krenem li prema rubovima moguće je pomisliti:
ovo bi mogla biti i crna pjesma
crna poput mraka
bez krijesnica
crna i gusto crna poput nafte
no nije!
jer dan je, bit će vruće
sunce će pržiti
bijelo je bolja zaštita

*

najteže ti je pustiti pjesmu
nisi li probao
čvršće stisni končić između' kažiprsta i palca
samo svog balna

*

jutros otvorim oči
pogledam u strop
i na tečnom hrvatskom
izgovorim
u sebi:
ne diže mi se

*

kad si je Lidija oduzela život
pomislila sam: gle, napravila je bogovski posao!
sad je zasigurno u posebnom odjelu kreativaca plagijatora
sasvim do glavnog
gleda s ostalima i ne može

SAMO JOŠ DANAS

Voljeti ću te
još samo danas
poput jablana
gordom pažnjom .
Cvrkutom majskih ptica
uronit ćemo
u svijest svemira.
Tamo gdje stanuje
čarobna blizina
i gdje se igramo
u svijest svemira.
i gdje se igramo
zelene žmirke
rasut' ću zvjezdanu prašinu
graditi kule od zlata
i mostove od blata smrznutog
Vinut ću se u visine
snagom pjesme u nama.
Još danas ću te voljeti
Jer sutra te Volim iznova.

GOSPODSKOM KROZ NOĆ

Ti i ja Gospodskom kroz noć...
Sećanje ne greje promrzle prste
dok sama prolazim ulicom
odevena u kajanje.
U mislima poslednje pismo
sastavljam za tebe.
Priznajem hrabro da si onaj pravi
čija sam potajno oduvek.
Led ledeni u očima ti cakli,
u oluji preživeli smo pustinju duše,
a ti se vraćaš da me ponovo voliš
osmehom skitnice
i spremno u koraku očaj moj lomiš
pružajući mi osmeh u vodi života,
koja opija pružajući radost na tren.
Čuvaš me u uspomeni...
Moj trag ostaje u albumu bivših,
a neisprljanih obećanjem varalice.
Naše tajne šapate i prosut smeh,
čuva noć spuštajući korak niz Gospodsku
prelamajući zvukove i mešajući ih
sa vapajem pijanih prosjaka,
koji se vuku promrzli na pločnicima.
Na tren sam ti daleko...
Na tren blizu...
u zagrljaju koji donosi toplinu
prvog susreta kao nadolazeća reka,
koja preti da te odnese
na drugu stranu obale.

Miroslav Jovanović Timotijev, Bar

PRELAMANJE PRAZNINE

(Dnevnik jedne uobrazilje)

*Poezija, zapravo, ima izvjestan apetit za prazninom,
počev, od praznine beskonačnosti!*

Josif Brodski

POSljednji DAN

(nadirov sat)

00:37

Jedino je sjenka nijema
I duboka
kao Kristal
u bezdanici riječi

To nisam ja
to njeno savršenstvo
sebe pjeva

I njeno gospodstvo
ulazi u ponoć
trudne svjetlosti

Tamo gdje prestaje
svijest
a lašti se jezik

tamo gdje se
bezimeni utvrđujemo

01:21

Noćni sam portir na zvijezdi
Montale
Skupljač umotvorina
Leptirov rođak
Zrno prolaznosti
Odavde do mlađa riječi
plaču ljubavnici
Sama je tišina
ulazi u sipine kosti

02:23

Ušao sam
u ogledalo

(u kojem je Čarls Bukovski
prikazivao Miroa
na istetoviranom vratu
uzeo sam rukavice Hemingveja
koje je pomenuti nosio
ulicama Pariza
naopačke obukao košulju
u kojoj su napisani
starac i more)

i izašao

03:07

Ona

(koja tvrdi
da sam prve bračne noći
u vrtu
imao kozje rogove
njima pridržavao

rascvale grane voćaka
dlakavim repom
vezivao snopove mjesečine
pipcima boje oniriksa
i pokupio svu azbuku
sa njenog tijela)

ove je noći
u snu zaniijela pjevače
Orfeja i Lina

04:41

dijete
iz zrnastog smijeha
rađa
čovjeka uspomena

05:59

U Heraklitovoj rijeci
živi riba Vislava
Hrani se ljudskim očima
Ikri se njeno ime
Pjenuša vrč pun govora
Prohtjelo se vremenu
da nam otkrije
nijemost ćilibara
Tu sjajnu krljušt
Prohtjelo se rijeci
da se ulije u tvoje tijelo
Šimborska

06:01

Jedini ti je put

(Iz vremena
sebe u pjesmi
U sebe
iz vremena pjesme)

Jedini

07:13

Ponekad uđem u groblje
Pobodem olovku u zemlju
Poljubim grafitnu munju
I živim

08:59

Izumrlo je mirisno drvo
Posljednje žiške
mojih riječi
potpaljuju
Feniksova krila

09:05

Jedva sam
iza
interpunkcijskog
vidika
donio
zapuštenu glavu

Tamo gore
u tišinu
raspeća

10:11

Svako jutro se probudim
sa jednim
od svojih neistomišljenika
Podijelimo novi dan
ukapamo vještačke suze
protresemo perike
Na dva jezika namotavamo
i odmotavamo Arijadnin konac

11:46

Možeš pisati po sopstvenoj
koži ili praznini
nećeš prekriti njen rukopis
Majstori među nama
pogubili su stope
po nijemom zborištu
Najbolje među njima
progutalo je vrijeme
graktavoh mraka

12:14

Iz izrešetane noći
izlazi glasnik
sa licem u ranama
Sija

Tripud mjesecom izvezen
Tripud žiškama zamustran

Vrijeme potkrada

13:00

Kukuvije bude slepoočje

Narikače plaste oko usta

Opet se sjenka preudala

Kam pobjegao iz temelja
Snijeg na voću procvjetao

Plače posmrče riječ

Kosti smrtno prošaptale
Spali su obruči života

Živi grob ne zarasta

14:22

Moje je nositi prazninu
Ukleta sjeme
Bacati krv
Pisati pjesme

Tvoje je čitati prazninu
Na zlatnoj gondoli
Pokupiti biserje
I zapjevati sjenko

15:29

Lapot je pojeo moje stope
Duša je vidjela iz sebe
da idem natraške
Ni srce se nije začudilo
tolikoj straži
Usred ove gozbe sjenka će
ući
u oblik gavrana
Izbrisaće se krivokletstvo
iz

sunčeve kripe

16:47

Dugo sam u sebi
nosio Marsijin krik
Knjigu oputane kože

Zavisno od dubine sna
i brzine metamorfoza
na grebenu srca
izrasta koral

Između tišine
i smijeha Bogova
jezikom oblizujem
svjetleći stećak

Konačno progovaram

17:02

Nešto je izašlo iz mene
okrenulo kazaljke
za čitav krug
promijenilo mi lice
i otišlo

Ako sam nestao
neko će nad grobom reći

Vidjećeš
taj majstor
ne griješi

18:05

Ovdje sam

Ovdje usta bez jezika
razgovaraju

Ulazim u treće oko noći
u treću ponoć
u tamni san uvira

U sebi nosim
jedno nepomično vrijeme
u kojem se sve ogleda

Ovdje sam
koliko me pjesma
izdržati može

19:09

Dodji
da čitaš
ono što je
na moje oči
iskapalo

Zapiši
suve suze
i budi
blagosloven

20:30

Ako progovorim
ostaću sam

Idite
molim vas idite
probudiću se kasno
ili nikad

21:40

Kad srce na doboš ode
ptice bez krila polete
Ribe samoću prepričaju
Vjetar zaplače
srčanom stranom groblja
Orfelin zasvijetli u nemoći

Eh
kad bi nam koraci govorili
a riječi putovale

22:00

Samo jednom
neuhvatno
van konteksta
postoji

Manje od suzinog srca
nevidljivo i neznano
početak kraju
kraj početku

Sve u ničemu
ništa u svemu
ako postoji

23: 43

Ako sve što imaš
baciš na jednu ideju
spasićeš svoj svijet
zapisćeš pjesmu
otvorićeš novi beskraj

Ako si trunka

vidjeće ti se do srca
zazvoniće bitak
visoko gore svijetlice
tvoje ozarenje

P.S.

*Kaži poezija
iznesi sebe iz prašnika
krvi*

Boris Topličanec, Zagreb

LAŽNE ISPOVIJEDI

Čudno grmi,
pokreti brzi.
Nepravilne se guraju kapi,
olujni oblak pogled umiruje.
Poziv sa zvonika
rasipanim dušama,
uz vrtlog se probija.

Nebo osjeća,
krvotokom,
nevjerni vjernici kreću,
bez razmišljanja...oltar ih čeka.

Grijehe odrješuju.
Zasljepljeno, bez svijesti.

Od sutra jašu spokojno
putem popločenim
ljudskim sudbinama,
o grijehu ne misle...do sljedećeg zvona.

Milko Valent, Zagreb

MESO S ASFALTA

Ciklus Meso s asfalta (četiri pjesme) ekskluzivno je priređen za Treći Gornjogradski književni festival 2015., odnosno za Zbornik festivala.

NIKAD NISMO BILI MODERNI

U mraku su naši tihi krikovi.
Uzalud tražimo svjetlo.
Umjesto njega kupujemo struju,
žarulje i svjetiljke sa sjenilom.
Uvijek se moramo osloniti na skice, na prosvjede
i akcije, možda na besmislen crtež, nikad na cjelinu.
Cjelina je nedostižna u mirisu antologije oblaka.
Oni ne napuštaju nebo osim u trenucima odmora
kad izgube bitku sa suncem.
Nikad nismo bili moderni.

Pothodnik blista od glatke čistoće
po kojoj se gužva gomila ljudi
sa zemljom i livadom u očima.
Pretvaramo se da to jesmo,
ali nikad nismo bili moderni.
Mateja, svi ljudi imaju tu pogrešku u svojem biću:
staromodnu plavu boju smrti u crvenim venama.
Nikad nismo bili moderni.
Mi smo naivni, ponekad nevini.
Nikad nismo s pažnjom čitali elegije.
Ne možemo spoznati svijet.
Svaki je cvijet pretežak zadatak za naš mozak.
Nalik smo neobrazovanim proždrljivim galebima.
Oči su nam spremne za sunovrat u zbilju.
Mi smo predatori. Konkretno meso je cilj.
Nikad nismo bili moderni.

Mali svemir Pothodnika. Ispred supermarketa
sagnuta studentica kroatistike Mateja traži ključ koji joj
je ispao iz džepa na plavim poderanim trapericama.
Iz njezine oble stražnjice nehotičan zvuk raštimate violine.
To je od muke, kaže Mateja; dodaje da su ključevi
najružniji fenomen civilizacije koja nije upoznala slobodu.
Pomažem joj u potrazi. Nismo našli ključ.

Utjehe nema.

Poraz treba iskupiti odgođenom nadom zaborava.
Kupili smo u Konzumu dvije boce gorkog pelinkovca
i otišli na Zrinjevac.

Na jednoj klupi dugo smo ispijali klasičnu biljku
razgovarajući o beskrajnom infinitivu "hodati".
Zatim smo hodali do jutra. Bili smo privremeno sretni.
Užitak u infinitivu umanjio je bol prolaznosti.
Nikad nismo bili moderni.

Zagreb je ponosan na svoj asfalt ispod kojega je
obična zemlja, proizvod s fatalnom pogreškom.
Po asfaltu odzvanjaju blatnjave cipele
prethodnika i relativno čista koža suvremenika.
Upoznao sam asfalt. Upoznao sam strah od napretka.
Usred asfaltiranog straha treperi zaostalost i smijeh
prividno bezbrižnih djevojaka iz rubrike "slatke šesnaeste".

Već sam treći put na Zrinjevcu s Matejom
i toplim prijateljem, gorkim pelinkovcem.
Asfalt je isti u svim gradovima. Zrak nije.
Mateja je opet pijana.
Podsjeća me na alkoholičarku Evu,
studenticu ekonomije s kojom sam na istoj klupi
razgovarao o problemima s dizanjem kredita
čija je otpлата vezana uz tečaj švicarskog franka.
Patim od online-depresije, kaže Mateja.
Mateja još ne zna da je ostarjela
od beskonačnosti blata i vremena.
Nikad nismo bili moderni.

Kakva je to depresija, pitam Mateju.
To je osjećaj praznine koji te uvijek ispuni kad na internetu
u mnoštvu bića pokušavaš naći sebe, a ne nalaziš se.
Izbjegavaj susrete s internetom, pomislio sam.
Vraćamo se sa Zrinjevca.
Livade u Pothodniku
mirišu na zemlju i gorki pelinkovac.
Nikad nismo bili moderni.
Ostali smo mesnati zemljani lonci
napunjeni seljačkim znojem metafizike.
Iluzije su nam potrebne kao kruh.
Nikad nismo bili moderni.

EKOLOŠKI TOALET

(poetski izvještaj)

izgubili smo osjećaj za ironiju.
mi smo sasvim moderne životinje.

Valent, Jazz, afrička vuna

Amsterdam. Overtoom. coffeeshop Blue Lagoon. meso u pokretu.
pokraj mene djevojka kupuje hašiš i marihuanu. to je za društvo
na tulumu u Kanaalstraatu, reče mi kratko. hoćeš li sa mnom? ne
mogu danas, moram na koncert. možemo se vidjeti sutra, rekoh.
novi brojevi u našim mobitelima. stranci u noći. rekla je da se zove
Lundgren. zavirio sam u svoju dugotrajnu memoriju. ljepšu djevojku
nikad nisam uživo vidio. dok komentiramo narkomansku ponudu
Plave lagune, maštam o morbidno nježnom verbalnom duelu s njom.
toliko je lijepa da se tresem od straha. znam, to je strah od neuspjeha.
unatoč prokletstvu i progonu Spinoza je živio u sretnijem vremenu.

u prisnom doticaju s golim životom golog čovjeka riječi nisu samo
nemoćne, one su čak i smiješne. zašto ih onda izgovaramo i pišemo?

izišli smo iz coffeeshopa. Lundgren digne ruku i pokaže na prenosivi
ekološki toalet plave boje na uskom prostoru između biciklističke staze

i trake za automobile. na vratima WC-a nacrtano je veliko srce. vanjski rub srca obrubljen je crvenom bojom, unutarnji zelenom, a sredina je bijela sa zelenim natpisom "ECO TOILET". na toaletu je napisan grafit The Young Rabbits. hajde da na brzinu izgubimo identitet, rekla je Lundgren i povukla me u WC. ušli smo i zatvorili vrata. stiješnjeni smo kao sardine u konzervi, a ubrzo i poprimamo miris konzerviranih srdela. prostora je vrlo malo, a želja je golema. sve radimo u strasnoj žurbi, ali opreznim pokretima jer moramo dobro iskoristiti minimalan prostor. znamo da je nemoguće doprijeti do Drugoga, ali ipak pokušavamo. samo odgođena nježnost može računati na trajnost ponavljanja. Lundgren je brzo zadigla crvenu škotsku mini suknju, spustila gaćice do gležnjeva i uhvatila se rukama za držače te se malo sagnula naprčivši zadnjicu. nismo se još ni poljubili, a već je bila toliko vlažna da je na poklopac WC-školjke kapnula kapljica njezine vaginalne sluzi. vidio sam tu kapljicu kad sam se spojio s Lundgren nagnuvši se naprijed glavom ispod njezinog lijevog pazuha čvrsto joj obuhvativši bokove. poludjeli smo. brzo smo izgubili identitet. još nikad nisam tako brzo izgubio identitet. nakon nekoliko prvih pokreta, pretvorili smo se u ritam brzih mladih zečeva. o tome se ne može više reći. nije moguće opisati ono neizrecivo: neshvatljivost užitka. može se tek govoriti o ambijentu ili o tehnicu, ali ništa o visokoj strujnoj napetosti spajanja i vrtoglavici koju ono izaziva. to je shvatio i markiz de Sade, pa je u 120 dana Sodome opisao samo tehnike svih zamislivih seksualnih položaja. međutim, o vrtoglavici od koje neumitno trne mozak nije napisao ni riječi. to je i logično, jer u vrtoglavici ne postoji smisao ili protokol smisla. postoji samo vrtoglavica. ona je naglo probuđen vulkan, kipuća lava. uf, ovo je bilo, ovo je bilo, tražila je riječ Lundgren, oblizujući pritom srebrni piercing u lijevom kutu punašne donje usne. ja sam potpuno klonuo, Lundgren, potpuno klonuo, rekoh joj iskreno.

osjećam se kao sportski komentator. no nisam objektivan. pristrano poetski izvještavam o pobjedi momčadi za koju navijam. nakon doista infarktne erotske završnice, Lundgren i ja opraštamo se ispred toaleta nježnim prijateljskim zagrljajem. netom prije nego se uputila prema Kanaalstraatu, rekla mi je odlučno nekoliko vrckavih enciklopedijskih rečenica (Lundgren je vedra djevojka) koje su mi približile značenje izraza "ekološki zdrava i potpuno prihvatljiva brza erotska pustolovina".

"dragi, nemoj svoju fizičku klonulost uzeti k srcu. brzo ćeš se oporaviti. nakon orgazma sa mnom smekšali bi se i tako čvrsti tvrdi muškarci kao što su Atila, zvan Bič Božji, Nietzsche, Ivan Grozni, Charles Baudelaire, Džingis-kan, Ruđer Bošković, Josip Broz Tito, Aristotel, Enver Hoxha, Casnova, Beckett, Kaligula, Kamov, Staljin, zvan Gazda, Kant, Hitler, Hegel, Heidegger, Lenjin, Wittgenstein, Gaddafi, Einstein, Fidel Castro, Isaac Newton, Pol Pot, Platon, Kim il-sung, zavodnik Valentino, Sokrat, Bog osobno, lijepi pustinjaški propovjednik Isus Krist, Tolstoj, Ceaușescu, Jean-Paul Sartre, Rilke, Kim Jong-il, Goethe, Napoleon, Picasso, Mao Zedong, Cioran, Otto von Bismarck, Voltaire, Mick Jagger, Marlon Brando, diktator Kim Jong-un, sv. Toma Akvinski, sv. Jeronim i sv. Franjo Asiški."

PSIHOZA

Čovjek je otok
koji nije moguće napustiti.
Možemo samo snivati odlazak
i letenje.
Na mojih rukama nebeski prah albatrosa
svaku veliku ideju pretvara u sićušnu besmislicu.

Njezin nadimak je Psiho.
Ona je intelektualka. Poput svih takvih ljudi
boji se starenja i sklona je histeričnim ispadima
u lokalima. Ponekad u dekolte sipa vino i pijano
komentira stavove Judith Butler o spolu i rodu,
i zamišlja je u žudnim lezbijskim pozama.
Ne može shvatiti bore na licu,
sklona je biseksualnim izletima u prirodu.
Njezini roditelji doselili su se u Edinburgh
iz dalekih sjevernih šuma
u kojima nema socijalne osjetljivosti.
U njima nema milosti. U tim brutalnim šumama
ne postoji filijala poduzeća Caritas.

Prvi tjedan kolovoza snimamo se na
selfie-fotografijama.
Prostor nas dvoje je intiman prostor svijeta.
Unatoč našim nasmiješenim licima
to je užasan prostor samoće udvoje.
Na fotografijama samoća izgleda kao kaos sretne obitelji.

Drugi tjedan kolovoza intelektualka Psiho
napisala je pjesmu Seksualni sumraci. Evo te pjesme.

"Patim od bipolarnog poremećaja,
ali te ipak volim.
U svojem oku nikad nisam vidjela led.
Vidjela sam samo sumrak i strast.
Ti i ja volimo malo sala,
vibrirajuću mast.
Naši seksualni sumraci su bijela ljepota,
uvijek privlačna masnoća."

IZLOZI_OTVORENO MESO (poetska reportaža)

poezija mesa slična je poeziji mora, ljubavi, tuge i strasti za predmete.
posjet mesnici uzbuđuje. što ćemo danas za ručak?, pitanje je svakog
ozbiljnog domaćinstva i kulinarske sline. svježiji prelijepi mrtvi komadi
sočne svinjetine, janjetine, govedine i teletine izazivaju trenutnu nepčanu
epilepsiju. živi komadi mesa u pokretu izazivaju jaku erotsku padavicu.
iako je meso skupo, ponekad jako skupo, ljudi ga kupuju. jednostavno
ne mogu odoljeti zovu vlastite prirode. lijepo je vidjeti taj kupoprodajni
ples proteina. postoji li razlika između mrtvog mesa u izlogu mesnice i
živog mesa u prostitucijskom izlogu? postoji. mrtvo meso se jede, živo
se jebe.

Red Light District ili De Wallen. Četvrt crvenih svjetiljaka. Crvena četvrt.
kvart je u osnovnoj boji: boji krvi. prevladava tamnocrveni neon, ali ima
ružičastog i plavog. u centru grijeha je Muzej hašiša i marihuane. blizu
je i Stara crkva, najstarija župna crkva u Amsterdamu. šetnja. Kiki, ja,

Skinny i Marijke. gledamo meso u izlozima otvoreno za komunikaciju i izmjenu sokova. djevojke u izlozima izgledaju kao zvjezdice ili krijesnice, svjetlucajući zavodljivo sve dok ne uđe mušterija i crvena se zavjesa spusti. crvena četvrt vrvi žudnim ljudima u potrazi za užitkom u mesu. u vodi kanala treperi privlačan odsjaj plavih, crvenih i ružičastih neonskih slova. boje crtaju riječi pohote po vlažnoj površini mokre vode. erotska sluz u zraku toliko je gusta da se može rezati crvenim krvavim vrškom ljubavnih strelica. u moj poetski pogled zauvijek se usijeca društveno važnu kulturnu instituciju treperavih izloga. u njima su oskudno odjevena susretljiva bića, lijepe prostitutke u raznim pozama. u izlozima svjetlucaju privlačne žene, moćne noćne krijesnice (lucciola), upućuje me prijatelj Skinny, kako glasi odlično pogođen talijanski sinonim za prostitutku s crvenim svjetlećim trokutom, centrom ovoga svijeta, koji se nalazi na sredini njezina tijela. neke krijesnice izgledaju kao netom propupale djevojčice, neke kao zrele dame iz visokog društva. Skinny glasom znalca primjećuje da su, što se tiče fizičke ljepote, javne žene u izlozima, zapravo, spolna aristokracija, to jest elitno meso, za razliku od većine uglavnom neuglednih, rađanjem, radom i karijerom izmučenih kućnih kućanskih žena. već samo nabranje naziva u vesele četvrti kupoprodajnog mesa izaziva opojnost: Excalibur, Casa Rosso, Erotic Museum. tu su i radionice tetovaža, dućan s erotskim igračkama, a u njemu modna lutka polugole žene na biciklu s natpisom Don't touch the bike! slijede kulna mjesta kao što su Moulin Rouge, Red Light Bar i psihodelično išaran coffeeshop The Bulldog na kojemu piše da je otvoren 17. 12. 1975. sa zanimanjem gledamo izloženo ljudsko žensko meso. svidio mi se jedan komad. (kako da drugačije, osim u slengu, nazovem to lijepo biće u izlogu?) pjesnici su znatiželjni. uključim diktafon u džepu pa priđem jednom izlogu i kucnem po vratima pomalo nesigurnom stidljivom kretnjom. to je dio mog plana. glumim stid gledajući bojažljivo svoju odabranicu. privlačna polugola djevojka, odjevena u jednostavno donje rublje Victoria's Secret, bez čipke, otvara vrata izloga i zavodljivo mi se smiješi. (ona se smiješi, ja se smiješim, ali stidljivo, svi se smiješimo kao da je prostitucija najnormalnija pojava poput pranja kose, vožnje taksijem i tramvajem ili svakodnevnog doručka, što zapravo i jest, i to još od početka naše civilizacije. pitam je za cijenu. 50 eura brzi "suck & fuck", 15 minuta. ako želiš još 15 minuta, cijena se penje, a ako pak želiš još cijena se opet penje. nema ljubljenja u usta, kondom obavezan. kažem joj: "Sve je OK, draga. Za početak neka bude 15 minuta. Hvala ti, dušo, divna si." ulazim u izlog. djevojka zatvara vrata i spušta zavjesu. sjednem na krevet, dajem joj

50 eura. ona se lelujući primiće, posao je posao. razmjena naših imena. Milko. Nadia. pretpostavljam da je to njeno umjetničko, to jest profesionalno ime. ja sam iz Zagreba, kažem. a ja iz Bukurešta, odvratila umiljato Nadia i klekne primičući se još bliže, jer u 15 minuta mora sve obaviti. zaustavim je tužnom kretnjom, pomalo drhteći, trnući od pomisli da u mom džepu otkrije diktafon. (u Četvrti crvenih svjetiljaka zabranjeno je fotografirati prostitutke, a kamoli koristiti diktafon u intimnoj situaciji.) pričam joj tužnu priču o sebi, jako tužnu. ukratko, u teškoj sam depresiji. panično se bojim seksa još od djetinjstva. ovdje sam da se ohrabrim. tužan sam, draga Nadia, jako tužan. s tobom danas želim za 50 eura samo malo razgovarati, a kad steknem samopouzdanje rado bih bio s tobom i pola sata, možda čak i cijeli sat. Nadia se blago osmjehuje slušajući moje tužne romantične riječi. čini se da sam u njoj probudio suosjećanje ili možda sjećanje na nešto lijepo i romantično što joj se dogodilo dok je još živjela u Rumunjskoj, u svom rodnom Bukureštu. Nadia zatim sjedne pokraj mene na krevet i prijateljskom gestom promrsi mi rukom kosu. razgovor, zašto ne? pa razgovarajmo onda, Milko. izlazim nakon 15 minuta olakšan za 50 eura, ali s dobrim i detaljnim uvidom u život kupoprodajnog mesa. (pjesnik koji piše neurotičnu poeziju u prozi mora investirati novac u skupljanje građe da bi uopće napisao pjesmu o takvoj temi.) zavjesa je dignuta, drama nuđenja tijela opet je u akciji. Nadia je u izlogu. osvijetljeno svježije mlado meso od 23 godine. tako mi je rekla, iako mislim da ima jedva 20, najviše dvadeset i jednu. kad smo se društvo i ja malo udaljili od izloga, izvadim diktafon, isključim ga i ponovno uključim. dok seksualna rijeka ljudi prolazi kraj nas, mi usred Četvrti crvenih svjetiljaka slušamo razgovor zbunjenog stidljivog Milka i profesionalke Nadie. slušajući drhtim od poetske požude za pisanjem izazvane druženjem s krijesnicom. mislim o ovoj pjesmi koju ću napisati kad dođem kući. toliko sam oduševljen svojim pothvatom da na uglu u crvenkasto osvijetljenom dućanu Red Light Souvenirs kupujem Kiki pletenu crvenu kapu, a sebi crn šešir. crveno i crno. boje se slažu. odmah ta pokrivala stavljamo na glavu i pravimo opasne face. Skinny kaže da izgledamo kao Bonnie i Clyde, kao da se upravo spremamo opljačkati neku banku. nadahnuti nama Skinny i Marijke kupuju sebi šabve šašavih boja. zbog uspješno obavljenog pjesničkog skupljanja građe želim društvo počastiti večerom. odlazimo na Damrak pun turista. večeramo na maloj terasi ispred hotela De Korenaer. Kiki glumi djevojčicu i nekoliko puta ponavlja: "Hej, ljudi, Milko je bio kod kurve u izlogu, aha! Yeah, Milko je od nje dobio novi pogled na svijet i nove Windowse, aha! Milko sad ima najnoviju verziju Windowsa, aha!" smijemo se. radost je nemoguće obuzdati. senzibilitet

veselja još je uvijek moguć, čak i u ovakvom svijetu. nadvikujemo se i punim
čašama nazdravljamo sebi, svijetu i ljudima koji prolaze pokraj našeg stola.
lijepa je večer na Damraku. volim kad u životu nema ni mraka ni drame.
Skinny i ja objašnjavamo Kiki i Marijke što se sve u hrvatskom jeziku može
učiniti s riječima đam i Damrak. krijesnice i danas lete seksualno uzbuđene.
noćas će se i one mnogo puta sjediniti u ljubavi. njima nisu potrebni izbozi.

TROJE

Sretenu Mijoviću

Jedne obične letnje večeri, sedeli smo, tako, moj prijatelj Ivan i ja, u bašti restorana „Ruski car“. Bilo je prijatno i opušteno, nije bilo mnogo gostiju; lagano smo, ćutke, ispijali piće, uronjeni svaki u svoje misli.

Iznenada, pažnju nam privuče nešto što se dešavalo u našoj neposrednoj blizini – tu, sa druge strane ulice. Tamo, na pločniku, bili su se smestili neka Ciganka i jedno malo Ciganče, svo iscepano, prljavo i musavo; ni ona nije mnogo bolje izgledala. Ispred njih nalazile su se, u dva reda složene, plastične i drvene vešalice, koje su prodavali.

U jednom trenutku je Ciganka ustala, dohvatila jednu vešalicu i počela besomučno da bije mabog, po svoj prilici svog sina. Bezdušno ga je tukla – po glavi, rukama i leđima; gotovo potpuno praznom ulicom odjekivali su tupi udarci po sitnom telu. Dete je ćutalo, stisnutih usta, ne puštajući ni glasa od sebe; samo je ručicama pokušavalo da zaštiti glavu po kojoj su pljuštali udarci. Njegovo uporno ćutanje i ta žena koja je, iskrivljenog lica, zamahivala vešalicom, delovali su nekako avetinjski.

Gosti za stolovima prekinuše svoje razgovore, i usmeriše poglede ka mestu gde se sve to događalo; netremice su posmatrali scenu na ulici. Posle nekog vremena, tokom kojeg su se ti udarci ritmički, neprestano smenjivali, neki ravnodušno okrenuše glave, a drugi, ništa ne komentarišući, nastaviše da gledaju – sve to u najdubljoj tišini. Neki su, očito, bili nezainteresovani, a drugima kao da je smetalo to čemu prisustvuju, jer im remeti večernji mir. To neobično i zlokobno ćutanje žene, deteta i prisutnih, sva ta tišina koju su posmatrači stvarali svojom nepomičnošću, delovali su gotovo nadrealno, kao preuzeti iz nekog nemog Bunjuelovog filma, i samo su pojačavali stravične zvuke koji su dopirali do nas.

Ivan i ja smo, kao i svi ostali, ćutke i nepomično posmatrali. U jednom trenutku, gotovo slučajno, primetih da mom prijatelju drhte ruke. Kada je već izgledalo da udarci nikad neće prestati, Ivan, nekako čudno bleđ, iznenada ustade i bez reči se uputi prema neobičnom paru sa druge strane ulice. Prilazio im je ravnomerna i odmerena koraka, naizgled

potpuno miran. Prišavši im, zgrabio je Ciganku za kosu, a drugom rukom je iz sve snage udario po glavi.

Međutim, ona nije odustajala. Kao da se ništa nije desilo, i da se niko nije umešao. U nekakvom gotovo religijskom transu, nastavila je da ritmičkim pokretima bije malog, ne obazirući se uopšte na udarce koji su sada padali i po njenom telu. Sve to i dalje u potpunoj tišini.

Tek tada primetih da Ivan plače. Počela je da plače i Ciganka; sada je već plakalo i dete. Ivan je plakao od nemoćnog besa, Ciganka od straha i bola, a Ciganče...

Ivan je plakao i udarao Ciganku, Ciganka je plakala i udarala dete, a ono je plakalo i vešalicom koju je žena ispustila udaralo Ivana vičući iz sve glasa:

„Nemoj da biješ moju mamu, nemoj da biješ moju mamu...!“

MAJKO, GDE SI?

Dan je bio sasvim običan, i već se lagano bližio kraju. Žurna koraka prolazio sam pokraj Palilulske pijace; sunce je već polako počelo da zalazi, te je i šetača bivalo sve manje.

Tada ugledah nešto što mi, na trenutak, privuče pažnju.

Na trotoaru je sedeo neki čovek; nasred trotoara, tačnije rečeno, ruku opuštenih niz telo, i pogleda uperena put neba.

„Ha! Klošar u akciji...“ znam sa sam pomislio.

Zaista ništa značajno – sasvim uobičajena urbana scena, i nedostojna opisivanja.

„Majko, gde si?!...“ iznenadni povik naruši predvečernju obamrlost te pomalo zabačene palilulske uličice.

Tek tada ga malo pažljivije osmotrih. Kao protiv svoje volje, priđoh bliže. Jeste, verovatno, bio pijan, ali opet, ne baš od onih najgorih – relativno normalno i skoro u čisto obučen. Mogao je imati preko pedeset godina, a možda i celih šezdeset, pa i neku preko toga. Sedi na pločniku, raskrečenih nogu; retki prolaznici, kojima se nađe na putu, zaobiđu ga – kao da ne postoji, a on digao glavu, razrogačenih očiju i poluotvorenih usta.

„Majko, gde si, majko?!“

Ne obraća se nikom, ne traži pomoć ni od koga, ne obazire se uopšte na ljude oko sebe, ne vidi ih... A ni oni njega; u stvari, vide ga, ali se

verovatno trude da ga odmah zaborave. Kao u krivnji, gotovo u nekom strahu, skreću pogled i žurno se udaljavaju. On gleda mimo njih, nekako ukoso i nekud uvis, zazivajući to jedno jedino biće u svom životu kojem je nekad, davno, značio nešto.

„Gde si, majko?“

Priziva, valjda, i to daleko vreme kada je – jedan jedan jedini put – bio stvarno voljen.

Ne, to nije bio način za izazivanje samilosti, jedan od uobičajenih prosjačkih trikova za izvlačenje milostinje... To je jednostavno bio krik, krik očajanja i beznađa, onog poslednjeg očajanja ispod i nakon kojeg nema više ničega – samo puka praznina, ništavilo.

Reagovao sam potpuno drugačije od ostalih. Stajao sam kao paralisani, prikovan nekom nepoznato silom koja mi prosto nije dala da se pomerim, i hipnotički zagledan u tu, ipak, nesvakidašnju scenu.

Jer, to nije bio ni vapaj za pomoći, nije bilo upućeno nikom konkretno – sedeći tamo dole i gledajući nekud u nebesa, nije se obraćao nikom realno postojećem, niti ljudskom rodu uopšteno... Nije tražio, niti očekivao, bilo kakvu podršku od bilo koga, ili bilo čega, niti ju je mogao dobiti. Zaista je dozivao samo jedno – ko zna kad nestalu majku.

Kao retko kad u životu, a možda i po prvi put, zaista sam se suočio sa samom esencijom ljudskog beznađa. To je bilo ono najređe beznađe, koje nije socijalne, ili samo socijalne prirode, nego one suštinske – egzistencijalne, kada čovek priziva ono najstarije – ono od čega je potekao, i pre kojeg nije postojalo ništa. Priziva izvore svog nastanka – Oca, Duha, ili Majku Zemlju... ili oba.

I stajao sam, tako, netremice zureći u čoveka koji beznadno zaziva ono što se ne da zazvati, prosto nesposoban da se pokrene. Kao da me je i sam pogled u daj bezdan, iz kojeg zjapi tama i ništavilo, u trenu skamenio, zaledio od nekog iskonskog užasa.

Trajalo je to kratko, sasvim kratko – minut, nešto više možda, a opet – dugo, isuviše dugo da bi se i dalje dalo izdržati. A onda, ipak smogoh nekako snage i pomerih kao nečija tuđa, sto tona teška stopala, okrenuh se, i žurno udaljih – dalje, što dalje odatle.

... U besmislenom, neiskazivom strahu da će, ako još ostanem tu, ništavilo iz bezdana i mene progutati.

VOŽNJA

Treće nedelje posle našeg venčanja, gospođa S. je otišla na more. Nikad je više nisam video. Ono što se tamo dogodilo ispričala mi je njena majka:

Bilo je leto. Gospođa S. je ležala na plaži i sunčala se, okružena gomilom mladih devojaka. Na rukama je imala duge crne rukavice, sve do lakata. Sve devojke bile su već jako preplanule i pocrnele; činilo joj se da samo njena koža nikako ne može da dobije odgovarajuću letnju boju.

Naišla joj je majka, pa obe krenuše ka parkingu. Već je bilo večer, i počela je lagano da se spušta noć. Tamo su stajala nova bela kola, i gospođa S. pozva majku na vožnju. Ova se nećkala i premišljala, na šta joj kći reče:

„Nema potrebe da brineš. Nećemo se voziti. Letećemo.“

Sele su u kola i krenule. Gospođa S. je bila za volanom, ali zaista nije vozila; uopšte nije dodirivala volan. Pred njima se pružao ravan, potpuno prav put, do unedogled, a žena za upravljačem je pokretala kola kao nekom čudnom, neobjašnjivom, verovatno i njoj nepoznatom silom. Gledala je pravo pred sebe, kao da ne sme ni za trenutak da skrene pogled ni levo ili desno, ako neće da se desi nešto nepredviđeno – mada je, istovremeno, izgledalo da to žarko želi.

U jednom trenutku gospođa S. kao da više nije mogla da izdrži; zaustavila je kola – očito snagom svojih misli, te obe izađoše iz njih. Majka je bila smrtno preplašena; drhtala je celim telom i krstila se. Gospođa S. reče:

„Izvini, mama, ali ne mogu da te vodim sa sobom.“

Kako je to rekla, neka sila, verovatno ona ista kojom je upravljala kolima, pokrenula se, i gospođa S. se izdiže iznad tla; kosa joj je vijorila na vetru, a na licu se video izraz neopisive miline. Letela je.

Bacivši poslednji pogled prema zemlji, pre no što će se konačno potpuno osloboditi i krenuti put zvezda, mogla je da vidi svoju majku kako u svetačkoj pozi kleči na zemlji, prekrstivši ruke na grudima i gledajući ka nebu.

U noći punoj zvezda, još se samo neko vreme mesečeva svetlost prelivala preko para dugih crnih rukavica, koje su se sve više smanjivale, bespovratno se gubeći u visinama, i na kraju sasvim nestale. Malo kasnije, teško da bi i najpažljiviji posmatrač mogao, na nebu prepunom zvezda, da primeti rađanje još jednog pulsirajućeg bleska, između hiljada drugih nebeskih svitaca.

TIJELO BESKRAJA - fragmenti

O tome da ne moraš ići nikud, kako bih stigao

Stopala miruju, ispod stola. Jutarnja svježina dodiruje trepavice. Odmjeren je slijed kretnji ovjenčanih tišinom. Valovi zračni slijede valove morske u ustrajnom ponavljanju. Nehotice, tako oblikuje se geometrija putovanja. Tkanina oslikana linijama uzlaznim i silaznim koju je lako prebaciti preko ramena. Niz bore na licu promiču kristali soli. Odbljesak sunca i odbljesak lica susretnu se, ništeći se. Čipka se tvori sitnoga veza. U krajolik blage klime.

O obećanju blizine

Ostavljene stvari žive svoj život postepeno nestajući iz vidokruga. Mimoilaze nas kuće koje nas gledaju otvorenih vrata. Zagorjele, odimljene, pune naslaga trunu. Te kuće. Treba se popeti stepenicama, što vode u visine. Slijediti pogled, kako bi ugledali svoj put. Dotičući se propuha kušamo vjetar koji dolazi. Tako obuhvaćamo prostor hoda kroz vrijeme. Tu usidreno nam je srce. U bezbrižnosti sjedimo prekriženih nogu. Kao dobri domaćini poslužiti ćemo nešto jednostavno. Nastojati što duže ostati u trajnosti nade. Ako ne duže, onda barem do završetka svijeta. Tada će se ispuniti obećanje blizine.

O slušanju

Pustolovina počinje opremanjem broda ljudstvom. Tu susreću se ljudi što hrle u susret vjetru. U burnom ne gube glavu. Odguruju se o valove. Spojeni su pri svakome zaveslaju. Boje se, nadaju. Slušaju štropot, udarce vrata. Slijede svijetlosti, sjene što prate ih pri propinjanju broda. Na koncu slušaju bilo svijeta i bilježe njegov ritam. Ritam koji je jednak ritmu njihova srca.

O slatkosti

Stoljećima, život se cizelira. Primamo poduku kako prihvatiti, ljubiti sebe, u drugima. Križ na dlanu daje mogućnost izbora. Smijeh, vedrina prate nas u prolasku stazom. Već si stigao, izgovaramo danu. Šalovi lepršaju, slijedeći vjetar. U zahvaćanju dodir je. Jedra oblikovana vjetrom plove. U kutijici potražiti ćemo slatkiš. Slatkost njegova biti će kratka vijeka.

O iskrenom i potresnom

Licem okrenut prema licu, čekam da se razdani, kako bi u očima drugim vidio oči, svoje.

(Iz rukopisa knjige „Tijelo beskraja“)

Dubravka Zaharija, Rijeka

NISAM JA VJEŠTICA

Ne, nisam ja vještica koja te začarala,
A nisam ni svetica koja se molila,
Nisam ni Giaconda od Da Vincija,
Tek bezvremena sam kultura Picasova platna.
Ne, nisam dobrica koja bi trpila udarce ispod pojasa,
Ni strpljiva nisam, ni sramežljiva,
Već neukroćena goropadica, svog života gospodarica.
Ne, nije to bila crna magija, već intuicija što te otkrila.
To nije knjiga Merlinovih čarolija,
Već kuharica puna slastica, koje pripremam nenadanom gostu.
Crni mačak je kućni ljubimac što miševе tjera.
Metla nije moje prijevozno sredstvo,
Već služi da očisti blato s kućnog praga,
Smeće što ostavi pas luralica, dok kost je lizao podvijena repa.
Ne nisam ja vještica koja te začarala,
Tek moja intuicija te razotkrila,
Metla te otjerala, crna mačka uplašila,
A knjiga te hmm...zabrinula

STOL ZA DVOJE

Dogorijeva svijeca propuštenih prilika.
U pepeljari životnih opušaka nema mjesta za još jedan.
Na stolu za dvoje poslužena večera ustajalog mirisa,
Orošena boca vina i čaše u iščekivanju vrelih usana.
Na dovratkа naslonjena s pogledom u daljinu,
Očekujem tebe, a tebe nema,
Nema te u mrtvoj tišini da me raznježiš,
Nema te u tamnoj noći da me ljubiš.

DOSTA

Dosta mi je izvin'te, izvol'te. Dosta mi je pametnjakovića, idiota, jednokratnih filozofa, mudraca sa tečaja u večernjoj školi samoljublja.. Diskriminacije po rodu, spolu, nacionalnosti, godinama, broju cipele. Dosta mi je čekanja. Razuma. Nerazuma. Priča, bajki, tele novela. Pun mi je quac šutnje. Grča u grlu, neizgovorenih riječi, pohranjenih direktno u grlić maternice. Dosta mi je pokrivanja plahtom po glavi, spavanja dvadeset pet sati dnevno. Dosta mi je neprospavanih noći i osluškivanja prvih tramvaja. Dolazaka, odlazaka. Prolazaka. Susreta. Hladne druge strane kreveta. Bježanja glavom bez obzira iz punog kreveta. Pitifaldi vožnje zamagljenih očiju a sunce samo što nije graknulo. Podočnjaka. Podoknica. Selidba sa kartonskim kutijama i koferima u kojima je zgužvan dobar dio života.. Useljenja. Nadanja. Gorčine. Prikaza i nakaza. Dugova i dugovanja. Davanja. Primanja. Vraćanja. Jebote, sve il moraš vratit il platit. Osmjeh, ruku, maramicu kad ti curi nos. Bitno je da nikom ne ostaneš dužan. Znoj za znoj, krv za krv, usluga za uslugu. Plaćanje uncom odrezanog mesa. Plaćanje dijelom duše. Pa šta onda, bitno da se ima otkud platit.. Ma nemoj? Vraćanje obavezno duplo. Nek se zna. Ako ne možeš vratit, a mislim, jesi govno jedno kukavičko. Beskičmenjak. Nedoraslo i nedozrelo. Nesposobno. Naivno. Maltene pa blesavo. Ma nemoj?

Dosta mi je zavirivanja i očekivanja. Kvragu sva moja očekivanja. Kvragu propuštene prilike. Kvragu i iskorištene. Dosta mi je pametnih savjeta. Dosta mi je glupih savjeta. Lakih rješenja. Teških problema. Suza koje izdajnički ugrizu za oko pa ih gutam ko ricinusovo ulje. Ne znam oćel oćić dole ili gore. A faca kao, nije mi ništa. Ili, ušo mi je dim u oko. Dosta mi je progutanih slova. Duhovitih isprika. Neduhovitih objašnjenja. Dosta mi je vjerovanja i povjerenja. I nepovjerenja. I opreza i samozaštite. I srljanja grlom u jagode.

Dosta mi je ljudi koji me čitaju ko otvorenu knjigu. I onih koji me čitaju ko nikad otvorenu knjigu. Ne znam ko od njih zna više o meni. Dosta mi je ne obaziranja. Neodržanih obećanja. Ni održana obećanja me baš ne oduševljavaju. Dosta mi je puteva, putokaza, GPS-a. Provjerenih puteva. Neprovjerenih glasina. Dosta mi pravde bez prava i prava bez pravde.

Dosta mi je kiše, vrućine, smrzavanja kraj hladijatora. Dosta mi je nedostajanja. Viškova. Manjkova. Pluseva. Minusa. Dragi bože, dosta. Umorna sam.

Umorna sam od istina, laži, polusvijeta, svijeta, polusvijesti, svijesti, besvijesti. Previše je završenih i nezavršenih stvari. Previše početaka, krajeva, sredina. Dosta mi je definiranih i nedefiniranih odnosa i odnošaja. Imanja i nemanja. Gladi i žeđi. Veza i bezveza.

Treba mi tri minute disanja. Ravnomjernih otkucaja srca. Jedna spužva da pobrišem išaranu tablu. Da ruke obrišem o hlače, naslonim ih na kukove, pogledam pravo u čisto crnilo i kažem: jebiga, ajmo ispočetka...

OGNJIŠTE

Jozo se neku noć pijan vratio doma iz birtije. Skupilo se društvo oko šanka. Piva po piva i krenula priča. Na sav glas su raspravljali o kaminima. Vrijeme je da se razmišlja o grijanju i tako to. Skoro se posvađali koji je kamin bolji., koji ljepši, kako i gdje ga napraviti. Pa ko zna a ko ne zna zidat. Naravno, on je bio najglasniji. Koliko ih je samo on sazio. On zna kako i sa čim. Pravi majstor. Istina je da je jednom sa susjedom dodavao materijal majstorima koji su radili kamin. Najrađe im je nosio pive. Jedna njima, jedna njemu. Ali to ne bi priznao ni da ga muče.

Doma, sjeo je na kauč i počeo razgledavat zidove. I zaključio da između prozora ima točno mjesta za jedan dobar kamin. Zaželio se cjepanica i žive vatre. Sjetio se svoje Babe i njenog ognjišta tamo u Lici. Već odavno nema od kuće ništa osim tog ognjišta i visokog dimnjaka. Stara kuća je samo legla. Valjda od umora i čekanja ukućana. Legla ko kuća od karata. Došlo mu nešto teško pri srcu. Žao mu što nije bio godinama. Ma godinama nije bio ni u Lici a kamoli u Selu. I nekako se osjetio kriv što je stara kuća pala. Trebao je, možda, mogao je, možda.

Malo je sjedio na kauču. Zapekle ga oči. Al ne onako kako su ga pekle kad je dim iz Babinog ognjišta opleo po kući. Nije on neki baban. Ne bi on zaplakao ni pijan. Ne bi priznao ni da mu to suze peku oči. On da plače, nikad. Digne se i ode u garažu. Uzme veliki bat i vrati se u sobu. Pljune u šake pa svom snagom počne mlatiti po zidu.

Ma imat će njegovi unuci ognjište da ga se sjete ko on svoje Babe. Napraviti će on to ognjište makar sutra krepao. Makar ga i sahranili

ovdje uz more umjesto na zaraslom groblju na brežuljku uz oca i mater. Sazidat će on njega. Samo da napravi otvor. Neka djeca znaju što je vatra i što je toplina. Ne ova vruća željeza zakovana u zid. I smrdljiva nafta u podrumu.

Mlatio je dok se nije otvorila dobra rupa između prozora. Hladan zrak ga je razveselio. Napraviti će on to ognjište. Obzidat bunjom. Da bude lijepo i kad nema vatre. A navečer će moći u žaru peći kukuruze. I krumpire. Jebo ih ovaj njihov pomfri. I smrznuta mrkva. Bat mu otežao. Star je čovjek. Sjedne na kauč da odmori.

Ne vidi on rupu u bijelom zidu. Njemu gore dvije cjepanice na ognjištu. Plamen čist i blistav. Rasvijetlio svu sobu. Toplina ne da prići blizu. To će bit ognjište. Bolje i od onog u Selu. Baba bi bila vesela da ga može vidjet. Sklupča se pijano na kauč i pokrije kaputom. Samo će se malo odmorit pa ide u dvorište po one cigle što su ostale od gradnje garaže. I sutra će.. Tu je zaspao.

Ujutro, kad je kći Mara sišla u hladni boravak nastala je hajka. Stari je nekako pokušao objasniti što i zašto. Nije uspio. Dobio je sve. Od pijane budale do podjetinijlog starca. I da neće on više primirisat vinu i još svašta. Unuci su umirali od smijeha na priču o krumpiru i ognjištu. Uzeo je kaput i krenuo u birtiju. Ko ih jebe. On je to samo htio napraviti za njih. Da ga se sjete dok gledaju u vatru. Šta oni znaju.

DVA JARCA NA BALVANU

Bilo nam je naizgled suđeno. Tamara, ja i njen sin. Idila u kućici u kojoj se pod u sobi krivio, a propuh probijao štokove. I računi za vodu bili su veliki. Valjda je negdje puštalo. Kao i moj život. Uvijek je negdje puštao i curio. Jedva sam ga skrpao kad sam upoznao Tamaru. Mislio sam da ću ostati sam dovijeka.

Sreli smo se kod prijatelja. Ja sam nešto kao bacao fore, ona mi se hihotala. Kasnije mi je rekla da sam joj bio naporan. Mislila je da se preseravam. Meni ni u kom slučaju nije bilo do toga. Previše sam trulio iznutra da bi još smogao snage da se pouzdam u sebe i pokušam flertati. Na kraju smo završili pijani u sobi, ja sam stavio ruku na njeno bedro, a ona se trljala. Krenuli smo u niskom startu.

Leo je crtkao životinje po papiru.

- To ti je žirafa- našalio sam se

- Nije, to je slon - odvrati i prasnemo u smijeh.

Volim ga. Mali jako liči na oca, ali je sušta suprotnost. Stari je govno. Ne plaća alimentaciju već dvije godine. Svira po svadbama i troši na gluposti. Malog vidi svaki drugi vikend. Daje mu čokoladu. Eventualno neku jeftinu majicu.

- Šta rade moja dva lava? - derala se Tamara iz hodnika

- Čekamo mesinu

Skočili smo istovremeno prema njoj. Leo je zagrizao nogavicu, a ja sam se bacio na vrat.

- Upišat ću se od smijeha - vrištala je.

Tražio sam posao. Ono malo ušteđevine što sam imao većinom je otišlo na stanarinu unaprijed. I na vodu. Njen otac radio je u nekoj firmi, rijetkoj zaostavštini socijalizma, i odmah mi je natuknuo da tamo posla nema, da su loše plaće i da kasne. Nije me htio blizu sebe. Živio je sam u velikoj kući, pio i čekao skorbu mirovinu. Kad bi se napio bio sam mu dobra meta za podjebavanje. Kao i ostali.

Na birou su tražili samo sezonce za Jadran. Javljao sam se na sve moguće natječaje, od voditelja do smetlara, ali bezuspješno. Ubrzo sam ostao bez para.

Kad je Leo bio kod oca, Tamara i ja smo izlazili. U obližnje mjesto. Tamo su bili njeni prijatelji. Čelavi likovi. Napušeni i pijani. Često i urokani. Imali su lošu zajebanciju. Tamara im je bila omiljena meta. Ja sam šutio, a ona se samo hihotala. Nisam im se baš pretjerano dopao.

Kad bi došli doma, obično smo vodili ljubav na stolu, podu ili stepenicama. Krevet na kojem smo spavali imao je letvu po sredini. Žuljao mi je koljena i dupe. Svaki pokušaj seksa na tom krevetu završavao bi fijaskom. Mrzio sam seks na njemu.

Leo je spavao s nama u sobi. Imao je mali krevet naslonjen na naš. Zaspao bi držeći Tamaru za ruku. Nakon što bi pritisak ručice popustio, ona se bacala na mene.

- Nemoj, nećemo sad, što ako se Leo probudi
- Neće se probuditi, što si se usrao?
- Nisam se usrao, nego ne mogu jebati dok je mali tu
- O Isuse - otpuhnula je i okrenula se od mene.

Pužio sam jako malo. Nisam imao para za cigarete pa sam i smanjio. Tu i tamo uzimao bih od Tamare, ali to mi je bilo neugodno. Ponekad bi mi roditelji slali novac. Nisam ih tražio, ali su svejedno slali. Simboličnu svotu. Više nisu ni mogli. Moja se muškost stanjivala. Moja se čvrsta odluka savijala kao grana.

- Vidjela sam na poslu da traže skladištara.
- Znam. Bio sam prekjučer u tvojoj firmi. Kažu da će vidjeti i da će mi javiti.
- Mogao bi se malo više angažirati
- Što da radim, jebote? Bio sam tamo, predao papire, obavio razgovor i to je to. Trebao sam klečati pred njima?
- Da
- Jebi se!

Kad je Tamara bila na poslu, ja sam kuhao, usisavao i Leu pomagao oko škole. Išao je u drugi razred i bio vrlo pametan. Nije previše zapitkivao. Završio bi zadaću, uzeo bojice i crtao životinje ili automobile. Za rođendan sam mu od para koje sam opet dobio od staraca, kupio debelu knjigu o autima. Sjedio bi nad njom i satima ih precrtavao.

Ručci nam baš nisu bili preobilati, ali kad bi se peklo meso, redovno je u goste dolazio njen otac. Ne moram posebno napominjati da je uvijek smazao više od pola i da se uvijek nalio. Nakon toga bi me isprovocirao. Jednom sam ga poslao u materinu. Onda je Tamara poslala mene. Izjurio sam iz kuće i prespavao u garaži. Drugi dan me nije pitala gdje sam bio.

Ili ju je bolio ili je znala da ću se vratiti. Ili oboje. A gdje bih i otišao? Roditeljima sam davno rekao da je ona prava žena, da je vrijeme da osnujem obitelj i da odem od kuće. Mama je plakala na vratima, a stari je mrko šutio. Naše su svađe bile prečeste. Gubio je nadu da ću postati svoj čovjek. Nismo mogli skupa. Dva jarca na balvanu.

- Čuj, ja idem danas van s frendovima. Karlu je rođendan. Možeš li, molim te, biti večeras s Leom?

- A što ću drugo? - slegnuo sam ramenima iako me to veselilo.

Karlo je ćelavi kreten koji vozi nabrijanog Seata i radi kao dostavljač lijekova. Mrzim ga. Često se nekako previše unosio Tamari u facu i prodavao joj glupe fore. Ona se još gluplje hihotala. Nije ga smetalo što ja vidljivo pizdim. Jedanput sam uletio u tu izmjenju debilizma i na kraju ispao budala. Htio sam izbjeći scenu pa sam se povukao.

- Koji si ti kreten - rekla je Tamara i bacila torbu na pod u hodniku.

- Karlo mi je dobar prijatelj. Znamo se godinama

- I dobar prijatelj bi jebo - odbrusio sam, posegnuo u njenu torbu za cigaretama i otišao u kuhinju. Natočio sam rakiju i zapalio cigaretu. Tamara je zalupila vratima sobe.

Leo je crtao automobile. Nagnuo je glavu i strpljivo povlačio crte.

- Koji auto crtaš? - upitah ga pažljivo

- Seat

- Jebote seat - izletjela mi psovka. Nasmijao sam se i stavio kažiprst na usta - Pssst!

Spremio sam ga u krevet i upalio televizor. Na svakom programu vrtjela se glupa kriminalistička serija. Nisam imao cigarete i postajao sam nervozan. Svakomalo odlazio bih do prozora i gledao hoće li je ona konjina dovesti.

Tamara je došla u pola pet. Pijana. Otišla je u kupaonicu i zadržala se dvadeset minuta. Dugih dvadeset minuta.

Našao sam posao u trgovini informatičke opreme. Znao sam sklapati računala. To je jedino što sam naučio na prvoj godini informatičkog fakulteta kojeg sam ubrzo napustio. Za to mi nije trebala niti ta jedina godina studiranja.

Sad kad sam radio, Lea je u školu ispraćao Tamarin otac koji je nedavno otišao u mirovinu. Utrpao bi mu u torbu sendvič koji je Tamara ujutro napravila i ispratio ga do vrata. To je to. Onda bi njuškao po regalu i pio moju rakiju.

Za prvu plaću kupio sam madrac. Onaj zdravi. S memorijskom pjenom. Na kojem ću slobodno moći skakutati s Tamarom.

U slobodno vrijeme uređivao sam Leu sobu. Pobojavao je u šareno, dao napraviti slike s autima i nagovarao Tamaru da premjestimo njegov krevet u njegovu sobu. Jedva je popustila.

Tu prvu noć dizala se nekoliko puta i odlazila u njegovu sobu. Baš svaki put kad bih joj stavio ruku na dupe ili bedro. Tu prvu noć ostao sam suh. I drugu.

I treću.

Tamara je i dalje odlazila u njegovu sobu. Ponekad bi ostala spavati s njim.

Ipak, s vremenom naš se seksualni život polako počeo buditi.

Dobio sam već treću plaću. Hladnjak je bio pun, a i napokon je došao vodoinstalater. Voda više nije bila tako skupa.

Na godišnjicu življenja u našoj maloj kući vodio sam nas u restoran na neko seosko imanje. Ja sam naručio čevape, Tamara salatu, a Leo pomfrit. Pili smo vino. Dobro vino. Sjedio sam razvaljen na stolcu, punog želuca, prebacio ruku preko Tamarinog ramena i uživao u trenutku. Leo se pentrao po starom izložbenom traktoru.

- Znaš što sam razmišljao? - pogledao sam oprezno Tamaru

- Što?

- Sad kad sam zaposlen, mogli bismo možda napraviti dijete

- Moramo razgovarati - odgovorila je ozbiljno

- O čemu?

- O nama

Mama je sjedila za stolom i tuckala orahe. Stari je ležao na trosjedu i daljinskim mijenjao programe. Kad sam otvorio vrata, mama je ustala i zagrlila me. Stari se polako dignuo s kreveta i dogegao do nas. Pružio mi je ruku. Spustio sam ruksak na pod i labavo je protresao. Stari me gledao u oči onim mrkim pogledom. Vratio sam mu istom mjerom. Gledali smo se tako par trenutaka, a onda otpustili ruke.

VELI KSENIJA, NEW YORK MI JE U NOGAMA

Možda misli ovaj
plavičasti strahoviti div
s razglednice Manhattna
vidim sva tvoja duga lutanja i
šetnje duž prekrasnih avenija
vidim te u Brooklinu Harlemu Greenwich Villageu
tvoje osjetljivo lice iznutra
potopljeno u sebe
u neku blagu lošinjsku noć
izranja kao dodirnuto rosnom svjetlošću
ono diše i ovdje na prerezu zemlje
uskom Novo Mestu
stiješnjenom međ Gorjance i Krku
ali onaj hod tvoj »zmagovit«
ono okretanje u sebe
dugu prekooceansku plovību duše
mogu zamišljati stvarno
samo tu u Agramu
kako sva mirisnija izlaziš iz Botaničkog vrta
ili se vraćaš s neke izložbe
ispunjena uzavrelih smirajem boja
u sebi potpuno izmirena
s tuđim lutanjima
u gradu kojemu pripadaš
tako potpuno da je neopazivo
kao srastanje otkinute ruže
s grmom prvotnim
ali kao na početku
sve prošlo već je novi zov
kao i ovaj tvoj New York
otisnut na rubu Stipinog proročanstva
u meni je »odtis« Flisarovih lutanja
u sobi zasidranoj negdje u svemiru

pomičem se zvjezdano
duž nekog novog Inkovskog sna
svejedno koja ipak
Amerika u Argentini Boliviji ili u Meksiku
ili ovdje na Manhattnu
kojim hodaš
koji ti je zauvijek
sav u nogama

ODLAZAK KAO OSTAJANJE

Je li napokon
ovo novi prostor
iz balona
ili concorda

Drukčiji su
tlorisi
promjenjivih
dimenzija

Naseljuje li ih
duša
imaginarnih
tapiserija

Naseljuje li ih
tkivo pjesme
ukroćena
sila
virtualnog podmorja

»SVAKO PISANJE OTVARA NESIGURNA PODRUČJA«

Ireni Vrkljan

A sasvim je svejedno gdje živiš
a hlepiš živjeti u stepi.
u prostoru gdje brzi beduinski konji
izmiču nepostojećim zasjedama
jer sve je u glavi zakočeno kao perjanica
visoko zavijorena ruža predaje
starmab odgođena za bolja vremena
i tvoj Berlin i izgubljeni gradovi
iz Sredozemlja, Maroka, Perua
pješčana lađa na okuci Dunava
i ovaj neobično vidoviti Maribor
koji svježim mirisom Drave
podsjeća na maglene akvarele Mrežnice
rijeke nekog davnog djetinjstva
naglo iščupane iz moje svijesti
i nestrpljivo položene među mrtva slova
jezika koji tvrdoglavo izmiče
koji gori u tvojim slabinama
u nekom oštrom ganuću
svijet zarobljen u šaci
svilenom dodiru nepostojećeg sna
u gustom pastoznom potezu Frida Kahlo
u plavim nebesima vrišteće nemoći
u rasutom progonstvu zagubljene riječi
kojom još uvijek otvaram vrata nesigurne geografije
u Titicaci, u kristalnim odajama smrtonosnih Kordiljera

Ninoslav Žagar, Zagreb

VJETAR I PRAŠINA

Minuta šutnje za preminulu ljubav
Šaka plača
I duša još jednom kreće u šetnju
Treba opet usrknuti vjetar
Dotaknuti vodu
Oplesiti se slatkom mahovinom sna
Dok gasnu varave vodilje
Na prljavom nebeskom svodu

Olovna je tišina al više ne boli
Jer sve je samo vjetar i prašina
Što nekoć nismo znali
Kad obasjavalo nas je zvjezdano nebo
A u nama stasali zakoni moralni
Gradili smo se da je ljepota trajna
Išli prema sebi i nadomak granice
P

a

l

i

Isperi me rijeko, požderi me bajko
Ugasle su oči, utrnu li sni
O vodo! O majko! Gdje li sam zalutao
Gledam li to
Kraj

VLAKOVI ZA BEZDAN

Sa zvijezda cijedi se mliječ
Bezbroj brzih vlakova tutnji noćas
Mojim rastrzanim snima
Lica gubava i mrtva, gubice iz bajki

Na koje pada prah rahlih dana
Opet nakratko napuštam svoje kruto tijelo
Da bih im bio bliži
Sâm sebi sam predak, potomak i klon
Uloga boga i uloga ubogog pokojnika
Podjednako mi odgovara
U ovako odsutnom trenutku
Dok prstima mrvim mrak
I brstim preneraženo voće rajskog vrta
Ne pijem, da ne bih povratio
Nježnosti poodmaklih ljeta
Ne pjevam, da ne polomim zube
Na tvrdi kosturu riječi, na konstrukciji
Očaja i jada
Gradim se mudrim i hladnim
A oko mene strmoglave kiše luduju
I noć je gladna

OSOVINA

Uvijek u isti sitni studen sat
Javi se jauk, dotutnja strah
Iz mraka u mrak grozomoran san

S kakvom li će me strulom slikom
U kakvom kukavnom krajoliku
Presresti oroz zore, utoplići dan

Magla glavinja pustarom mraznom
Ni zrnca sunca kroz gnjilo granje
Gdje su ti puti, Jahve, kojom stazom

Studen sat – grozomoran san
Kao točka vječnog početka, kotač
Čija je aksa sraz, poraz, sram

POVIJEST BOLESTI

I sad se solima orose vjeđe
I tmasti zastori zastru kaverne
U kojima sklupčano kao pseto
Tvoje ime
Nakani vriskom rastrgati noć

Netom se gase glasovi osujećenih
Na granici obećane i ničije zemlje
Kanalima kostiju, tunelima uma
Spotiču se i plaču
Riječi bez reda u danima stamenim

Na galgama godina
Druga se glava istoimeno njiše
I ruje rujnu nutrinu kao alkohol
Sumrak je opak, nebo sve niže
Zanoći mi u plućima, budi bol

DIM

Ne deri grlo na sram
Porazu prethodi znak
Tijelo je otajstveni hram
A plaćeni pljesak jak

Na planjku kad klone mag
I rukom mu zatvore vid
Dim duše je jedini trag
Nečeg što ne bje do privid

NA KRAJU

Voljen a zaboravljen
Na kraju je uvijek tako

Pružam ruke prema istoku
Kroz raširene prste nišanim sunce

Jutro treba ispijati polako
Kao kavu s malo topla mlijeka

Smiješi mi se nebo i maše mi
Smije mi se zemlja i zove me

A meni se ne misli - samo gledam
Ja se dana nagledati ne mogu

Voljen a zaboravljen
Na kraju je uvijek tako

NEOTPOSLANO PISMO

U pismu koje ti nisam poslao
Olovka je mojim slomljenim glasom govorila
O vremenu u kojem smo se voljeli iznad svega

Pušilo se iz vrućih čajnika i neugašenih opušaka
Dok sam tražio opravdanje za promašaj
Kakvih sam kasnije sakupio na stotine

Može li preživjeti ljubav koja je po definiciji ropstvo
I danas se pitam promatrajući mutnu rijeku
Kako nijemo protječe ispod mosta Slobode

Darko Ždrabvić, Zagreb

KRALJEVSKA KLITOSFERA

Među makijom vranom, dvor
na kojem se žudno kraljuje
kupan je raslogorski čvor
vječito od grimiza koji bluduje

Dok poljana divljih agruma
omokrena čeka kralja
izvanpamučni puk poput puma
grebe se za skok u sladost mulja

Maskozorni mirisi i mirisnice
što čuvaju svetu vrtnu malinu
nevidljivo vijugaju kao tekućice
u strahu od pada u pitomu sudbinu

Iako u grozi, topnički vandali
gamadno i ljubomorno zure
svoje sotonske žake bi dali
da barem napune tim sokom lavore

Ali nemoćan je barbarski bojkot
onkraj aristopoljskog rajskog vrta
jer je od Njegovog Jezičanstva
kraljica za niži sloj škrt

UZALUD GUTAM

Kad usišem u uskrovlja pitkih stjenki
iza listića opojnih munja
u uzrasle lovorike sizifnog humka
sa kojeg siđoh liznjama, sada gutam

Na mapi tokovima što žubore
u golostranstvu ropske djeve
u južan san fanatično lije
pod satarluk pa uzalud gutam

Bijah žedni nomad snoviđeno
zavariti se bilo je neviđeno
ali ovdje volim da plutam
bez obzira što uzalud gutam

Sofija Živković, Beograd

VOZNA KARTA

Nastavljaš priču,
Ispisuješ, levom rukom,
Levom, nečitko,
Ispisuješ nastavak moje priče,
Ja sam dala samo početak,
Samo zaustila svoj život,
Čekam voz, čekam i ne mrdam se
Iz sobe, čekam voz,
Ti pišeš, na kolenima,
Sve u kriptogramima, na nepoznatom pismu,
Neodgonetnutom, prepisuješ iz glave
Sve te rečenice, izrečene davno,
A koje treba da budu buduće,
U magnovenjima, neizgovorljive,
(Terazije su bile potopljene kišom, one večeri)
Zato – napisane, klečiš i pišeš,
Pišeš moju priču, da me podučiš
Šta dalje, kakva je sudbina, taština,
Kakav je moj raspored do svitanja
(Dunav je poplavio Jaliju ponovo,
Zora dolazi u velikim talasima)
Dok gledam u sliku, ispred sebe, projektovanu
Na mom zidu: kako pišeš, moju priču,
Nečitljivo, zamršeno, levom rukom,
Levom koja je pogrešan put,
Jedini za koji imam kartu u jednom pravcu.

POL, RECI MI ISTINU (DIJALOG SA PREVEROVOM PESMOM I KOKTOOVIM JUNAKOM)

Nema niti oko koje
Se uvezuje pesma, rasparane su kao loš povež,

Ne vidim šta kaže, ne čujem šta misli, oči boje bojenog stakla,
 Pol, reci mi istinu,
 Da li kaže nešto o svemu tome,
 O svemu što ne znaš, dok se igra svodi na iste
 Automatizme, na ista vežbanja, skoro – iste reči
 I učesnike,
 Ljubav ne razmišlja logički,
 Ne mogu ništa da zaključim sama,
 Pol,
 Reci mi ti, istinu, izmišljenu, koja nije izvedena iz
 Premisa, reci da govori nešto o tome svemu, svaki dan,
 Pre igri, kao u pijanstvu bunca,
 Moje ime, recimo,
 A niko ne zna ko sam, ni ti, posebno ne ti,
 Nikad ne bi povezao,
 Vermut umesto crvenog martinija, isti je ukus ali
 Ne volimo samo ukus pića već i bocu, čaše,
 Svetlost pri kojoj se služi i ljude sa kojima pijemo, i sve ostalo,
 (Šećer na rubu čaše seče skoreo od vode, kao staklo seče)
 Pol,
 Reci mi istinu,
 Želim sve da znam, sve što ne znaš o tome,
 Sve što ne slutiš a ja bih volela da makar naslućuješ,
 Kao kad osetiš miris duvana, da osetiš sve to u vazduhu,
 U nekoj od igri, da se nasmeješ i kažeš, na bilo kom jeziku
 Sveta, srpskom, engleskom, starogrčkom:
Seče se na šećer koji je postao staklo,
Prevazilazi sebe tako što veruje da je sve igra,
Da ništa nije tačno, ni trenutno ni zauvek,
 Pol,
 Reci mi istinu,
 Putovanja su da bi se zaboravilo?
 Putovanja su da bi se vratilo?
 Pol. Reci mi istinu.
 (Posekotine od šećera sa ruba čaše,
 Posekotine od sečenja Dušanove i Cetinjske.)

POSLE

Vreme je da kažemo nešto o onome što sledi *posle*:
Javlaju mi loše vesti iz grada
Sa kojim sem natpisa u krštenici
Nemam ništa sudbinsko; *posle*, dakle,
Toliko vremena, ja ne vidim kako bi
Moglo ponovo, sve to,
Trnje i srča, krivudavi strmi putevi,
Nesavladivi usponi, a ne mislim na taj
Grad kad kažem *posle* toliko vremena;
Vreme je, dakle,
Da kažemo nešto o onome što sledi *posle*;
Ne, ne mislim na smrt, to nije *posle*, to je
Zauvek,
A ja mislim uvek na
Ono što dolazi kada ti smisao izmakne,
Kada ti isklizne ono što nazivaš "burne emocije"
Kao kad zaboraviš cigarete negde, ili upaljač,
Tako banalno kao kad
Ti spadne ešarpa na ulici, pa te
Nepoznati prolaznik *posle* uhodi – da ti vrati izgubljeno;
Zapravo, pokušavam da izmirim
Ono što vidim pred očima sa onim što vidim kad
Zatvorim oči, osećam tvoj parfem ponekad
U magnovenjima, mešavina tečnog sapuna i dezodoransa,
Nemaš jevrejsku kob niti germansku anemiju,
Ali ti imaš
Ključeve, a to je mnogo više
Od talenta zaključavanja, ti raščitavaš a to je mnogo
Više od raspisivanja, i ne mislim zaista na smrt
Kad kažem *posle*, mada večeras
Na postelji u tom gradu umire jedna žena zauvek,
A ja osećam kako postoji samo *posle*; prelistavam te i
Vidim da je to *posle* tebi donelo mir, kao da si umrla,
A meni lutanje, kao nasilna smrt.
Ne sada. Ne u ovom trenutku. Nije vreme.
Posle.

KULTNO MESTO

...Kao oni tragovi od istrgnutih mezuza u Španiji.
Vreme razjapljeno kao veš u dvorištima.
Živiš u eksperimentu. U kloniranju.
"Volim tebe, a ne tvoju sestru bliznakinju",
Kaže Hose Antonio Marina, a ja
Ne mogu da učestvujem u tvojim plastičnim operacijama
Navika i odvika.
(I to je sve što imaš da mi kažeš?)
Kao da na onom mestu
postoji i dalje ona knjižara, i kao da emituje tugu.
Kancelarijski materijal u izlogu,
Zamagljeno staklo i vonj,
umesto Kastanjede, beogradskog nadrealizma
I bosog knjižara.
(Ili to ipak emituješ ti?
Tvoj prozor je suviše blizu,
Suviše dugo gledam u njega.)
Upravo pričam nekome o ratnim brojevima Politike,
O Bajlonovoj pivari i klošarima,
O apoteci koja je nekad bila resturatorska radnja,
I na sve to
Sasvim nehotice:
udahnem jak miris memle.
Iz tog haustora.
Nepromenjiva hemijska formula.
Naša memla je besmrtna.
Možda i knjižara negde i dalje postoji.

BIOGRAFIJE:

Rusmir Agačević, književnik, rođen je u Travniku 1952. godine. Član Društva hrvatskih pisaca . Napisao je 11 drama, sve su odigrane i neke od njih prevedene na nekoliko svjetskih jezika. Najpoznatije su LJUDI KO VOZOVI (1980.), koju je za TV BiH režirao Emir Kusturica, zatim ILHAMIJA, koja je 1984. uvrštena u Antologiju mlade drame BiH, te je po mišljenju Safeta Plakala ,teatarskog kritičara i pisca - jedna od najuspješnijih historijskih drama u BiH , zatim PICNIC , koji je po tvrdnji uglednog dramskog kritičara mr. Vojislava Vujanovića jedna od tri najbolje drame apsurda u BiH , pa DOGAĐANJE FAMILIJE HADUMIĆ, snimljena za TV BIH , prema mišljenju redatelja Bibanović Dubravke najsnažnija crna groteska ispisana u BiH. Svakako je tu i drama COKULE koju je 2001. godine odigrao Sarajevski ratni teatar.. Agačević se bavi i pisanjem edukativnih scenskih igrokaza i bajki za djecu, izvedeno mu je 19 predstava , od kojih su tri snimljene za televiziju, a nema relevantnijeg festivala dječjeg dramskog stvaralaštva na kojemu nisu igrane njegove predstave. Kao scenarist i redatelj je snimio 11 svojih ,autorskih , kratkih dokumentarno-igranih filmova, a dugo vremena pisao je i svoje kolumne u sarajevskim časopisima SVIJET i AS . Izašla mu je knjiga dramskih tekstova ČETIRI TEATARSKA KOMADA , i zbirka pripovjetki pod nazivom SNOVOPRIČE O SEFARDIMA I AŠKENAZIMA TRAVNIČKIM. Neke od ovih pripovjetki su prevedene i čitane na perzijskom, poljskom i turskom jeziku u Hrvatskoj, BiH, Srbiji, Češkoj, ustriji,Njemačkoj, Poljskoj , Kanadi... koncem ove godine izlazi mu CD sa Snovopričama koje je snimio u Zagrebu (studio Nikše Bratoša). Od 2003. godine živi i radi u Hrvatskoj , u Lekeniku. Utemeljitelj je i voditelj Malog kazališta bajki SOS dječjeg sela Lekenik s kojim je nastupio na četiri posljednja Međunarodna dječja festivala u Šibeniku , utemeljitelj je i voditelj Malog ZVRK Teatra KDBH Preporod u ZG , utemeljitelj i voditelj Udruge za rad s djecom i mladima PLANET PATULJAKA – Sisak, Udruge KVADRAT KULTURE – Vinkovci , te utemeljitelj međunarodne dječje manifestacije MILENIJSKO ČITANJE BAJKI , koja se već pet godina održava u SOS Dječjem selu Lekenik.

Darko Alfirević poznati je splitski i hrvatski fotograf, slikar, jazz glazbenik, konceptualni umjetnik, performer, pisac, pjesnik, ujedno:

multimedijski umjetnik. Po struci je liječnik, specijalist patolog. Član je izvršnog odbora Fotokluba Split u kojem je godinama vodio školu fotografije baziranu na filozofskoj i sociološko-komunikološkoj platformi. Na svojim portretima splitskih "utorkaša" parafrizira portretni projekt Richarda Avedona "In the American West" kako u fotografskom konceptijskom pristupu, tako i u nazivu izložbe. Crno bijele fotografije velikog formata (preko metra) izrađene su u "Atelieru Peristil Perajica" pod stručnim nadzorom dr.sc. Ane Perajice, koja je prva u hrvatskoj doktorirala iz područja fotografije. Prve korake u crtanju i slikarstvu ostvario je početkom 70-tih godina prošlog stoljeća u ateljeu pokojnog splitskog slikara Milana Tolića. Analognu fotografiju počinje učiti sa 12 godina, a nakon slikarsko-grafičke faze, te prve samostalne izložbe u galeriji "Štambuk" u rujnu 1989. godine, vraća joj se u 90-tima, koristeći je sve više uz svoje računalne grafike i videoinstalacije, radeći analognu fotografiju uz fotografe Željka Jovića i majstora fotografije Aljošu Krstulovića. Ulazak u sferu digitalnog fotografskog sustava ima edukacijsku potporu u sferi njegove medicinske struke. Zadnjih desetak godina se gotovo isključivo koristi fotografskim medijem, a u razdoblju od 2004.-2006. radi kao novinski i agencijski fotoreporter (Vjesnik, Novi list, Sportske Novosti, te HINA-FaH) Uvršten je u jubilarni kalendar povodom proslave 100 godina Fotokluba Split za 2011. godine između 24 najznačajnija fotografa koja su u njemu radila. Samostalne izložbe: 1989.- "Galerija Štambuk" Split - "Romantic warrior" (izložba slika); 1997.- "Tolkien house" Zagreb - "Godine snova" (izložba slika); 2002.- "Dom mladih" Split - "Cosmo rain" (izložba slika); - "Pinakoteka samostana Gospe od zdravlja" Split - "Cosmo rain" (izložba slika); 2003. - "Po bota" Split - Passage (izložba fotografija); 2004. - Online galerija u sklopu foto-galerija hrvatskih autora (T-com); 2005. - "Galerija fotografije Fotokluba Split"- "Circadian 24h" (izložba fotografija); 2008. - "Galerija fotografije Fotokluba Split"- "Patria o muerte" (izložba fotografija); 2010. - "Galerija fotografije Fotokluba Split"- "In the Croatian South" - Utorak (izložba fotografija)... mTakođer godinama je svojim fotografskim uradcima sudjelovao u splitskom časopisu Filozofskog fakulteta, "SPLIT MIND", te svojom prozom i poezijom u književnim časopisima kao što su to "Motrišta" mostarskoga ogranka Matice hrvatske, "Hypomnemata" blogu Darka Cvijetića te u "Zborniku Gornjogradskog književnog festivala" za 2014. godinu.

Andrea Andričević, rođena je u Splitu 1965. godine. Diplomirana pravnica, koja se svjesno odlučila za ulogu supruge, majke i kulturne kućanice. Majka dvoje odrasle djece. Autorica knjige „Doministrova gospođa“ koja je objavljena 2005. godine od strane naklade „Ljevak“. Kreatorica bloga „Moj salon za durenje“. U iščekivanju svojih novih naslova na policama knjiga, vjerojatno pod nekim drugim prezimenom ili vjerojatnije pod zgodnim pseudonimom.

Kemal Mujičić Artnam rođen je 14. veljače 1960. godine. Studirao na Tehnološko-tekstilnom fakultetu u Zagrebu. Godine 1994. objelodanjuje svoju prvu zbirku pjesama. Redovito se javlja novim radovima na III. programu radija, domaćim i inozemnim književnim festivalima, i raznim kulturnim priredbama. Pjesme su mu uvrštene u petnaestak antologija te nekoliko zbornika i pregleda suvremene hrvatske poezije. Na III. programu Hrvatskog radija izvedeni su mu radio-romani "Pet litara benzina" i "Sarina druga ljubav", a za roman "Vrijeme za ljubav" dobiva nagradu „Put u središte Europe“ na 16. Međunarodnom susretu izdavača. Pojedine pjesme i priče prevedene su na njemački, engleski, španjolski, poljski, češki, mađarski, slovenski, kineski i makedonski jezik. Kao kritičar predstavljao je nekoliko proznih knjiga na javnim tribinama te napisao više eseja za radio. Od rujna 2008. g. do kraja 2009.g. kao urednik biblioteke Udruge Jutra poezije uredio je četiri pjesničke knjige. Status samostalnog umjetnika ostvaruje 2003. godine. Živi u Zagrebu. Do sada je objavio: "Petkom poslije ribe", pjesme, Meandar, 1994; "Ples", pjesme, Meandar, 1996; "Zona zoo", pjesme, Meandar, 2000; "Ubrzanje", pjesme u prozi, Naklada Breza, 2002; "Rad na crno", priče, Meandar, 2004; "Pet litara benzina, roman", Naklada Breza, 2006; "Vrijeme za ljubav", roman, Meandarmedia, 2010; "Iz nevremena (ratni dnevnik)", Alfa, 2012; "Sjaj i bijeda ponedjeljka", pjesme, Meandarmedia, 2012; "Sarina druga ljubav", roman, Meandarmedia, 2014.

Rea Kamenski-Bačun (rođ. 02.04.1994.): Završila Privatnu umjetničku gimnaziju s pravom javnosti u Zagrebu, sada studentica prve godine studija glume pri sveučilišti DIU Libertas u Zagrebu. 13 godina bila članica dramskog studija ZKM-a (8 godina pod stručnim pedagoškim vodstvom Jadranke Korda Krušlin i 5 Ines Škuflić Horvat), te sudjelovala u brojnim produkcijama ZKM-a, od kojih su istaknutije bile "Mačji blues"

(Anita) i "Tamna soba", predstava koja je na Juventafest-u u Sarajevu nagrađena kao predstava s naj inovativnijim pristupom kazalištu. Također igrala i u profesionalnim produkcijama u nekoliko kazališnih kuća ("Put oko svijeta za 80 dana"-ZKM, "Kroatenlager"- GDK Gavella, "Medeja"- ITD). 2014. osvojila nagradu za najbolju glumicu Festivala kazališnih amatera Zagreba za ulogu Gige Barić (Milan Begović "Bez trećeg"). Polaznica 5 Kazališnih kampova u Pazinu (radionice glumačkog treninga, stage combata, govora i glasa). Igrala u filmu Dejana Šorka "Dva igrača s klupe" (Ingrid).

Aida Bagić rođena je 24. lipnja 1965. u Zagrebu. Diplomirala je opću lingvistiku i filozofiju te magistrirala političke znanosti. Radila je kao novinarka, peračica suđa, prodavačica, manekenka, prevoditeljica s engleskog i njemačkog jezika, urednica časopisa, osnivala je feminističke i mirovne organizacije, jedno društvo s ograničenom odgovornošću i jedan obrt, podučavala kreativno pisanje prema modelu Natalie Goldberg, predavala o vlastitim sobama, autonomnim ženskim prostorima, međunarodnoj pomoći ženskom pokretu i saborskim odborima, pisala o društvenoj odgovornosti poduzeća, volonterstvu, seksualnim manjinama i mirovnom odgoju.

Snježana Banović rođena je 1963. godine u Zagrebu gdje završava osnovnu i srednju školu te studira francuski i španjolski jezik na Filozofskom fakultetu. Akademiju dramske umjetnosti – odsjek Kazališna režija i radiofonija diplomira 1990. u klasi prof. Georgija Para. Za vrijeme studija asistira na brojnim produkcijama u kazalištu, a prvu profesionalnu režiju ostvaruje u zagrebačkom Teatru ITD. Doktorski studij književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu završila je 2008. godine, a 2011. obranila je doktorat Hrvatsko državno kazalište 1941-1945 – organizacijski i društveni kontekst. Usavršavala se na brojnim stipendijama u inozemstvu od čega treba izdvojiti Fullbrightovu stipendiju 1997. na sveučilištu Yale u USA, ljetnu kazališnu školu u Marly le Roi u Francuskoj 1994. te stručni program Leadership as Performance Art na Chicago Graduate School of Business u Londonu 2006. godine. Do danas je ostvarila oko četrdeset režija u Hrvatskoj i u inozemstvu i to u kazalištima DK Gavella, HNK Zagreb, HNK Rijeka, HNK Osijek, ITD, Kerempuh, Komedijski, Novi život, Žar ptica, Kazalište Virovitica, KMD Dubrovnik, Atelje 212 Beograd, ITI Prag, HNK Varaždin,

Mala scena Zagreb, Hrvatski radio, WSC Theatre, Nebraska USA. Objavila je brojne stručne radove i tekstove o kazalištu i kulturnoj politici, a 2012. izlazi joj zapažena knjiga "Država i njezino kazalište - Hrvatsko državno kazalište u Zagrebu 1941. – 1945.", a ove godine knjiga "Kazalište krize". 'Od 2003. godine predaje na Akademiji dramske umjetnosti. Recenzent je više udžbenika i stručnih knjiga, te surađuje na izradi Židovskog biografskoga leksikona i Kazališnog leksikona pri Leksikografskom zavodu u Zagrebu.

Željko Barišić rođen je 1967. u Mostaru. Objavljivao je u svim važnim regionalnim časopisima (Godine, Vijenac, Zarez, Život, Motrišta, Marulić, Quorum, Tema, Think Tank, Pressing, RE, Hrv. Narodni Godišnjak, Osvit, Apokalipsa itd.). Nagrađivan je, među ostalim, nagrada Matice hrvatske za pripovjetku, nagrada Maka Dizdara za neobjavlenu zbirku pjesama. Uredio je antologiju Nova hercegovačka proza u Mogućnostima, časopisu književnog kruga Split, kao i antologiju nove hrvatske i bosanskohercegovačke kratke priče u niškom časopisu Pressing. Zajedno s Utorkašima (neformalna skupina splitskih autora) objavio je zbornike na temu Naši sprovodi, Naša putovanja i Naši sakramenti. Potpredsjednik je udruge DADAnti koja se bavi promicanjem eksperimentalne umjetnosti. Voditelj je radionica i urednik biblioteke, a 2012. godine je objavio DADAnti zbornik. Negdje je stalni a negdje povremeni kolumnist (poskok.info, bljesak.info, dnevnik.ba, književnost.org, marginalac.org itd.) Knjige: "Bilo jednom u Zagrebu", roman, 2006., nakladnik Stajergraf, Zagreb, "Pasje poslijepodne u jurskom parku", zbirka pripovjetki, 2010., nakladnik Mlinarec&Plavić; Zagreb, "Teći uzvodno", zbirka poezije, 2013., nakladnik DADAnti, Split, "DADAnti pesnici", zbornik, 2014., nakladnik Poezin, Beograd, "Svirači rumene kadulje", roman, 2015., nakladnik DADAnti, Split.

Helena Berden rođena je 1988. u Zagrebu. Diplomirala je Teoriju i kulturu mode na Tekstilno – tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Također je svoje znanje usavršavala na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na odsjeku za Filozofiju. Autorica je radova iz područja suvremene umjetnosti, teorije kulture i vizualne umjetnosti. Uz to piše likovne i književne kritike, bavi se prevodnjem, pisanjem eseja iz područja umjetnosti te poezijom. Tekstovi i poezija joj je objavljivana

na hrvatskim i stranim portalima: P.U.L.S.E. – Magazin za umetnost i kulturu, Radio Gornji Grad – Regionalni časopis za književnost i kulturu u prijelomu epohe – Portal Kulturne mreže Jugoistočne Europe, Filozofski magazin Gledišta: časopis za društvenu kritiku i teoriju, TINTED – Online art magazine, Buka – online magazin za online mislioce, Knjigomat – Virtualni časopis za književnost, Časopis TEDI - Međunarodni interdisciplinarni časopis mladih znanstvenika Tekstilno-tehnološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kao i u "Zborniku Gornjogradskog književnog festivala" te u časopisu "Poezija" Hrvatskog društva pisaca. Trenutno radi u Zagrebačkom kazalištu mladih u Zagrebu na odjelu kostimografije.

Nino Bijelac rođen je 1967. u Brezama pokraj Novog Vinodolskog. Bavi se raznim vidovima umjetnosti. Do sada je objavio dvije knjige kratkih priča - NEOBIČAN KOMADIĆ SVJETLOSTI i PUT U SREDIŠTE SEBE. Član je udruge Jutro poezije iz Zagreba. Organizator je i sudionik mnogih kulturno- umjetničkih događanja. Inače radi kao crnac da bi živio kao Bijelac.

Lea Brezar rođena je u Zagrebu 1.8.1977. Nakon završene osnovne škole upisala je srednju Geodetsku tehničku školu te se odmah po završetku školovanja zapošljava u Gradskom uredu za Katastar Grada Zagreba. Kako je po prirodi osoba koja uvijek želi više, otisnula se u privatne vode i od 2002. je samostalno zaposlena. Danas, zajedno sa suprugom vodi uspješnu agenciju Dhar media koja zapošljava deset ljudi. Tijekom rada u svijetu marketinga i odnosa s javnošću, stekla je veliko iskustvo tijekom kojeg se odlučila na doškolovanje na Poslovnom učilištu Experta, smjer Menadžer za odnose s javnošću. Pisanje je oduvijek bila njena ljubav - malo više poezije nego proze. Iza sebe ima viš od 300 napisanih pjesama i jednu objavljenu dječiju slikovnicu "Crveni planet". "Crveni planet" opisao je njeno viđenje svijeta i jedini i pravi način na koji ga možemo mijenjati.

Romana Brolj, rođena 1972. u Zagrebu. Poeziju sam objavljivala u časopisima Zarez, Vijenac, Časopis Re, Balkanski književni glasnik, Treći Trg, Outsajderski fragmenti, Knjigomat, Radiogornjigrad i na www.pipschipsvideoclips.com. Kratke priče su mi objavljene u Časopisu Re, na natječaju Ekran priča 03 i u Večernjem listu gdje sam za priču „Ko je

to došiel Cilika?“ dobila treću nagradu, a dvije godine kasnije ušla u užu izbor sa pričom „Mjesec dana prije danas“. Neke sam tekstove prilagođavala glazbi Zbirka poezije 'Svemir u prahu' objavljena je 2011. godine (Stajergraf). NA 16. MEĐUNARODNOM SUSRETU IZDAVAČA "PUT U SREDIŠTE EUROPE", održanom u Pazinu 19.-20. svibnja 2012. za zbirku sam nagrađena sa mjesec dana stipendijskog boravka u Bosanskoj kući u Vranduku kraj Zenice (sponzori nagrade su Muzej grada Zenice i Gradska biblioteka Zenica). Sudjelovala sam na književnim susretima „Muhamed Abdagić“ u Sjenici, Sandžak, 2008. Godine, 6. Neretvanskim pjesničkim susretima „Maslini u Lice“ Opuzen - Metković – Ploče – Podgradina i na „18. Kvirinovim poetskim susretima“ u Sisku 2014. Živim i radim u Zagrebu.

Sladana Bukovac rođena je 1971. u Glini. Objavila je roman „Putnici“, za koji je dobila „Kiklopa“ za debitante, te nagradu „Slavić“; zbirku pjesama „Nijedan pauk nije savršen“, te roman „Rod avetnjaka“, nagrađen „Franom Galovićem“. Ima prijevode na njemačkom i mađarskom jeziku. Živjela je u Sarajevu i Zagrebu, a trenutačno je nastanjena u Puli, gdje se bavi novinarstvom.

Diana Burazer rođena u 1953 u Zagrebu. Diplomirala Teorijsku matematiku na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu. Od 1977 godine do 1992 godine je živjela u Mostaru, a od 1992. godine živi i radi u Zagrebu. Objavljivala u mnogim hrvatskim i BiH časopisima, zastupljena u mnogim antologijama i panoramama hrvatske poezije. Dobitnik mnogih nagrada. Pjesme su joj prevedene na francuski, engleski, njemački, norveški, poljski, rusinski, ruski, bugarski, ukrajinski, makedonski i slovenski jezik. Piše poeziju, pjesme u prozi i, povremeno, književnu kritiku. Urednik je u nakladničkoj kući „Fidipid“. Objavila je sljedeće zbirke pjesama: "Nesvanjivo" (Sarajevo, 1974.), "Četvrti zid" (Sarajevo, 1984), "Na odmorištu između dva svijeta" (Zagreb, 1994), "Druga kuća" (Zagreb 2003, nagrada Josip Sever), "Izvan zaklona", izbor pjesama (Manualis labor, Priboj, 2006), "Naranča" (Zagreb, 2008). Član Društva književnika Hrvatske (DHK), hrvatskog PENa, te član Društva književnika BiH. Nagrade i priznanja: Antun Branko Šimić – nagrada za mlade pjesnike, Drenovci, BiH, 1970., Slovo Gorčina – nagrada (prva dodijeljena opće) za mlade pjesnike, Stolac, BiH, 1972., Goranovo proljeće – nagrada za mlade pjesnike,

Zagreb, 1974., Josip Sever - nagrada za najbolji pjesnički rukopis Druga kuća, Zagreb, 2003., Srebrno leteće pero - međunarodna nagrada za cjelokupno pjesničko stvaralaštvo, Festival poezije „Slavenski zagrljaj“, Varna (Bugarska), 2011.

Franko Bušić rođen je 8. svibnja 1971 u Splitu (odrastao u Sarajevu, živio u Zagrebu, Milanu, Ljubljani, Splitu, Ivanić Gradu). Državna japanska televizija NIPPON HOSO KYOKAI snimila je dokumentarni film o njegovoj umjetnosti (snimano u Ljubljani 2000.) a RiTV/CCN mu je posvetila jednu od svojih emisija Lizaljka (Rijeka 2001.). Član je Društva hrvatskih književnika – Zagreb; član uredničkog odbora revije za kulturu SRP – Ljubljana (<http://www.revijasrp.si>). Za svojeg stvaralaštva bio je i članom: Haiku International Association - Tokyo, The Haiku Society of America - New York, World Haiku Association, te 7 manjih umjetničkih udruga iz Hrvatske i Slovenije. Objavio je pregršt poezije, proze, eseja, stripova, ilustracija, kolaža i fotografija u časopisima diljem svijeta. Na Internetu ga možete pronaći na svjetskim umjetničkim stranicama ukucate li u pretraživače Franko Busic, Franko Bušić, Franko Bushić i Franko Bušić. Sudjelovao je na 33 skupne izložbe, a haiku poezijom zastupljen je u 5 antologija.

Franko Burolo (1985.), još kao srednjoškolac započinje surađivati na raznim umjetničkim projektima. Diplomirao je talijanski i južnoslavenske jezike i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, s radom na temu poezije Edoarda Sanguinetija i Tomaža Šalamuna. Objavio je dvije DIY ("uradi sam") zbirke pjesama: Klaustrofobija na širokim ulicama (2008.) i Web of Longing (2012.). S pjesnikom i studentskim kolegom Markom Pavlovskim 2011. godine pokreće blog Crni grad (crnigrad.wordpress.com), koji raznim autorima služi kao svojevrsni pano za objavljivanje pjesama. Trenutno radi na svojoj trećoj pjesničkoj zbirci, dok traži i neki plaćen posao.

Fikret Cacan, slavist; prevodilac i bibliograf. Rođen u Zenici 28. juna 1958, studirao u Zadru i Zagrebu, gdje je diplomirao Komparativnu književnost i Filozofiju. Među ostalim, izradio bibliografije Svjetska književnost u hrvatskim prijevodima 1945-1985. i Literatura o Ivanu Goranu Kovačiću te priredio katalog Izložbe iseljeničkog tiska 1989. g. u NSK-u. Preveo i priredio izabrane pjesme Ane Ahmatove, Nikolaja

Zabolockog, Aleksandra Puškina, Borisa Pasternaka, Josifa Brodskog, Marine Cvetaeve, a za prijevod Pjesama i eseja Osipa Mandeljštama dobiva nagradu Društva hrvatskih književnih prevodilaca. Godine 1999. izradio je katalog i postavio u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu Izložbu Život i djelo Aleksandra Puškina u povodu 200. obljetnice pjesnikova rođenja, za što dobiva Puškinsko odličje Ministarstva kulture Ruske Federacije. Dva puta je predstavljao Hrvatsku na Danima slavenske pismenosti i kulture, u ruskim gradovima Kolomni i Tveru. Preveo je petnaestak ruskih i ukrajinskih romana i nekoliko važnijih publicističkih djela. Priredio za tisak više značajnih književnih, znanstvenih i filozofskih izdanja. U posljednje vrijeme objavljuje vlastitu poeziju: zbirka Ljiljan u trnju, Zagreb, 2010. Aktivni sportaš, radi kao urednik u Hini, od njezina osnutka 1990. g. Trenutačno je glavni tajnik Hrvatskog književnog društva u Rijeci i predsjednik zagrebačkog ogranka Društva.

Josip Čekolj: Rođen sam 1999. godine u Zaboku. Bavim se pisanjem od osnovne škole kada sam sudjelovao na mnogim literarnim natjecanjima Matice hrvatske, Ivane Brlić Mažuranić, Silvije Šesto i naklade Semafore, Modre laste, Lidrana i slično. Pohađajući jezičnu gimnaziju Antuna Gustava Matoša u Zaboku, postigao sam zamjetne rezultate sudjelujući na Goranovom proljeću, The Goi Peace Foundation, nagradi Gjalski, natjecanju Po(e))zitiva, radionicama Put u središte kratke priče Miroslava Mićanovića, radionicama Foruma za slobodu odgoja Maria Bajkuše i Branka Ančića, natjecanjima Cambridge English Readers, itd. Uključujući se u mnoge kulturne manifestacije i literarne natječaje zadobio sam podršku mnogih hrvatskih autora i kulturnjaka poput Silvije Šesto, Željke Horvat-Vukelje, Hrvoja Kovačevića, Lidije Bajuk, Miroslava Mićanovića, Zlatka Vidačkovića i drugih. Dosad sam objavio desetak kratkih priča i pjesama u zbornicima, zbirkama i časopisima.

Marija Dejanović rođena je 27. 6. 1992. godine u Prijedoru, BiH. Živi u Sisku. Objavljivala je pjesme u časopisima Zarez i Riječi, u online časopisu Afirmator, te u zborniku „Mostovi svjetlosti“. Studira Komparativnu književnost i Pedagogiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Lana Derkač (Požega, 1969.), diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Piše poeziju, prozu, drame i eseje. Nagrađivana je, uvrštavana u antologije, panorame i zbornike u zemlji i inozemstvu. Bila je sudionik više međunarodnih pjesničkih festivala i književnih događanja kao što su Međunarodni pjesnički festival (Hrvatska), Struške večeri poezije (Makedonija), Curtea de Arges Poetry Nights (Rumunjska), Kuala Lumpur World Poetry Reading (Malezija), Kritya (Indija), Sajam knjiga u Guadalajari (Meksiko), Lirikonfest (Slovenija), International Poetry Meeting (Cipar), Festival international et Marche de Poesie Wallonie – Bruxelles (Belgija), Festival Internacional de Poesia u Granadi (Nikaragva), Mediteranski pjesnički susret u Mdiq (Maroko)... Tekstovi su joj prevedeni na 15 jezika. Uredila je: "Kairos u Zagrebu" (izbor poezije s Međunarodnog pjesničkog festivala; zajedno s Davorom Šalomom), Zagreb, 2006., "Third Word, Post-Socialist Poetry" (izbor iz poezije postsocijalističkih zemalja; zajedno s indijskim književnikom Thachomom Poyilom Rajeevanom), Monsoon Editions, Calicut, 2007. Objavljene su joj sljedeće knjige: "Usputna raspela" (poezija), Privlačica, Vinkovci, 1995., "Utočište lučonoša" (poezija), Meandar, Zagreb, 1996., "Eva iz poštanskog sandučića" (poezija), Meandar, Zagreb, 1997., "Škrabica za sjene" (poezija), Matica hrvatska, Karlovac, 1999., "Reznacija" (drame), Meandar, Zagreb, 2000., "Osjećam melankoliju" (poezija, zajedno s R. Jarakom i T. Ribićem), Nakladnička kuća Tonimir i Varaždinsko književno društvo, Varaždinske toplice, 2002., "Osluškiivanje anđela (kratke priče), Meandar, Zagreb, 2003., "Šuma nam šalje stablo e-mailom" (poezija), DHK, Zagreb, 2004., "Striptiz šutnje" (poezija), Tribina Jutro poezije, Zagreb, 2006., "Tko je postrojio nebodere" (poezija), Altagama, Zagreb, 2006., "Murmulo sobre el asfalto" (poezija, zajedno s Davorom Šalomom), La Zonámbula, Guadalajara, 2008., "Zastava od prašine" (kratke priče), V.B.Z, Zagreb, 2009., "Qui a mis en rang les gratte-ciel? et autres poèmes" (poezija), M.E.O, Bruxelles, 2010., "Šah sa snijegom" (poezija), HDP, Zagreb, 2011., "Doručak za moljce" (roman), Naklada Ljevak, Zagreb, 2012., ن صفة أخرى قصيده أصحاب.. و ناطحات (poezija), Al-Badawi Publishing & Distribution, Tunis, 2014., "Strateg" (eseji), Disput, Zagreb, 2015.

Olivera Docevska rođena je u Kumanovu 05.03.1975. godine. Diplomirala je pravo na Sveučilištu Sv. Ćirila i Metodija u Skopju, gdje sada završava i Masters studij međunarodnih odnosa i diplomacije.

Odvjetnik je po struci, a specijalizirala je međunarodno pravo o ljudskim pravima, 2003-2005, OHCHR & ICGO (UN). Prve pjesme izlaze joj 2011. godine, a od 2012. je član Udruge književnika Makedonije. Zbirke poezije: "Iluzija sna" 2012., makedonski, "Orangno" 2012., makedonski, "Sonchica - Sonchogled - Suncokret" 2013., trojezično izdanje (slovenski, srpsko-hrvatski i makedonski), "Jedan trenutak u vremenu", 2015., makedonski. Proza: "Prvi pokušaji" 2013., na srpskom. Između ostalih priznanja dobila je sljedeće nagrade: Nagradu Branko Miljković, 5. (peto) mjesto, Povelja za posebne zasluge za pjesmu Oda, u natječaju na makedonskom jeziku 2012. godine, Nagradu Kraljica Teodora za prvo mjesto 2013., Četvrto mjesto na "Osmim Slovenskim kljeklarskim danima 2014., i druge.

Anka Dorić, dr. med. spec. transf. med., predstojnica Odjela za transfuzijsku medicinu, u Imunološkom zavodu, stručna suradnica savjetovališta Poliklinike Virogena Plus, stručna suradnica ECCA-e, Europske udruge za rak vrata maternice i predsjednica Nacionalne udruge za planiranje obitelji, spolno i reproduktivno zdravlje i prava "Plan A". Rođena je Virovitičanka, a od 1982. godine živi i radi u Zagrebu. Nakon obavljenog liječničkog staža u KB 'Sestre milosrdnice' od siječnja 1994. do kraja veljače 2004. radila u Medicinskom centru i Općoj bolnici Virovitica kao liječnik opće medicine, voditelj zdravstvene stanice na selu, liječnik u Stanici za hitnu medicinsku pomoć i liječnik - transfuziolog na Odjelu za transfuzijsku medicinu. Od ožujka 2004. godine do kolovoza 2007. radila na mjestu voditeljice laboratorijske dijagnostike i Savjetovališta za spolno prenosive bolesti, u Poliklinici VirogenaPlus, za infektologiju, dermatovenerologiju i citologiju, u Zagrebu, a danas obnaša dužnost predstojnice na Odjelu za transfuzijsku medicinu u Imunološkom zavodu, d.d., Zagreb. Članica je više strukovnih društava Hrvatskog liječničkog zbora. Osim medicine, čitav se život bavi novinarstvom, te je zadnjih dvadesetak godina objavila više od stotinu stručnih i popularno znanstvenih članaka u zdravstvenim i stručnim časopisima, te popularnoj (tjednoj, mjesečnoj i dnevnoj štampi, od Vite, Doktora u kući, Vašeg zdravlja, Zdravih vijesti, Jutarnjem, Večernjem listu i drugdje. Zajedno s književnicom Julijanom Matanović koautorica je zabavno-edukativnog romana za tinejdžersku populaciju "One misle da smo male", koji je dobitnik 4 prestižne nagrade: "Anto Gardaš" za najbolje književno djelo za djecu i mlade u 2010. godini, koju dodjeljuje

Hrvatsko društvo književnika, nagradu *Mali princ*, za najbolju knjigu za mlade u regiji, za 4 zemlje (BiH, Srbija, Crna Gora i Hrvatska), hrvatsku knjižnu nagradu *Kiklop* u kategoriji Knjiga godine za djecu i mladež 2011.godine i nagradu *Biser mudrosti*, Europske udruge za rak vrata maternice, koja se dodjeljuje pojedincima i institucijama u Europi za njihove aktivnosti u prevenciji ove opake bolesti. Doktorica Dorić radila je neposredno nakon domovinskog rata i kao v.d. direktora Informativnog Centra Virovitica, te još u vrijeme srednjoškolskog obrazovanja kao spikerica Radio postaje Virovitica, gdje je ispekla zanat radijskog spikera-novinara koji je dogradila u 15-ak godina rada na Radio Velikoj Gorici. Danas uglavnom piše i predaje popularna stručno-znanstvena predavanja i članke iz medicine, osobito imunologije, molekularne medicine, infektologije i venerologije, a u slobodno se vrijeme bavi i transakcijskom psihoanalizom i komunikologijom.

Dejan Đorđević je rođen 2. Januara 1970. Godine u Velikoj Sejanici kod Leskovca. Završio je Filološki fakultet, grupa: srpski jezik i književnost. Od 1988/89. Radi kao novinar lista Pete vojne oblasti "Naša vojska" u Zagrebu, a onda kao dopisnik lokalnog nedelnog lista „Naša reč“ u Leskovcu, i kao urednik leskovačkih novina „Tačka“. Pesme , eseje i prikaze objavljivao u listovima i časopisima: Povelja, Koraci, Književne novine, Književni list, Gradina, Dometi, Pesničke novine, Letopis Matice srpske, Naš trag, Avangrad, Nova zora (banjaluka), Riječ (Brčko, BIH), Amerikanski Srbobran (Kanada, SAD), Nacional (Albanija)....i u više elektronskih časopisa: Nosorog, Knjigomat, Književnost.org, Etna, Holon (Hrvatska), Maxminus (Sarajevo), Diogen (Sarajevo), Radio gornjigrad (Zagreb, Hrvatska),... Nagrade i priznanja: Satirična pozornica "ŽIKIŠON" (2011.); Klub umjetničkih duša, Mrkonjić-Grad; Deveti međunarodni susret pisaca, Pleven, (Bugarska) 2013. g.... Poezija i eseji Dejana Đorđevića prevedeni su na engleski, francuski, grčki, ruski, albanski, poljski, bugarski i makedonski jezik. Zbirke pesama: Jesam i nisam (Fileks, Leskovac, 2007.), Ne/pristajanje (Fileks, Leskovac, 2008.) i Budim se da bih te voleo (Fileks, Leskovac, 2014.). Urednik je u izdavačkoj kući „FILEKS“ i u časopisu „USPENJA“ u Leskovcu. Živi i radi kao profesor književnosti u Grdelici (Leskovac).

Franjo Frančič (1958., Ljubljana) je pesnik, prozaista, pisac za decu i dramski pisac. Prevodilac, iz južno slovenskih jezika preveo je preko 50

autora i 400 pesama, "Velika antologija novije južno –slovanske poezije", "Videla sem pesem" (Mariborska literarna družba 2013.), "Antologija novije makedonske poezije: Otroci sonca" (Vinset grafika Skopje – 2014.), "Torej gremo mi na kavo", M. Jakšić, Vlajić, V. Blagojević, S. Petrović, "Ko me pokličeš iz večnosti" – Radovan Vlahović. "Mala antologija novejših srbske poezije...", "Pripoveduje se mi" (srbske kratke zgodbe (BKC Novo Miloševo 2014.), "ONO" (Kulturni centar Požarevac 2014) I druge. Franjo Frančič koji je deo svoje mladosti proveo u popravnom zavodu gde se izučio za galvanizera. Kasnije je studirao na Višoj školi za socijalne radnike u Ljubljani, i uspešno je završio. Od početka osamdesetih godina živi kao slobodni pisac u Istri. Autor je više od 50 knjiga – romana, zbirka kratkih priča, pesničkih zbirki, dramskih tekstova i radio-drama, kao i knjiga za decu i omladinu, piše i satiru, scenarije, radiofonske igre... Debitovao je 1984. godine knjigom priča "Egotrip", a 1986. je objavio svoj prvi roman "Domovina bleđa mati". I, kao što navodi slovenački kritičar i pisac Denis Poniž, već te prve Frančićeve knjige, koje „sežu u rane osamdesete godine prošlog veka i otvaraju tada zabranjene teme“, uzdrmale su slovenačku književnu javnost. Negde u tom periodu je Franjo napustio Ljubljanu i odselio se u Istru, „na privremeno oslobođenu teritoriju, koja deluje kao melem na ranjenu dušu njegovih junaka“, napisao je jedan od kritičara. Kako, na kraju prevedene knjige, sastaviti biografiju pisca, čija je većina knjiga i te kako iskreno i nepotvoreno ogledalo njegove burne biografije? Uz to, pisca, čija bi samo bibliografska jedinica objavljenih knjiga zauzela dve strane? Od čega početi i gde završiti? Izbor iz dela: "Ne" kratke priče, 1986.; "Jeb" roman, 1988.; "Milostni strel - Orgija" kratka proza, 1989.; "Klovnova obzorja" pesme, 1990.; "Sovrašтво" roman, 1993.; "Začasno oslobođeno ozemlje" pesme, 1992.; "Bele smrti" kratka proza, 1994.; "Male vojne" kratka proza, 1994.; "Poševni stolp v Pisi" kratka proza, 1995.; "Škorpionova balada" roman, 1995.; "Otroštvo" kratka proza, 1996.; "Dobro jutro Charles Bukowski!" zbirka erotskih priča; "Janočka" pesme, 2000.; knjiga za decu "Hvalnica sončnicam" 2002.; "Ljubezni in sovrašтва" 2002.; "Za vse boš plačal, humoreske" 2006; "Barufa in kažin" humoreske, 2005; "Trkaj, trkaj na nebeška vrata" izabrana proza, 2006.; "Za vse boš plačal, Ne spominjam se" kratka proza, 2006.; "Ledeni ogenj resničnosti" roman, 2006., "Kje se skrivajo metulji pred dežje" 2009., "Hipo" 2010., "Neko naplamsko jutro, ko kri zalije sanje" pesmi 2009., "...do Balkan blues" 2015., "Gde se skrivaju

leptiri od kiše" (2011.), "Razvrat samoće" (2010.), "Voleo bih da zaustavim vreme", itd, itd. Prevođen je na mnoge jezike, posebno na nemački, ima 30 preвода na deset stranih jezika. Dobio je nagradu za poeziju časopisa "Mladika", 1989. godine, a 1986. godine nagradu Zlata ptica za roman "Domovina, bleđa mati", kao i nagradu grada Pirana za ukupno stvaralaštvo, više nagrada u Austriji, Schwanenstadt 2009., 2011., 2012., Radio Trieste – A, te više od 30 nagrada na konkursima u Italiji, Austriji, Srbiji... Sve ostalo je ionako zapisano u njegovim knjigama jer se sve u čovjekovom životu, ispunjenom samoćom, strahom, nasiljem i smrću, iskazuje privremenim. Upravo u toj privremenosti, kako Frančić sam kaže, "svako poznaje samo sopstveni krug pakla".

Milan Fošner rođen je 1971. u Sisku, cijeli život živi u Zagrebu gdje je završio srednju školu i studirao. Do sada je objavio tri knjige poezije, "Put od Ljubljane do Folnegovičevog naselja" (2000.), "Život u kući slijepih" (2002.), "Užasno vam je dobro, zar ne?" (2005.), nastupao na Goranovom proljeću, dobio nagradu za priču na anonimnom natječaju FAK-a. Roman "Šibajući mrtvoga konja", objavio je 2007. godine.

Krešimir Galović (1966.), povjesničar umjetnosti. Živi i djeluje u Zagrebu. Proučava povijest hrvatske arhitekture i urbanizma te problematska pitanja vezana uz razvoj hrvatske moderne. Objavio je velik broj stručnih prikaza i članaka u časopisima i novinama kao što su: Arhitektura, Čovjek i prostor, Peristil, Jutarnji list, Vijenac i Vjesnik. Autor je i koautor nekoliko knjiga s područja povijesti arhitekture. Od 1997. do 2000. godine s Vinkom Penezićem, Krešimirom Roginom i Ivanom Muckom uređivao je časopis Čovjek i prostor. Od 2000. do 2007. bio je suradnik časopisa Vijenac, gdje je s Vinkom Penezićem uređivao rubriku „Prostor i čovjek“. Bio je član nekoliko organizacijskih odbora Salona zagrebačke arhitekture. U suradnji s HTV-om sudjelovao je u realizaciji niza priloga posvećenih arhitektonskoj problematici i urbanizmu. Godine 2012. pokrenuo je na internetu blog stranicu naslovljenu Panoptikum na kojoj piše o temama vezanim uz povijest hrvatske moderne te arhitekture i urbanizma (<http://kgalovic.blogspot.com>). Autorski je postavio više izložaba o arhitekturi i zaštiti arhitektonске baštine. Viši je stručni savjetnik Uprave za zaštitu kulturne baštine u Ministarstvu kulture RH, te stalni suradnik Jutarnjeg lista i urednik EPH biblioteke Hrvatska moderna.

KNJIGE I PUBLIKACIJE SAMOSTALNO: "Arhitekt Viktor Kovačić, Skice i crteži", Biblioteka Psefizma, Zagreb, 1997., "Arhitekt Stjepan Podhorsky, Skice i crteži", Biblioteka Psefizma, Zagreb, 1997., "Arhitekt Vjekoslav Bastl, Skice i crteži", Biblioteka Psefizma, Zagreb, 1997., "Arhitekt Edo Šen, Skice i crteži", Biblioteka Psefizma, Zagreb, 1997., "Klub hrvatskih arhitekta u Zagrebu, Ministarstvo kulture RH", Zagreb, 2010., "Crkva sv. Blaža", Dom Marina Držića, Dubrovnik, 2011. "Viktor Kovačić, otac hrvatske moderne arhitekture", Biblioteka hrvatska moderna, EPH, Zagreb, 2015.

Dušan Gojkov, 1965. Pesnik, prozaista, romanopisac, esejista, radiofonski urednik, novinar. Objavio petnaest knjiga, zastupljen u mnogim domaćim i stranim antologijama savremene literature. Dobitnik nekoliko značajnih književnih nagrada. Za radio režirao više od dve stotine radiofonskih drama i eseja, kao i dvadesetak dokumentarnih filmova za televiziju. Kao novinar za južnoslovensku štampu izveštavao iz trideset sedam zemalja. Predsednik Balkanskog književnog društva. Osnivač i glavni i odgovorni urednik magazina za književnost i umetnost - Balkanski književni glasnik (www.balkanskiknjizevniglasnik.com). Dela: „Grand Hotel“, kratke priče, sedamnaest izdanja 1993 - 2015; „Slepi putnik“, roman, 1994; „Evropa pleše“, radiofonski eseji, 1995, 1996; „Fotografije glasova“ i „Utuljena baština“, dokumentarno dramski radiofonski eseji, 1997; „Une nuit (un jour) d'une vie“, izabrani eseji, 1997; „Passager clandestine“, roman, 1998; „Opšta mesta – jedan paraliterarni herbarijum“, roman, 1998; „Album fotografija 1991 – 1993“, roman, 2003; „Laka, crna zemlja“, duodrama, 2005; „Pisanje po vodi“, roman, 2006; „Other People's Memories“, poema, 2012; „Dying Words“, poema, 2012; „Potištenost“, roman, 2012; „Tužne šansone“, sabrane pesme, 2013, 2015.

Marijan Grakalić rođen je 1957. godine u Požegi, u obitelji pjesnika i novinara, oca – također Marijana Grakalića, a odrasta u Puli, Samoboru i Zagrebu. Nakon završetka Gimnazije u Samoboru studira na fakultetu političkih nauka i Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Krajem sedamdesetih počinje objavljivati tekstove, članke, feljtone i priče u novinama i časopisima. Knjige: "Ljubljanski proces" (Emonica: Ljubljana, 1988); "Gospa iz Međugorja" (Vjesnik: Zagreb, 1989); "Nesretna fortuna" (AŠ Delo: Beograd, 1989); "Domovinski rat –

interwiewi" (Azur: Zagreb, 1993); "Duhovnosti novog doba" (Reta: Zagreb, 1995. – knjiga je postala sveučilišni priručnik za nove duhovne pokrete na Jezuitskom univerzitetu, Fakultetu političkih znanosti i Filozofskom fakultetu-u); "U pandžama pohotnog zmaja", roman (Venerus: Rijeka, 2011); "Arkadijski brevijar", novele (Hipontika: Zagreb 2011). "Zagreb – Intimna sanjarica", priče (Naklada Antibarbarus, Zagreb 2013.), "Pjesme od formata", Semafora, Zagreb, 2014., roman u fagmentu "Bivši Čovjek" Semafora, Zagreb 2015., te izbor iz poezije u slovenskom prijevodu, "Beskončno" u izdanju Društva prijateljev zmernega napredka, Koper, 2015.

Natalija Grgorinić i Ognjen Rađen. Rođeni 1974. u Puli (Natalija) i 1975. u Slavonskom Brodu (Ognjen). Pišu isključivo zajedno, na hrvatskom i engleskom. Studirali engleski jezik i književnost, i indologiju (Ognjen), završili hrvatski jezik i književnost, te komparativnu književnost (Natalija) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1999.). Zajednički magistrirali kreativno pisanje na Otis College of Art and Design u Los Angelesu, u SAD-u (2005.), s kreativnim završnim radom, romanom Mr. & Mrs. Hide (pisanim izvorno na engleskom), koji je 2010. objavljen u nakladi Spineless Books iz Urbane, država Illinois, SAD. U svibnju 2011. obranili zajedničku doktorsku disertaciju na temu autorskog suradništva (Recounting the Author /Prebrojavanje autora/), na Sveučilištu Case Western Reserve u Clevelandu, u SAD-u. Radili kao suradnici i/ili urednici u Vijencu, Homo volansu, Studentskom listu, Arkzinu, na Radio Maestralu, te u Glasu Istre, Večernjem i Jutarnjem listu, i Zamirzinu, uglavnom na području književne kritike, ali i kao novinari/reporteri na području društveno-političkih događanja. Do srpnja 2015. objavili 7 samostalnih izdanja: pet romana (od kojih dva pisana na engleskom) i dvije zbirke priča. Objavljivali prozu i književne osvрте u Republici, Novoj Istri, Mogućnostima, Plimi, Tragovima i Alephu, te u nizu tiskanih i internetskih književnih časopisa na engleskom jeziku. Romanom Raj (2001.) osvojili prvo mjesto na natječaju Laurus nobilis Pučkog otvorenog učilišta iz Poreča. Dobitnici su polugodišnje potpore književnom stvaralaštvu Ministarstva kulture, RH za 2012. godinu za rukopis romana Putanje, koji je objavljen 2014. godine (primjerak knjige nalazi se uz prijavnicu). Pokrenuli i uređivali Admit Two (od 2004. do 2009.), međunarodni internetski časopis za književnu suradnju (www.admit2.net) u kojemu su objavili preko

stotinu autora, uglavnom iz SAD-a, ali i iz desetak drugih zemalja engleskog govornog područja. Od 2006. do 2009. vodili i uređivali naslove za nakladu NeO Pepper Press iz Clevelanda u SAD-u. U srpnju 2011. pokrenuli Knjižnicu i književno svratište ZVONA i NARI u Ližnjanu (www.zvonainari.hr), u sklopu kojeg nude besplatan boravak piscima, prevoditeljima i drugim sudionicima u književnoj razmjeni, te organiziraju književne programe i predstavljanja domaćih i inozemnih autora. Do srpnja 2015. kroz ovo je svratište prošlo više od stotinu književnika i književnih djelatnika koji su predstavljeni u preko pedeset javnih programa knjižnice. Od 2013. vode i uređuju biblioteku Brnestra u sklopu koje Općina Ližnjan objavljuje izdanja od posebnog značaja za ovaj dio Istre. Članovi su Istarskog ogranka DHK, Društva hrvatskih književnika, Hrvatskog društva pisaca i Matice hrvatske. Prevođe s engleskog i na engleski. Žive i rade u Ližnjanu, u Istri.

Mišo Hrnjak, rođen u Zagrebu 1960. Završio srednju građevinsku školu, potom se posvetio profesionalnom Rock and Rollu. Svirao bas gitaru sa grupom Azra, od 79-te do 82-e. Nakon odsluženja vojnog roka ostavlja profesionalno sviranje, i bavi se mnogo čime, do 87-me. Pridružuje se kršćanskoj zajednici "Children of God". Putuje, živi i radi širom Europe. Iznova se bavi muzikom, radi sa djecom i teenagerima, bavi se stolarijom i gradnjom uopće. Živi sa suprugom i petero djece u Mađarskoj, a od prije nekoliko godina vraća se na scenu, kao "Leiner i Hrnjak band". 2015. objavio je knjigu "Srce od zlata" (Menart). I dalje se bavi glazbom, onedavna i pisanjem. I dalje radi sa mladim ljudima.

Nataša Hrupec rođena je 1969. u Koprivnici. Kroatistiku i južnoslavenske filologije završila je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Živi u Zagrebu, a objavljuje na <http://cukerskatuljica.blogspot.com/>

Saša Jelenković rođen je 1964. godine u Zaječaru. Diplomirao na grupi za opštu književnost i teoriju književnosti na Filološkom fakultetu u Beogradu. Bio je urednik za poeziju u "Književnoj reči" i "Reči", i sekretar redakcija u časopisima "Istočnik" i "Poezija" od 1992. do 1999. godine. Objavio knjige pesama: "Neprijatna geometrija" (1992.), "Ono što ostaje"(1993.), "Heruvimske tajne"(1994.), "Kraljevska objašnjenja"(1998.), "Knjiga o srcu"(2002.), "Elpenorova pisma" (2003.), "Elpenorovo buđenje" (2004.), Elpenori (2006), "Knjiga o

sumnj" (2010.), Gola molitva (2013.) i Pedeset (2014.). Dobitnik je književnih nagrada Matičev šal (za knjigu "Neprijatna geometrija") Milan Rakić (za knjigu "Ono što ostaje"), Vasko Popa (za knjigu "Knjiga o srcu") i Disove nagrade (kao dobitnik štampao je knjigu "Knjiga o sumnji"). Dobitnik je stipendije iz Fonda Borislav Pekić za 2005. godinu. Pesme su mu prevedene na engleski, nemački, francuski, italijanski, rumunski, kineski, slovenački i objavljujane u inostranim časopisima i antologijama. Živi i radi u Zaječaru kao direktor Matične biblioteke "Svetozar Marković". Član je Srpskog PEN centra.

Žarko Jovanovski, rođen 1966. Bivši likovni umjetnik, bivši grafički dizajner, bivši pjevač, bivše punk skupine Electric Žare (<https://www.youtube.com/user/electriczare>) i stihoklepac bitničkih i drugih kratkih priča i pjesama. Pisao blog "Priče o Lenjinu i Staljinu" - skup kratkih anegdota o životu velikana revolucije koji se ponašaju poput likova iz crtanih filmova (<http://zarkojovanovski.blogspot.com/>). Na žalost, živi u Zagrebu gdje će, najvjerojatnije, i odapeti.

Luka Katančić: Rođen sam 21.3.1996. godine u Zagrebu. Pohađao sam Osnovnu školu Brestje te sam 2009. godine sudjelovao na državnom natjecanju „LiDraNo“ i 2010. na istom županijskom natjecanju s proznim tekstovima. 2014. i 2015. sam osvojio treće nagrade: „Stanislav Preprek“, „Pavle Popović“ i „Janoš Siveri“ u Novom Sadu za poeziju. Nakon završene osnovne škole upisao sam Klasičnu gimnaziju. Trenutno studiram na Pravnom fakultetu u Zagrebu.

Ljiljana - Lilli Koci je multidisciplinarna umjetnica: fotografkinja, slikarica, multimedijalna umjetnica i spisateljica kratkih priča i pjesama. Rođena je 1967. u Zemunu u albanskoj obitelji, dinastiji tradicionalnih obrta filigrana i fotografije. Nakon završene I. Zemunske gimnazije i Škole fotografije, 1986. nastavlja voditi fotografski studio svojeg oca Rudolfa u Zemunu do 1991. U Zagrebu, gradu svoje majke Karoline, 1991. osniva obitelj i postaje majkom dvije kćeri, 1995. u Centru za likovni odgoj, upisuje slikarstvo, a od 2000.-2005., vlasnica je fotografskog studija. Od 2005. postaje aktivistica i suradnica Unije zajednice albanaaca u RH, gdje uvodi značajne projekte na polju kulturne autonomije Albanaca u RH. Suosnivačica je Udruge albanskih žena grada Zagreba - Drita, a od 2007.-2013. je dopredsjednica te udruge.

Autorica je mnogih tekstova na internetskim portalima kao i vanjska dopisnica o kulturnim aktivnostima Albanaca u RH. Objavljuje u najčitanijim dnevnim časopisima Kosova i Albanije kolumnu „Dani albanske kulture u Zagrebu“. Od 2011. je članica Vijeća albanske nacionalne manjine grada Zagreba. Posjeduje značajnu autorsku bibliografsku zbirku fotografija albanskih kulturnih događaja u Zagrebu od 2005., a neke je objavila u multimedijalnim zapisima na internetskim portalima. U sklopu „Balkanskog književnog glasnika“ u međunarodnom projektu za mlade pod pokroviteljstvom EU, UN, UNICEF, UNESCO i PBF, „Pisci za Budućnost“, izabrana je za Nadzornicu komisije za dodjeljivanje književnih nagrada (2015.). Prevela je bibliografsku knjigu s albanskog na hrvatski jezik „Istaknute albanske žene“ (2015.).

Mario Kovač je diplomirao 2002. godine na odsjeku Kazališne režije i radiofonije na Akademiji dramske umjetnosti radiofonije te 2015. godine doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu pod mentorstvom dr. sc. Sibile Petlevski sa disertacijom “Metodologija kazališnog rada sa slijepim i slabovidnim osobama”. Godine 1995. osniva nezavisnu studentsku kazališnu grupu Schmrzt Teatar s kojom u malo više od pet godina rada režira, glumi, nastupa u više od 120 predstava, performansa, hepeninga, koncerata..., te ostvaruje brojna gostovanja po Hrvatskoj i Europi. Među najpoznatijim radovima grupe su radikalne akcije (krađa knjiga u knjižarama u sklopu akcije "22%", egzorcistička akcija istjerivanja zlih demona iz zgrade HNK “Out, demons, out!”, aktivistička akcija “Millenium Marijuana March”). Od 2000. godine radi kao profesionalni kazališni redatelj i do sada je ostvario preko pedeset profesionalnih režija. Mnoge od tih predstava osvajale su nagrade na značajnim domaćim i stranim kazališnim festivalima. Kao režiser, glumac, kompozitor, scenograf ili dramaturg sudjelovao je i u stvaranju čitavog niza amaterskih predstava i performansa. Za svoj rad sa amaterima osvojio je čitav niz nagrada na festivalima širom Europe (Finska, Švedska, BiH...). Za dramski program Hrvatskog Radija režirao je dvadesetak radio drama od kojih valja istaknuti “Žena bomba” Ivane Sajko (za tu režiju 2004. godine dobija Nagradu Hrvatskog glumišta) te dokumentarnu radio dramu “Radio drama je film koji gledam sama” nominiranu za Grand Prix Europa. Sa raznim bendovima i projektima izdao desetak glazbenih albuma različitih usmjerenja (od cabaret punka do radikalne eksperimentale). Trenutno pjeva, svira klavijature, teremin

i razne elektronske naprave u grupama "D Elvis" i "Nimbus Dei". Pisao je kazališne kritike, recenzije i teoretske eseje za "Frakciju", "Nomad", "Kazalište", "Godine", "Vrisak" i još neke inozemne periodike. 2001. godine je izdao zbirku priča "Baršunasto podzemlje" (izdavač: SC), 2004. godine esej u knjizi čije autorstvo supotpisuje s dvojicom pisaca "Big Brother – 100 dana ispred ekrana" (izdavač: AGM), a 2007. godine zbirku poezije "Jesmo li se za to borili" (AGM). U svojstvu glavnog i izvršnog urednika, uredio je za izdavanje tri knjige: Rose Lee Goldberg "Performans – od futurizma do danas" (djelomično i preveo dotično izdanje s engleskog), zbirku poezije Borisa Ivkovića "Pjesme izviru iz duše" te ispovjednu prozu Igora Kolovrata "Soba 108 - zapisi iz Remetinca".

Zlatko Križan, rođen 1966, piše od 1969, a od 2006. godine na svojem blogu objavljuje crtice, kratke priče i osvrte. Živi i radi.

Marina Krleža ima 37 godina. Piše od sedme, ali s obzirom na državu u kakvoj živi, ne opterećuje se objavljivanjem, živeći po principu da je potrebno biti adekvatno plaćen za ono što radiš dobro, a književnici to danas u Hrvatskoj – nisu. Zato zarađuje kao profesorica hrvatskog jezika u srednjoj školi te kao predavačica u dvije privatne škole za pripremu za državne mature. 2007. godine bila je jedna od prvih u zemlji s osobnom web stranicom na kojoj je do 2013. objavljivala poeziju, prozu, esejistiku, kolumne, recenzije itd. Od 2011. do 2013. objavljivala je prvi hrvatski roman na Facebooku pod nazivom Žena robot. Danas neopterećeno ponešto objavi na Facebooku te pokojem mediju koji nije sklon ideološkim, politikantskim i rodbinskim svjetonazorima. Hedonist, strastveni pratitelj medija, ali i borac za prava manjina te protiv birokratskih nelogičnosti u državi. Autorica nekoliko znanstvenih članaka i zbirke poezije (In)Cognito (2005.)

Ksenija Kušec rođena je 1965 u Zagrebu. Diplomirala je na Arhitektonskom fakultetu i na Muzičkoj akademiji u Zagrebu (Odsjek za duhače-saksofon). Više ne radi u prosvjeti. Dobila je prvu nagradu za kratku priču, (Književni krug Karlovac, 2011.) i drugu nagradu natječaja Nađi uru za literaturu (2012.). Objavila je dvadesetak priča u zbornicima, a priče su joj objavljene i u Obzoru (Večernji list), Pričiginu (Split), književnim portalima (Gong, Kratka priča je ženskog roda,

Afirmator, itd). Do sada je objavila: "Priče iz Sunčeva sustava" (Profil, 2010.), "Reci mi sve" (CeKaPe, 2013.), "Janko i stroj za vrijeme" (HDKDM, 2013.), "Sobe" (CeKaPe, 2014), "Prozirna Lili" (Evenio, 2015.), 'Kazalište "Tvornica lutaka" izvodilo je 2014 godine predstavu "Svemir", a koja je nastala prema adaptaciji knjige "Priče iz Sunčeva sustava". Upravo završava roman.

Pero Kvesić je objavljivao pjesme, priče i novinske tekstove već u drugoj polovini šezdesetih godina prošlog stoljeća. Godine 1975. Objavljena mu je zbirka pripovjedaka „Uvod u Peru K.“ za koju je dobio tada najprestižniju nagradu za mlade književnike – „Sedam sekretara SKOJ-a“, a na osnovu te iste knjige – iako su pravila zahtijevala da ima najmanje tri objavljene knjige – primljen je u Društvo književnika Hrvatske premda nije napisao molbu za prijem. No književnički i društveni establišment je ubrzo shvatio s kim ima posla, pa više nikada nije dobio ijednu knjiženu nagradu, a deset godina kasnije su ga iz Društva književnika Hrvatske izbacili. Odonda nije član nijednog književničkog udruženja jer mu je organiziranih književnika dosta do kraja života. Između ostalog poznat je po erotskim pričama. Priča „Vrag na mukama“ je iz zbirke „Nedodirnite ljubavnice“ za koju ne može pronaći izdavača.

Mario Lovreković rođen je 23.10.1978. u sisačkoj bolnici. Završio srednju veterinarsku školu, piše poeziju i prozu. Objavio je knjigu kratkih priča "Tamna strana užasa" (Gradska knjižnica i čitaonica Petrinja, 2015.)

Josip Luković rođen je 07.08.1992. godine u Zagrebu. 2009. Godine upisuje tzv. Muzički razred u Školi Primjenjene umjetnosti i dizajna gdje rapidno počinje razvijati strast prema književnoj umjetnosti. Prve radove upravo je napisao tokom školovanja te 2013. Godine zajedno sa Karlom Mikićem razvija i pokreće Eksperimentalnu skupinu mladih umjetnika Karlovy Vary koju uspješno vodi i danas. Nakon završetka srednjoškolskog pobrazovanja u ŠPUD-u i glazbenoj školi "Vatroslav Lisinski" upisuje studij filozofije na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove gdje je trenutno na drugoj godini. Do sada napisao je nekoliko kratkih zbiraka poezije, nekoliko kratkih priča, drama i eseja te sudjelovao na mnogim čitanjima i književnim kružocima.

Irena Lukšić rođena je 1953. godine u Dugoj Resi. Diplomirala je i doktorirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Piše prozu, drame, eseje, TV i radio drame, filmske scenarije, stručne i znanstvene radove, te prevodi s ruskog. Proza joj je prevođena na engleski, makedonski, njemački, slovenski i turski jezik. Zastupljena je u antologijama. Urednica je Biblioteke Književna smotra i Na tragu klasika, članica redakcija nekoliko domaćih i stranih časopisa, suradnica više međunarodnih znanstvenih projekata. Suradnica je američke Encyclopedia of World Literature in the 20th Century, Dictionary of Literary Biography i baltičkih studija o ruskoj emigraciji te najvažnijih domaćih enciklopedijskih izdanja. Povremeno nastupa kao gostujući profesor u zemlji i inozemstvu. Sudjelovala je na četrdesetak međunarodnih znanstvenih simpozija. U domaćim i stranim stručnim publikacijama objavila je tristotinjak radova o ruskoj i hrvatskoj književnosti. Više puta studijski boravila u Rusiji. OBJAVILA: Konačište vlakopratnog osoblja, roman, CDD, Zagreb 1981., Zrcalo, roman za djecu, Mladost, Zagreb 1983., Sedam priča ili jedan život, pripovijetke, Revija Osijek 1986., Traženje žlice, roman, Izdavački centar Rijeka, Rijeka 1987., Noći u bijelom satenu, pripovijetke, Rival, Rijeka 1995., Nova ruska poezija; panorama novije ruske poezije, dvojezično, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 1998., Soc-art; zbornik tekstova, Hrvatsko filološko društvo Zagreb 1998., Jednostavna istina - ruska pripovijetka XX. stoljeća; panorama ruske pripovijetke, Rival, Rijeka 1998., Antologija ruske disidentske drame; Hrvatski centar ITI, Zagreb 1998., Ruska emigrantska književna kritika; zbornik, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 1999., Hrvatska/Rusija; zbornik o rusko-hrvatskim kulturnim vezama, dvojezično, Društvo hrvatskih književnika, Zagreb 1999., Povratak skomljene strijele, roman, Književni krug Karlovac, Karlovac 2000., Sjajna zvijezda Rovinja, pripovijetke, Mozaik knjiga, Zagreb 2001., Hrvatska i svijet; zbornik, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 2002., Krvavi mjesec nad Pompejima, pripovijetke, Ceres, Zagreb 2002. - Ruska književnost u Svemiru; studije, Disput, Zagreb 2003., Treći val; antologija ruske emigrantske književnosti potkraj 20. stoljeća, Disput i Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 2004., Tajni život laponske princeze, pripovijetke, Disput, Zagreb 2004., Katalog važnih stvari, kolumne o svakodnevnom životu, Meandar, Zagreb 2005., Pismo iz Sankt Peterburga, roman, Biblioteka I.G.Kovačić, Karlovac 2006., Ruski emigranti u Hrvatskoj između dva rata; zbornik, Hrvatsko filološko

društvo, Zagreb 2006., Ogleđi o ruskoj knjiŹevnosti; Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 2006., Šezdesete – The Sixties; zbornik, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 2007., Brodski! Źivot, djelo; zbornik, Disput, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 2007., elektroničko izdanje: Krvavi mjesec nad Pompejima, pripovijetke, 2007.www.elektronickeknjige.com, elektroničko izdanje: Pismo iz Sankt Peterburga, roman, 2008., Nebeski biciklisti, roman, Disput, Zagreb 2008.www.elektronickeknjige.com, Duga Resa – Ixtlan, pripovijetke, Disput, Zagreb 2008., Dnevnici, snevnici, rječnici, dnevnička i esejistička proza, Meandar, Zagreb 2009., Sedamdesete, zbornik. Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 2010., Vjesnici nove knjiŹevnosti. Prikazi, recenzije, nacrti. Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 2010., Blagovati na tragu klasika, knjiŹevna «kuharica». Hrvatsko filološko društvo i Disput, Zagreb 2011., Gradovi, sela, dvorci. Vodič za literarne putnike. Hrvatsko filološko društvo i Disput. Zagreb 2012., Očajnički sluteći Cohena, roman. Disput, Zagreb 2013. NAGRADE: „Kata Pejnović“, nagrada za kulturu, 1989., Zlatna plaketa Matice hrvatske za Dnevnik Dragojle Jarnević, 2001., „J.J.Strossmayer“ nagrada za Dnevnik Dragojle Jarnević, 2001., „Kiklop“ – nagrada za najbolju biblioteku „Na tragu klasika“ 2007., 2008. i 2009., jednomjesečna stipendija u Beču, nagrada austrijskog Kulturkontakta za ukupno knjiŹevno stvaralaštvo, prevodilački i urednički rad 2009., Godišnja nagrada Društva hrvatskih knjiŹevnih prevodilaca za najbolji prijevod fikcionalnog djela, 2009., Prva nagrada na Natječaju za kratku priču «Zlatko Tomićić» KnjiŹevnoga kruga Karlovac, 2009., Treća nagrada na Natječaju za kratku priču «Petar Zoranić» «Zadarskog lista», 2010., Javno priznanje Grada Duge Rese za knjiŹevni, prevodilački i urednički rad, 2010., «Iso Velikanović» - godišnja nagrada Ministarstva kulture RH za najbolji prijevod, 2011.«Kiklop» - nagrada za urednika/cu godine 2001.

Enesa Mahmić dobitnica je nagrada „Mak Dizdar 2009“ i „Poezija Mladih Vrbas 2015“. Poezija joj je prevedena na slovenački, talijanski i španski. Uvrštena je u antologiju Źenskog pisma „Grito de mujeres“ (Dominkanska Republika), u zbornike „Rukopisi 36“ (Srbija), „Perom za mir“ (Hrvatska), „Festival Internazionale – Le voci della Poesia“ (Italija), Lacuna (Danska) , „Metamorfoza“ (Bosna i Hercegovina). Objavljivala je u časopisima: „BeleŹnica“, „Libartes“, Afirmator“ (Srbija). Studira Biopsihologiju u Kopru, putuje auto-stopom i piše o ljudima koje srećne.

Sonja Manojlović rođena je u Zagrebu, 15. ožujka 1948. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu završila filozofiju i komparativnu književnost. Objavila brojne knjige poezije, te knjigu proze. Pjesme su joj uvrštavane u antologije, nagrađivane i prevedene na dvadesetak jezika (albanski, bengalski, danski, engleski, esperanto, francuski, grčki, japanski, katalonski, kineski, mađarski, makedonski, njemački, poljski, rumunjski, ruski, slovenski, španjolski, švedski, talijanski, ukrajinski), uključujući i knjige izabranih pjesama na engleskom, francuskom, poljskom i rumunjskom jeziku. Između ostalog objavila je i: "Tako prolazi tijelo", pjesme, Zora, Zagreb, 1965., "Davnog stranca ljubeći", pjesme, Mladost, Zagreb, 1968., "Mama, ja sam don Juan", kratke proze, vl. naklada, Zagreb, 1978., "Babuška", pjesme, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1987., "Njen izlog darova", pj., Konzor, Zagreb, 1999., "Čovječica", pjesme, Meandar, Zagreb 2005., "Hod na rukama", pjesme, Biblioteka časopisa Poezija, HDP, Zagreb 2010., "A sa šest labradora na more putovat ću", pjesme, Biblioteka časopisa Poezija, HDP, Zagreb 2012. (...)

Domagoj Margetić rođen je 9. siječnja 1974. godine u Zagrebu, gdje živi i radi kao istraživački novinar. Autor je brojnih novinarskih tekstova, kolumni, komentara u tiskanim i internetskim medijima u Hrvatskoj, Srbiji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Makedoniji. Kao autor ili koautor objavio je šesnaest knjiga, od kojih su najpoznatije "Tko je opljačkao Hrvatsku?" (Zagreb, 2003. godine, ISBN 9539696607); "Bankarska mafija" (Zagreb, 2008. godine, ISBN 9789539696670); "Slučaj Pukanić: Ubojstvo s potpisom države" (Zagreb, 2011. godine, ISBN 9789539696694), te "Operacija Durres: Kosovo i Novi balkanski poredak" (Beograd, 2013. godine, ISBN 978-86-908595-4-2). Domaćoj, regionalnoj i međunarodnoj javnosti poznat je po razotkrivanju i višegodišnjem istraživanju Afere Hypo, koju je istraživao i pisao od 1999. godine do danas. Zbog svojeg novinarskog rada više je od pet stotina puta privođen na razne obavijesne razgovore i policijska ispitivanja, devet puta je zatvaran, a protiv njega je vođeno čak četrdesetak različitih sudskih postupaka zbog njegovog pisanja, a sedam je puta bio kazneno prijavljen zbog odaje državne i vojne tajne. Nakon otkrivanja traga prljavog novca opljačkanog iz zemalja na Balkanu, te opranog kroz kreditne plasmane Hypo Grupe, Hypo Alpe Adria Bank d.d. Zagreb pokrenula je 2010. godine kazneni postupak protiv istraživačkog

novinara Domagoja Margetića, te su ga kaznenom prijavom teretili za kazneno djelo odaje bankarske, odnosno poslovne tajne. U postupku je Hypo banka službenim podneskom Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu priznala kako je objavljeno istraživanje "istinito i točno", ali su tvrdili kako je Margetić objavom dokumenata o kriminalu u Hypo Grupi objavio – bankarsku tajnu. Sudski postupak vođen je do 2013. godine, kada je Margetić pravomoćno oslobođen krivnje, a optužnica Hypo banke protiv novinara odbačena je, što je svojevrstan presedan u hrvatskom pravosuđu. Od 2006. do 2011. godine radio je kao glavni urednik istraživačkog novinarskog portala Necenzurirano.com. Od 2011. godine do danas objavljuje kolumne kao suradnik na portalu SEEBiz.eu. povremeno objavljuje i na portalu Tačno.net. Autor je dvije knjige poezije: "Razotkrivanje" (2006.) i "Opraštam nebu tvoj osmijeh" (2011.), a izbor neobjavljivanih pjesama objavio je i magazin Društva hrvatskih književnika Ogranak u Rijeci, „Književna Rijeka“, u broju 16 iz 2011. godine, pod naslovom "Molim te zaboravi pjesmu". Sredinom lipnja 2015. godine objavio je knjigu „Karamarko – Najmoćniji među najkorumpiranijima“ (Zagreb, 2015. godine, ISBN 978-953-57777-1-7), u kojoj je objavio istraživanje o korupcijskoj Aferi Soboli s kojom se povezuje bivšeg šefa SOA-e, ministra unutarnjih poslova i šefa HDZ-a Tomislava Karamarka. 2015. godine pripremio je za objavljivanje i knjigu „Šifra Hypo – Prljava tajna balkanske oligarhije“ (Zagreb, 2015. ISBN 978-953-57777-0-0), o višegodišnjem istraživanju pranja novca i tajnih financijskih tokova sa Balkana preko tajnih računa kod Hypo Grupe. U svojim novinarskim istraživanjima blisko je surađivao s poznatim borcem protiv korupcije u Srbiji, Vericom Barać, bivšom predsjednicom Savjeta za borbu protiv korupcije Vlade Srbije, posebno na temi istraživanja pretvorbe i privatizacije Zagrebačke banke d.d. Zagreb, sumnjivog poslovanja Hypo Grupe, te afere „Ciparske pare“, odnosno slučaja tajnih računa režima Slobodana Miloševića na Cipru i drugdje izvan Srbije. Na poziv Europskog parlamenta je 23. travnja 2013. godine, pred članovima Antikorupcijskog odbora Europskog parlamenta, održao prezentaciju svojeg višegodišnjeg istraživanja organiziranog kriminala, pranja novca i korupcije u slučaju Aferi Hypo. Nakon toga je o Aferi Hypo održao još dvije prezentacije predstavnicima Europske komisije u Bruxellesu, i to 14. siječnja i 14. srpnja 2014. godine. U kolovozu 2014. godine nepoznati napadači pokušali su likvidirati Margetića, ispred njegovog stana u središtu Zagreba, nakon

čega je živio pod stalnom policijskom zaštitom, a počinitelji, organizatori i naručitelji pokušaja ubojstva još uvijek nisu otkriveni. Član je Hrvatskog novinarskog društva.

Vladimira Mascarell, rođena 22.10.1963. u Zagrebu. Nakon zime uz toplu gradsku kalijevu peć na Svetom Duhu ljeti odlazimo u Supetar. Mamin Zagreb mijenjamo za očevo mjesto na otoku Braču. Rano djetinjstvo i osnovnu školu provela sam u Supetru. Plivala prije nego hodala. Službeni odlazak u Zagreb vezan je za početak srednje škole, MIOC, kraj 1978., pa su tako Zagreb i Supetar drugi put zamijenili uloge. Potom građevinski fakultet i posao... Zagreb 80-tih, kazalište, filmski festivali, koncerti, izložbe, Kulušić, Lap, Kavez i Tkalča desetak godina su bile moj centar svijeta iz kojeg sam odlazila na kratko svugdje, baš kao i svi, da bi još više uživala u svemu što je tada Zagreb mogao pružiti. Devedesete, između Zagreba, Supetra i negdje daleko u Europi, obilježio je rat i nosio me, kao i mnoge, svugdje. Sigurno ne neophodan, ali zasigurno važan utjecaj na buduća razmišljanja i način života. Prvih desetak godina 21. stoljeća provela sam uglavnom radeći i putujući zbog posla bivšim Yu-državama i Srednjom Europom. Beskrajno mnogo vremena u autu, vozeći, imala sam za razmišljanja o susretima, viđenom, ljudima i ljepotama. I o onom ružnom. Umor je obilježio te godine, zabavne, naporene, prepune dojmova i iskustava, ali beskrajno zamorne. Nakon par godina prijelaznog perioda, 2014. selim se ponovo na Brač u Supetar. I eto ovdje sam, uglavnom na otoku kad nisam u Zagrebu, ili negdje drugdje, daleko u stvarnosti ili mašti.

Vojislav Mataga (Opuzen 1946.) na zagrebačkom je Filozofskom fakultetu studirao, magistrirao i doktorirao filologiju. Objavljuje poeziju, književnopovijesne rasprave, eseje, fragmente, "etnološko-etnografske" spise i antologije. Objelodanio je sljedeće knjige: Bludeć predvorjem (poezija), Opća mjesta (poezija), Mjere i utezi (poezija), Molitvenik za (peri)patetičare (poezija), Zapadnoistočni divan (poezija), Cukar i pelin (poezija), Lao-Tseov put (poezija), Prispjeti u dan (poezija), Književna kritika i teorija socijalističkog realizma (književnopovijesna rasprava), Književna kritika i ideologija (književnopovijesna rasprava), Moderno-postmodernost-trivijalno (eseji), Romanizmi u neretvanskome govoru ("etnološko-etnografski" spis), Posustajanje kulture (eseji), Babilonska ostavština (fragmenti), Opuzenski govor ("etnološko-etnografski" spis),

Plamen i lug (mala antologija poslovice), Jezik i zmija (poezija) i Ljeto i druga godišnja doba (lirske minijature).

Franjo Matanović (F.M. neDostajemiviski) je rođen 1964. godine u Svilaju Donjem (Odžak), Bosna i Hercegovina. Od 1979. u Slavonskom Brodu gdje je završio srednju školu. Od 1992. lutao radeći po Europi i Hrvatskoj. Od 1997. živi u Italiji. Prva objavljivanja ima kasnih 80-tih u "Brodolomu" i omladinskom tisku te u zajedničkim zbirkama. U to vrijeme uključen je u KOH (Književna omladina Hrvatske), koju jedno vrijeme i vodi ali i druge književne skupine dok u tvornici (Đ. Đaković) pokreće i uređuje omladinsko glasilo "Cilj". Po uzoru na ruski "samizdat" pravi knjižice, pod pseudonimom F.M. neDostajemiviski, koje dijeli širom ex Jugoslavije na raznoraznim književnim događanjima na kojima sudjeluje ("Jutro poezije" u Zagrebu, "Poetski maraton" u Sarajevu...). Izbor iz prijeratnih "samoizdaja" objavljen je 2006. pod naslovom "Kupite Franju". Od 2008. dobiva niz priznanja i nagrada za poezije prevedene na talijanski (između ostalih: nagrada gadonačelnika na međunarodnom natječaju "TRA LE PAROLE E L'INFINITO", Casoria, 2008, prvo mjesto na VI. literarnom natječaju "ANSELMO SPIGA", San Sperate, 2009, Sardegna, nagrada na natječaju 'IL TREBBO' Riolutato, Modena, za 2010., 2012. i 2014., prvo mjesto za neobjavljenu zbirku "Per te Iryna" ("Za tebe Iryna") Premio Letterario "la Bussola", Milano, 2011, prvo mjesto autora stranca na natječaju "AMICI SENZA CONFINI", Rim, 2011, prvo mjesto poezia na stranom jeziku "Parole Rosso Sangue" Alta Valle Brembana, BG, 2012; treće mjesto u sekciji. Europa, Delia – città di Bova Marina, RC, 2013; treće mjesto za najbolju pjesmu u regionu 2013, Portal Avlija, Rožaje, Crna Gora, drugo mjesto Napoli Cultural Clasic 2014 itd.), a pjesme su mu objavljivane u Italiji, Bosni, Hrvatskoj, Crnoj Gori, Srbiji u raznim antologijama.

Đorđe Matić (Zagreb, 1970.) pjesnik je i esejist. Živi u Hillegomu u Nizozemskoj. Objavljivao je za "sto medija" kako sam kaže, urednik je "Leksikona YU mitologije", muzičar – vođa, pjevač i perkusionist nizozemsko-balkanskog benda "Gadjorkestra". Godine 2013. objavio je zbirku pjesama "Lingua franca" (Prosvjeta)

Suzana Matić (1970., Mainz) odrasla je i školovala se u Zagrebu, gdje je završila Arhitektonski fakultet. Danju radi kao projektantica a noću piše.

Objavila je knjigu p(r)oezije "Samosanacije", a Algoritam joj je ove godine objavio i drugu knjigu –"Koliko sam puta okidala s boka: (Anatomija promašenog)".

Miro Matijaš Rođen je 06.09.1959. Profesor je Tehnike i Informatike, a naknadno završio i Filozofiju na FFDI. Magistrirao je na temu Društva znanja: EU i Hrvatska. Radi na doktoratu „Društvo znanja i prijenos informacija“. Dosad je objavljivao pjesme u zbornicima nekih susjednih država, a stručne i profesionalne članke na Web portalima i Školskim Novinama. Oženjen je i otac dvoje djece.

Elfrida Matuč Mahulja, Rijeka 1967. Objavila je nekoliko knjiga pjesama i roman "Pisanje po vodi" pisan u četiri ruke s beogradskim piscem Dušanom Gojkovom. Buntovnik je s razlogom i stavom da u ovom vremenu umjetnost mora biti angažirana da bi imala smisla.

Izet Medošević je alter pjesnik i punk filozof (Rijeka 1976.). Objavio je dvije zbirke poezije u prozi ("Sve je s Vežice" i "Genij Usamljenog Čovjeka").Od rane mladosti bavi se glazbom (komponiranje, vlada gitarom, basom i bubnjem), a pod pseudonimom Iz@Medošević izbacio singl "Cura ispred Place" - uz video spot snimljen u Indiji (Youtube). Također je potpisao trogodišnji ugovor za predstojeća tri albuma s Dallas records. U prijašnjim grupama svirao punk rock.Ujedno je i predsjednik udruge riječkih punkera. Nagrađivan je na muzičkim festivalima. Pripada neformalnoj riječkoj skupini pisaca pod nazivom Ri lit. Neki ga zovu živucom legendom, a neki priželjkuju njegovo nestajanje. U nijednu gostionu nije ušao a da pritom nije nešto ostavio. Piše i dalje...

Damir Medvešek rođen je u Zagrebu, gdje se školovao i diplomira na ALU u klasi prof. Zlatka Kauzlarića Atača. Izlaze od 1985. Zaposlen je kao majstor slikar u slikarnici HNK s preko 500 slikarskih izvedbi za scenu. Izlagao na više samostalnih i skupnih izložbi i inozemstvu.

Mattea Merdita: Rođena sam 22.srpnja 1994.godine u Zagrebu iz kojeg se selim u Prag te ondje provodim 5 godina svoga djetinjstva udišući ljepotu ulica te počinjem razvijati ljubav prema umjetnosti zahvaljujući roditeljima. Po povratku u rodni grad upisujem osnovnu školu te se

počinjem baviti karateom. Naposljetku završavam jezičnu gimnaziju Linigru te upisujem preddiplomski studij socijalne pedagogije kojeg spletom okolnosti ispisujem te ostatak godine pauziram oporavljajući zdravstveno stanje. Ove godine na svoj rođendan upisujem filozofiju te sam izuzetno motivirana za daljnji napredak. Tokom srednjoškolskog razdoblja sudjelujem na Lidranu više puta te se okupiram pisanjem i književnošću koja će ostati mojom vječnom ljubavlju. 2015. upisujem radionicu pisanja scenarija u Kino klubu u Zagrebu te proširujem paletu kreativnog pisanja. Zaljubljenik u umjetnost kakav jesam; vrijeme provodim čitajući i tražeći inspiraciju tamo gdje se na prvi pogled do nje ne može doći.

Nada Mihelčić: rođena sam 1.12.1946.g. u Zagrebu, gdje sam se školovala, obrazovala, zaljubljujivala se, oduševljavala se, žderala se, svađala, mirila i sudjelovala u svemu što još osim navedenog život može ponuditi. Još uvijek se mičem i ponekad pišem. Sve drugo nebitno. Namjeravam još dugo.

Ivan Milčec-Ivek rođen je 1940. u Zagrebu. Spisateljstvom i novinarstvom počinje se baviti 1976. godine. Izvješća, osvrte, razgovore, kratke priče i pjesme objavljuje u kalendaru "Danica", "Maruliću", "Matici", "Večernjem listu", "Domu i svijetu", na internetskom portalu "Hrvatski glas Berlina", u "Berlinskom magazinu", "Riječi" i "Živoj zajednici". Bio je višegodišnji predsjednik "Hrvatskog kulturnog društva Vladimir Fran Mažuranić" u Berlinu, te je pokretač mnogih kulturnih akcija. Godine 2001. izdao je prvu knjigu, "Pinklec", u kojoj je sabrao razne tekstove iz svoje dugogodišnje književne djelatnosti. Drugu knjigu sa crticama iz iseljeničkog života "Pod starim hrastom", objavio je 2004. godine, a 2012. tiskana mu je prva zbirka kajkavske poezije "Štel bi te belega imeti". Druga knjiga kajkavske poezije, "Ceker pun stiha" izišla je 2014. godine.

Mirjana Mrkela (Beograd, 1955.), učiteljica u invalidskoj mirovini, živi u Zadru. Članica je HDP i HDKDM. Prve pjesme objavila je krajem sedamdesetih. Piše pjesme, priče, romane i drame. Njen roman "Dragi Oliveri" ponio je 2013. Nagradu Grigor Vitez. Iz bibliografije: "Kornjača bundašica", radio-igra. Hrvatski radio 2012., "Dragi Oliveri", roman za djecu. Vlastita naklada, 2012., "Ljubavne pjesme, zbirka pjesama. Vlastita

naklada, 2013., "Mea mlađa sestra", roman za tinejdžere. Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade, 2014., "Moja Zadarska čitanka", zbirka za djecu. Hrvatsko kulturno društvo Napredak Zadar, 2014..

Dragan Mučibabić, pjesnik, prozni pisac i slikar. 9. 11. 1957. Vogošća, a sada radi i živi u Kiseljaku.

Walter Neugebauer: Zagrepčanin sam, rođen 1945. u umjetničkoj obitelji Neugebauer, iz koje su potekli osnivači zagrebačkog crtanog filma, autori mnogih stripova svjetskog ranga, a otac mi je bio i vrlo plodan pisac stihova (među inima: "Spoved", "Tri palme na otoku sreće"). Rocker po vokaciji, pišem stihove koje potom uglavnom uglazbljujem. Živio sam između 1964. i 1995. godine na relaciji Zagreb – West Berlin – Frankfurt. Povratkom u moj rodni i najdraži grad Zagreb 1995. godine, napisao sam mnoge stihove od kojih izdvajam tridesetak meni najdražih. Suradujem i s najpoznatijim njemačkim rockerom, kantautorom Udom Lindenbergom. Za ovu knjigu odabrao sam dvije pjesme koje su uglazbljene. To je mali dio mog stvaralaštva. Na tržištu, u produkciji Croatia Records, nalazi se moj najnoviji singl CD "Život je rock'n'roll", a 15.11.2015. održati ću veliki obljetnički koncert u KD Vatroslava Lisinskog uz plejadu najvećih imena zagrebačkog rock'n'rolla: Josipa Lisac, Dado Topić, Ervin Baučić, Davorin Bogović, Boris Babarović, Miro Ungar, Davor Gobac i drugi, te svjetska zvijezda 60-ih Chris Andrews ("Yesterday Man"). Ovi stihovi su moji prvi objavljeni stihovi i drago mi je da je to upravo u ovom Zborniku. Vjerujem da će Vam se sviđati!

Milan Novak (Maribor, 1965) je čovjek plesa, poezije i crteža. U svoj život diplomiranog inženjera elektrotehnike upliće razigranost plesnih improvizacija, neomeđenost poezije i snenost crteža. Vječni "zaljubljenik u pisane riječi" sudjeluje u čitanju u živo, literarnim radionicama i susretima, kako u Sloveniji, tako i u tuđini. Sudjeluje na mnogim međunarodnim festivalima, u Makedoniji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj, Rumunjskoj. U djelima Milana Novaka nalazimo duboka razmišljanja o biti, povezanosti s prirodom i s tim nečim, što omogućava vidjeti svijet oko sebe drugačiji i prije svega jako mali, gledajući na prostranost duhovnog svijeta. Pjesme Milana Novaka prikazuju dvojnost ljudske prirode, prirode općenito, vječito prelijevanje

crnobijelog u traženju ravnoteže. Objavljuje u priznatim književnim časopisima u Sloveniji, u zbornicima širom regije, internetnim magazinima. Piše prozu i pjesme. Priređuje literarne događaje s elementima poezije, plesa/pokreta, glazbe i videa. Suorganizator je u organizaciji pjesničkih susreta u Varaždinu/Hrvatska, IMPULS – poezija u kafiću. Njegova djela su prevedena na hrvatski, engleski, njemački i rumunjski jezik. Poezija Milana Novaka prepoznata je i nagrađivana: 2011. na literarnom natječaju »Noćni prigrizek«, Bevkovi dnevi Cerčno, pobjednička pjesma; 2012., na literarnom natječaju »Lepota besede«, Črnomelj, najbolji tekst u rubrici poezije; i 2014., na festivalu MORE DUŠA, Beograd, Plaketa za najboljeg pjesnika festivala. Knjige: »Vdih in izdih«, zbirka poezije, 2011. i »ZVEZDA«, zbirka poezije, 2013. (prijevod na hrvatski 2014.).

Romana Novak z Kočevja, rojena 10. septembra 1970 v Ljubljani. Avtorica izdanega biltena pesmi v srednji šoli, l. 1987, z naslovom VSE TO SEM LAHKO JAZ, treh objavljenih zbirk pesmi: MEDVMESJE, SŠTUD (Srednja šola tehniških usmeritev in družboslovja) Kočevje, 1989; SENCE SKRITIH PRIKAZNI, Dolenjska založba Novo mesto, 1994; DESTRUKCIJA, Apokalipsa Ljubljana, 1996 ter neobjavljenih: ŽAREK OTROŠTVA (1985-1988), DAVEK OTIPLJIVOSTI (1996-2000), OPAZOVALKA (1996-2000), MODRA LJUBEZEN (2001) in neobjavljenega romana PIGMALION alias TOBIAS. Organizatorica in moderatorica številnih literarno glasbenih ter nekaj likovno literarno glasbeno fotografskih kulturnih projektov med leti 1994 in 2015; z živo besedo in nastopi pred poslušalci na prosti sceni, odru ali radiu prisotna že od leta 1985. Zelo pogosto s spremljajočimi glasbeniki z njihovo avtorsko glasbo na njeno predstavljeno poezijo. Med leti 2001 in 2003 gonilna sila Kluba literatov Kočevske. V devetdesetih letih 20. stol. članica poetične verige POezija PO POšti in provokativno sodelovanje s splitskim pesnikom Frankom Bušićem – zelo opazen nastop v Splitu. Sodelovanje, projekti in nastopi s pesniki drugih narodnosti, živečih v Sloveniji: Sosed tvojega brega (Neda Galijaš, Branko Bačović, Jure Drljepan, Senada Smajić ...). Oblikovalka ambientalnih instalacij / »dekorativnega prostorskega nakita«, nekdanja zunanja sodelavka lokalne TV, R. kanal+ ter lokalnega mesečnika Kočevski KAM, Ribniški KAM, sodelavka lokalnega glasila Kočevski utrip, Ribniški utrip. Avtorica nekaj spremnih / uvodnih besed k poeziji (Neda Galijaš, Branko

Bačović, Ivan Črnič). Kreativka in sodelavka ter fotografinja Kreativnega središča Vezenina Kočevje in Tv Kočevje. Zadnja odmevna in uspešna umetniško gledališko poetična uprizoritev, VINILNE POGROŠNOSTI, v sodelovanju s kočevskimi glasbeniki – 28. marec 2015, oder velike dvorane Kreativnega središča Vezenina. Poetični preboj na Hrvaškem – Slovenski dom v Zagrebu – s poetično glasbenim nastopom v Uverturi v Gornjegradski festival književnosti – 29. maj 2015.

Jelena Osvaldić rođena 26. listopada 1981. u Zagrebu. Piše kratke priče i poeziju. Kratke priče objavljivala na književnim portalima „Knjigomat“, „Prozaonline“ i „Radio Gornji Grad“, kao i na web stranici Centra za kreativno pisanje Zagreb (CEKAPE) u sklopu deset najboljih kratkih priča. Poeziju objavljivala u književnom časopisu „Zarez“ u sklopu Algoritmovog natječaja „Na vrh jezika“. Nagrađena na Stiholoporterovom natječaju poezije. Dobitnica književne nagrade Ivan vitez Trnski 2014. za najbolji neobjavljeni rukopis autora do 35 godina starosti koju dodjeljuje Podravsko-prigorski ogranak DHK.

Marko Pavlovski rođen je u Trstu, 1987. godine. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je 2012. godine dvije studentske grupe: Talijanski jezik i književnost i Informacijske i komunikacijske znanosti. Poeziju i kratku prozu na hrvatskom, makedonskom, njemačkom i talijanskom jeziku objavio je u časopisima: "Književna Rijeka", "Republika", "Akt", "Balkan Express", "Nova Istra", "La Strada", SO Journal, „Poezija“, „Zarez“ i dr. Radi kao asistent na Odsjeku za Informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zajedno s pjesnikom Frankom Burolom suosnivač je bloga Crni grad (crnigrad.wordpress.com). Objavio je zbirke pjesama: Nebo nad Drinovcima (Rijeka: Vitagraf, 2010.); Загребска анатомија на самотијата (Preveo Venko Andonovski. Skopje: Vig Zenica, 2013.)

Rolando Peharec od najranije je mladosti prisutan na svim područjima vizualnih komunikacija; od aktivnog djelovanja u teatru kao član kulturne kazališne skupine Coccolemocco, likovnog oblikovanja, ilustracije, stripa, animiranog filma do računalne animacije, televizijske produkcije... Zamalo da je teško pronaći područje u kojem nije ostavio neki trag. Zadnjih godina svjedočimo njegovim multimedijalnim poigravanjima

poput projekata GRADOVI ili NEŠTO POSVE OSOBNO gdje ga susrećemo kako istu temu istodobno tretira i kao pisac romana i kao autor stripa. Pripadnik je generacije neprilagođenih s izrazitim otporom autoritetu nekompetencije - trajno van toka ili ispred njega. U stalnoj utrci s vremenom sanja o vremenskom sustavu u kojem dan traje najmanje 32 sata. Rodonačelnik zamisli o formiranju nove vrste "ljudi noći" spremnih da kad za to dođe vrijeme preuzmu stvar u svoje ruke. Aktualni autorski trenutak ravnopravno je podijeljen na tri «fronta». Spisateljski, gdje paralelno dovršava roman GAD i drugi dio trilogije GRADOVI (Krajina). Likovni front je također obilježen s dva paralelna projekta strip adaptacija Rolandove zbirke humoreski objavljene 2013.g. NEŠTO POSVE OSOBNO i prvog dijela trilogije GRADOVI (Berlin). Treći front je rezerviran za pokretne slike. Riječ je o dugometražnom animiranom filmu LEGENDA O LOPUDSKOJ SIROTICI kojim oživljuje i na platno prenosi legendu dubrovačkog kraja temeljenu na stvarnom događaju iz davne 1483. godine. Ponešto od spomenutog, kao i kako izgleda Rolandov multidisciplinarni rad možete vidjeti na sljedećim stranicama: Personal web (strip, ilustracija, tekstovi, otografija, film...): <http://rolandopeharec.wix.com/rolando> Legenda o lopudskoj sirotici (dugometražni animirani film u nastajanju): <http://lopudska-sirotica.wix.com/lopudska-sirotica>

Sanja Pilić (Split, 16. svibnja 1954.) hrvatska književnica. Završila je Školu primijenjene umjetnosti, fotografski odsjek. Radila je kao fotografinja, trik – snimateljica i koloristica na crtanom filmu. Suradivala je s Autonomnom ženskom kućom iz Zagreba i radila sa zlostavljanoj djecom. Članica je raznih prosudbenih odbora za dječje stvaralaštvo. Nastupa u školama na dječjim literarnim druženjima. Njezini tekstovi prevedeni su na slovenski, engleski, njemački, nizozemski, talijanski i mađarski jezik. Sa šest naslova zastupljena je u lektiri za osnovne škole. Objavila je do sada 25 knjiga za djecu i odrasle. Djela joj postižu velike naklade, mnoga su prodana u više od 12 tisuća primjeraka i to ne samo lektirni već i izvan lektirni naslovi. Dobitnica je nagrade Grigor Vitez za knjige "O mamama sve najbolje" (1990.) i "Sasvim sam popubertetio" (2002.) te nagrade Ivana Brlić-Mažuranić za knjige "Mrvice iz dnevnog boravka" (1995.) i "Zafrkancije, zezancije, smijancije i ludancije" (2001.) te nagrade "Mato Lovrak" za knjigu "Što mi se to događa?" (2007.). Roman "Jesam li se zaljubila? dobitnik je

Časne liste IBBY- ja za 2008. godinu. 2010. god. dobila je nagradu "Kiklop" za roman "Hoću biti posebnaaaaa!" 2011. dobila je nagradu "Kiklop" za slikovnicu "Maša i gosti". 2011. dobila je međunarodno priznanje White Ravens za knjigu "Hej, želim ti nešto ispričati!" Po romanima "Sasvim sam popubertetio" i "Mrvice iz dnevnog boravka" napravljene su predstave u zagrebačkom teatru "Žar ptica". Sanja Pilić dobitnica je druge nagrade Večernjega lista za kratku priču "Ah, ludnica" za 1981. godinu i treće nagrade Večernjega lista za priču "Muškarci mog života" za 2005. godinu. Dobitnica je i druge nagrade za radio igru "O kome se to radi" Radio Študenta i revije Literatura 1990. (Slovenija). Odlikovana je Redom Danice hrvatske s likom Antuna Radića za osobite zasluge u prosvjeti i kulturi.

Damir Pilko rođen je 1956. g. u Zagrebu, gdje odrasta i živi. Pisanje stihova započinje kao srednjoškolac. Ponosan je na svoju suradnju, već tada kao mladi pjesnik, s umjetnicima slikarima i kiparima u čijim radovima pronalazi inspiraciju za svoje stihove. Posebno poglavlje Damirova umjetničkog rada su tekstovi za uglazbljivanje i u tom dijelu pronalazi posebno zadovoljstvo. Suradivao je i još surađuje s najpoznatijim stvarateljima zabavne tamburaške glazbe, a prve pjesme skladane u tom izričaju snimljene su mu i objavljene još sredinom osamdesetih godina. Do sada ima dvadesetpet uglazbljenih pjesama i nekoliko nastupa na glazbenim festivalima. Damir Pilko djeluje kroz Udrugu umjetnika Vjekoslav Majer iz Zagreba, Pjesničku sekciju 292 Književnog likovnog društva Rešetari, KUD Hrvatskih pošta Golub i kroz ogranak toga Društva, Kajkavsku Zibelku kroz koju se nastoji očuvati kajkavsko narječje na ovim prostorima, ujedno proučavajući korijene i razvoj kajkavštine, prenoseći znanja i govora svima koji to žele, posebno mladima. Suosnivač je Udruge umjetnika Angelicum iz Zagreba. Damir do sada ima tri objavljene zbirke pjesama. Dvije na standardnom hrvatskom jeziku, "Sudbina jednog cvijeta", 2006., i "Riječ po riječ... ljubav... i poneka ruža" 2014., te na međimurskom kajkavskom "Senje i kušleci" (2013.). U pripremi je zbirka pjesama na kajkavskom izričaju "Zagorje i Zagreb vu srcu". Damirove pjesme objavljuju se i u "Zborniku Festivala kajkavske lirike i glazbe" u Kustošiji (Zagreb), u "Hrvatskom kajkavskom kalendaru" u izdanju Matice Hrvatske Čakovec, Zbornicima Književno likovnog društva Rešetari, Zbornicima u izdanju Kulture snova iz Zagreba kao i u nekoliko časopisa te na internetskim portalima.

Nenad Popović (1950.) urednik, prevodilac s njemačkog. Objavio je ogled "Svijet u sjeni", Pelago, Zagreb 2008., i pamflet "Ogled o stanovništvu", privatno izdanje, Pula 2014.

Eduard Pranger autor je dva romana: „Anđeli u tami“ i „Laburisti: Dijagnoza“ te zbirke kratkih priča „Ples na Žici“. Prozu objavljuje u književnim revijama, publikacijama, tjednicima, zajedničkim zbirkama, internetskim književnim portalima i na svom blogu. Piše i živi u Zagrebu.

Ksenija Premur rođena je u Zagrebu 1962. godine. Godine 1981. upisala je studij Filozofije i Ruskog jezika s književnošću na Filozofskom fakultetu u Zagrebu koji je uz Rektorsku nagradu Sveučilišta završila 1986. godine. U razdoblju od 1990. do 1993. obavljala je dužnost mlađeg asistenta na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Magistrirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani s tezom "Dinamička struktura svijesti u Bergsonovoj filozofiji". Redovito objavljuje stručne i znanstvene članke u časopisima ("Filozofska istraživanja" i "Rival") i na Trećem programu Radio Zagreba. Uz objavljivanje samostalnih radova, objavljuje i prijevode znanstvenih i književnih radova s engleskog, ruskog i slovenskog jezika od 1981. godine. Akademске godine 1997/98 obavljala je dužnost višeg predavača za filozofiju, estetiku i ruski jezik na Visokoj školi za glazbenu umjetnost u Lovranu, kao i samostalnu profesionalnu djelatnost prevoditelja u Zagrebu. Od akademske godine 1998-2001 obavljala je dužnost asistenta za kolegij Orijentalna filozofija na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Znanstvena djela Ksenije Premur obuhvaćaju filozofsku tematiku, komparativne filozofije i azijskih filozofija iz kojeg je područja objavila niz članaka i knjiga („Ethos spoznaje u filozofiji Čedomila Veljačića“, „Bergson i Buddha“, „Fragmenti drevne Indije“ i „Skice iz Azije“). Ksenija Premur bavi se i književnim stvaralaštvom, te je dosada objavila romane: "Ljubavnici", "Ispovijest jednog stranca" i "Opsesija". Zbirke pripovijetki: "Neobične priče", "Arabeska", "Novele", "Zrcalo" i "Dvije pripovijetke", te zbirke poezije: "Od obale do obale", "Madrigal za ljeto" i "Krhotine kineskog porculana".

Živko Prodanović rođen je 1945. u Zagrebu. Diplomirao hrvatski jezik na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu. Nakon višegodišnjeg honorarnog

rada u nekoliko novinskih redakcija, od 1976. do 2010. godine radio kao urednik u programu Radio Sljemena Hrvatskog radija. Za svoj novinarski rad dobio je više stručnih i društvenih nagrada i priznanja. Piše prozu i poeziju. Objavljuje pripovijetke, romane, radio-drame i poeziju. Poezija i haiku pjesme prevedene su i objavljene u brojnim časopisima, novinama, zbornicima i antologijama u Australiji, Bugarskoj, Crnoj Gori, Hrvatskoj, Indiji, Irskoj, Japanu, Kanadi, Makedoniji, Nizozemskoj, Njemačkoj, Rumonskoj, SAD, Sloveniji, Srbiji, Velikoj Britaniji, te na Filipinima i Novom Zelandu. Između ostalog objavio je: "Tamara", roman, Faust Vrančić, Zagreb 2000., "Mešuge – deset zapisa o židovskim sudbinama", zbirka pripovijedaka, Libera editio, Zagreb 2002., "Smrt u rimskim ruševinama", roman, Zagrebačka naklada, Zagreb 2003., "Hoja po prstih" zbirka pjesama i haiku poezije; preveo na slovenski Martin Silvester; Ljubljana, 2007., "Pjesnikovi krajolici (mojih prvih tisuću godina)"; Stajer graf, Zagreb 2007., "107 zagrebačkih priča. Crtice iz zagrebačke prošlosti". Znanje, Zagreb 2010...

Lidija Puđak rođena je 6. lipnja 1971. godine u Novoj Gradiški-Hrvatska. Tamo živi i školuje se sve do 1992. godine. Ideja o kreativno likovno-dizajnerskoj komponenti na žalost nije se do kraja ostvarila. Uragan ratnih zbivanja je zaustavlja u naumu. Odlazi za Zagreb koji joj postaje drugi matični grad gdje i sada živi i radi. Poeziju od rane mladosti vodi kroz misli, ali je ne zapisuje. Tek 2011. godine počinje sa pisanjem i javnim objavama na internet portalima. Tada joj se širom otvaraju vrata pjesničkoga svijeta. Postaje vanjska suradnica Narodnog sveučilišta Dubrava te organizira i vodi mnoge kulturno umjetničke manifestacije kao što je i predstavica Književno likovnog društva Rešetari te u suradnji obilaze mnoge susjedne zemlje želeći sačuvati književnu riječ. Pjesme su joj objavljene u zajedničkim zbirkama, raznim portalima i časopisima te su prevedene na nekoliko jezika. Iako ima materijala za nekoliko zbirki razočarana izdavačkim kućama smatra da ne može svatko tko je financijski potkovan imati zbirku te za sada njene pjesme pospremljeno čuče i čekaju svoje ukoričeno rođenje.

Marina Šur Puhlovski rođena je u Zagrebu, 20. IX 1948. gdje je završila gimnaziju, te komparativnu književnost i filozofiju na filozofskom fakultetu. Piše romane, pripovijesti, pjesme u prozi, putopise, eseje,

zapisničku prozu... Prvu priču "Ispod stola" objavila je 1975. godine - prvu knjigu, roman "Trojanska kobila" 1991. Tekstove objavljivala u brojnim književnim časopisima i novinama te na Radio Zagrebu. Član je DHK i HDP-a i živi kao samostalna umjetnica (ZUH) u Zagrebu.

Ljubica Ribić rođena je u Varaždinu 1959. godine u kojem i danas živi i radi. Od prvih spoznajnih trenutaka traži izričaj u poeziji, slikarstvu, glazbi. Vječita lutalica pronalazi radost u slapovima emocija koje bilježi trenutkom inspiracije. Život donosi zrelost, iako preskače neke odlomke. Danas pronalazi snagu u pisanoj riječi. Izvlači sebe na dlan poezije i naprosto grebe svoju nutrinu ne bi li iznjedrila dubinu boli, dubinu emocija, dubinu nade. Aktivan je član Hrvatskih književnih asocijacija, od 2014. član Varaždinskog književnog društva, 2015. postaje članicom Matice Hrvatske. Svojom poezijom nastupa i gostuje na promocijama i pjesničkim susretima širom regije. Objavljuje u nekoliko zajedničkih zbirki poezije u Hrvatskoj, BiH, Srbiji, Crnoj Gori i Sloveniji, te sudjeluje u mnogim pjesničkim druženjima u Hrvatskoj i inozemstvu: Sloveniji, Srbiji, Makedoniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Rumunjskoj. Njena poezija je prevedena na slovenski, engleski i rumunjski jezik. Kao suorganizator organizira pjesnička druženja u Varaždinu, IMPULS – poezija u kafiću. 2014, na internetnom portalu www.pesem.si njena je pjesma izabrana kao tujejezična pesem zime 2013/14 po izboru uredništva, (pjesma na stranom jeziku zima 2013/14 po izboru uredništva).

Tiskane zbirke: "LICENCA LUDOSTI" 2012. godine i "SOBA ZAMAGLJENIH PROZORA" 2014. godine.

Nemanja Rotar je rođen 21. 08. 1972. godine u Pančevu. U rodnom gradu je završio srednju elektro-tehničku školu, a u Beogradu Filološki fakultet na grupi Srpski jezik sa južnoslovenskim jezicima. Objavio knjigu pesama "Početak sna", zbirku priča "Katalog čitalaca", knjige eseja: "U vrtlogu samoće", "Senke i dim", knjigu kritičkih tekstova „2000 karaktera“ i romane: "Buđenje zmaja", "Čuvari Balkana", "Poslednja noć na Levantu", "Netrpeljivost" i "Dnevnik ljudoždera". Priredio antologiju pesama Miroslava Antića pod nazivom "Pesme za Velike". Dobitnik stipendije Fonda "Borislav Pekić" za sinopsis romana "Netrpeljivost" 2005. godine. Direktor Gradske biblioteke Pančevo u periodu 2002-2008. godine. Član Gradskog veća Pančeva zadužen za kulturu i

informisanje u periodu 2008 - 2010. godine. Koordinator i jedan od autora "Strategije kulturnog razvoja grada Pančeva 2010-2015", prve ovog tipa u našoj zemlji. Pokretač i koordinator „Strategije javnog informisanja u gradu Pančevu“ (2008). Osnivač gradske manifestacije "Majski dani knjige u Pančevu" (2003). Jedan od pokretača i osnivača časopisa "Pančevačko čitalište" sada "Čitalište" (2002). Predsednik Upravnog odbora IP „Misao“ u periodu (2008 - 2012). Član Društva književnika Vojvodine. Živi i radi u rodnom gradu kao direktor Kulturnog centra Pančevo. Prošle godine objavio je zapaženu romansiranu biografiju pesnika Mike Antića "Sutradan posle detinjstva" u izdanju beogradskog "Arhipelaga".

Tea Rukavina rođena je 11. 11. 1988. godine u Rijeci. Po struci je magistra inženjerka građevinarstva i zaposlena je kao doktorandica na Građevinskom fakultetu u Rijeci. Svoju prvu zbirku poezije "Ornament" objavila je 2012. godine, a 2013. primljena je u redovno članstvo Društva hrvatskih književnika. Drugu zbirku "Plagijat" objavila je 2015. u izdanju nakladničke kuće Semafora. Sudjelovala je na V. Susretima mladih pjesnika i prozaika koje organizira DHK – Ogranak u Rijeci. Pjesme su joj objavljene u časopisu "Književna Rijeka", u zborniku "Riječki zvonik mladosti" te u zbirci studentske poezije "Tramvaj leti u nebo". Pjesma "Gospodo" nagrađena je na međunarodnom pjesničkom natječaju Castello di Duino u Italiji, a objavljena je u zborniku "Specchio/Maschere". Svoje stihove prezentirala je na mnogim književnim večerima i manifestacijama.

Milana Vuković Runjić (1970). objavila je 25 knjiga pjesama, priča, eseja, romane i biografije. Među njima je najnoviji njezin krimić iz 1929. "Faraon iz Ilice je mrtav!" napisan za ediciju Balkan Noir. Osim "Kluba kreativnih žena", vodi nakladničku kuću Vuković&Runjić i preživljava u knjižari u Tesloinoj 16. Pisala je i piše za razne domaće i strane novine, kolumne, eseje, tekstove raznih dimenzija. Kad je Josip Horvat u "Hrvatskom panoptikumu" hrvatske intelektualce prozvao "raznočincima", kao da je mislio na nju.

Korana Serdarević (Zadar, 1982.) je gimnazijska profesorica, prevoditeljica i povremeno novinarka sa zagrebačkom adresom. Godine 2013. osvojila je dvije prve nagrade za svoje kratke priče ("Ranko

Marinković" i "Zlatko Tomičić"), a objavljivala je u mnogim književnim časopisima, na portalima te Hrvatskom radiju. Objavila je zbirku priča „Nema se što učiniti“.

Stefan Simić je rođen 1989. godine u Paraćinu (Srbija). Studira Sociologiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Svoju prvu knjigu „Pustite nas“ objavio je 2012. godine, a knjigu „Odjeci ljudskog“ 2013. i 2014. (drugo dopunjeno izdanje). Objavljuje već godinama svoju poeziju i prozu na internetu, kao i zapise iz svakodnevnog života, impresije. Vremenom je njegov internet angažman prerastao u nešto mnogo šire, i sve više dobija na značaju. Specifičnim stilom pisanja i otvorenim načinom izražavanja na nastupima privukao je pažnju u Srbiji, i zemljama ex-yu. Na radost poštovalaca Stefanovog pisanja otvorili smo sajt gde će se na jednom mestu naći njegovo književno stvaralaštvo, a i audio i video materijali. U središtu pisanja Stefana Simića je čovek, sa svim svojim vrlinama, manama, porocima, zabudama i predrasudama. U knjizi „Odjeci ljudskog“ zastupljena je socijalno angažovana proza, poezija, ljubavne priče i lične impresije, po kojima je Simić prepoznatljiv. Empatija koju Stefan Simić iskazuje ne ostavlja nikoga ravnodušnim, ona nas jednostavno tera da pronađemo čoveka u sebi, ali i u svim drugim ljudima. Mi nemamo kuda pobeći, mi smo prirodno upućeni jedni na druge, i to je osnova ove iskrene i nadahnute proze s društvenim angažmanom i humanističkom porukom. Stefan zadire duboko ispod trivijalnosti, lažnih vrednosti i površnih emocija sa kojima živimo, i to uvek sa istim ciljem – da nam otvori novi video krug stvaranja jednog humanog društva. Stefan je imao nastupe u gotovo svim većim gradovima SFRJ-u, imao je književne večeri u Beogradu, Zagrebu, Splitu, Podgorici, Banja Luci, Sarajevu, Skopju, Novom Sadu... I njegova priča svakim danom dobija sve više na značaju.

Nataša Skazlić, autorica zbirke pripovijedaka "Oni - humani bestijarij", Naklada Aora, Zagreb 2008. i romana "Bidon", Hena com, Zagreb 2015. Trenutno piše roman "Križni put obitelji Rodbina", pripovijetke pod zajedničkim nazivom "Priče iz vlaka", dokumentarističku prozu "Pulske priče" i roman "O čovjeku i svim njegovim prascima". Živi u Zagrebu, čezne za Istrom, šeta psa, brine o kćeri.

Slaven Slišković je rođen 23. svibnja 1974. godine u Splitu. Završio je srednju školu u Splitu. U djetinjstvu se bavio vaterpolom u VK Jadran Split i bio član kadetske i juniorske reprezentacije. Poeziju objavljuje u više listova i časopisa. Objavio je zbirke stihova „Šibe poznatih mačeha“ (Split, 1997.), „Prodavaonica lakog streljiva i optičkih ciljnika“ (Split, 2004.), „Tvoja nevinost je popularna u mojoj ulici“ (Split, 2006.), „Ženski petko“ (Split, 2012.) i dramu „Jelenova suza“ (Split, 2005.). Uglazbljuje svoje stihove i pjeva u grupi "Mister No".

Sanja Šantak rođena je 1967. u Zagrebu. Pohađala je Srednju školu za primijenjenu umjetnost i dizajn, a završila Višu školu za dizajn tekstila i odjeće – smjer modnog dizajna. Diplomirala je na Filozofskom fakultetu, dvopredmetni studij arheologije/etnologije i dvoipolgodisnji studij muzeologije. 20-tak godina asistira na poslovima TV i filmske scenografije, kostimografije i rekvizita. Scenaristica je dok.filma T. Žaje „Dvije sestre“, 2008. koautorica anim. lutka-filma „Soldat“, 2006. koscenaristica animiranog lutka-filma „Arktički pirat“ (u produkciji). Ilustracijom se bavi posljednjih godina uglavnom kao stalna suradnica u časopisu „Radost“. Samostalno je ilustrirala dvije knjige - „Od rujna do rujna“, 2006. i „Čudesni Mihael“, 2009. Piše na facebooku i na blogovima.

Tomica Šćavina (1975) diplomirala je psihologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bavi se psihološkim savjetovanjem i piše kolumne za časopis Sensa. Objavljene su joj dvije knjige psiholoških kolumni "Unutarnji kompas" (Planetopija, 2009.) i "Koordinate sreće" (Planetopija, 2012.). Njen prvi roman "Brod za Lajku" (Jesenski i Turk, 2011.) ušao je u finale za VBZ-ovu nagradu za najbolji neobjavljeni roman, a za drugi roman "Povratak genija" (Jesenski i Turk, 2013.) su joj dodijeljene nagrade SFera i Artefakt. Poeziju je objavljivala u časopisima "Rival", "Zarez" i "Poezija", a 2014. godine joj je objavljena prva zbirka pjesama "Ornamenti pada" u izdanju Hrvatskog društva pisaca. Tomica je bila dugogodišnji suradnik obrazovnog i dramskog programa Hrvatskoga radija. Završila je jednogodišnju edukaciju "Master School of Radio Features" u organizaciji European Broadcasting Union, te je autorica niza dokumentarnih radio-drama. Suradivala je s Prvim programom Hrvatskoga radija – davala psihološke savjete za tinejdžere u emisiji "Zbrda-zdola", pisala o čudesnom svijetu životinja za emisiju "Plavo-zeleni svijet", a za emisiju "Priče za velike i male"

napisala dramatizaciju svoje priče za djecu "Krotitelj oblaka". Održala je niz predavanja iz područja psihologije kreativnosti na veleučilištu Vern, a u Centru za kreativno pisanje u Zagrebu vodi psihološko-kreativnu radionicu "S one strane pisanja". Član je Hrvatskog društva pisaca i Hrvatskog društva slobodnih umjetnika.

Fahredin Šehu (Fahredin Shehu) rođen je u Orahovcu, jugoistočno Kosovo, godine 1972. Diplomirao je orijentalistiku na Filološkom fakultetu Univerziteta u Prištini. Prevodilac sa više jezika, pesnik i prozaista, aktivno se bavi kaligrafijom gde otkriva nove tehnike i medije za ovu specifičnu vrstu umetnosti. Prevodi sa srpskog, turskog, arapskog i engleskog, a njegova dela su prevedena na engleski, francuski, švedski, turski, arapski hebrejski i rumunski, te na srpski, hrvatski, bosanski i kineski, sicilijanski, malteski, frizijanski. Zaposlen je u upravi Radio Televizije Kosova i ambasador je pokreta "Pesnic sveta" (Poetas del Mundo) za Kosovo i Albaniju. Dobitnik zlatne medalje za poeziju kao mosta među nacijama, Filipine. Član je Kosovskog PEN Centra. Objavljene knjige: NUN, zbirka mistične poezije, 1996., autorsko izdanje, NEVIDLJIVO MNOŠTVO, poetska proza, 2000., autorsko izdanje, NEKTARINA - roman, transcendentni ep, Priština, 2004., ELEMENTAL 99, kratke priče, 2006., Centar za pozitivno mišljenje, Priština; KUN, zbirka transcendentne lirike, 2007., Izdavačka kuća LOGOS, Skopje; DISMANTLE OF HATE, Razmontiranje mržnje, zbirka pesama na engleskom, 2010., Ronin Press, London; Pleroma's Dew, Inner child press New York, 2012., Maelstrom: The Four Scrolls of an Ilyrian Sage, Inner child Press, New York, 2014.

Silvija Šesto rođena je 9.11.1962. u Zagrebu. Diplomirala je filozofiju i književnost, studirala ruski, te je profesionalna trenerica. Objavila je prozu (Dani plavih djevice, Omčoglavci, Ester i bageri) i poeziju (Krizanteme, Kao katedrala, Poglavica ne plače, Prvo izdanje pjesama iz Froplandije, Uličarke iz ormara) . Izvedeno joj je petnaestak radio drama. U kazalištu su izvedena djela (Zelenkapica, Ping-pong, Bum Tomica, Vanda, Debela, Ružičasta sanjarica, Duboko more ili kako smo sve pobroćkali, Deveta ovčica, Gospodin Mrak i tri bijela šeširića, Tko je ubio pašteticu). Za djecu i mlade objavila je romane VANDA, DEBELA, TKO JE UBIO PAŠTETICU, ZEZOMLJANI, DJEVAC, PA TO JE LJUBAV, LEON NAPOLEON, zbirku priča RUŽIČASTA SANJARICA, TINUNINU

(nagrada „Grigor Vitez“), igrokaze PRIČALICA X, bajke JUČERDANASPUTRA, serijal priča BUM TOMICA 1, 2, 3 i 4 i slikovnice DEVETA OVČICA, PALAC SIM I PALAC TAM, MARTIN I ČAROBNA ZEBRA, MARTINA I MRKVICA GUNĐALICA, ŽELJKO I TRI RODE, ZELENKAPICA, HEKLICA I PLETKO SPAŠAVAJU LEDENKA, BOŽIĆ S MIHAELOM, VODIČ KROZ ŠUMU ZA NEBODERE... Pet njezinih naslova za djecu uvršteno je u lektiru. Roman DEBELA zadobio je nagradu „Ivana Brlić Mažuranić“ i stavljen je na Časnu listu IBBY-a. Za "Bum Tomicu" dobila je "Malog Marulića" za tekst, a 2010. i "Malog Marulića" za tekst drame za djecu "Duboko more ili kako smo sve pobroćkali". 2011. „Malim Marulićem“ nagrađen joj je i tekst „Gospodin Mrak i tri bijela šeširića“. 2013. dobiva nagradu „Fran Galović“ za kratku priču. 2014. nagrađena nagradom „Kiklop“ za slikovnicu „Palac Sim i palac Tam“

Miroslav Tičar: Kad pomislim na početke svojeg pisanja poezije sjetim se očeve pisaače mašine, na kojoj sam kucao prve stihove za objavu. Bilo je to u srednjoj školi. I to me dovelo čak na susret pjesnika srednjoškolaca Jugoslavije u Kikindu. Lijepe uspomene. Moj prvi nastup je bio na dan kulture u dvorani, gdje su bile obično kino predstave. Malo kasnije smo formirali književni klub „Beno Zupančič“ u kojem sam bio prilično aktivan i gdje sam i upoznao svoju buduću suprugu. Nastavio sam pisati do 25 godine onda me je život odveo u više prozaične vode. Familija, djeca, posao, gradnja kuće... Poeziju opet pišem zadnjih sedam godina. U međuvremenu sam izdao pjesničku zbirku „Popotnik“, objavljivao svoje radove u raznim zbornicima, na internetu (Literarni val, Pesem.si, RTV blog, Facebook) Imao sam dosta nastupa po Sloveniji i na prostorima bivše Jugoslavije. U Indiji, Novom Sadu, Podgorici, Bijelom polju, Zagrebu... Već sam u više navrata bio pobornik i suorganizator susreta pjesnika iz Slovenija i Hrvatske. Rođen sam u Malom Mraševu 1960 godine, velik dio života sam preživio u Krškom. Sad sam već dvadeset godina u Velikom Mraševu, gdje imam kuću i obitelj. Volim putovati i družiti se sa sličnim ljudima. Negdje sam jednom napisao: U prošlosti sam tražio svjetlo, sad znam, da je u meni. Sada polako čistim staklo što ga okružuje, da bi sijalo u punom sjaju.

Zorica Tijanić rođena je 8. februara 1971. godine u Đakovu. Rano detinjstvo provodi u Zagrebu, mladost u Splitu, dok Učiteljski fakultet i posleđiplomske studije završava u Beogradu. Piše prozu i poeziju od

srednjoškolskih dana. Autor je pet zbirki poezije, a u dve zbirke koautor. Objavila je dva romana. Osnivač je i glavni urednik časopisa za kulturu i umetnost "Zvezdani Kolodvor", čiji je prvi broj promovisan 14. februara 2015. godine u galeriji "Nea Pangea" u Beogradu.

Miroslav Jovanović Timotijev, Bar, Crna Gora. Ove godine obilježen je jubilej 45 godina književnog stvaralaštva ovog pjesnika u nekoliko gradova u Crnoj Gori. Knjige poezije za odrasle: "Plamteće saće", "Pustoš još pjeva", "Smrt u toplesu", "Opet lože oblake", "Laureat paučine", "Vječnost i druge čežnje" i "Šaptač u groblju". Knjige poezije za djecu: "Svetionik", "Kuća na oblaku", "Papirne lađe" i "Nacrtaj mi petak" koja je izašla i na makedonskom jeziku pod naslovom „Nacrtaj mi petok“. Zastupljen je u više antologija, almanaha, izbora i zbornika poezije. Poezija mu je prevedena na ruski, poljski, engleski, francuski, rumunski i makedonski jezik. Dobitnik je više književnih nagrada i priznanja.

Boris Topličanec rođen je 1963. u Zagrebu. Završio Fakultet strojarstva i brodogradnje u Zagrebu i stekao zvanje dipling.strojarstva. Oženjen, otac dvije kćeri. Bavi se poezijom i fotografijom. Fotografijom i pisanom riječju (poezija) svjedoči otapanju vremena, ističe probleme današnjeg društva, bori se protiv stigmatizacije ljudi u društvu kojima je nebom dan život ispunjen borbom za svaki novi dan, te otrgnuti od zaborava „male i velike“ ljude prostora kojim se kreće. Spajanjem dviju strasti nastoji zaustaviti trenutak, te pustiti otvorene ljude u duhovni pejzaž svog života. Izazov mu je previzualiziranje, instiktivno očekivanje događaja, te pohranjivanje u sjećanje. Nakon prve zbirke poezije (grupa autora) 2014. godine, izdaje samostalnu zbirku "Sjenom istkani snovi", 2015. godine.

Milko Valent, prozaik, pjesnik, dramatičar, esejist i kritičar, rođen je 6. srpnja 1948. u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je filozofiju i komparativnu književnost. Suradnik je stotinjak časopisa, listova, magazina, novina i mnogih radijskih programa. Sudjelovao je na dvadesetak izložbi te u publikacijama konkretne i vizualne poezije. Nastupa diljem zemlje i u inozemstvu (do sada oko dvjesto nastupa) njegujući forme kao što su recital, happening, provokativni razgovor, predavanje. (Od zapaženijih predavanja je ono na

Amsterdamskom sveučilištu u svibnju 2003.) Zastupljen je u mnogobrojnim antologijama, panoramama i izborima poezije, proze, drame i eseja. Manji dijelovi iz njegova opusa prevedeni su na slovenski, mađarski, makedonski, slovački, ruski, rusinski, talijanski, poljski, njemački, francuski, esperanto i engleski jezik. Također je na njemački jezik prevedena njegova knjiga proze "Nježna palisandrovina", a na engleski radio-drame "Tinta u oku" i "Neonski rubovi", kao i drame "Gola Europa", "Ground Zero Aleksandra" te "Bordel divljih jabuka". Njegova bibliografija dosad obuhvaća otprilike tisuću bibliografskih jedinica, uključujući dvanaest objavljenih drama, sedam izvedenih radio-drama, jednu izvedenu dramu i dvadeset i osam objavljenih knjiga, te ponovljena, druga izdanja, u elektroničkom izdanju (knjiga proze "Al-Gubbah", knjiga poezije "Jazz, afrička vuna" i roman "Clown"). Prošle godine objavio je roman "Umjetne suze" koji sa svojih 1408 stranica predstavlja treći najopsežniji roman u hrvatskoj književnosti.

Dušan Varićak (1962.) Objavljivao priče i pesme u dnevnim novinama i periodici: "Politika", "NIN", "Večernje novosti", "Književne novine", "Književni magazin", "Polja", "Savremenik", "Trag", "Balkanski književni glasnik", itd. Do sad objavio knjige: „Posmatračeva pesma“, 2010, poezija; „Tražeći čoveka“, 2011, poezija, „Sto lica jednog pisca“, 2012, poezija, „Prokletstvo Bukovskog“, 2014, zbirka priča. Operativni urednik Balkanskog književnog glasnika za Srbiju.

Predrag Vrabec rođen je u Čakovcu 21. travnja 1955. Diplomirao na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Radi kao pravnik u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa. Bavio se konceptualnom umjetnošću, verbo-vizualnom poezijom, gestualnom poezijom, foničnom poezijom, kazalištem, izvodio performance. Objavljivao u raznim časopisima i na radiju. U razdoblju od 1988. do 1998. sporadično i u velikim vremenskim razmacima objavljivao svoje tekstove, a u razdoblju od 1999. do 2004. ušao u projekt „Odustajanje od pisanja“. Nešto prije nego što se vratio pisanju prakticirao usmenu poeziju. Zastupljen u antologijama, panoramama i izborima poezije i proze. Konceptualne poetske radove objavljuje u časopisima. Pojedini poetski objekti i intervencije u prostoru rese njegov dom. Sudionik projekta – Sedam (roman u nastajanju) – izdavač Celeber. Objavio: "Juriš lake konjice", pjesme u prozi, Biblioteka Quorum, Zagreb 1987., "Stabla

visine", pjesme u prozi, Celeber, Zagreb 2009., "Ormarin", pjesme u prozi, Stajergraf, Zagreb 2010., "Voljeti", pjesme u prozi, HDP, Zagreb, 2013.

Dubravka Zaharija rođena je 1961., živi u Rijeci, piše poeziju, član nekoliko književnih društava, izdaje pjesme u skupnim zbirkama.

Sanja Matovinović Zec: Rođena sam kao što je red, u petak 13.01.1961. u Ogulinu. Školovala sam se u Zagrebu, koji mi je bio i ostao najdraži grad na svijetu. Tamo se nekako uvijek vraćam. Živim u Rijeci sa sinom, kćerkom i unukom. Pišem oduvijek. I kako stvari stoje, zauvijek.

Dubravko Zlatec živi u Zagrebu. Prozu i poeziju objavljivao u BKG-u, Iskon pričama, Zarezu, Fantomu slobode, Zborniku Gornjogradskog književnog festivala te na raznim internetskim književnim portalima.

Jadranka Matić Zupančič: Rođena sam 5. 8. 1950. U Konjščini. Osnovnu školu i gimnaziju sam pohađala u Karlovcu. Diplomirala sam jugoslavenske jezike i književnosti te komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1974. godine živim i radim u Novom Mestu u Sloveniji kao knjižničarka u Knjižnici Mirana Jarca Novo mesto, regionalnoj slovenskoj narodnoj knjižnici. Pišem poeziju na hrvatskom i na slovenskom jeziku, a bavim se i prevođenjem poezije sa slovenskog na hrvatski. Intenzivno surađujem i nastojim na održavanju i učvršćenju slovensko-hrvatskih kulturnih veza. Radim na promociji kako slovenskih tako i hrvatskih autora. Od 1992. godine moja je knjižnica počela suradnju s knjižnicom »Ivan Goran Kovačić« iz Karlovca. Karlovačka knjižnica je, naime, središnja knjižnica Slovenaca u Hrvatskoj. Kao Karlovčanka sam ubrzo uspjela uspostaviti suradnju obje knjižnice, a pri tome mi je pomagala i Narodna in univerzitetna knjižnica iz Ljubljane. Pored pomoći pri izboru stručnog fonda slovenskih knjiga pomagala sam pri organiziranju dana slovenske kulture u Karlovcu. Tako sam i dugi niz godina u karlovačkoj knjižnici vodila razgovore sa slovenskim piscima npr. Borisom A. Novakom, Markom Kravosom, Kajetanom Kovičem, Tonetom Pavčkom, Barico Smole, Meto Kušar, Damjanom J. Ovscom, Melitom Forstnerič Hajnšek, Venom Tauferom, Marjanom Pungartnikom, Damjanom Šinigojem,

Bernardom Nežmahom, dr. Vasjo Klavara, Nejcom Gazvodo. U matičnoj knjižnici organizirala sam predstavljanje kajkavsko-slovenske pjesničke zbirke hrvatskoga pjesnika Ivana Jembriha *Zemlja sme/ Zemlja smo*. 2004. godine predstavila sam slikovnice u prijevodu na slovenski *Moja družina* i Jakob lektor, autora Kašmira Huseinovića te autorice i ilustratorice Andreje Petrlik Huseinović iz Zagreba. U godini Europskog kulturnog dijaloga (2008.) radila sam na organizaciji projekta Tjedan međukulturnog dijaloga pod naslovom *Čitajmo zajedno*. Tom prilikom smo i jedan dan posvetili predstavljanju hrvatske kulture, odnosno predstavljanju djelatnosti Hrvatske kulturne udruge *Novo mesto*. 2010. je u našoj knjižnici gostovao karlovački pjesnik Željko Mavretić, tom prilikom smo promovirali njegov glazbeni CD »Napiši jednu za mene«. U okviru te suradnje je u knjižnici u Novom Mestu 1997. i 2010. gostovala spisateljica, urednica, prevoditeljica i znanstvenica dr. Irena Lukšić, a 2011. Publicis i esejist dr. Danko Plevnik. Obje knjižnice su zajedno izdale dvije publikacije, knjigu *Slovenska knjiga na Hrvaskem* (1993 – 2003) te dvojezični pjesnički almanah *Rijeka riječi/Reka besed*. Knjige smo predstavili i u Novom mestu, i u Karlovcu. U Sloveniji sam se već od samih početaka, od 1979. Godine, uključila u literarno djelovanje pripadnika drugih naroda i narodnosti koji pišu na svojim materinjim jezicima, a žive u Sloveniji. Sudjelovala sam na svim susretima na kojima su nastajali zbornici koji, kao i naš časopis *Paralele* svjedoče o našem radu i suradnji s hrvatskim autorima. U ratnoj godini 1991., kad je prvi val izbjeglica i prognanika došao do Slovenije, odlučila sam djelovati. S knjgama na hrvatskom jeziku odlazila u izbjegličke centre, kasnije sam isto ponovila za rata u Bosni i Hercegovini. Pored posudbe knjiga vodila sam i razgovore sa korisnicima, čitala djeci bajke, te razgovarala o onome što su za rata doživjeli. Za svoj rad sam dobila i neka priznanja: za rad sa izbjeglicama *Srebrni znak civilne zaštite* (1993.), za rad u knjižničarstvu sam dobila najveće državno priznanje – *Čopovu diplomu* (2000.). Za rad na kulturnom području pa *Trdinovu nagradu* 2001., koju dodjeljuje Mestna občina Novo mesto. BIBLIOGRAFIJA; Pjesničke zbirke: "Jezik u nastajanju", Ljubljana, Emonica, 1987., "Paralelni glas" dvojezična hrvatsko- slovenska pjesnička zbirka, Novo Mesto, Dolenjska založba, 1995., "Zasuti ocean" slovenska pjesnička zbirka, Maribor, Mariborska literarna družba, 2000., "Tramontana", Maribor, Mariborska literarna družba, 2012. Zbirka pjesama na slovenskom i hrvatskom jeziku. Objave u zbornicima: "Zrcalo: zbornik književnih

susretaradnika, studenata i učenika SR Hrvatske", Zagreb, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, 1985., "Moguće da nešto ima između": zbornik književnih susretaradnika, studenata i učenika SR Hrvatske, Zagreb, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, 1987., "(Ras)trojstvo": zbornik književnih susretaradnika, studenata i učenika SR Hrvatske, Zagreb, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, 1988.. "Pesniški listi Literarnega kluba Dragotin Kette", Novo Mesto, 1981., 1982. "Pejzaži čuda", pesniški zbornik literarnega srečanja pesnikov in pisateljev drugih narodnosti, ki živijo v Sloveniji, Ljubljana, Zveza kulturnih organizacij Slovenije, 1988. "Iz vode iz sebe": dvojezični pesniški listi, Novo Mesto, Literarni klub Dragotin Kette, 1997. "Sosed tvojega brega": izšlo ob 20. Obletnici srečanj pesnikov in pisateljev drugih narodov in narodnosti, ki živijo v Sloveniji, Ljubljana, Sklad p Slovenije za ljubiteljske kulturne dejavnosti, 1998. Enaindvajset: zbornik, Novo Mesto, Literarni klub Dragotin Kette, 1999. Rijekariječi = Reka besed, Karlovac, Gradska knjižnica »Ivana Gorana Kovačića«, 2005. Dodiri, odlasci, Rešetari, Književno likovno društvo, Nova Gradiška, Arca, 2006. Na preprogi iz zvezd = Auf dem Sternenteppich / Jadranka Matić Zupančič, Željko Perović, Daniela Kocmut, sa prijevodom na njemački, Maribor, Mariborska literarna družba, 2010. (...)

Ninoslav Žagar, pjesnik i novinar. Rođen je u Zagrebu 1963. godine. Objavio je zbirke poezije „Skladište nestalih“ i „Vrtovi guste ljepote“ te knjigu kratkih priča „Na vodi“. Prošle godine tiskana mu je knjiga pjesama „Visoke magle“. Živi i radi u Zagrebu.

Darko Ždralović poznatiji je u određenim umjetničkim krugovima kao Ždral. O sebi kaže: završio sam Srednju ekonomsku školu u Novskoj. Studirao sam na Katoličko bogoslovnom fakultetu u Zagrebu od 2008. - 2011.g., ali sam se potom ispisao radi ljubavi prema umjetnosti i ambicioznog talenta. Nakon mnogobrojnih poetskih nastupa i poslova u Dalmaciji, 2013.g. poštovani Zdenko Franjić mi je izdao prvu zbirku gongorističko-erotske poezije pod nazivom "Nimfonija" čime sam ostvario prvi životni san. Prvu promociju sam imao u zagrebačkom klubu "Medika", a drugu u Zadru gdje sam si odredio novi spisateljski izazov. Odlučio sam se prebaciti na prozu sličnog, ali još unikatnijeg grotesknog stila i hibridnog podžanra zbog profesionalnog savjeta redatelja Erika Lončara i želje za eksperimentiranjem. Njemu sam

napisao prvi svoj scenarij za kratkometražni erotski eksperimentalni film čiji je projekt odgođen, ali nedavno sam pokrenuo projekt stripa prema adaptaciji jedne svoje bajke hibridne nesvakidašnje tematike na ovim prostorima koja je izvan budućeg romana. Egzistiram i ne radim u Zagrebu nakon donedavnog poziranja na ALU, čitam nerijetko svoju poeziju u klubovima, položio sam tečaj klasične masaže.

Sofija Živković (1985), diplomirala na grupi Srpski jezik i književnost sa opštom lingvistikom na Filološkom fakultetu u Beogradu, gde sada pohađa doktorske studije. Za knjigu poezije Sobe (jezičke vežbe) ušla u najuži izbor za Brankovu nagradu 2006. Poeziju i priče objavljivala u periodici (Povelja, Koraci, Polja, Sveske, Naš trag, Znak, Stanje stvari, Književni list...). Novi pesnički rukopis, pod nazivom Kafa u pet, prihvaćen je, u delovima, za objavljivanje u Književnom magazinu, Beogradskom književnom časopisu, Koracima, Avangradu i Agonu. U Književnom listu objavljuje kritičke tekstove od 2007, a stalni je saradnik Jevrejskog pregleda. Piše za dnevni list Danas, na teme iz kulture i društva. U pripremi je izdavanje njene knjige dopisnica – mikroeseja o beogradskim ulicama, kod IK Dereta. Kao saradnik za istoriju Beograda, kojom se bavi kao amator (više nego kao baš amater), uključena u projekat Mapa Savamale 1914, dopunjena na sajtu setnjaveka.rs, koji je nominovan za evropsku nagradu Gruntvig. Osnivač anglofonog e-magazina No Rules (norulesmagazine.com) i jedne NVO Raskrsnica koja se bavi kulturnom razmenom. Učestvuje u mnogo projekata, ali najvažniji su: Jevreji pamte, i Dijalog za budućnost. Član je Balkanskog književnog društva od formiranja i član radne grupe koja realizuje pomenuti projekat u Sarajevu, u saradnji sa Vladom BIH i UN. Bibliografija se svodi na preko 50 članaka objavljenih u periodici, ne računajući priče i poeziju. Prevođena na albanski, a uskoro će izaći i prevodi poezije na engleski, nemački, italijanski i ruski jezik. Sinopsis njenog romana "Blizu Bajlonove pijace'0 bio je u najužem izboru za NIN-ovu stipendiju, izabran među 7 najistaknutijih od preko 100 pristiglih radova; roman će biti objavljen tokom sledeće godine najdalje, kao i novi rukopis poezije (IK Balkanski književni glasnik). Član je NUNS-a.